

ประวัติ พนมเปญ แก่งกล้าทุกสัปดาห์

2/30. ๑๖๖๖๑

ปรีดี พนมยงค์
แกว่งกล้าทุกสมัย

พิมพ์ครั้งที่สอง กรกฎาคม 2526
ราคาเล่มละ 25 บาท

สำนักพิมพ์ มติชน
บริษัท มติชน จำกัด
117 ถนนเฟื่องนคร กรุงเทพฯ 10200 โทรศัพท์ 2231971-5

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พิมพ์เนต
97-99 แขวงสรรพศาสตร์ ถนนตะนาว กรุงเทพฯ
นายไพโรจน์ สายหุ้ม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

ประกาศสำนักพิมพ์

สำนักพิมพ์ “มติชน” เสนองงานในลักษณะ “เฉพาะกิจ” ออกมาก่อนหน้านี้แล้วเล่มหนึ่ง นั่นคือ “คนใช้ประชาชน” อันถือได้ว่าเป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งและรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งประเภทที่ 1 และประเภทที่ 2 (ไม่ว่าจะในรูปของวุฒิสมาชิกหรือพฤฒิสภา) ที่สมบูรณ์ที่สุด พร้อมด้วยรายละเอียดอันเป็นภูมิหลังทางการเมือง

สำหรับเล่มนี้ “ปรีดี พนมยงค์ แกร่งกล้าทุกสมัย” เป็นการรวบรวมงานเขียนและสัมภาษณ์เกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเกือบทุกชิ้นเคยตีพิมพ์ หากไม่ในหนังสือพิมพ์ “มติชน” ราชวันก็ใน “มติชนรายสัปดาห์” มีก็แต่ชีวประวัติโดยละเอียดที่เรียบเรียงโดยชมรมศึกษาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เท่านั้นหรือหากไม่เคยตีพิมพ์ในหนังสือในเครือข่ายของเรามาก่อน แต่ก็เป็นเอกสารอันเราได้รับในห้วงที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดพิธีไว้อาลัยต่ออัฐกรรมของนายปรีดี พนมยงค์

เหตุผลสำคัญของการตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ นอกจากเป็นการรวบรวมข้อเขียนอันเสมือนเป็นภาพร่างและภาพต่อของนายปรีดี พนมยงค์ ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาและทำความเข้าใจอันเป็นเจตจำนงที่จะ “ทำความจริงให้ปรากฏ” ตามภาระหน้าที่ที่หนังสือพิมพ์ “มติชน” ย้าอยู่เสมอในการทำงาน

นอกจากนั้น ลิขสิทธิ์ของหนังสือพิมพ์เล่มนี้ทางสำนักพิมพ์ถือเป็นรายได้ส่วนหนึ่งที่จะสมทบกับกองทุนนายปรีดี พนมยงค์ เพื่อสร้างอนุสรณ์สถานหรือเพื่อประกอบการอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วแต่คณะกรรมการอันมีนายสุภา ศิริमानนท์ เป็นประธานจะนำไปดำเนินการอีกด้วย

สำนักพิมพ์ “มติชน” ถือเป็นภาระหน้าที่ที่จะผลิตงานในลักษณะสร้างสรรค์และอำนวยความสะดวกทางปัญหาต่อไปอีกเพื่อเป็นเพื่อนซิ่นน้อย ๆ ในการพัฒนาการอ่านหนังสือและการผลิตหนังสือที่เป็นคุณค่าต่อส่วนรวม ผู้อ่านมีข้อคิดเห็นจะเสนอแนะก็อย่าได้ลังเล โปรดเขียนจดหมายถึงพวกเราได้โดยพลัน

สำนักพิมพ์ “มติชน”

มิถุนายน 2526

แต่ท่านปรีดี

● ปรีดี	เปรมเกษมสุขแล้ว	ลับหาย
พนม	แต่เกิดจนตาย	จากหล้า
ยงค์	รูปเทียนตั้งวาง	รัฐบุรุษ
	อยู่อย่างผู้กล้า	แกร่งทำทุกสมัย ฯ

แม้โลกลูกน้อยนี้จะมีดมน
แต่บนสวรรค์ยังสว่างไสว
ปราชญ์ผู้รู้ลึกกว้างมีทางไป
ผู้ยิ่งใหญ่ไม่เคยจนอับหนทาง
เมื่อจิตที่เป็นจิตสัมฤทธิ์สุข
ความทุกข์ก็มีอาจมาพาดขวาง
ความเจ็บปวด ความตาย ถึงหมายวาง
ก็แค่เขื่อนเรือร่าร้างเท่านั้น
ท่านปรีดี ปรีดีไม่มีสิ้น
แผ่นดินใน โลกนี้ไม่มีสิ้น
ไม่มีใครระทดท้อวันต่อวัน
สังขธรรมวันหนึ่งต้องพึงพบ
เขาวมิตร์น้อยน้อยร้อยอักษร
ด้วยโคลงกลอนต่างคารวะศพ
อัญเชิญธรรมกำหนดประณตณบ
เพราะสยบคุณธรรมและความดี

ขจรค์ชัย บุนปาน

3 พฤษภาคม 2526

มีนาคม
วันนี้

น.3 ที่ปรึกษานายกฯ เปิดออก
รัฐบาลแนวร่วมแห่งชาติ

น.4 ประชานิเวศน์-ประชากรไทย
แก้หนี้ที่ต้องชำระ

น.5 ในความสงบปรองดองการเมือง
ที่มีความสะอาดแฉะระยับ

น.9 รังเฟรชบุรี นีว
โครงการท่าล่ายกทม.

เปรมทาบแลป-ปชป.-ปชท.เป็นทางการตั้งรัฐบาล

ดื่ม
แสงใส
เหล้าไทย 40°
ชิมบ่อยบ่อย ผสมมาทานบ่อย
อร่อยกว่าสิ่งไหนมา

มติชน

บ้านสำหรับ
โหลตัสเฮาส์
ปลูกบ้านใหม่ไม่มีปัญหา โหลตัสเฮาส์
BLOCK CABIN CO.LTD.
111-113/114/115/116/117/118/119/120/121/122/123/124/125/126/127/128/129/130/131/132/133/134/135/136/137/138/139/140/141/142/143/144/145/146/147/148/149/150/151/152/153/154/155/156/157/158/159/160/161/162/163/164/165/166/167/168/169/170/171/172/173/174/175/176/177/178/179/180/181/182/183/184/185/186/187/188/189/190/191/192/193/194/195/196/197/198/199/200/201/202/203/204/205/206/207/208/209/210/211/212/213/214/215/216/217/218/219/220/221/222/223/224/225/226/227/228/229/230/231/232/233/234/235/236/237/238/239/240/241/242/243/244/245/246/247/248/249/250/251/252/253/254/255/256/257/258/259/260/261/262/263/264/265/266/267/268/269/270/271/272/273/274/275/276/277/278/279/280/281/282/283/284/285/286/287/288/289/290/291/292/293/294/295/296/297/298/299/300/301/302/303/304/305/306/307/308/309/310/311/312/313/314/315/316/317/318/319/320/321/322/323/324/325/326/327/328/329/330/331/332/333/334/335/336/337/338/339/340/341/342/343/344/345/346/347/348/349/350/351/352/353/354/355/356/357/358/359/360/361/362/363/364/365/366/367/368/369/370/371/372/373/374/375/376/377/378/379/380/381/382/383/384/385/386/387/388/389/390/391/392/393/394/395/396/397/398/399/400/401/402/403/404/405/406/407/408/409/410/411/412/413/414/415/416/417/418/419/420/421/422/423/424/425/426/427/428/429/430/431/432/433/434/435/436/437/438/439/440/441/442/443/444/445/446/447/448/449/450/451/452/453/454/455/456/457/458/459/460/461/462/463/464/465/466/467/468/469/470/471/472/473/474/475/476/477/478/479/480/481/482/483/484/485/486/487/488/489/490/491/492/493/494/495/496/497/498/499/500/501/502/503/504/505/506/507/508/509/510/511/512/513/514/515/516/517/518/519/520/521/522/523/524/525/526/527/528/529/530/531/532/533/534/535/536/537/538/539/540/541/542/543/544/545/546/547/548/549/550/551/552/553/554/555/556/557/558/559/560/561/562/563/564/565/566/567/568/569/570/571/572/573/574/575/576/577/578/579/580/581/582/583/584/585/586/587/588/589/590/591/592/593/594/595/596/597/598/599/600/601/602/603/604/605/606/607/608/609/610/611/612/613/614/615/616/617/618/619/620/621/622/623/624/625/626/627/628/629/630/631/632/633/634/635/636/637/638/639/640/641/642/643/644/645/646/647/648/649/650/651/652/653/654/655/656/657/658/659/660/661/662/663/664/665/666/667/668/669/670/671/672/673/674/675/676/677/678/679/680/681/682/683/684/685/686/687/688/689/690/691/692/693/694/695/696/697/698/699/700/701/702/703/704/705/706/707/708/709/710/711/712/713/714/715/716/717/718/719/720/721/722/723/724/725/726/727/728/729/730/731/732/733/734/735/736/737/738/739/740/741/742/743/744/745/746/747/748/749/750/751/752/753/754/755/756/757/758/759/760/761/762/763/764/765/766/767/768/769/770/771/772/773/774/775/776/777/778/779/780/781/782/783/784/785/786/787/788/789/790/791/792/793/794/795/796/797/798/799/800/801/802/803/804/805/806/807/808/809/810/811/812/813/814/815/816/817/818/819/820/821/822/823/824/825/826/827/828/829/830/831/832/833/834/835/836/837/838/839/840/841/842/843/844/845/846/847/848/849/850/851/852/853/854/855/856/857/858/859/860/861/862/863/864/865/866/867/868/869/870/871/872/873/874/875/876/877/878/879/880/881/882/883/884/885/886/887/888/889/890/891/892/893/894/895/896/897/898/899/900/901/902/903/904/905/906/907/908/909/910/911/912/913/914/915/916/917/918/919/920/921/922/923/924/925/926/927/928/929/930/931/932/933/934/935/936/937/938/939/940/941/942/943/944/945/946/947/948/949/950/951/952/953/954/955/956/957/958/959/960/961/962/963/964/965/966/967/968/969/970/971/972/973/974/975/976/977/978/979/980/981/982/983/984/985/986/987/988/989/990/991/992/993/994/995/996/997/998/999/1000

มติชน วันอังคารที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2528

ด่วน ปรีดี พนมยงค์ "รัฐบาลราษฎรอาวุโส" ถึงแก่อสัญกรรม

เส้นทางชีวิต
นายปรีดีเกิดเมื่อ วันที่ 2 พ.ค. 2445 ในตระกูลหม่อมราชวงศ์พนมยงค์ อ.กรุงเก่า อยุธยาเป็นบุตรคนที่สองของนายเส็ง และนางจุก (อ่านต่อหน้า 12)

ปรีดี พนมยงค์ อดีตนายกรัฐมนตรีไทย 3 สมัยและหัวหน้าขบวนการเสรีไทยและท่านผู้จัดประชุม พนมยงค์ กระทั่งถูกผู้ก่อการร้ายฆ่าตัวตายที่เมืองลาว ที่บ้านพักรับโทษเมื่อปีที่ผ่านมาที่แก๊งค์ก่อการร้ายที่ชื่อ "เวียงจันทน์" 2 พฤษภาคมที่บ้านพัก

ด่วน ปรีดี พนมยงค์ ถึงแก่อสัญกรรมด้วยโรคหัวใจวายกะทันหันที่บ้านพักงานกรุงปารีส อายุครบ 83 ปี ลูกศิษย์เตรียมจัดงานที่ระเถีลี้ ต่อหน้า 12

สังระดมช่วยฝนแล้งทั่วประเทศ

กท. ป้องกันภัยพิบัติ กองพล 1 คัม เสือทอง นายช่วยเหลือน้องหวัด ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ที่ประสบภัยจากภาวะ ฝนแล้ง ที่กรมการปกครอง โดยมีพลเอกสฤษดิ์ จีระโรจน์ รัฐมนตรีว่า การกระทรวงมหาดไทย

เข้าเฝ้า - เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2528 เวลา 17.30 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จทอดพระเนตรที่ตึกจิตรลดาในสวน พระราชวังทอพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน นายกรัฐมนตรีผู้เป็น พระองค์ด้วยพร้อมด้วย นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี

ที่ปรึกษาประมุขรัฐบาลรวมไทย

กรมลด ท่องธรรมชาติหนุ่มสุดดีครั้งรัฐบาล แนวร่วมแห่งชาติไม่ ต้องมีฝ่ายอื่น อ้าง เหตุผลเพื่อสร้างภาพพจน์ ความเป็นเอกภาพให้แก่ ประชาชน นายกรัฐมนตรี วุฒิสมาชิก และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ให้สัมภาษณ์พิเศษ "มติชน" ที่ทำเนียบรัฐบาลเมื่อเช้านี้วันที่ 2 (อ่านต่อหน้า 12)

คึกฤทธิ์เผยสูตรใหม่ ดึงเกียติวงศ์กดีร่วม

จัดรัฐบาลใหม่เป็นครั้งแรกของไทย พร้อมกันใจรัฐบาลไป รอด ปรปักษ์ประจวบ คำนจชาคทำที่กรณี ร่วมระจากรไทย ประ มณศรี เปรมไม่ขัด ว่าเป็นผู้ผูกพันที่พร้อม เกรียงงักดีและทะเยา เหนิมคำกัณินธุ์ร่วม (อ่านต่อหน้า 12)

ย้ายตัวการทุจริต. พ. ก้นทำลายหลักฐาน
ปลัดกระทรวงสาธารณสุขสั่งย้ายเพื่อน และภรรยาหัวทจริต โรงพยาบาลนครกรัง ไปถึงผู้ก่อการร้าย ไปถึงการใช้อิทธิพล การสอบสวนเสร็จเตรียม เสนอปลัดกระทรวงสาธารณสุข
จากกรณีที่มีการฟ้องทุจริตนับล้านบาทที่โรงพยาบาลนครกรัง อ.ท่ามะกา จ.กาญจนบุรี และทางสำนักงบตรวจสอบเงินแผ่นดินเขต 7 ตรวจพบ และได้อำนาจให้กองโรงพยาบาล

คึกฤทธิ์ ปราโมช

ยิ่งใหญ่แห่งปี ที่..รามาทาวน์เวอร์ สยาม
ไฮม์แฟร์'83
งานแสดงบ้านและอุปกรณ์เครื่องใช้ในบ้าน
28 พฤษภาคม ถึง 5 มิถุนายน 2528 เวลา 11.00 น. - 21.00 น.
ATTA
บริษัท แอดดาคอมเมอร์เชียล จำกัด
ผู้จัดนิทรรศการทางเศรษฐกิจระดับนานาชาติ
โทร. 2816969, 2824394

เกียรตินาคิน
มั่นคงตลอดกาล ก้าวหน้าตลอดไป
บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ เกียรตินาคิน จำกัด
เสนออัตราดอกเบี้ยสำหรับตัวสัญญา
ใช้เงินตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไปดังต่อไปนี้

ระยะเวลา	อัตราดอกเบี้ยต่อปี
เผื่อเรียก	10.75%
1 เดือน	11.75%
3 เดือน	12.50%
6 เดือน	12.50%
12 เดือน	12.25%

กรุณาติดต่อ
คุณพรพรรณ คุณสุภาภรณ์
คุณทวีทรัพย์ คุณปริศนา
ชั้น 9 อาคารสี่สีตึกเกษม
78 ซอยกัปตันบุรุษ ถนนรัชดาภิเษก โทร. 239-0466

ด่วน ปรีดี พนมยงค์ ถึงแก่อสัญกรรมด้วยโรคหัวใจ วายกะทันหันที่บ้านพักخانกรุงปารีส อายุครบ 83 ปี ลูกศิษย์เตรียมจัดงานที่ระลึก

นับว่าเป็นเรื่องที่น่าเศร้าสลดใจอย่างยิ่งต่อกรณีที่น่าายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของประเทศไทยได้ถึงแก่อสัญกรรม เมื่อเที่ยงวันที่ 2 พฤษภาคมนี้ตามเวลาท้องถิ่นของกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ในขณะที่นายปรีดีได้พำนักอยู่ ณ บ้านพักخانกรุงปารีสด้วยโรคหัวใจวายอย่างกะทันหัน ท่ามกลางญาติพี่น้องและท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ภริยา ที่คอยดูแลอย่างใกล้ชิด

“มติชน” ได้โทรศัพท์ทางไกลสอบถามรายละเอียดการอสัญกรรมของนายปรีดีไปยังบ้านพักของท่านเมื่อเวลา 19.45 น. ตามเวลาท้องถิ่นกรุงเทพฯ ในวันเดียวกันนี้ หลังจากทราบข่าว โดยผู้สื่อข่าวแจ้งว่าต้องการเรียนถามรายละเอียดจากท่านผู้หญิงพูนศุข แต่เนื่องจากทางท่านผู้หญิงและญาติมิตรกำลังอยู่ในระหว่างการศึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดงานศพของนายปรีดี จึงได้มอบหมายให้ญาติมิตรผู้หนึ่งเป็นผู้ชี้แจงแทนก็ได้ทราบว่านายปรีดีได้ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อตอนเที่ยงของวันที่ 2 พฤษภาคมนี้ตามเวลาท้องถิ่นซึ่งในตอนเช้านายปรีดียังมีอาการเป็นปกติอยู่ตลอดเวลา มิได้มีอาการป่วยแต่อย่างใด ปรากฏว่าในตอนเที่ยงนายปรีดีเกิดการหน้ามืดและหัวใจวายอย่างกะทันหันท่ามกลางการปฐมพยาบาลของท่านผู้หญิงและญาติ ๆ อย่างเต็มที่ แต่ก็ไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้เพราะนายปรีดีได้สิ้นใจเสียแล้ว

ญาติมิตรของนายปรีดีเปิดเผยต่อไปถึงการจัดงานศพของนายปรีดีว่ายังไม่สามารถตอบในเวลานี้ได้เพราะกำลังพิจารณาหารือกันอยู่ รวมทั้งจะต้องรอบคอบของนายปรีดีที่อยู่ต่างประเทศ และที่กรุงเทพฯ เสียก่อน

ญาติมิตรผู้หนึ่งกล่าวว่านายปรีดีจะมีอายุครบ 83 ปีในวันที่ 11 พฤษภาคมนี้ เท่าที่ผ่านมาสภาพตลอดจนความจำของรัฐบุรุษอาวุโสผู้นี้ดีมาก เมื่อคืนวันที่ 1 พฤษภาคมนี้ยังได้มีการพูดเรื่องเมืองไทยอยู่เลย และในตอนเช้าวันที่ 2 ท่านก็ปกติทุกอย่าง ไม่มีอาการแสดงว่าเจ็บป่วยแต่อย่างใด งานที่กำลังเขียนอยู่ในขณะนี้คือกรณีที่ท่านมอบหมายให้ทนายความฟ้องร้องนายอากา ภมรบุตรซึ่งเขียนหนังสือมีข้อความหมิ่นประมาททำให้ท่านได้รับความเสียหาย นอกจากนี้ก็กำลังเตรียมโครงการที่บรรดาญาติมิตรและลูกศิษย์จะจัดขึ้นเนื่องในโอกาสที่นายปรีดีจะมีอายุครบ 7 รอบ (84 ปี) ในเดือนพฤษภาคมปีหน้า

นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์กล่าวว่า การถึงแก่อสัญกรรมของนายปรีดีครั้งนี้ นับเป็นการสูญเสียที่สำคัญที่สุดเพราะนายปรีดีได้สร้างคุณล้นสำคัญไว้ 2 ประการ คือ ถ้าไม่มีนายปรีดีประเทศไทยจะไม่มีประชาธิปไตยและอีกประการหนึ่งถ้าไม่มีนายปรีดีประเทศไทยก็จะเป็นเมืองขึ้น นายปรีดีได้กู้ชาติให้เป็นอิสระจนมาถึงบัดนี้

“เป็นที่น่าเสียดายกลับมีคนบางกลุ่มบางพวกไม่เห็นคุณค่าดีของผู้ทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติที่เขาถวิลไว้ ๆ กันนั้นเขากลับจะกลัวความจริง กลัวอิสระ กลัวประชาธิปไตยและกลัวการรับใช้ประชาชน จึงมีแต่การบิดผันเพื่อมุ่งประโยชน์จากราษฎร” นายสุลักษณ์กล่าวว่า “ผมอยากจะดูว่ารัฐบุรุษของประเทศถึงแก่อสัญกรรมเช่นนี้จะได้รับเกียรติยศอย่างไรหรือไม่”

สำหรับการจัดงานศพในเมืองไทยนั้น นายสุ

ลักษณะกล่าวว่าขอพึ่งจากญาติมิตรของนายปรีดี ก่อนว่าจะดำเนินการอย่างไร แต่อย่างไรก็ดีเชื่อว่าคงต้องมีคนจัดงานเพื่อเป็นที่ระลึกสำหรับคนรุ่นใหม่

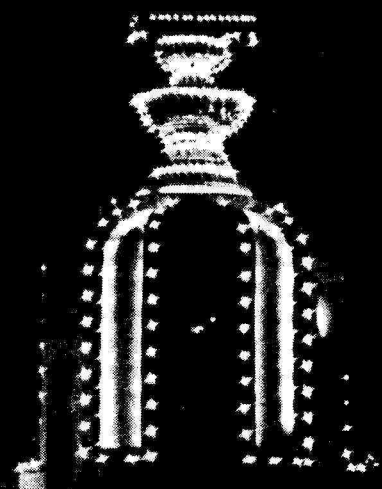
นายสุลักษณ์กล่าวว่าทางเมืองไทยโดยลูกศิษย์ลูกหาได้ร่วมกันจัด “โครงการปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย” ในโอกาสอายุครบรอบ 84 ปีในปี 2527 มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ ต้องการรวบรวมงานเขียนทั้งหมดมาตีพิมพ์และวิจัยสังคมไทยเพราะเมื่อปี 2475 นายปรีดีเขียนสมุดปกเหลืองวิเคราะห์สังคมไทยวางแผนพัฒนาประเทศไทย มาบัดนี้ครบ 50 ปีแล้วเรามาดูว่าสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

“โครงการเหล่านี้เราอยากทำเป็นอนุสรณ์เท่าที่ได้พูดคุยกับท่านปรีดีท่านบอกว่าทุกอย่างขอให้ด้วยความระมัดระวังอย่าประมาทเพราะอาจถูกโจมตีทางการเมืองได้” นายสุลักษณ์กล่าว

ทางด้านนายสุภา ศิริमानนท์ นักหนังสือพิมพ์อาวุโสกล่าวว่าตนเพิ่งเดินทางกลับจากปารีสเมื่อวันที่ 28 เมษายนที่ผ่านมาหลังจากไปพักร่วมกับนายปรีดีอยู่ 18 วันและในวันเดินทางกลับนายปรีดียังออกมาส่งที่หน้าประตูบ้าน

“ผมเป็นลูกศิษย์ท่านสมัยอยู่ธรรมศาสตร์ไม่ได้พบกันมา 37 ปีแล้วจึงไปเยี่ยมท่าน” นายสุภา กล่าวและว่ารู้สึกเสียใจต่อการจากไปของนายปรีดีเพราะเป็นผู้มีความสำคัญต่อประเทศไทยอย่างมากและความสำคัญนี้ก็ได้รับการยอมรับจากนานาชาติเพราะทูตต่างประเทศจะไปคำนับ มอบดอกไม้ไปให้ เวลาถึงวันเกิดอยู่เป็นประจำ

เมื่อถามว่าในการพบกับนายปรีดีได้พูดคุยอะไรเกี่ยวกับเมืองไทยบ้าง นายสุภา กล่าวว่าในการพบและพูดคุยกันนั้นนายปรีดีได้แสดงความกังวลกับเมืองไทยอยู่บ้าง สิ่งที่ควรจะเป็นก็ไม่ใช่เป็น

ประวัติ พนมมยงค์

ชีวิตและงาน

พ.ศ. ๒๔๔๓-๒๕๒๖

กลุ่มวิจัยประวัติศาสตร์วัฒนธรรม
สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1. ชาตภูมิ

ท่านประวัติ เกิดเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2443 ณ บ้านริมคลองเมืองฝั่งใต้ ตำบลท่าวาสกรี ตรงข้ามกับวัดพนมยงค์ อำเภอกรุงเก่า (อำเภอพระนครศรีอยุธยา) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ท่านเป็นลูกคนที่สองของนายเสียงและนางลูกจันทร์ มีอาชีพชาวนา พี่น้องทั้งหมดมีอยู่ 8 คน เป็นชาย 4 คน เป็นหญิง 4 คน

นามสกุล “พนมมยงค์” นั้นท่านเจ้าคุณวิมลมังคลาจารย์ เจ้าอาวาสวัดศาลาปูน อำเภอกรุงเก่าขณะนั้นเป็นผู้ตั้ง ตามคำขอร้องของนายเสียงผู้เป็นบิดา โดยให้ชื่อวัด “พนมมยงค์” มาเป็นนามสกุล

2. การศึกษา

ท่านประวัติ เริ่มเรียนหนังสือครั้งแรกเมื่ออายุ 5 ขวบที่โรงเรียนบ้านครูแสง ซึ่งเป็นโรงเรียนเซนต์สีกิติ แล้วได้ย้ายไปเรียนที่บ้านหลวงปราณีประชาชน ต่อมาได้ไปอยู่กับยายที่อำเภอท่าเรือและเรียนอยู่ที่วัดรวกจนจบชั้นมัธยมปีที่ 2 ขณะนั้นมีอายุ 9 ขวบ (พ.ศ. 2452) ซึ่งนับว่าเป็นเด็กที่เรียนดีหลายคนหนึ่ง

เนื่องจากโรงเรียนวัดรวกล้มเลิกไปเพราะครูที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงเกิดตายลง เด็กชายประวัติจึงกลับมาอยู่บ้านเดิมที่อำเภอกรุงเก่า และเข้าเรียนต่อโรงเรียนวัดศาลาปูนจนจบชั้นมัธยมปีที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2453 อายุตอนนั้น 10 ขวบ พ่อแม่และตายายได้ส่ง

ให้เข้าไปเรียนที่กรุงเทพฯเมื่อปีพ.ศ. 2454 โดยอาศัยอยู่กับท่านมหาบางที่วัดเบญจมบพิตร จนกระทั่งจบชั้นมัธยมเตรียม ขณะนั้นที่วัดเสนาสนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้จัดตั้งโรงเรียนมัธยมตัวอย่างขึ้น เด็กชายปรีดีจึงกลับไปเรียนต่อที่บ้าน เกิดจบชั้นมัธยม 6 เมื่อปีพ.ศ. 2457 อายุได้ 14 ปี

หลังจากนั้น ยายได้นำเข้ามาในกรุงเทพฯอีกครั้งหนึ่งเพื่อศึกษาเล่าเรียนในชั้นสูงต่อไป โดยได้พักอยู่กับญาติผู้ใหญ่ฝ่ายแม่คือ คุณหลวงพลจันทร์ (เอม จิตรเศรษฐ์) และนางงับ ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลเสาชิงช้า และได้เข้าเรียนที่โรงเรียนสวนกุหลาบ เรียนอยู่ได้ 6 เดือน จึงได้เข้าเรียนที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมเมื่อต้นปีพ.ศ. 2460 ขณะนั้นอายุ 17 ปี

ท่านปรีดีใช้เวลาเรียนกฎหมาย 2 ปีเศษ ก็สอบไล่ได้ในระดับชั้นที่ 1 ในปีพ.ศ. 2462 มีอายุเพียง 19 ปีเท่านั้น นับว่าเป็นเนติบัณฑิตที่มีอายุน้อยที่สุดคนหนึ่งในขณะนั้น

เมื่อจบกฎหมายใหม่ ๆ ท่านมีอาชีพเป็นทนายความได้ว่าความคดีเรือสำเภา ของนายลิ้มชุน หงวน ซึ่งเป็นคดีที่สร้างชื่อเสียงให้ท่านเป็นอย่างมาก

ต่อมาได้เข้ารับราชการในกรมราชทัณฑ์ กระทรวงนครบาล ในตำแหน่งเสมียนโท จนกระทั่งในปีพ.ศ. 2463 ท่านสามารถสอบได้ทุนนักเรียนหลวงของกระทรวงยุติธรรมไปศึกษาวิชากฎหมายที่ฝรั่งเศส

เมื่อท่านได้ไปศึกษาต่อที่ฝรั่งเศส ในขั้นต้นได้ศึกษาภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาฝรั่งเศส, ภาษาอังกฤษ และภาษาลาติน ใช้เวลาไม่ถึงปีก็สามารถสอบเข้าคณะนิติศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเมืองกัน (Caen) ใช้เวลาเรียนที่นั่น 3 ปี และสอบได้ปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ (Licencie en droit) หลังจากนั้น ท่านปรีดีได้ย้ายไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยปารีสในระดับปริญญาโทและเอก

ท่านปรีดีจบการศึกษาระดับปริญญาโททั้งทางด้านกฎหมายแพ่งและเศรษฐศาสตร์ และได้ทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอก หรือที่เรียกว่า Docteur en droit (Sciences Juridiques) เรื่อง Du sort des sociétés de Personnes en cas deces d un associe (Etude de droit francais et de droit cempare) แปลเป็นภาษาไทย "ในกรณีที่หุ้นส่วนคนหนึ่งถึงแก่ความตาย ฐานะของหุ้นส่วนส่วนบุคคลจะเป็นอย่างไร (ศึกษาตามกฎหมายฝรั่งเศสและกฎหมายเปรียบเทียบ)"

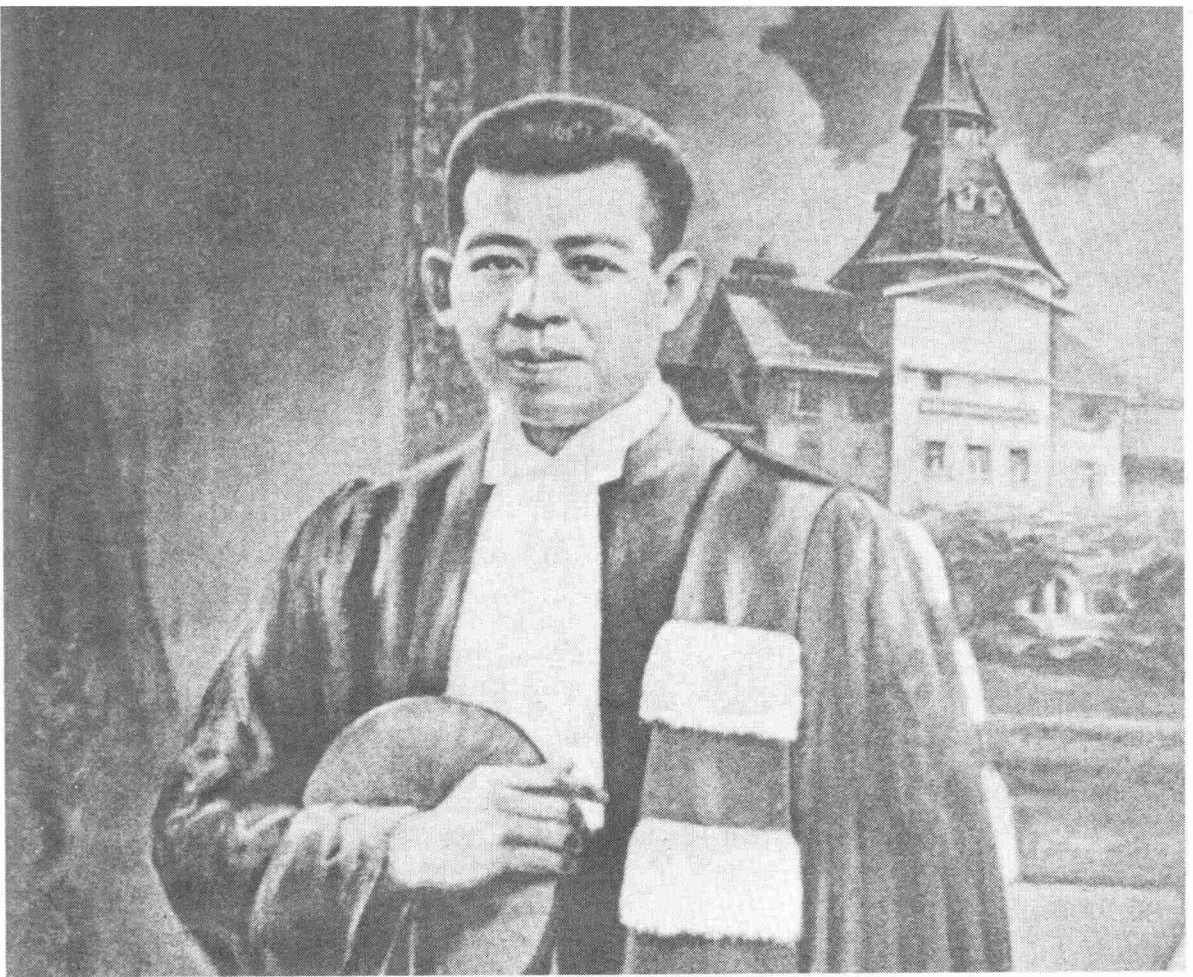
ท่านปรีดี สอบได้ระดับเกียรตินิยมดีมาก (tres bien) จัดได้ว่า เป็นคนไทยคนแรกที่สอบได้ปริญญาเอกของรัฐ (Docteur d'Etat) ซึ่งคนไทยโดยทั่วไปจะได้ดุษฎีบัณฑิตของมหาวิทยาลัย (Docteur de l'Universite)

ระหว่างที่ศึกษาอยู่ในประเทศฝรั่งเศสนั้น กลุ่มนักเรียนไทยในยุโรปได้รวมตัวกันก่อตั้งสมาคมนักเรียนไทยภาคพื้นยุโรป (ยกเว้นภาษาอังกฤษ) ขึ้นโดยชื่อว่า สามัคยานุเคราะห์สมาคม (มีอักษรย่อว่า ส.ย.ว ม.อักษรย่อภาษาอังกฤษว่า SIAM) ส่วนชื่อเต็มในภาษาฝรั่งเศสคือ Association Siamoise d'interlectualite et d'assistance mutuelle ท่านปรีดีได้ตำแหน่งนายกสมาคมในปีพ.ศ. 2468

สมาคมนักกล่าวได้ว่าเป็นแหล่งสำคัญของ การรวบรวมแนวความคิดของผู้นำรุ่นใหม่อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469 ได้มีการประชุมกลุ่มผู้ก่อการ 2475 ขึ้นเป็นครั้งแรกที่บ้านเลขที่ 9 Rue du Sommerard ณ กรุงปารีส

หลังจากที่ท่านปรีดี พนมยงค์ สำเร็จการศึกษาแล้วได้เดินทางกลับสยาม และถึงกรุงเทพฯในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2470

3. ชีวิตการทำงาน

เมื่อกลับมาถึงกรุงเทพฯ ท่านได้รับตำแหน่งผู้พิพากษาชั้น 6 กระทรวงยุติธรรม ได้ทำการฝึกหัดเป็นผู้พิพากษาศาลฎีกาและต่อมาได้รับตำแหน่งเป็นเลขานุการกรมร่างกฎหมายเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2470

ต่อมาได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์เป็นรองอำมาตย์เอกหลวงประดิษฐมนูธรรม เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2471 และได้รับการเลื่อนยศเป็นอำมาตย์ตรีในปีต่อมา

ในช่วงที่รับราชการในกระทรวงยุติธรรมนี้ ท่านปรีดีได้รวบรวมกฎหมายไทยตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในสภาพกระจัดกระจายให้มารวมเป็นเล่มเดียว ใช้ชื่อว่า “ประชุมกฎหมายไทย” หนังสือเล่มนี้ได้รับการตีพิมพ์ที่โรงพิมพ์นิติสาส์น ซึ่งเป็นโรงพิมพ์ส่วนตัวของท่านปรีดีเอง

นอกจากงานที่กรมร่างกฎหมายแล้ว ท่านปรีดียังเป็นอาจารย์ผู้บรรยายที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมอีกด้วย โดยท่านเริ่มสอนเป็นครั้งแรกเมื่อปีพ.ศ. 2470 ในชั้นแรกได้สอนวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยลักษณะหุ้นส่วนบริษัทและสมาคม ต่อมาได้สอนวิชากฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีบุคคลอีกด้วย ลูกศิษย์ของท่านในช่วงดังกล่าวนี้ได้แก่ นายสัญญาธรรมศักดิ์, นายจิตต์ ดิงสะภักดิ์, นายดิเรก ชัยนาม นายเสริม วินิจฉัยกุล นายเสวต เปี่ยมพงศ์สานต์ นายไพโรจน์ ชัยนาม เป็นต้น

ในพ.ศ. 2474 โรงเรียนกฎหมายได้เปลี่ยนหลักสูตรการสอน มีการเพิ่มเติมวิชาใหม่ ๆ เข้าไปในหลักสูตร เช่น วิชากฎหมายปกครอง ซึ่งมีขึ้นเป็นครั้งแรกและท่านปรีดีเป็นผู้บรรยายวิชาดังกล่าว ลูกศิษย์ของท่านในช่วงนี้ ได้แก่ นายทองเปลว

ชลภูมิ, นายยวด เลิศฤทธิ, นายเยื่อ สุธายัณฑ์ นาย ประยูร กาญจนดูล, นายชัย เรืองศิลป์, นาย ฟอง ลิทธิธรรม, นายมาลัย หุวะนันท์ เป็นต้น กล่าวกันว่าวิชากฎหมายปกครองนี้เป็นวิชา ที่สร้างชื่อเสียงให้ท่านเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะสาระ ของวิชานี้เป็นส่วนหนึ่งของวิชากฎหมายมหาชน ซึ่งอธิบายถึงหลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยอัน เป็นหัวใจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งในการสอนวิชาดังกล่าวนี้ต้องอาศัยความกล้า หาญ และความมุ่งมั่นทางการเมืองอยู่ไม่น้อย เมื่อ คำนึงถึงว่าในขณะนั้นประเทศยังปกครองอยู่ในระ บอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

4. ท่านปริติกับมหาวิทยาลัยวิชาธรรม ศาสตร์และการเมือง

ภายหลังการเปลี่ยนระบอบการปกครองจากสม บูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย คณะราษฎรได้ตระหนักถึงความจำเป็นในอันที่จะ ฟื้นฟูฐานความคิดทางการเมือง ให้สิทธิและโอกาสกับประชาชนส่วนใหญ่ที่จะได้รับการศึกษา

ท่านปริติได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัด ตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พุทธศักราช 2476 ต่อสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 8 ก.พ. 2476 สภาผู้แทนราษฎรได้ผ่านร่างพระ ราชบัญญัติดังกล่าวตั้งปรากฏในพ.ร.บ.มหาวิทยา ลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2476 ว่า

“โดยที่สภาผู้แทนราษฎรถวายคำปรึกษาว่า เมื่อได้มีการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญแล้วก็เป็น การสมควรจะริบจัดบำรุงการศึกษาวิชาธรรม ศาสตร์และการเมืองให้ได้ระดับมหาวิทยาลัยใน อารยประเทศ และให้แพร่หลายยิ่งขึ้นโดยเร็ว จึง เป็นการสมควรที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรม ศาสตร์และการเมืองขึ้นเป็นพิเศษ”

เมื่อพิจารณาถึงคำกราบบังคมทูลของท่านปริติ ในฐานะผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยต่อสมเด็จ

กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผู้สำเร็จราชการ แทนพระองค์ในวันเปิดมหาวิทยาลัยวิชาธรรม ศาสตร์และการเมือง เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2477 ก็จะได้เห็นได้ชัดถึงจุดมุ่งหมายของการตั้งมหา วิทยาลัยแห่งนี้ที่ว่า

“การตั้งสถานศึกษา ตามลักษณะของมหาวิทยา ลัยย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์และเป็นปัจจัยในการ แสดงความก้าวหน้าของประเทศ ประชาชน ชาวสยามจะเจริญในอารยธรรมได้ก็โดยอาศัยการ ศึกษาอันดีตั้งแต่ขั้นต่ำตลอดถึงการศึกษาชั้นสูง เพราะฉะนั้นในการที่จะอำนวยความสะดวกและ ประโยชน์ของราษฎรในสมัยนี้จึงต้องมีสถาน ศึกษาให้ครบบริบูรณ์ทุกชั้น มหาวิทยาลัยย่อม อุบัติมาประจวบเหมาะนำบังเกิดความกระหายของราษฎร ผู้สมัครแสวงหาความรู้อันเป็นสิทธิและโอกาสที่ เขาควรมีควรได้ตามหลักแห่งเสรีภาพในการศึกษา รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรเห็นความจำเป็นใน ข้อนี้ จึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัย ขึ้น”

ท่านปริติเป็นผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย เป็น ผู้วางหลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยจัดหา บุคลากร, สถานที่, ผู้บรรยาย เป็นผู้ให้ความคิด เกี่ยวกับสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัย

หลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยวิชาธรรม ศาสตร์และการเมือง ในระยะเริ่มแรกเป็นวิชาที่เกี่ยวข้อง ไปด้วยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองที่สำคัญ ๆ คือ กฎหมายรัฐศาสตร์, เศรษฐศาสตร์และการทูต ซึ่งจะแบ่งการสอนในมหาวิทยาลัยออกเป็น 3 ระดับ คือ ปริญญาตรี, ปริญญาโทและปริญญาเอก รวมถึงการศึกษาในระดับเตรียมปริญญา ที่เรียกว่า เตรียม ม.ธ.ก. รวมทั้งจัดการศึกษาในระดับประก ภาคณียบัตรคือหลักสูตรการศึกษาวิชาการบัญชี

ลักษณะการศึกษาในมหาวิทยาลัยวิชาธรรม ศาสตร์และการเมืองเป็นตลาดวิชาเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนจำนวนมากที่สุดได้มีโอกาสเข้ามา

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานรัฐธรรมนูญแก่เจ้าพระยาพิชัยญาติ ประธานสภาผู้แทนราษฎร
เมื่อ 10 ธันวาคม 2475

ศึกษาหาความรู้ ดังปรากฏว่าในปีแรกที่มีการเปิดสอนมีผู้มาสมัครเข้าเป็นนักศึกษาเป็นจำนวนถึง 7,094 คน ซึ่งมีทั้งคนที่อยู่ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดทั่วประเทศ

5. ชีวิตทางการเมือง

ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ท่านปรีดีเป็นผู้นำฝ่ายพลเรือนร่วมกับคณะราษฎรทำการยึดอำนาจเปลี่ยนมูลฐานระบอบการปกครอง ท่านปรีดีเป็นผู้ร่างแถลงการณ์ และธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นหนึ่งในเจ็ดคนของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 เป็นหนึ่งในสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราวในจำนวน 70 คน

การจัดตั้งรัฐบาลภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญชุดแรก (28 มิ.ย. 2475 - 10 ธ.ค. 2475) ประกอบด้วยคณะกรรมการราษฎร (คณะรัฐมนตรี) 15 คน ในจำนวนนี้ท่านปรีดีได้ร่วมเป็นกรรมการด้วย

ท่านปรีดีได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการราษฎรให้เป็นผู้ร่างหลักการเศรษฐกิจประจำชาติ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” และได้เสนอต่อคณะกรรมการราษฎรในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2475 หลังจากนั้น ร. 7 ได้มีข้อวินิจฉัยเค้าโครงการเศรษฐกิจนี้ว่าเป็นแนวความคิดที่ลอกเลียนแบบ “บอลเชวิค” ของโซเวียต ทำให้เป็นที่กล่าวขวัญกันมาก ในที่สุดท่านปรีดีจำต้องเดินทางออกไปประเทศฝรั่งเศสอีกครั้งด้วยข้อกล่าวหาดังกล่าวในวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2476

หลังจากนั้นได้เกิดการรัฐประหารซึ่งนำโดยพ.อ. พระยาพหลฯ ท่านปรีดีได้เดินทางกลับมาประเทศไทยสยาม และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น พิสูจน์แนวความคิดและการกระทำของท่านว่ามีโทษคอมมิวนิสต์

เมื่อมีการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2476 ท่านปรีดีได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยติดต่อกัน 2 สมัย จนกระทั่งมีการปรับปรุงคณะรัฐบาลเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2478 ท่านปรีดีได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในขณะที่สถานการณ์ทางการเมืองของโลกกำลังเข้าสู่ภาวะตึงเครียดที่จะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงนี้เองที่ท่านได้พยายามเจรจากับชาติมหาอำนาจตะวันตกเพื่อแก้ไขสนธิสัญญาที่ประเทศเสียเปรียบโดยเฉพาะในเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตเป็นผลสำเร็จ

ในการตั้งรัฐบาลชุดใหม่เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 โดยมีพ.อ. หลวงพิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ท่านปรีดีได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

ในช่วงที่เกิดสงครามอินโดจีนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ในปีพ.ศ. 2483 สถานการณ์ภายในประเทศมีความสับสนมาก เนื่องจากรัฐบาลสนับสนุนให้ประชาชนเดินขบวนเรียกร้องดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงจากฝรั่งเศสท่านปรีดีกลับมีแนวนโยบายที่เรียกร้องให้มีการใช้สันติวิธีโดยการเจรจาทางการทูตแทนการทำสงคราม

ในปลายปีพ.ศ. 2484 ญี่ปุ่นยึดครองไทยไปยั้งพม่าและสิงคโปร์ และรัฐบาลไทยประกาศเป็นพันธมิตรทางทหารกับญี่ปุ่น และได้ประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษในต้นปีพ.ศ. 2485 นโยบายเข้าร่วมสงครามดังกล่าวขัดแย้งกับแนวทางของท่านปรีดี ดังนั้นหลังจากการประกาศสงครามเพียง 9 วัน ท่านปรีดีก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งมีผลให้ท่านปรีดีพ้นไปจากตำแหน่งทางการเมือง

ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการฯ นั้นท่านปรีดีได้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นภายในประเทศซึ่งภายหลังได้ร่วมมือกัน ขบวนการเสรี

ไทยที่ก่อตั้งขึ้นก่อนหน้านั้น ในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ โดยท่านปรีดีได้ใช้รหัสว่า “รูธ” (Ruth) ในการติดต่อกับขบวนการเสรีไทย

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปีพ.ศ. 2488 ท่านได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ เป็นรัฐบุรุษอาวุโสเพื่อเป็นการยกย่องและตอบแทนคุณความดีของท่านปรีดี

24 มีนาคม พ.ศ. 2489 ท่านปรีดีได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีท่ามกลางวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจหลังสงครามโลก โดยเฉพาะปัญหาภาวะเงินเฟ้อ เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2489 คณะรัฐบาลชุดนี้จึงหมดวาระไปเนื่องจากมีการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ท่านปรีดีก็ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ เป็นหัวหน้าคณะรัฐบาลอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2489 แต่ยังไม่ทันจะมีการประกาศแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุด

ใหม่ ในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ก็ได้เกิดกรณีสวรรคตขึ้น ท่านปรีดีจึงได้กราบบังคมทูลลาออก และได้รับแต่งตั้งให้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 13 มิถุนายน ปีเดียวกันและดำรงตำแหน่งอยู่เพียง 2 เดือนก็ลาออกอีกครั้งหนึ่ง

วันที่ 8 พ.ย. พ.ศ. 2490 เกิดการรัฐประหารโดยกลุ่มทหารบก ซึ่งนำโดย พ.อ.ผิน ชุณหะวัณ และ พ.ท.หลวงกาจสงคราม ท่านปรีดีจึงได้ลี้ภัยไปพำนักยังสิงคโปร์อยู่ระยะหนึ่ง หลังจากนั้นได้มีการเลือกตั้งขึ้นในปีพ.ศ. 2491 แต่คณะรัฐมนตรีได้ถูกคณะรัฐประหาร 2490 บังคับให้ลาออกเมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2491 ท่านปรีดีจึงได้เดินทางกลับเข้ามาทำรัฐประหาร ที่เรียกกันว่า “กบฏวังหลวง” ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 หลังเหตุการณ์นี้ท่านปรีดีได้ลี้ภัยไปยังประเทศจีน และต่อมาได้เดินทางไปยังกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

ตลอดเวลาที่พำนักต่างประเทศนี้ท่านได้เขียนหนังสือและเสนอแนะคิดคำแนะนำทางการเมืองให้กับสังคมไทยอยู่ตลอดเวลา จวบจนท่านถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 เวลาเที่ยงตามเวลาท้องถิ่นที่ประเทศฝรั่งเศส

6. ชีวิตครอบครัว

ท่านปรีดีได้สมรสกับท่านผู้หญิงพูนศุข (ณ บ่อมเพชร) บุตรพระยาพิชัยวิจิตรวิเศษธรรมธาดา (ข้า ณ บ่อมเพชร) เมื่อพ.ศ. 2471 มีบุตรชายหญิงทั้งสิ้น 6 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 4 คน คือ

1. นางสาวลลิตา พนมยงค์
2. นายपाल พนมยงค์ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2524
3. นางสาวสุดา พนมยงค์
4. นายสุปรีดา พนมยงค์
5. นางศุภฎี บุญทัศนกุล
6. นางวาณี สายประดิษฐ์

ยกย่อง นายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส

โดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้เสด็จกลับสู่พระนครแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม ยกย่อง นายปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส ดังประกาศต่อไปนี้

ประกาศ

อานันทมหิดล

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า นายปรีดี พนมยงค์ ได้เคยรับหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินในตำแหน่งสำคัญ ๆ มาแล้วหลายตำแหน่ง จนในที่สุดได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และปรากฏว่า ตลอดเวลาที่นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเหล่านี้ ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ทั้งได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในความสามารถ บำเพ็ญคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นอเนกประการ

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่อง นายปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโสและให้มีหน้าที่ปรึกษากิจการราชการแผ่นดิน เพื่อความวัฒนาถาวรของชาติสืบไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 8 ธันวาคม พุทธศักราช 2488 เป็นปีที่ 12 ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช

นายกรัฐมนตรี

อาลัย จากอดีตผู้ร่วมก่อการ

นายจิตตะเสน ปัญจะ
อายุ 77 ปี

“เสียใจมาก ที่ท่านต้องจากไปกะทันหัน เป็นเพื่อนกันมากกว่า 50-60 ปี การเจ็บไข้ได้ป่วยแม้จะเป็นของธรรมดา แต่ก็อดไม่ได้ที่จะอาลัยกันเพราะเคยติดต่อกันมา”

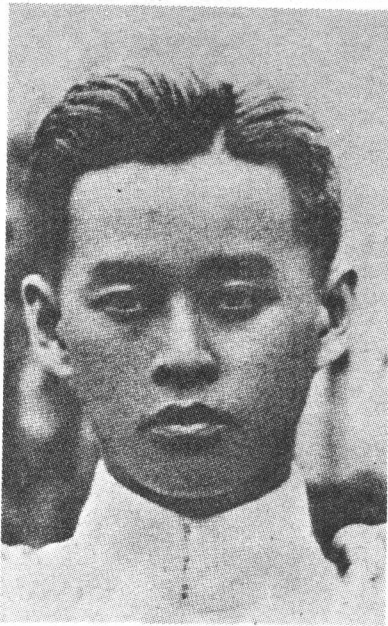
“ท่านเป็นคนดีทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองมากที่สุดในประเทศไทย ไม่มีใครทำประโยชน์ให้มากมายเท่ากับท่าน แต่ท่านก็เคราะห์ร้ายไม่มีแผ่นดินจะอยู่ต้องไปเสียชีวิตในต่างประเทศ ผมเศร้าทั้งวัน”

“พบกับท่านหลังสุดหลายสิบปีมาแล้ว เมื่อท่านจากไปก็ระลึกถึงเหมือนผู้ก่อการคนอื่น ๆ ทุกปี

เราจะจัดงานทำบุญเพื่อรำลึกถึงวันที่ 24 มิถุนายนที่วัดพระศรีมหาธาตุ ป็นี่ก็คงเป็นไปตามปกติเช่นเคย”

“จริง ๆ แล้วรัฐบาลน่าจะทำอะไรเพื่อแสดงให้เป็นเกียรติยศและคุณงามความดีของท่าน แต่ก็เป็นเรื่องที่รัฐบาลจะพิจารณาที่เรารอดมาทุกวันนี้ท่านมีส่วนช่วยมากมาย เราเป็นเอกราชอยู่ได้”

“ท่านไม่มีโอกาสมาเมืองไทยกว่า 30 ปี ใจจริงท่านก็อยากมาตายเมืองไทย เหมือนคนไทยทุกคน ใครก็อยากมาตายเมืองไทยทั้งนั้น”

นายจรูญ สิบแสง
อายุ 79 ปี

“เสียใจมาก แต่ก็ไม่เท่าความรู้สึกที่มีอยู่ เสียตายท่านกำลังเขียนเรื่อง กำลังทำงานอยู่ด้วยเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับประวัติชีวิตการทำงานจะรู้ว่าท่านทำอะไรไว้บ้าง คนโดยมากไม่รู้ ไม่เข้าใจ ที่รู้ก็พยายามปิดบัง ไม่พูดความจริงกันไม่เหมือนฝรั่งใครทำประโยชน์อะไรแก่ประเทศชาติ เขายกย่องคนที่ควรยกย่องไม่ทราบจะพูดอย่างไรเราต้องสูญเสียคนดีไป”

“ผมพบท่านครั้งสุดท้ายเมื่อปี 2524 ไปเยี่ยมท่านที่ปารีส ปีนี้ว่าจะไปเยี่ยมท่านอีกและกำลังจะ

เขียนจดหมายไปถวายพรวันเกิด เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคมนี้ ขณะนี้พวกผู้ก่อการเท่าที่ทราบก็เหลือ 10 กว่าคนเท่านั้น”

“ความสำคัญของท่าน ท่านทำงานเรื่องสำคัญมาตลอด ยิ่งตอนระหว่างสงครามมีการต่อต้านญี่ปุ่นเสียงอันตรายนมาก”

“สำหรับรัฐบาลผมไม่คิด ไม่นึกว่าเขาจะทำอะไรให้เป็นเกียรติยศแก่ท่าน เขาไม่ยอมรับนับถือ มีใครคิดถึงบ้าง เมื่อเข้ายังมีคนกระแนะกระแหนท่านเลย ทั้ง ๆ ที่ตายไปแล้ว”

**นายวิลาศ
อิสถานนท์**
อายุ 82 ปี

“เสียใจที่เพื่อนรักและนับถือกันจากไปเสีย ท่านไม่มีโอกาสกลับบ้านเกิดเมืองนอนเลย ไม่รู้ว่าจะพูดอย่างไร ท่านเป็นรัฐบุรุษอาวุโสแก่กว่าผมราว 6 เดือน เคยร่วมงานกันมา ทำผมมาถึงยังแข็งแรง ผมอยู่บ้านเกิดเมืองนอนแต่ท่านต้องไปอยู่ต่างประเทศเรื่อย”

“แม้เราจะไม่ได้พบกันเราก็ถามข่าวคราวกันมาตลอด มีการทำบุญระลึกถึงคนจากไปทุกปี คุณหลวงประดิษฐท่านส่งเงินมาช่วย 200 บาททุกปี ไม่เคยได้ขาดในฐานะที่ผมเป็นคนจัดงานในเดือนหน้าเราจะทำอย่างที่เคย

ทำทุกปีที่วัดพระศรีมหาธาตุ จะทำบุญให้คุณหลวงประดิษฐด้วย”

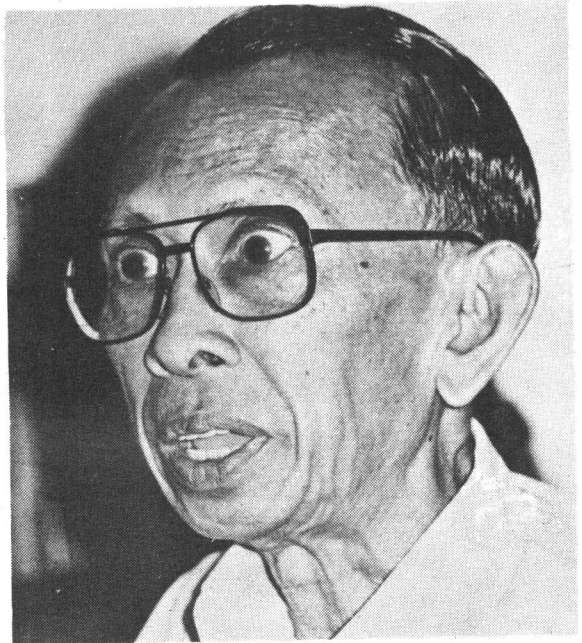
“รัฐบาลน่าจะทำอะไรให้เป็นเกียรติแก่ท่านในฐานะเป็นรัฐบุรุษอาวุโส แต่ก็แล้วแต่รัฐบาลไม่ทราบว่าเขาจะเห็นความสำคัญของท่านอย่างไร แต่สำหรับท่านเองแล้วยังห่วงใยประเทศไทยมาตลอด”

“เมื่อปีก่อนท่านยังเขียนหนังสือมาถึงคุณเปรมแนะนำเรื่องบ้านเมือง ท่านรักเมืองไทยไม่เคยทอดทิ้งเรื่องของบ้านเมือง วันอาทิตย์นี้จะมีงานเลี้ยงพระที่บ้าน ท่านผู้หญิงพูนสุขในกรุงเทพฯ พวกเราจะไปกัน”

ไม่มีคนไหน จะรักเมืองไทยเท่ากับคนไทย

นายสุภา ศิริमानนท์

นักหนังสือพิมพ์อาวุโสเป็นลูกศิษย์คนหนึ่งของนายปรีดี พนมยงค์ ที่มีโอกาสสัมผัสและใกล้ชิดด้วยเพราะหลังจากนายสุภาและนางจินดาภரியากลับจากเยี่ยมคารวะนายปรีดีที่ปารีสมาประเทศไทยเมื่อวันที่ 28 เมษายนแล้วจากนั้นอีก 4 วันต่อมา นายปรีดีก็ถึงแก่อสัญกรรมตลอดระยะเวลา 18 วันที่นายสุภาพักอาศัยอยู่กับนายปรีดีมีหลายสิ่งหลายอย่างที่นายปรีดีสะท้อนถึงความคิดให้นายสุภารับฟัง ซึ่ง "มติชน" เห็นว่าสนใจที่ควรรับรู้ในฐานะนายปรีดีเป็นวีรบุรุษอาวุโสผู้มีคุณูปการต่อประเทศไทย

เป็นวาสนาครั้งสุดท้ายที่ได้พบกัน ผมจากท่านมา 4 วันท่านก็เสียชีวิต ผมออกจากปารีสวันพฤหัสบดี (28 เมษายน) 11 โมง วันจันทร์ (2 พฤษภาคม) ท่านก็เสียชีวิต ก็ดีใจอยู่อย่างหนึ่งเพราะวันที่ผมไปถึง ท่านผู้หญิงพูนศุขท่านบอกว่าท่านอาจารย์ไม่เคยรับใครเลยที่สถานีการบิน ผมไปท่านก็มารับวันกลับท่านก็มาส่ง

สำหรับทรศนะของท่านโดยทั่วไปอย่างกว้าง ๆ สำหรับเมืองไทยนะ ท่านพูดว่าขอให้ถือหลักการเมืองอย่างเก่าของลอร์ดแอดตันที่ว่าไม่มีมิตรถาวร และไม่มีศัตรูถาวร และไม่มีชาติไหนจะรักเมืองไทยเท่ากับคนไทย สิ่งที่คนไทยจะทะเลาะกันบ้างในเรื่องการเมืองท่านว่าธรรมดา ลีลาการเมืองที่ผ่าน

มา 50 ปีมันเปลี่ยนไปนิด ๆ เท่านั้น คนที่ครองอำนาจอยู่เก่าก็ยังคงกันอยู่อย่างนั้น ในแง่ทะนุบำรุงบ้านเมืองท่านบอกว่าสิ่งที่ท่านได้ต่อสู้มาคือความเป็นธรรมต่อสังคมมันยังไม่บรรลุหรอก เพราะไม่ได้เกิดเพียง 5 ปี 10 ปี มันจะค่อย ๆ ไป มีเงื่อนไขทั้งการอภิวัฒน์และการปฏิรูป

อุดมการณ์ของท่านที่ท่านได้ค้นพบ ท่านถือว่าต้องสังคมนิยม คือสำคัญที่สังคม สังคมนิยมของท่านต้องเป็นสังคมนิยมที่เป็นวิทยาศาสตร์แท้ ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างเป็นหนึ่ง ทุกสิ่งทุกอย่างกำกับกัน มีชั่วโลกเหนือมีชั่วโลกใต้ และต้องเป็นประชาธิปไตยที่แท้ ไม่ใช่ประชาธิปไตยแต่ชื่อหรือเอาอย่างอื่น

ถ่ายเมื่อครบรอบวันเกิดครั้งล่าสุด 11 พ.ค. 2525

มาบอก อันนี้ผมว่าเป็นการค้นพบของตัวเอง เป็น การค้นพบทางเศรษฐกิจสังคม แล้วท่านได้เขียน หนังสือไว้มากมาย รวมทั้งเล่มหลังที่ผมเสียดาย อย่างยิ่ง คือ ชีวิตและงานของปรีดี-พูนศุข ยังเขียน ไม่จบ เขียนไปได้ส่วนหนึ่งแล้วยังเหลือร่างอีกส่วน ผมคงจะต้องทำหน้าที่เรียบเรียง ผมอาจจะได้เกียรติ อันนั้นนะ

: อยากให้สรุปถึงความหวังของ ท่านที่มีต่อประเทศไทย สรุปทีเดียว ท่านว่าความจริงผู้ปกครองประเทศไทยก็ไม่มีใครโง่หรือ แต่ท่านบอกว่าน่าเสียดาย ตรงที่สิ่งที่ควรทำกลับไม่ได้ทำ ไปทำสิ่งที่ไม่ควรทำ แล้วก็ เป็นสันดานมนุษย์ซึ่งไม่เฉพาะคนไทยนั่นคือ ความชิงดีชิงเด่นกัน

งานของท่านที่จะทำก็มีโครงการปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย ผมกับคุณสุลักษณ์ร่วมกันทำยังไม่ เสร็จ กำลังพิมพ์หนังสือยังไม่เสร็จ กำลังพิมพ์ แล้ว เวลานี้หนังสือกำลังจะออกอยู่อีกเล่มชื่อ ประสบ การณ์และชีวิตบางอย่างของรัฐบาลปรีดี พนมยงค์ เป็นคำสัมภาษณ์ของดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา จะ ออกภายในสองสามอาทิตย์นี้ ให้สัมภาษณ์ที่ปารีส์วันที่ 10 กุมภาพันธ์ ท่านให้สัมภาษณ์อยู่ 2 วัน แล้วท่านตรวจแก้แล้ว

: ตามปกติท่านปรีดีติดตามข่าวคราวจากเมืองไทยอย่างไร ท่านรับหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ ถึงเวลาฟังข่าว ท่านต้องฟัง ฟังจากรอยเตอร์ เอ.พี.และบี.บี.ซี. หนังสือพิมพ์ไทยก็มีเยอะไปหมด อย่างบางฉบับผม อยู่เมืองไทยก็ไม่ได้อ่าน อย่างมหาชัย ทุกอาทิตย์มี หนังสือพิมพ์จากเมืองไทยส่งไป ค่าหนังสือพิมพ์ส่ง ไปราวเดือนหนึ่ง 3,000 บาท ท่านอ่านเร็วบ้างช้า บ้าง "ดิฉัน" ก็อ่าน อ่านทั้งนั้น ให้รู้จักเมืองไทย อยู่ตลอดเวลา

แล้วท่านไม่ลืม ความจำท่านแม่นยำเหลือเชื่อที่ เดียว บางคนผมยังจำไม่ได้ก็มี แล้วไม่ใช่แม่นยำเรื่อง เดียวท่านแม่นยำสารพัด

ท่านอยู่อย่างเขียมมากนะที่นั่น ท่านเป็นรัฐบุรุษพลัดถิ่นที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลเลย คนอื่นรัฐบาลเขาให้ทั้งนั้น ท่านอยู่ที่ฝรั่งเศสท่านพยายามประหยัดใช้ทรัพย์สินที่มีอยู่บ้างทางเมืองไทยก็ขายหมดแล้ว ท่านเขียมมากในการใช้จ่าย

ท่านไม่ค่อยจะไปไหน นอกจากมีแขกมาหา มีแขก มีเงิน มีญวน วันสำคัญของเขาที่มีดอกไม้มาคำนับ

: ท่านปรกติได้พูดย้อนเปรียบเทียบเมืองไทยระหว่างเหตุการณ์เมื่อ 2475 กับปัจจุบันนี้บ้างหรือไม่

ท่านก็พูดเหมือนกันเรื่องการแก่งแย่งแข่งดี ผู้ได้เปรียบก็ไม่ยอมลดราวาศอก สิ่งที่ควรทำคือ การลดราวาศอกก็ไม่ได้ทำกัน ท่านพูดแบบคนมีเมตตาไม่มีพลังอะไร

: ท่านกล่าวถึงแนวโน้มของบ้านเมืองเราหรือเปล่า

ท่านกลัวภัยจากภายนอกมากกว่าภายในภายนอกท่านก็ไม่ยอมออกชื่อประเทศ ท่านบอกเพียงว่าไม่มีคนไหนจะรักเมืองไทยเท่ากับคนไทย คนที่เป็นใหญ่ขึ้นมาต้องระวังอย่างหนึ่งคืออย่าไปปรับใช้เขาโดยไม่รู้ตัว ปรับใช้โดยรู้ตัวเท่ากับขายชาติ แต่ถ้าโดยไม่รู้ตัวนี่สำคัญมาก แต่ท่านว่าคนที่เป็นใหญ่ขึ้นมาแล้วก็จะรู้ตัว เพราะฉะนั้นท่านว่าอย่าพลาดไปปรับใช้เขา

งานในชีวิตของท่านมี 2 อย่าง อย่างที่ "มดขิน" ลงไปคือ ถ้าไม่มีท่าน ประชาธิปไตยไม่มี และถ้าไม่มีท่านเราจะเสียเอกราชตอนสงคราม ภาระหน้าที่ของเสรีไทยอย่างหนึ่งคือรบญี่ปุ่น อีกอย่างหนึ่งคือไม่ให้ได้ชื่อว่าเป็นผู้แพ้สงคราม ท่านใช้กลวิธีการเมืองอย่างยิ่งใหญ่มาก

: มีช่วงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีหม่อมองในชีวิตท่าน คิดว่าจนถึงวันนี้ทุกอย่างมันกระจ่างไปหมดหรือยัง

กรณีสวรรคตก็ป้ายสีนะ ป้ายชี้กันนะ ท่านสู้ทางศาลตลอดเวลา แล้วอันสุดท้ายที่ดีที่สุด กำลังฟ้องทางศาลกันอยู่ ท่านฟ้องนายอามา ภมรบุตร เขียนหนังสือประวัติศาสตร์ไทยเล่มเล็ก ๆ นิด

เดียว เขาเขียนหนังสือไปขอโทษ ขอว่าจะให้ทำอะไรก็จะทำเพราะไม่ได้ตั้งใจ แต่ท่านบอกไม่ได้อันนี้ ต้องให้ศาลตัดสิน ผมอ่านแล้วจดหมายนั้น

แต่ที่มีอิทธิฤทธิ์ที่สุดก็คือที่ฟ้องคุณชาติ เอี่ยมกระสินธุ์ หนังสือนั้นชื่อ คำตัดสินใหม่ คดีสวรรคต ร. 8

: ในฐานะที่เป็นลูกศิษย์ท่านไม่ทราบจะมีการดำเนินการใด ๆ ให้เป็นอนุสรณ์แก่คนรุ่นหลังหรือไม่

อันนี้แล้วแต่แต่ละกลุ่มจะร่วมกันเอง คุณสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ว่าจะทำบุญให้ท่าน พรุ่งนี้ (วันที่ 4 พฤษภาคม) จะพบคุยกันจะเอาที่ไหนวันไหน แต่คงจะทำในวันสองวันนี้ละที่วัดทองนพคุณ คุณสุลักษณ์เขาลูกศิษย์วัดนั้น อันนี้ทำกันเองจะไปจัดเป็นขบวน คนก็จะหมั้นไส้เอา ท่านเป็นคนอัปโชคอยู่นิดคือทำอะไรดีคนไม่ค่อยอยาก...

ในส่วนที่ผมรับรองได้ ส่วนที่เป็นราชวงศ์จักรี ท่านทำเต็มที่ ท่านเปลี่ยนแปลงการปกครองท่านทำแค่ประชาธิปไตยนะ ท่านไม่เคยเกินเลยไปจากนั้น มีหลักฐานอย่างอื่นอีกหลายอย่างที่คนอื่นจะคิดไปเป็นอย่างอื่น แต่ท่านหยุดแค่นี้เพราะว่าเอาแค่นี้ประโยชน์ของราษฎรจึงจะได้ ถ้าไปสูงแล้วคนที่ทำนะได้คือเอาแค่ประชาธิปไตยเอาให้เกิดผล

พ่อนำชาติด้วยสมองและสองแขน
 พ่อสร้างแก้ววัฒนธรรมศาสตร์ประกาศศรี
 พ่อของข้านามระบือชื่อปรีดี
 แต่คนดีเมืองไทยไม่ต้องการ
 อายุยืนหมื่นปีเถิดพ่อข้า
 ไร้โรคาปราศทุกข์ภัยใจสุขสานดี
 อยู่ต่างแดนพื้นมีดมนจากคนพาล
 ลูกโคมขานพ่อคือธรรมกำแดนโคม

ข้อความในปฏิทินซึ่งสหกรณ์มหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์จัดพิมพ์ขึ้นและแจกจ่ายในงานวัน
 พุทธบอลประเพณีจุฬาฯ-ธรรมศาสตร์ครั้งล่าสุด และมี
 การแปรอักษรถ้อยคำดังกล่าวด้วย

นายสุภา ศิริमानนท์เผยว่านายปรีดีได้ปิดไว้ใน
 ห้องทำงานที่บ้านพักและซาบซึ่งมาก และนายสุภา
 ได้ให้หลานอ่านบันทึกใส่เทปส่งไปให้อีกทอด
 หนึ่ง เมื่อนายปรีดีได้ฟังถึงกับน้ำตาไหลจึงได้อัด
 เสียงตอบสั่งสอนหลานของตนมาด้วย

ข้อความจากเทปบันทึกเสียงของปรีดี

ได้แสดงความรักและนับถือตา จึงทำให้ตา
 มีความยินดีและมีความหวังว่าหลานทั้งสองจะได้
 สืบทอดคติของตาเพื่อชาติและราษฎรไทยต่อ
 ไปภายหน้า ตาขออวยพรให้หลานทั้งสอง มีความ
 สุขกายสบายใจ ขอให้ตั้งใจเล่าเรียนและออกแรง
 งานช่วยคุณพ่อคุณแม่ คุณตาคุณยายอันเป็นสิ่งที่
 จะช่วยให้หลานเรียนรู้ว่าแรงงานนั้นเป็นบ่อเกิด
 แห่งความไพบูลย์

จากตาผู้รักหลานทั้งสอง
 ปรีดี

“สัมฤทธิ์” และ “ต้อง” หลานรัก ลุงและป้าขอ
 ส่งความรักและคิดถึงมายังหลานทั้งสอง ขอแสดง
 ความยินดีที่หลานทั้งสองที่ได้มีลูกไม้และลูกปลาที่
 นำรักและที่ฉลาด ซึ่งลุงได้ตั้งความหวังไว้ว่าจะ
 เป็นหลานที่สามารถสืบทอดคติของตาเพื่อชาติและ
 ราษฎรไทยดังที่ลุงได้อัดเสียงคำพูดถึงนิติพงษ์และ

นิธิภัทรแล้ว โอกาสนี้ลุงขออวยพรให้หลานสัมฤทธิ์
 และหลานต้อง ประสบความสุขสวัสดิ์มีอายุยืน
 นาน จงมีความสำเร็จในภารรับใช้ชาติและราษฎร
 ไทยให้มีความก้าวหน้าทุกประการ

จากลุงที่รักหลานทั้งสอง
 ปรีดี พนมยงค์

ต่อไปนี้เป็นคำปราศรัยตอบคุณสุภาและคุณ
 จินดา ศิริमानนท์ก่อนที่จะเดินทางจากปารีสกลับ
 สู่นิวยอร์ก :-

คุณสุภาและคุณจินดา มิตรรักที่ซื่อสัตย์ ก่อนที่
 คุณทั้งสองจะเดินทางจากปารีสกลับสู่นิวยอร์กในวัน
 นี้ ผมขอแสดงความขอบคุณที่คุณทั้งสองได้อุตสาหะ
 เดินทางมาพบผมที่ชานกรุงปารีส ซึ่งมีคุณูปการ
 เป็นอันมากแก่ผม เพิ่มเติมจากที่คุณทั้งสองได้ช่วย
 ผมในสิ่งที่แล้วมาในอดีตโดยเฉพาะระหว่างที่ผม
 ตกทุกข์ได้ยาก

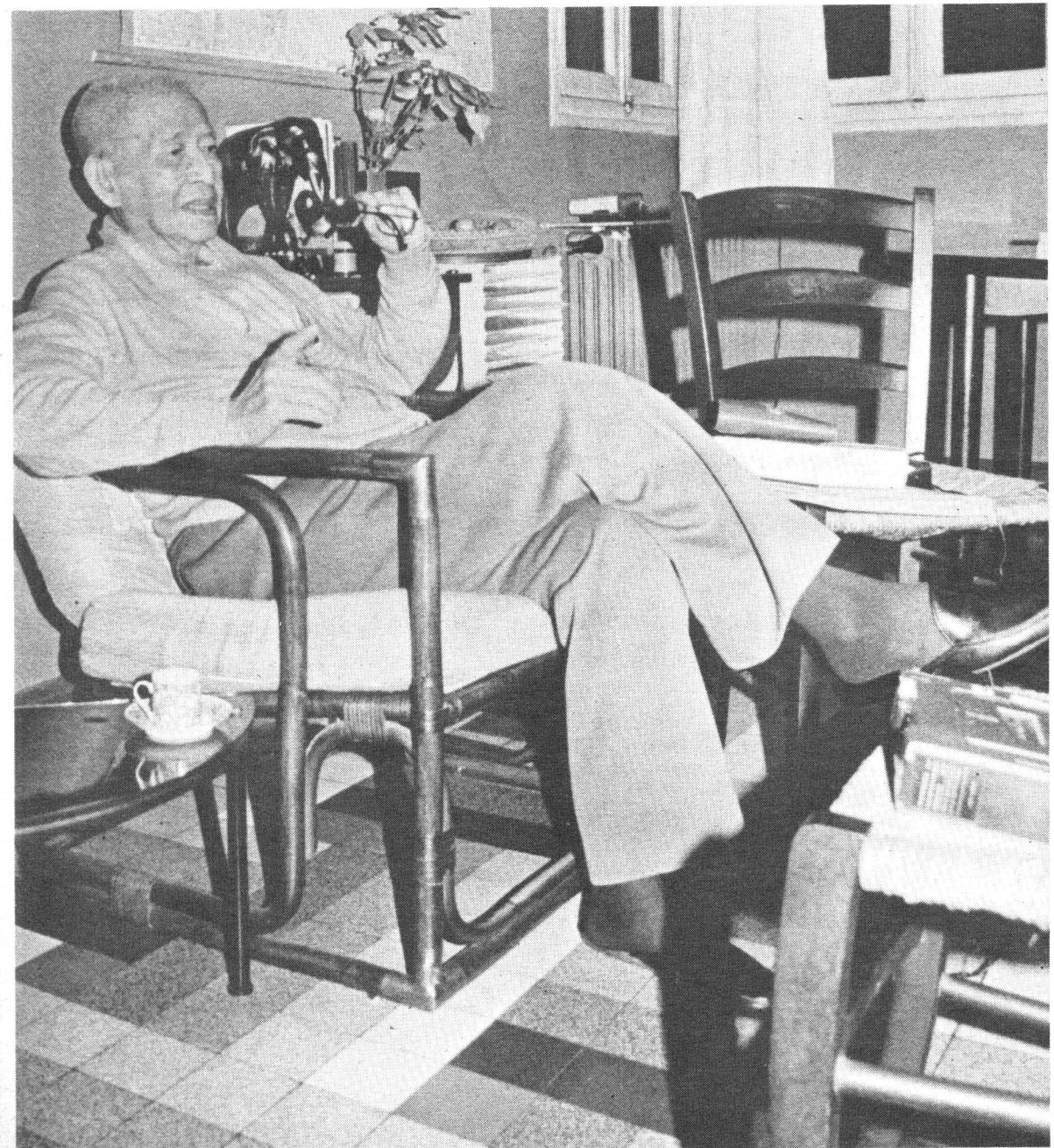
มิตรภาพที่คุณทั้งสองมีต่อผมนั้น เป็นมิตร
 ภาพที่มีคุณค่าสูงซึ่งผมและภรรยาระลึกถึงอยู่
 เสมอ โอกาสนี้ผมขออวยพรให้คุณทั้งสองเดินทาง
 โดยสวัสดิภาพ ประสบความสุขสวัสดิ์ มีอายุยืน
 นานปราศจากโรคาพยาธิ อุบัติวันตรายทั้งปวง
 ขอให้มีความสำเร็จในการรับใช้ชาติและราษฎร
 ไทยให้เจริญก้าวหน้า ทั้งในทางปัจจัย ดำรงชีพ
 และในทางคตินิยมประชาธิปไตยทุกประการ

จากผม ปรีดี พนมยงค์

กังวลสุดท้าย

ของ **ปรีดี พนมยงค์**
ตำนานแห่งตำนาน

“ถ้าไม่มีนายปรีดี พนมยงค์ ประเทศไทยจะไม่มีประชาธิปไตย ถ้าไม่มีนายปรีดี พนมยงค์ ประเทศไทยก็จะเป็นเมืองจีน”

คำกล่าวในเชิงสุดโต่งจากปากของนายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ หรือ ส.ศิวรักษ์ ปัญญาชนสยามอันดับแถวหน้าสุดของประเทศไทยเช่นนี้ สำหรับผู้ที่ติดตามประวัติศาสตร์การเมืองยุคใกล้ของไทยด้วยความเที่ยงธรรมมาโดยตลอดก็ไม่มีอะไรเป็นที่สงสัยเลยแม้แต่น้อย

แต่สำหรับบางคนที่มานั่งออคติบดบังจนดวงตาและดวงใจมืดสนิท คำกล่าวของส.ศิวรักษ์ข้างต้นก็มีแต่ก่อความขิงเคียดถึงขนาดตอกลงหัวเลยทีเดียว

นับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อเช้าวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นลำดับมา นามของหลวงประดิษฐมนูธรรม หรือนายปรีดี พนมยงค์ เป็นนามอันโดดเด่น ซึ่งตกเป็นเป้าทั้งในด้านยกย่องสดุดีและวิพากษ์โจมตีไปด้วยในขณะเดียวกัน

เขาคือ “เทพเจ้า” ของคนกลุ่มหนึ่ง แต่เป็น “ปีศาจร้าย” ของคนอีกบางกลุ่ม!

จริงแท้แล้วนายปรีดี พนมยงค์ เป็นไฉน?

หัวหน้าคณะราษฎร

แรกก่อตั้งเพียง 7 คน

การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อเช้าวันที่ 24 มิถุนายน 2475 กระทำในนามของ “คณะราษฎร” ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสายทหารบก 32 คน มีนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) เป็นหัวหน้า สายทหารเรือ 21 คน มีนายนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย (สินธุ์ กมลนาวิน) เป็นหัวหน้า สายพลเรือน 46 คน มีอำมาตย์ตรีหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) เป็นหัวหน้า

รวมสมาชิกผู้ก่อการ “คณะราษฎร” ทั้งสิ้น 99 คน

แต่กว่าจะมาถึง 99 คน และกว่าจะมีการชุมนุมทางทหารเพื่อก่อการยึดอำนาจการปกครอง นายปรีดี พนมยงค์ ได้บันทึกไว้ในบทความชื่อ “บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย” ว่า

“การประชุมเป็นทางการครั้งแรกของคณะราษฎรมีขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1927 (พ.ศ. 2470) ที่หอพักแห่งหนึ่งซึ่งเราเช่าห้องใหญ่ไว้เฉพาะการประชุมเท่านั้น”

ผู้เข้าร่วมประชุมมี 7 คน คือ ร.ท.ประยูร ภมรมนตรี ร.ท.แปลก ขิตตะสัจจะ ร.ต.ทัศนัย มิตรภักดี นายตัว ลพานุกรม หลวงสิริราชไมตรี (จรรยาสิงห์เสนี) นายแนบ พหลโยธินและนายปรีดี พนมยงค์

บันทึกของนายปรีดีกล่าวว่า “ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้ข้าพเจ้าเป็นประธานและเป็นหัวหน้าคณะราษฎรจนกว่าจะมีบุคคลที่เหมาะสมเป็นหัวหน้าคณะราษฎรในกาลต่อไป”

เมื่อกลับเมืองไทยและคณะราษฎรได้ขยายสมาชิกออกไปกว้างขวางเป็นลำดับ ในที่สุดที่ประชุมมอบหมายให้ร.ท.ประยูร ภมรมนตรี เป็นผู้เชิญนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเข้ามาเป็นหัวหน้าคณะราษฎรและดำเนินการยึดอำนาจ

นายปรีดี พนมยงค์

“มันสมอง” คณะราษฎร

ความที่เป็นนักเรียนกฎหมายและความที่เคยศึกษาทางเศรษฐศาสตร์มาอย่างแจ่มจบ กอปรกับเป็นนักเรียน “หัวดี” มาโดยตลอดขณะที่เพื่อนนักเรียนนอกเรียกร้อยโทแปลก ขิตตะสัจจะว่า “กัปตัน” ก็เรียกนายปรีดี พนมยงค์ว่า “อาจารย์”

อาจกล่าวได้ว่าในจำนวนสมาชิกคณะราษฎร ทั้ง 99 คน นายปรีดีมีความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองในลักษณะที่เป็น “อุดมการณ์ประชาธิปไตย” ได้อย่างลึกซึ้งและเป็นจริงยิ่งกว่าใคร

จะเห็นได้จากแถลงการณ์ฉบับที่ 1 ของคณะราษฎรที่พันเอกพระยาพหลฯ อ่านต่อทหาร ณ ลานพระบรมรูปทรงม้าซึ่งสร้างความแค้นเคืองให้กับกลุ่มอำนาจเก่าที่ถูกแย่งยึดอำนาจอย่างรุนแรง คนเขียนแถลงการณ์ก็คือ นายปรีดี พนมยงค์

จะเห็นได้จากเมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับชั่วคราวและฉบับถาวร นายปรีดี พนมยงค์ล้วนเป็นผู้มีบทบาททั้งสิ้นและแม้แต่การร่างเค้าโครงทางเศรษฐกิจอย่างที่เรียกว่า “สมุดปกเหลือง” อันถือได้ว่าเป็นการปฏิวัติทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับการปฏิวัติทางการเมือง ก็เป็นการผลักดันและร่างด้วยมือของนายปรีดี พนมยงค์เอง

คนแรกที่ถูกป้ายสีแดง

เนื่องจากบทบาทอันโดดเด่นโดยเฉพาะในฐานะ “มันสมอง” นายปรีดีจึงตกเป็นเป้าแห่งการทำลายทั้งจากกลุ่มพลังอำนาจเก่าและภายในคณะราษฎรเองที่เริ่มมองเห็นว่านายปรีดีก้าวไกลไปจากที่ตนคาดคิด

ภายหลัง “สมุดปกเหลือง” เพื่อจัดระบบทางเศรษฐกิจใหม่ปรากฏออกมา

คำกล่าวหาเก่าที่นายปรีดีเคยถูกป้ายสีว่าเป็นคนหัวรุนแรงก็เริ่มเป็นที่กระซิบกระซาบและรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มีพระราชวิจารณ์เค้าโครงเศรษฐกิจและลงความเห็นว่าเป็นการลอกมาจากร่างของสหภาพโซเวียตที่เป็นคอมมิวนิสต์

นายปรีดี พนมยงค์ ถูกบีบอย่างรุนแรงกระทั่งถูกเนรเทศออกจากประเทศเมื่อเดือนเมษายน 2476 ไล่หลังวันเดินทางไปฝรั่งเศสเพียงชั่ววันเดียว รัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา ก็ออกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ วกมา!

ผมเป็นสังคมนิยม

สังคมนิยมวิทยาศาสตร์

นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมาแม้จะมีการตั้งกรรม

การสอบสวนแล้วก็ตามแต่ “สีแดง” ก็ติดกับนายปรีดี พนมยงค์ อย่างเช็ดถูไม่หาย ศัตรูทางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ พยายามจะป้ายสีแดงให้กับนายปรีดีอยู่เสมอแม้กระทั่งทุกวันนี้ก็ตาม

สุภา ศิริमानนท์ ซึ่งได้สนทนากับนายปรีดี พนมยงค์ เมื่อปลายเดือนเมษายนที่ผ่านมาแล้วกับ “มติชน” ถึงเนื้อหาบางตอนของการสนทนาว่า

อาจารย์ปรีดีกล่าวกับสุภา ศิริमानนท์ ศิษย์ซึ่งมิได้พบกันเป็นเวลาถึง 37 ปี ว่า “ผมเป็นสังคมนิยมก็จริงแต่เป็นสังคมนิยมซึ่งเป็นวิทยาศาสตร์และเป็นประชาธิปไตยแท้ไม่ใช่ประชาธิปไตยมีเงื่อนไข”

“ที่ว่าไม่ใช่ประชาธิปไตยมีเงื่อนไขนั้นอาจารย์หมายถึงไม่ใช่ประชาธิปไตยแผนใหม่หรือประชาธิปไตยที่มีชื่อแปลก ๆ พ่วงท้ายทั้งสิ้นแต่เป็นประชาธิปไตยแท้” สุภาเน้น

“อาจารย์บอกด้วยว่าวิทยาศาสตร์แท้ต้องไม่เร็วไปไม่ช้าไปจากเงื่อนไขที่เป็นอยู่” สุภากล่าว “ราษฎรจึงจะได้รับความสุข”

ผู้รักประชาธิปไตย

นักรักชาติผู้ยิ่งใหญ่

ภายหลังรัฐประหาร 20 มิถุนายน 2476 โคนรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ลงไปรัฐบาลก็ได้เชิญนายปรีดี พนมยงค์ กลับประเทศและได้เข้าร่วมรัฐบาลกับพระยาพหลพลพยุหเสนาและรัฐบาลของพลตรีหลวงพิบูลสงคราม

จนกระทั่งเมื่อญี่ปุ่นยกพลฯ ข้ามประเทศไทยในเดือนธันวาคม 2484 ภารกิจอันยิ่งใหญ่ของนายปรีดี พนมยงค์ จึงได้เริ่มขึ้นนั่นก็คือการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยภายในประเทศทำงานประสานกับขบวนการเสรีไทยที่อยู่ต่างประเทศ

จากการต่อสู้กู้ชาติครั้งนี้ นายปรีดีและขบวนการเสรีไทยไม่เพียงแต่สร้างคุณูปการที่รักชาติให้กับปิตุภูมิของตนแต่ได้มีส่วนหนุนช่วยขบวนการกู้ชาติอื่น ๆ ในอินโดจีนอย่างยิ่ง

ปรีดี พนมยงค์ ร่วมในงานพิธีฉลองการปลดปล่อยซึ่งเป็นวันชาติจีนเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 1949 ที่จตุรัสเทียนอันเหมิน

“ทุกวันนี้ในเวียดนามยังมีกองพันหนึ่งใช้ชื่อว่ากองพันสยามซึ่งโฮจิมินห์ตั้งขึ้นเพื่อรำลึกถึงสยามที่ให้การช่วยเหลือชาวเวียดนามในการกู้ชาติจากฝรั่งเศส” ลูกศิษย์นายปรีดีคนหนึ่งกล่าว “ที่บ้านของอาจารย์ปรีดีในซานกรุงปารีสยังมีเศษเหล็กจากเครื่องบินบี. 52 ลำสุดท้ายที่ถูกยิงตกในเวียดนามซึ่งประธานาธิบดีฟาม วัน ดง มอบให้เป็นที่ระลึกแก่อาจารย์ปรีดี”

จากการก่อตั้งขบวนการเสรีไทยไม่เพียงแต่ได้ช่วยให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการยึดครองของลัทธิพันธมิตรภายหลังสงครามเท่านั้น ยังทำให้เกียรติภูมิของประเทศสูงเด่นขึ้นท่ามกลางผู้รักชาติในแหลมอินโดจีนอีกด้วย

กังวลสุดท้าย

ของรัฐบุรุษอาวุโส

สุภา ศิริมานนท์ กล่าวถึงความห่วงใยของนายปรีดี พนมยงค์ ช่วงที่สนทนากันเมื่อปลายเดือนเมษายนว่า “สิ่งที่อาจารย์กังวลมากที่สุดคืออนาคตของประเทศ”

ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องจากภายหลังความขัดแย้งระหว่างเวียดนาม-กัมพูชา, จีน-เวียดนาม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากเวียดนามได้บุกเข้า

ไปในกัมพูชาได้ทำให้ประเทศไทยเป็นดินแดนที่ล่อแหลมทางการเมืองเป็นอย่างมาก

เวทีอันร้อนระอุนี้เป็นจุดที่อภิมาหาอำนาจหลายประเทศได้ถือเป็นดินแดนต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างกันและกันซึ่งเป็นผลให้ไทยต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศด้วยความระมัดระวัง

“อาจารย์เน้นอยู่เสมอว่า ไม่มีใครเขารักเมืองไทยเท่ากับคนไทย อย่าไปหลงคารมคนต่างประเทศโดยขาดตัวโดยไม่รู้ตัว”

จากยุคแห่งการก่อตั้งขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อสู้กับการยึดครองของญี่ปุ่นเรื่อยมาจนแม้แต่เมื่อเดินทางไปลี้ภัยในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและตราบเท่าปัจจุบัน ลมหายใจของนายปรีดี พนมยงค์ อัดระอุไว้ด้วยความคิดรักชาติอย่างแท้จริง

“คุณเขียนลงไปได้เลย” ศิษย์ที่ใกล้ชิดของนายปรีดี พนมยงค์ ท่านหนึ่งกล่าว “เหตุผลสำคัญที่อาจารย์ปรีดีไม่สามารถร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้ก็เพราะท่านไม่ยอมชูธงและไม่ยอมรับใช้ตามที่เขาต้องการ”

“การตัดสินใจทำอะไรทุกอย่างของอาจารย์ปรีดี ท่านคำนึงถึงชาติถึงราษฎรไทยเสมอ” ศิษย์ผู้นั้นสรุปด้วยความมั่นใจ

กรณีสวรรคต

ปรีดีตกเป็นเหยื่อ

แม้จะมีความพยายามป้ายสีแดงติดป้าย “คอมมิวนิสต์” ให้ก็ไม่สามารถลิดรอนอำนาจทางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ ลงได้ แต่เมื่อเกิดกรณีสวรรคตขึ้นเมื่อเดือนมิถุนายน 2489 ขณะที่นายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี

จากกรณีสวรรคตอันมีเงื่อนงำนี้ปรักษะทางการเมืองของนายปรีดีได้ฉวยโอกาสกระพือเรื่องและสร้างข่าวกระหังจ้วงวานคนไปร้องตะโกนในโรงพยาบาลนครีว่า “ปรีดี ฆ่าในหลวง” และจากกรณีนี้เองทำให้นายปรีดีต้องลงจากเวทีทางการเมืองและ

เป็นสาเหตุหนึ่งในการอ้างเพื่อทำรัฐประหาร 2490 ของคณะทหาร

จากนั้นบทบาททางการเมืองของนายปรีดีก็เริ่มตกต่ำกระทั่งต้องลี้ภัยไปอยู่ประเทศจีนและจากจีนก็ต้องนิรชาคไปพำนักอยู่ฝรั่งเศสกระทั่งถึงแก่อสัญกรรมอย่างสงบในที่สุด

อย่างไรก็ตาม ช่วงทศวรรษหลังนายปรีดีได้อาศัยศาลสถิตยุติธรรมเพื่อทำความกระจ่างในเรื่องนี้ จนแม้แต่prüfungทางการเมืองเช่น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ต้องลงข้อความขอขมาต่อนายปรีดี พนมยงค์ ในกรณีสวรรคตนี้

กรองชีวิตวัยชรา

สง่างามและทรงเกียรติ

นายปรีดี พนมยงค์ มีรายได้ส่วนหนึ่งจากเงินบำนาญในฐานะ “รัฐบุรุษอาวุโส” เป็นเงินจำนวน 5,000 บาท ต่อเดือนไม่มีรายได้ทางด้านอื่นเลย

“อาจารย์เป็นรัฐบุรุษพลัดถิ่นที่ไม่เคยรับเงินช่วยเหลือจากใครทั้งสิ้นนอกจากเงินบำนาญจากทางราชการไทย” ศิษย์นายปรีดีกล่าว “เงินค่าใช้จ่ายส่วนที่สำคัญระยะหลังอาจารย์ได้จากการขายที่ดินที่เคยมีย่านสาทรและย่านสีลมและรวมทั้งเงินในส่วนของท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์”

บ้านชานกรุงปารีสของนายปรีดี พนมยงค์ ระยะหลังนอกจากเป็นแห่งหนึ่งที่นักเรียนไทยในฝรั่งเศสและบางประเทศแห่งยุโรปชอบแวะไปสนทนาแล้ว ยังมีบุคคลผู้มีชื่อเสียงจากประเทศไทยหลายคนไปเยี่ยมคารวะอยู่ไม่ขาดสาย

“ตอนที่ผมไปพบกับอาจารย์ ท่านยังทำงานได้ตามปกติ คุยก็ปกติ” สุภา ศิริमानนท์กล่าว “ความจำอาจารย์ดีมาก แม่นมาก จำชื่อคน เวลาวันเดือนปีได้อย่างแม่นยำ”

นายปรีดี พนมยงค์ ในวัยชราไม่เพียงแต่พร้อมจะสนทนาแลกเปลี่ยนทรรศนะทางการเมืองเท่านั้น เวลาส่วนหนึ่งยังใช้ไปเพื่อเขียนบันทึกความทรงจำและถกเถียงอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาสังคม

ไทยอีกด้วย บทความเกี่ยวกับสถานการณ์และเรื่องราวทางวิชาการจำนวนมากมีปรากฏออกมาเป็นระยะ ๆ จากไปอย่างสงบ

คงไว้แต่เกียรติภูมิ

วันที่ 2 พฤษภาคม นายปรีดี พนมยงค์ ลูกชานาแห่งอยุธยาผู้เคยเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ผู้เคยเป็นนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย ได้จากไปอย่างสงบด้วยโรคหัวใจวาย

“อาจารย์ลึนลมอย่างสงบ” สุภา ศิริमानนท์กล่าว “ท่านจากไปอย่างคนมีบุญ”

ในฐานะที่เป็นผู้สนใจต่อวิทยาศาสตร์สังคม นายปรีดีให้ความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอ การเขียนหนังสือ “อนิจจังของสังคม” สะท้อนถึงความพยายามที่จะติดตามกระบวนการทางสังคมของประเทศไทยอย่างเป็นวิทยาศาสตร์

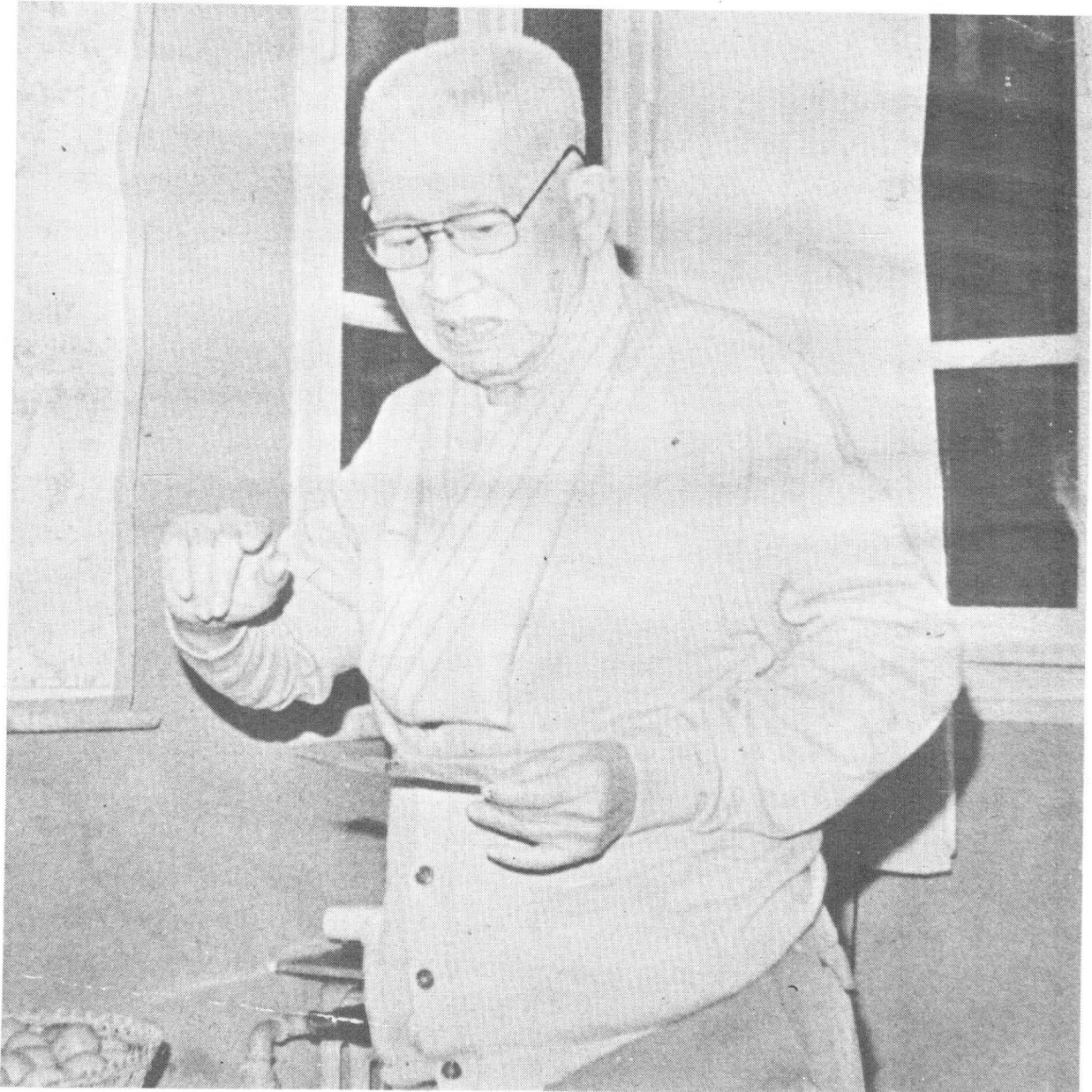
“อาจารย์เคยขอร้องผู้ที่สนใจศึกษาชีวิตและงานของท่านว่า หากจะวินิจฉัยและประเมินอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับท่านก็ขอให้ดูอายุของท่านประกอบด้วย ข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเงื่อนไขของอายุแต่ถ้าจะดูกันจริง ๆ ต้องดูสุดท้ายของชีวิตเลยทีเดียว”

บทสรุปของชีวิตประการหนึ่งจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของนายปรีดี พนมยงค์ หรือของใครก็ตามอาจเป็นไปดังที่สุภา ศิริमानนท์ กล่าวไว้ว่า

“เรื่องของความเปลี่ยนแปลงท่านเน้นมาก ท่านบอกว่าบางคนยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพทางสังคมแต่พอเกี่ยวกับตัวเองก็ไม่อยากเปลี่ยนแปลง”

นายปรีดี พนมยงค์ จากโลกนี้และประเทศไทยอันเป็นที่รักของท่านไปแล้ว แต่เกียรติภูมิและสิ่งที่ได้ทำเอาไว้ในช่วง 80 กว่าปีของลูกชานาคคนหนึ่งได้ส่งผลสะท้อนและหยั่งรากลงในสังคมไทยอย่างลึกซึ้งทีเดียว ●

ท่านผู้หญิง พูนศุข พนมยงค์ เล่าวัตรปฏิบัติบนบปลายชีวิต ของรัชบุรุษอาวุโส

การถึงแก่อนิจกรรมของท่านปรีดี พนมยงค์ เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม นับเป็นข่าวสำคัญที่ยังความสลัดใจเสียใจ ต่อญาติมิตรของท่าน และผู้สนใจทางการเมืองอย่างมาก ถึงขนาดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรท่านหนึ่งเสนอให้รัฐบาลเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญกุศลเพื่อแสดงความรำลึกถึงผู้สร้างคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างสำคัญท่านนี้

ย่อมเป็นที่ทราบกันดีว่าท่านปรีดีเป็นผู้ประศาสน์การ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง” ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตคนระดับคุณภาพให้แก่ชาติบ้านเมืองมากมาย แม้ปัจจุบันคำว่า “และการเมือง” จะถูกตัดทิ้งไปแล้วด้วยเหตุผลทางการเมือง แต่อุดมคติและวิญญานแห่งการรักความเป็นธรรมที่ได้สั่งสมมาแต่อดีต ก็ได้สืบทอดกันมาทุกยุคทุกสมัยสู่คนรุ่นปัจจุบันและจะสานต่อไปอย่างไม่รู้จบ

ไม่เพียงแต่บทบาทการเป็นผู้นำขบวนการ “เสรีไทย” ที่ได้ช่วยผลักดันให้ประเทศไทยผ่านพ้นภัยสงครามโลกด้วยความเป็นเอกราชมาได้ ท่านยังได้สร้างผลงานแก่ประเทศชาติมากมาย จนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้มีฐานะเป็น “รัฐบุรุษอาวุโส” โดยม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี เมื่อ พ.ศ. 2488 เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการดังนี้

“โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า นายปรีดี พนมยงค์ ได้เคยรับหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินในตำแหน่งสำคัญ ๆ มาแล้วหลายตำแหน่ง จนในที่สุดได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และปรากฏว่าตลอดเวลาที่นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเหล่านี้ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ทั้งได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในความสามารถ

มารด บำเพ็ญคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ เป็นอเนกประการ

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่อง นายปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะ “รัฐบุรุษอาวุโส” และให้มีหน้าที่รับปรึกษาราชการแผ่นดินเพื่อความวัฒนาถาวรของชาติสืบไป”

แม้มีเกียรติประวัติอันดีงามและมีตำแหน่งอันสูงทางการเมืองในอดีต แต่ก็ไม่วายถูกเล่นงานจากความผันผวนทางการเมือง และผู้ประสังศรีร้ายจนท่านต้องลี้ภัยไปอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศส และจบชีวิตอันมีค่าด้วยโรคหัวใจวายในต่างแดน ดังที่เป็นข่าวเมื่อเร็ว ๆ นี้

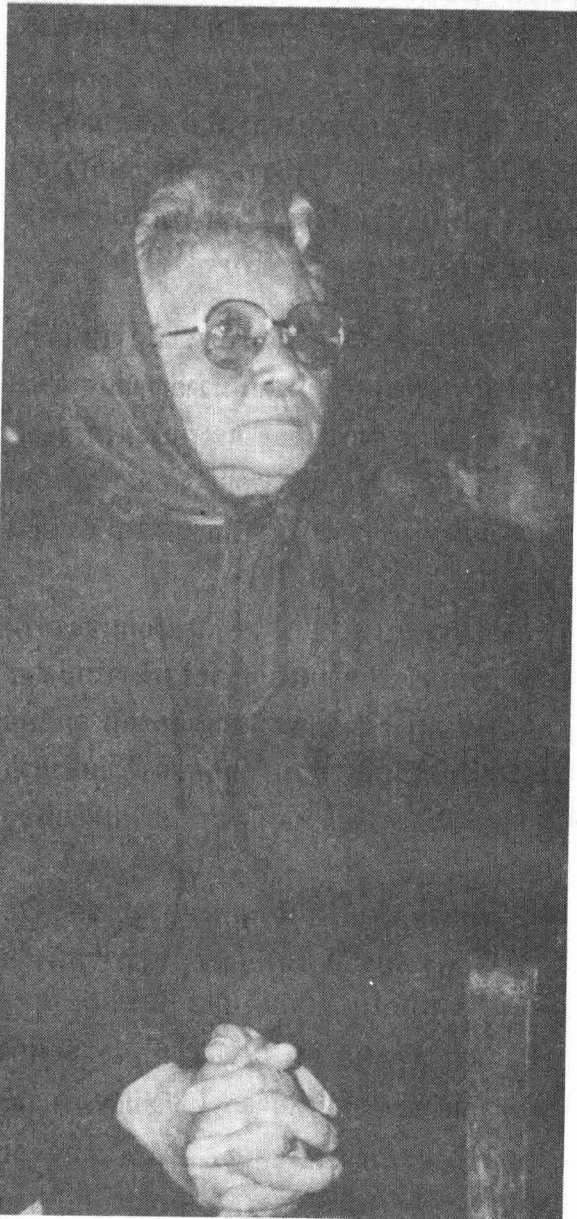
ตลอดระยะเวลาของชีวิตในต่างแดนของท่านปรีดี ท่านก็ยังติดตามเรื่องราวของเมืองไทย และแสดงความห่วงใยเสมอมา ขณะเดียวกัน ลูกศิษย์และผู้เคารพนับถือ รวมทั้งบุคคลสำคัญหลายวงการที่ผ่านไปทางยุโรปก็มักแวะไปเยี่ยมเยียนอยู่เสมอ

ผู้เขียนเองเมื่อครั้งที่ได้รับทุนจากรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ให้ไปศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์ ณ International Institute for Journalism กรุงเบอร์ลิน เมื่อกลางปี 2518 หลังจากจบหลักสูตรแล้วก็ยังได้แวะไปเยี่ยมเคารพ และได้มีโอกาสสัมภาษณ์พิเศษมาตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ “ประชาธิปไตย” ซึ่งเป็นต้นสังกัดที่ทำงานอยู่สมัยนั้น

สภาพความเป็นอยู่ที่ได้ไปพบนั้นก็เหมือนอย่างที่ท่านปัญญาอันหนักชุกกล่าวไว้ตอนหนึ่งในปาฐกถาธรรม ซึ่งแสดงในพิธีไว้อาลัยนายปาล พนมยงค์ ณ สมาคมธรรมศาสตร์ที่ว่า

“ได้ทราบจากลูกศิษย์ลูกหาว่า สมัยที่ท่านเป็นผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองในสมัยนั้นเงินเดือนที่ท่านนั้นท่านไม่ได้เอาแต่ว่ามอบให้มหาวิทยาลัย เพื่อเอาไปใช้ปรับปรุงกิจกรรมในมหาวิทยาลัย ให้เจริญก้าวหน้า

ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์

นับว่าเป็นผู้มีความเสียสละไม่เห็นแก่ได้ ไม่กอบโกยผลประโยชน์ในเมื่อมีช่องทางที่จะ กอบโกยได้ จึงเป็นบุคคลที่อยู่อย่างมักน้อยสันโดษ

แม้จะไปอยู่เมืองนอก ก็ไม่ได้อยู่อย่างคนมั่งคั่งอะไร อยู่บ้านหลังเล็ก ๆ ชานกรุงปารีส ถ้าไปเห็นบ้านแล้วก็นึกสงสัยเจ้าของบ้านว่าเคยเป็นคนใหญ่ในประเทศไทย เป็นรัฐบุรุษอาวุโสเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในสมัยหนึ่ง แต่ว่าไปอยู่บ้านน้อย ๆ แต่ดูชีวิตก็เป็นสุขดี..."

เมื่อครั้งที่พบท่านที่บ้านพักในฝรั่งเศสเมื่อ 8 ปีก่อนนั้น ก็ได้รับการต้อนรับอย่างเป็นกันเอง ท่านผู้หญิงพูนศุขยังได้ทำข้าวต้มเครื่องรสดีให้รับประทาน รู้สึกประทับใจและขอบพระคุณอยู่ไม่คลาย ครั้นเมื่อกลางเดือนมีนาคมศกนี้ ท่านผู้หญิงพูนศุขได้เดินทางมาเมืองไทยเพื่อเยี่ยมลูกที่กรุงเทพฯ ผู้เขียนจึงได้มีโอกาสไปเยี่ยมท่านที่บ้านพักในซอยสวนพลูและได้ถามถึงชีวิตและความเป็นอยู่ล่าสุดของท่านรัฐบุรุษอาวุโส ก็ได้รับคำตอบดังนี้

: สุขภาพของท่านปรีดีเป็นอย่างไรบ้าง

ก็ตามวัย 83 แหละคะ อายุปานนี้แล้วสังขารย่อมเสื่อมเป็นธรรมดา ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ท่านต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล 2 ครั้ง

เห็นท่านเขียนจดหมายมาฉบับล่าสุดบอกว่าตาช้ำมัว ๆ จึงสั่งให้ทำแว่นจากกรุงเทพฯ ส่งไปให้ เพราะทางโน้นราคาแพงมาก

: ความเป็นอยู่ที่นั่นเป็นอย่างไรบ้าง

ในฐานะผู้รับบำนาญจากเมืองไทยเขาก็ให้เบิกค่ารักษาพยาบาลได้ครั้งหนึ่ง แต่ที่นั่นเราอยู่ที่โน่นก็เลยยังไม่ได้เบิกเลย เรามันแก่แล้วเจ็บป่วยบ่อยครั้ง แต่ก็อาศัยว่าได้ทำประกันสังคมที่ฝรั่งเศส ซึ่งเป็นโดยความสมัครใจ เราก็กินฟรีเมียมให้เขาที่โน่น เมื่อเวลาเจ็บไข้เขาก็จ่ายให้เรา 75% ของค่ารักษาพยาบาล เราจ่ายเองเพียง 25%

: บ้านพักที่ซอยสวนพลูนี้เป็นของใคร

เราซื้อโดยเอาเงินจากการขายบ้านที่ถนนสีลม และถนนสารซึ่งเป็นกองมรดกแล้วไปซื้อบ้านเล็ก ๆ ที่ชานกรุงปารีส และที่ซอยสวนพลู ซึ่งมีสวนหนึ่งทำเป็นหอพักให้เช่าด้วย

: ช่วยกรุณาเล่างานในชีวิตประจำวันของท่านปรีดี

ขณะนี้ท่านกำลังเขียนชีวประวัติ ซึ่งเป็นการเขียนถึงงานที่ทำมา แต่ไม่ได้เขียนแบบโอ้อวดนะ เพราะเขียนจากหลักฐานจริง ๆ จึงต้องมีกร

ค้นคว้าเอกสารประกอบ

ท่านยังทำงานหนักมาก ห้ามเท่าไรก็ไม่เชื่อ
เข้าชั้นพ่อกานอาหารเข้าเสร็จก็ลงมือเขียนหนังสือ
เคยแนะนำให้ใช้เทปกี่ไม่ชอบ ท่านเขียนตัว
เล็ก ๆ แล้วก็ให้หลานช่วยพิมพ์

พอเที่ยงก็หยุดพักทานอาหาร คนพิมพ์ก็ได้
พัก นัดกันใหม่ 4 โมงเย็น แล้วตัวท่านเองก็นั่งดู
โทรทัศน์รายการข่าวแล้วก็งีบไปสักหน่อย แต่ท่าน
ไม่ชอบนอนกลางวัน

เวลาที่มีแขกไปขอพบนั่นจะต้องนัดเวลา แต่ปกติ
แล้วตอนเช้าท่านอยากทำงานเพราะปลอด
โปร่ง แต่ท่านเอาใจใส่กับเรื่องการเขียนบันทึกประ
วัติมาก บางครั้งนี่อะไรขึ้นมาได้ ขนาดเป็นเวลา
ตี 4 ท่านก็ยังขึ้นมาเปิดไฟเขียนบันทึก เพราะเกรง
จะลืม

: ท่านยังติดตามข่าวสารต่าง ๆ ขนาดไหน

ท่านก็ยังติดตามข่าวสารต่าง ๆ ตลอดเวลา
ทั้งจากโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ อย่าง
หนังสือพิมพ์จากเมืองไทย เราก็รับหลายฉบับ มี
การส่งจากเมืองไทยไปให้อาทิตย์ละ 2 ครั้ง

: ขณะที่อยู่ทางฝรั่งเศสนั้นได้รับความสะดวกหรือ
เปล่า

เขาก็ไม่ได้มายุ่งเกี่ยวกับเรานะ แต่ว่าเกี่ยวกับ
วิชานั้นเราก็ได้รับความสะดวกก็อยู่ที่นั่นเขาให้บัตร
ประจำตัวครั้งละ 10 ปี

: วันครบรอบวันเกิดของท่านปรีดีมีการทำกิจ
กรรมอะไรเป็นพิเศษหรือเปล่า

ท่านเกิดวันที่ 11 พฤษภาคม ทุกปีก็ไม่ได้ทำอะไร
เป็นพิเศษ ใครจำได้มาอวยพร เราก็ยินดีตอน
รับ แต่ไม่เคยจัดงานใหญ่โต นอกจากปีที่ครบรอบ
72 ครั้งหนึ่ง กับครบรอบ 80 ปีอีกครั้งหนึ่ง

แต่เราก็ได้ให้ลูกหลานไปทำบุญที่วัดพนมยงค์ ที่
จังหวัดอยุธยาทุกปี

: ท่านอาจารย์วางแผนสำหรับชีวิตบั้นปลายอย่าง
ไรบ้าง

ท่านก็คิดอยู่เสมอว่าบั้นปลายก็อยากจะมาตาย
ในบ้านเกิดแต่ก็อย่างที่รู้ ๆ กันอยู่ว่าสถานการณ์
วัน ๆ เอาแน่อะไรไม่ได้ บ้านเมืองเราไม่มีอะไร
แน่นอน

ความจริงแล้วอยู่ที่ไหนจะสบายเหมือนบ้าน
เรา ถึงแม้จะขาดตกบกพร่อง น้ำไม่ไหลไฟดับบ้าง
ก็ทนได้

: เคยมีการคุยกันใหม่ว่าภาวะอย่างไรจึงเหมาะที่
ท่านจะได้กลับมาเมืองไทย

เราไม่เคยมีการคุยกันประเด็นนี้ แต่ก็รู้ว่าอะไร
มันไม่แน่นอน บ้านเมืองเรายังไม่เป็นประชาธิปไตย
สมบูรณ์

ภาชิตเขามิวว่า คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืน
เสื่อ ไม่ว่าใครทั้งนั้น ไม่มีข้อยกเว้นคนเขาเห็นคุณ
งามความดีก็มี คนที่ตั้งตัวเป็นศัตรูไม่ยอมให้เรา
ได้พูดได้เกิดมันก็มี มันมีก้ำกึ่งกันจะให้ 100% มัน
เป็นไปไม่ได้

แต่อย่างน้อยขอให้บ้านเมืองเป็นประชาธิปไตย
ผู้แทนราษฎรเป็นตัวของตัวเอง รัฐบาลไม่ได้
อยู่ใต้อาณัติใครอย่างในต่างประเทศ ถึงแม้เขาจะ
เปลี่ยนรัฐบาล เช่นในฝรั่งเศส แต่เขาก็มีเสถียร
ภาพ เขาไม่มีเปลี่ยนหลักการ

อย่างไรก็ตามแม้ทุกวันนี้คนจำนวนมากชื่นชม
ในผลงานสร้างสรรค์เพื่อประเทศชาติของท่านรัฐบุรุษ
อาวุโสปรีดี พนมยงค์ ข้อกล่าวหาที่ให้ร้ายไม่อาจ
แปดเปื้อนท่าน ผู้กล่าวร้ายถูกศาลพิพากษาให้เป็น
ฝ่ายแพ้ทุกคดีตลอดมา แต่ภาวการณ์โดยสรุปก็ยัง
ไม่เอื้ออำนวยให้ท่านกลับมายังบ้านเกิดได้

ในที่สุดชีวิตของผู้ทำคุณประโยชน์อย่างมาก
ต่อชาติบ้านเมืองก็ต้องมาถึงวาระสุดท้ายในต่าง
แดน ยังความสลดใจต่อผู้รักความเป็นธรรม
ทั้งมวล อนิจจา ●

สุวัฒน์ ทองธนากุล

มติชนสุดสัปดาห์ 22 พฤษภาคม 2526

บรรยากาศเศร้าซึ่ม วันฌาปนกิจศพรัฐบุรุษอาวุโส ณ.สุสานแปร์ ลาแซส

ไอ้ประชาธิปไตยใครเริ่มก่อ
ไอ้ใครหนอกู้สยามยามคับขัน
เอกราชศาลไทยใครป้องกัน
ท่านผู้นั้นคือ “ปรีดี” ผู้มีคุณ

นักเขียนไทยในฝรั่งเศส

ปารีส เข้าวันที่ 2 พ.ค. 2526

ฝนปรอยเม็ดเล็ก ๆ พรุจากท้องฟ้าดำทะมึน
สายลมพัดหิวทิวกิ่งก้านต้นเนเปิลไหวลู่ตามแรง
กรรโชก

เพิ่งเริ่มฤดูใบไม้ผลิได้ไม่นานนัก ดอกทิวลิป
เบ่งบานสะพรั่ง

ปรอทที่ข้างฝาวัดอุณหภูมิได้ 13°ซ.

รัฐบาลอุรุกวัยของไทยตื่นขึ้นแต่เช้าเพื่อทำกิจ
วัตรประจำวัน ท่านมักจะตื่นเช้าเสมอเพื่อเตรียม
งานเขียนที่ค้างค้างไว้

แม้วัยจะร่วงโรยผ่านความร้อน ความหนาว
เหน็บ ผ่านความปวดร้าว ผ่านการต่อสู้บนวิถีทาง
ประชาธิปไตย ล่วงเลยมา 82 ปี

สายตาคับท้อดอกนอกหน้าต่าง มองสิ่ง
ภายนอกที่ดำเนินไปตามกฎเกณฑ์แห่งการดิ้นรน
ต่อสู้ของชีวิต สถาบันวิทยุบี.บี.ซี.รายงานข่าวเหตุ
การณ์ของโลกและความเป็นไป ชาวโรมันควนยัง
กรุ่นบนโต๊ะทำงาน กระดาศสีขาวกำลังรอ
การจดหมึกเพื่อเป็นตัวหนังสือประวัติศาสตร์
จากปฏิทินอันแน่วแน่

ท่านผู้หญิงเตรียมงานภายในบ้าน

11.00 น. โต๊ะทำงานถูกปลุกด้วยอาการไหว
เอนท่านค่อย ๆ ลุกขึ้นถอดแว่น ขยี้ตากล่าวถ้อยคำ
ออกมาจับใจความไม่ได้ แล้วกลับทรุดนั่งลงอย่าง
เดิมด้วยอาการสั่นไหว ท่านผู้หญิงเข้าประครองร่าง
ของสามีที่โต๊ะทำงาน ลูกหลานช่วยกันอุ้มปูมาห้อง
นอน ช่วยกันผายปอด บืมหัวใจ ใบหน้าท่านเริ่มมี

เลือดฝาดดีขึ้น หายใจเป็นห่วง ๆ แพทย์และพยา
บาลได้ช่วยเหลือเพิ่มความสามารถ แต่ในที่สุดท่าน
ก็หาได้หลีกหนีกฎธรรมชาติไปไม่ได้ ท่านจากเรา
ไปด้วยอาการสงบนับแต่วินาทีนั้น

ท่านปรีดี พนมยงค์ อดีตนายกรัฐมนตรี ผู้สำ
เร็จราชการแทนพระองค์ รัฐบาลอุรุกวัยของไทย ท่านได้จากโลกนี้ไป ท่ามกลางความโศกเศร้า
อาลัยของภรรยาคู่ชีวิต ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์
เหลือไว้แต่ผลงานอันเป็นลี้ลับจะ อมตะ

13.00 น. บ่ายวันที่ 9 พ.ค. 2526 ณ สุสาน
แปร์ ลาแซส เป็นสุสานสาธารณะ ทุกศาสนา
สามารถประกอบพิธีได้ในสุสานนี้

ด้านหน้าวิหารที่จะประกอบพิธีนั้น บรรดาญาติ
อันประกอบด้วยท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ ลูก
ชาย ลูกสาว ลูกสะใภ้ และหลานปู่หลานตาต่างยืน
เข้าแถวถือรูป พวงหรีด พานดอกไม้จันทร์ รูป
เทียน ดูเป็นระเบียบเพื่อรอเวลาทำพิธีต่อไป

พวงหรีดเคารพศพส่งมาจากกลุ่มสมาคมัก
เรียนไทยในกรุงปารีส เยอรมันและอังกฤษ จากรัฐ-
บาลฝรั่งเศส แยกที่มาร่วมพิธีมีเอกอัครราชทูตไทย
ประจำกรุงปารีส, ทูตจีน, ตัวแทนของรัฐบาลฝรั่งเศส
และคนไทย นักเรียนไทยในฝรั่งเศส, ชาวฝรั่งเศส
ที่สนิทกับครอบครัวพนมยงค์

13.30 น. บรรดาแขกเริ่มทยอยเข้าไปในวิหาร
ญาติบางส่วนได้เข้ามานั่งรอในวิหารแล้วเต็มที่
นั่ง ที่เหลือนั่งเรียงรายอยู่โดยรอบ นับผู้ร่วมงาน
ได้ 300 กว่าคน

สภาพในวิหารนี้ ความกว้างนั้นเปรียบได้เท่า
กับภายในของวัดเบญจมบพิตรของไทยเรา ความ
ยาวจะได้ประมาณ 3 ใน 4 เท่านั้น รูปทรงนั้นเป็น
รูปทรงยุโรป มีเวทียกสูงชันคล้ายโรงละคร ผนัง
ข้างในสุดจะเป็นเตาเผา

ที่น่าปลื้มใจคือมีพระภิกษุรูปหนึ่งซึ่งมีชื่อเสียง
ของไทยคือท่านปัญญานันท์ภิกษุแห่งวัดชลประ
ทานรังสฤษฎ์ ได้มาในพิธีนี้พร้อมด้วยพระสงฆ์

อีก 10 รูปเพื่อประกอบพิธีทางศาสนา ทราบว่า ท่านปัญญาฯ นั้นได้มาทอดผ้าป่า ณ วัดไทยใน กรุงลอนดอน พอทราบข่าวเลยเดินทางมาในงาน นี้ พร้อมด้วยพระสงฆ์จากวัดไทยในลอนดอน พระสงฆ์ 3 รูปได้เดินทางมาล่วงหน้าแล้วเพื่อสวด พระอภิธรรมศพวันอาทิตย์ที่ 8 พ.ค.

ภิกษุทั้ง 11 รูปนั่งอยู่ในทางด้านขวาของวิหาร ด้วยอาการสำรวมเพื่อรอพิธีทางศาสนา

ตรงกลางเวทีนั้นเด่นด้วยหีบศพของท่านปรีดี คลุมด้วยธงไตรรงค์ มีดอกไม้จันทน์ รูปเทียนทำ เป็นช่อเล็ก ๆ วางอยู่บนผืนธงชาติอีกที่ ข้างซ้าย ของหีบศพเป็นโต๊ะหมู่บูชาพระพุทธรูป ตามชั้นบัน ใดประดับไว้ด้วยเครื่องอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดแห่ง ประเทศฝรั่งเศส หริตเคารศพของรัฐบาลฝรั่งเศส ตัวแทนนักศึกษา มธ. ในกรุงปารีส สมาคมนัก ศึกษาวิชากฎหมายในฝรั่งเศส และบรรดาชาวฝรั่งเศสรวมนับได้ 7 หริต

ไม่มีหริตเคารศพ จากรัฐบาลไทย

หีบศพที่ตั้งตระหง่านอยู่บนเวทีนั้นหาได้เป็น หีบทอง มีลวดลายวิจิตรแบบโลงของไทยไม่ หาก แต่เป็นโลงไม้ธรรมดา ซึ่งเป็นโลงแบบที่ทางคริสต์ จักรเขาใช้กัน มีรูปร่างเป็นรูป 6 เหลี่ยม ด้านบนกว้าง ด้านล่างเรียว ศพจะหันหัวไปทาง ด้านกว้าง ด้านบนฝาโลงพิมพ์เป็นตัวทองเหลือง สลักชื่อท่านปรีดี พนมยงค์เป็นภาษาฝรั่งเศสไว้ ด้วย

14.15 น. เริ่มพิธีบังสุกุล ไม่มีการสวดใด ๆ ทั้ง ลิ่น เริ่มด้วยท่านปัญญานันท์ภิกษุทอดผ้ามาบัง-สุกุล ตามด้วยพระสงฆ์อีก 10 รูป ททยอยกันขึ้นไปชัก ผ้าบังสุกุล

หลังจากนั้นท่านปัญญาฯ ได้เทศน์เป็นคติเตือน ใจถึงความดีของท่านปรีดีแก่บรรดาญาติมิตรและ แยกหรือเป็นเวลา 20 นาที ผู้เขียนพอจะถ่ายทอด ได้บางส่วน “ในขณะที่พวกเราประชุมกันเพื่อชำระ

ร่างกายของบุคคลผู้นี้ ซึ่งได้เกิดมาได้ใช้ชีวิตให้ เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง ขณะนี้ชีวิตท่านได้ ลิ้นสุดแล้วตามธรรมชาติ ซึ่งองค์สมเด็จพระสัมมา สัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่าชีวิตมีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เกิดแล้วต้องมีการแตกดับ ดังนั้นจงทำตนให้ เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมให้มากที่สุด ท่านปรีดี ท่านไม่เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์แม้ตัวจะตายไป แต่คุณงามความดีนั้นจะยังคงอยู่ต่อไป ไม่มีใครจะ ลบเลือนได้”

“83 ปีท่านได้ใช้ชีวิตอยู่ในโลกนี้ ขณะเมื่อมีชีวิต ในเมืองไทยนั้นได้ร่วมกันต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย เพื่อให้ชาติไทยได้เจริญรุดหน้าทัดเทียมกับประ เทศที่ศิวิไลซ์ทั่วไป”

“แต่หลังจากนั้น เหตุการณ์กลับแปรเปลี่ยน ไปด้วยผลทางการเมือง เพราะท่านเป็นคนทำความ ดี ซื่อสัตย์ และใจบริสุทธิ์เกินไป จนไม่วายที่จะเกิด การริษยากันระหว่างกลุ่มบุคคลที่ไม่อยากให้อีกคน หนึ่งก้าวหน้าได้ดิบได้ดีหรือเกินไปกว่าตัว มีการทำ ลายกัน”

จนท่านทานต่อการกดดัน บีบรัดไม่ได้ จำต้อง ระหกระเหินจากแผ่นดินแม่ ต้องไปใช้ชีวิตอยู่ต่าง แคน จวบจนกระทั่งสิ้นชีวิต แม้แต่ปฐมพิสัยยาม ท่านก็ไม่ได้มีโอกาสได้สัมผัส จะขอเพียงเศษฐิติ กลบหุ้มร่างกายเมื่อชีวิตหาไม่นั้นก็เป็นสิ่งแสนเข็ญนัก

“กิเลสเป็นพิษเป็นภัยต่อความก้าวหน้าของสัง กม เราควรทำลายกิเลส คือสิ่งชั่วร้ายภายในร่าง กายที่จะเกิดขึ้น”

“ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสทำธรรมาธิปไตย ให้แก่ส่วนรวมตามความรู้ ความสามารถ ของท่าน อีกไม่นานพวกเราทั้งหลายจะได้ช่วยกัน ชำระร่างกายอันเป็นส่วนที่เหลือในโลกมนุษย์ให้ ท่านโดยพร้อมกัน”

หลังจากนั้นตัวแทนของรัฐบาลฝรั่งเศสได้ขึ้น มากกล่าวคำสดุดีเป็นใจความสั้น ๆ ราว 5 นาที 15.30 น. เริ่มประชุมเพลง แยกผู้มีเกียรติต่าง

ทยอยขึ้นไปคารวะศพพร้อมดอกไม้รูปเทียนอย่างมีระเบียบ หลานปู่คนเล็กรำให้ตลอดเวลา เมื่อขึ้นไปกราบศพและระหว่างทำพิธี เป็นการอาลัยอาวรณ์ครั้งสุดท้าย ก่อนที่ร่างสงบนิ่งของรัฐบุรุษจะได้รับการชำระล้างตามประเพณีไทย ซึ่งจะคงเหลือไว้แต่เก้าอี้แห่งร่างกายที่ต่อสู้อยาวนานนับ 83 ปี

ผู้มีเกียรติท่านสุดท้ายได้ลงจากเวทีแล้ว บรรดาญาติสนิททั้งหมดที่เดินทางมาในงานประกอบด้วยท่านผู้หญิงพูนสุขและลูก หลานได้ทำการเชิญหีบศพจากเวที เพื่อนำไปทำพิธีเผา โดยเชิญลงไปฉาปนกิจทางด้านหลังของวิหาร ซึ่งเป็นห้องโดยเฉพาะคล้ายกับเมรุของไทยเรา

กลุ่มควันลอยขึ้นบาง ๆ เป็นกลุ่ม ๆ สู้อังฟ้า สายลมปลิวพัดพาควันลอยลับขึ้นบนหมูเมฆครึ้มทะมึน ละอองฝนโปรยปรายลงมาทั่ว ประหนึ่งน้ำอบทิพย์จากสรวงสวรรค์ประทานเพื่อรับวิญญาณอันบริสุทธิ์

ทะเลน้ำตาทะลักออกมาจากความรู้สึกของญาติลูกศิษย์ เสียใจให้ ระคนกับใบหน้า ซึ่งหมองเศร้าด้วยแววแห่งอาลัย

ช่างภาพ วิตโศควักผ้าเช็ดหน้าซับน้ำตาตัวเอง อีกทั้งพยายามสะกดความรู้สึก แต่มีสายจะได้ยินเสียงสะอื้นของเขา

หลับให้สบายเถิดท่านปรีดี ผลงานของท่าน คุณความดีของท่านเริ่มปรากฏออกมาทุกขณะต่อสายตาของชาวไทยและชาวโลก ชื่อเสียงเกียรติคุณของท่านจะจรไกล และสถิตอยู่ชั่วกาลนานในแผ่นดินไทย

ประวัติศาสตร์ของไทยหน้าหนึ่งต้องบันทึกไว้ให้แก่นุชนรุ่นนี้และรุ่นหลัง เพื่อจะได้ศึกษา เพื่อจะได้สำนึกเสมอว่า "นี่หรือคือผลตอบแทนของผู้ที่ต่อสู้เพื่อคนส่วนใหญ่ เพื่อประชาธิปไตย"

แก้ว บางเขน

มคชน 3 พฤษภาคม 2526

แล้ววันนี้	แม่โคม	ก็เจียบเหงา
ร่ำรอยความ	โศกเศร้า	ถวิลหา
ลูกน้อย	ร่ำดวงใจ	ต่างมาลา
มองข้ามน้ำ	อาลัย	พ่อปรีดี

ท่านสู้เพราะ ท่านเชื่อว่าทำในสิ่งที่ถูก

ดร.จริยวัฒน์ ลันตบุตร

ซึ่งเดินทางไปร่วมพิธีปลงศพนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม ได้สนทนากับ "มติชน" เกี่ยวกับบรรยากาศพิธีดังกล่าวภายหลังเดินทางกลับ ที่สนามบินดอนเมืองเมื่อเที่ยงวันที่ 11 พฤษภาคม

: อยากให้เล่าบรรยากาศในพิธีเผาศพอาจารย์ปรีดีเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคมที่ผ่านมา

มีคนมาร่วมประมาณ 400 คน ทั้งคนไทยและคนต่างชาติซึ่งมาจากอังกฤษ เยอรมัน และฝรั่งเศส นายกรัฐมนตรีฝรั่งเศสก็ให้คนนำดอกไม้ นำพวงหรีดมา ทางจีน ลาว เวียดนามก็ส่งตัวแทนมา ก่อนบ่าย 2 โมงไปยืนรอกันที่ข้างนอกป่าช้า

พอบ่าย 2 โมง ก็เข้าไปข้างใน ท่านปัญญาฯ (ปัญญา นันทภิกขุ) ก็พูดนิดหนึ่ง ก็ไม่ถึงกับเทศน์ เป็นการพูดไว้อาลัย คนที่ไปร่วมก็ยืนไว้อาลัย

ที่แรกฝรั่งก็นึกว่าศพจะทำแบบฝรั่ง จะเผาเลย ก็เอาศพเข้าข้างล่างก็ขอท่านปัญญาฯ ลงไปข้างล่างด้วย และญาติพี่น้องที่สนิท ๆ เช่นคุณป้า (ท่านผู้หญิงพูนศุข) ลูก ๆ แต่อย่างไรก็ดีทางนั้นพอเขาเข้าใจว่าเป็นศพที่ใหญ่และนายกรัฐมนตรี เขาก็ส่งหรีดดอกไม้มาให้ เขาก็ยอมให้ยกขึ้นมาข้างบนใหม่เพื่อทำพิธีแบบไทย ก็ทำกันตามมีตามเกิด มีโต๊ะหมู่บูชา มีพระประจำวันของท่าน ก็มีพระสงฆ์ไป 11 รูป เดิมทีนิมนต์ไว้ 7 รูป และที่ท่านปัญญาฯ ซึ่งอยู่ที่อังกฤษก็เลยไปได้ ท่านปัญญาฯ ก็ไปและก็มีพระจากอังกฤษไปอีก 3 รูป จากวัดพุทธประทีป และในฝรั่งเศสมีพระลาวด้วย 2 รูป และก็มีพระไทยด้วย

เมื่อนำศพขึ้นมาท่านปัญญาฯ พูดเสร็จก็นำดอกไม้จันทน์ไปวางกัน เมื่อเราวางเสร็จท่านพูดคนหนึ่งของฝรั่งเศส ซึ่งเข้าใจว่าเคยเป็นกงสุลอยู่เมืองไทยรู้จักท่านปริติมานานก็ขึ้นไปพูด เขาบอกว่าในฐานะที่ไม่มีคนฝรั่งเศสมา เขาก็พูดในนามของคนฝรั่งเศส โดยกล่าวว่าท่านปริติเป็นผู้ที่ทำให้ความสัมพันธ์ดี ท่านเป็นคนก่อตั้งประเทศสยามยุคใหม่ และท่านเป็นคนส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสกับสยามและฝรั่งเศสกับไทย

ฝ่ายไทยก็มีท่านทูตไอวาท (สุทริวาทนฤพุมิต) ทูตไทยประจำฝรั่งเศส ท่านอุปทูต ทั้งหมดประมาณ 400 คน แน่นไปหมด ที่มาไม่ได้ก็เขียนจดหมาย โทรศัพท์ โทรเลขกันมามากมาย ผมว่า 400 คนนี้ไม่ใช่ไม่น้อย ๆ เลยนะ เพราะงานมันกะทันหัน

นี่หลังจากที่นำดอกไม้จันทน์ไปวางและกล่าวไว้อาลัยกันเสร็จแล้ว ก็ยกหีบศพลงข้างล่างเผา พอเข้าเตาเผาก็ไล่เราออกมา เพราะว่าต้องปิดให้แน่นเขาก็ให้เราขึ้นมาข้างบนกัน ผมเดินขึ้นมา

ข้างบนท่านปัญญาฯ กำลังเทศน์ก็เทศน์ถึงว่าเป็นบุคคลที่เกิดมาแล้วไม่มีต่อยุกับสังขาร ไม่มีต่อยุกับร่างกาย ยึดอยู่กับการทำความดี เกิดมาเป็นคนที่คุ้มค่า ได้ทำมาสารพัดอย่างเพื่อประเทศชาติ แต่ก็ยังมีคนที่พูดว่ามีกิเลสบัดบัง ท่านก็เทศน์ว่าควรจะให้ภัยกับคนที่ไม่มีกิเลสทั้งหลาย และก็ควรจะเป็นแบบอย่างในการต่อสู้ในทำนองนี้ แต่ก็ไม่ถึงกับว่าต่อสู้ คือให้กระทำความดีต่อไปเรื่อย ๆ เสร็จแล้วพระทั้ง 11 รูปก็สวด พอสวดเสร็จก็เริ่มทยอยกลับ

: พิธีเริ่มตั้งแต่กี่โมง

เริ่มบ่าย 2 โมงเล็ก 3 โมงครึ่งแต่คนมากกันตั้งแต่ 11 โมงกันก็มีผมไปถึงบ่ายโมง มีคนมารอกันที่ป่าช้าหลายเหมือนกัน

: กระดุกเก็บไปไว้ที่ไหน

ท่านสั่งเอาไว้ว่าให้เผาให้ละเอียดก็ต้องทำตามที่ท่านว่า เสร็จแล้วก็ใส่ไว้ในอัฐิล้อย ๆ ละเอียดแต่ใหญ่ ภาษาอังกฤษเขาเรียกว่า “เอิร์น” สูงเกือบศอก ตอนนั้นก็อยู่ที่บ้านชานกรุงปารีส

: ท่านผู้หญิงพูนศุขจะนำกระดุกอาจารย์ปริติกลับมาหรือไม่

ตามที่ญาติพี่น้อง ลูก ๆ และท่านผู้หญิงเองตกลงกัน บังเอิญผมอยู่ที่นั่นด้วยก็ทราบมาว่ามันต้องมีตั้งไว้เป็นข้อแม้ 3 อย่าง ประการที่ 1 ถ้าจะเอากลับมาพูดสั้น ๆ ก็คือ “ลัจจะเป็นอมตะ” ซึ่งก็คือสิ่งที่เป็นความจริงเปิดเผยออกมา ประการที่ 2 คนไทยชาวไทยส่วนใหญ่เข้าใจในสิ่งที่ท่านทำและต่อสู้และประการที่ 3 กลับมาไม่เชื่อว่าท่านตายแต่มาเพราะท่านบริสุทธิ์และคนส่วนใหญ่ต้องการ ทั้ง 3 ประการดังกล่าวท่านพูดมาโดยตลอด เพราะนั่นคือสิ่งที่ท่านต่อสู้มาตลอดชีวิตตั้งแต่เบื้องต้นกระทั่งบัดนี้ปลาย เพราะฉะนั้นลูกหลานก็เลยอยากให้เป็นอย่างนั้น เพราะนี่เป็นเหตุผลสำคัญที่ท่านต่อสู้มาด้วยเหตุนี้ไม่ว่าท่านจะสิ้นไปแล้วโดยสังขารปร่าร้าง เราก็ต้องยึดถือต่อไป

: ท่านผู้หญิงพุงศจะกลับเมืองไทยเมื่อไร
ตอนนี้ท่านก็ต้องสะสางงานต่อ มีหลายเรื่องคง
จะใช้เวลากันอีกนานมากท่านผู้หญิงคงจะเดินทาง
มาบ้างแต่คงอีกนาน

: งานค้าง ๆ ใครจะเข้าไปทำต่อ

หลายเรื่องอย่างเรื่องประวัติส่วนตัวก็ต้องทำ
ผู้หญิง เรื่องที่ค้างอยู่อย่างพ้องนายอากาศ ภมรบุตร
ก็ต้องลูก ๆ หลาน ๆ และก็มีผู้ที่รักความเป็นธรรม
ก็ต้องช่วยกัน

: อาจารย์ป่วย อังภากรณ์ ได้ไปร่วมงานศพด้วยหรือไม่
อาจารย์ป่วยส่งสาสน์แสดงความเสียใจเป็นการดี
และเขียนด้วยลายมือเองมีข้อความ 7-8 บรรทัด
ก็มีความเสียใจอย่างสุดซึ้ง และขอส่งกำลังใจมาให้
กับท่านผู้หญิงและหลาน ๆ ในยามที่เศร้าโศก

: เท่าที่มีคนเล่าให้ฟัง วันที่อาจารย์ปรีดีเสียชีวิตท่านกำลัง
ทำอะไรอยู่

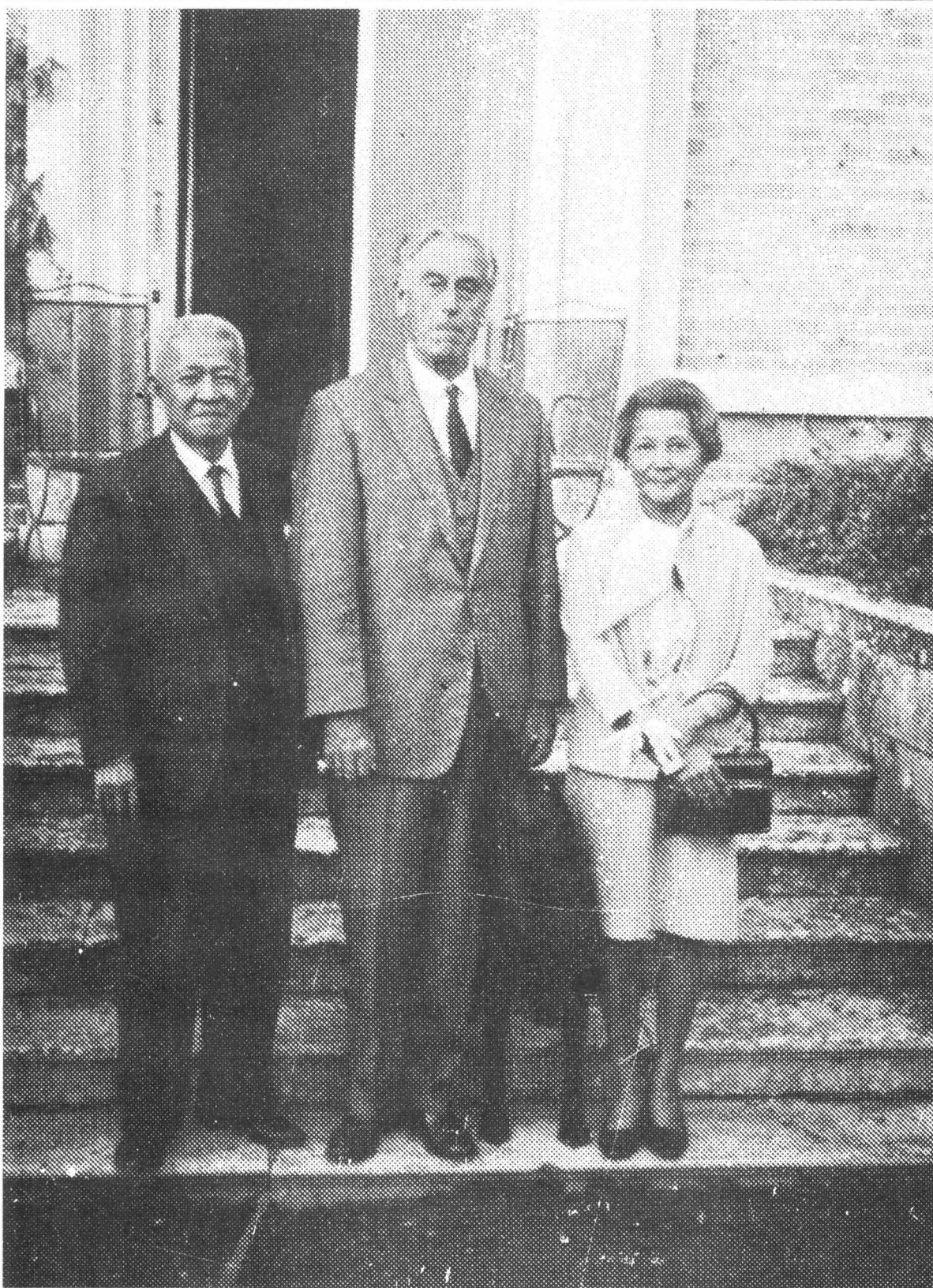
ท่านก็อาการปกติดี ตอนเช้าก็ ผมฟังจากคุณ
ป้าอีกทีนะชะ อาการปกติดีแต่เช้าก็ยังคุยอยู่กับคุณ
ฉลบฉลนภรรยา คุณกำจัด พลาญกูร ซึ่งเดินทางไป
เยี่ยม ระหว่างนั้นว่าฉันน่าจะอยู่ได้เพราะยานะและ
ก็ทำงานไปเรื่อย ๆ ซัก 11 โมงกว่า กำลังเขียนภาษา
ฝรั่งเศสอยู่เรื่องอะไรก็ไม่ทราบ ก็จะขอให้ลูก
สาวท่านคือคุณสุดาตรวจ คุณสุดาก็ติดธุระ ท่านก็
เอาขึ้นมา นั่งคุยอยู่ คุณป้าก็เดินเข้ามาที่ห้องทำงาน
ของท่าน ท่านก็บอกว่าเคื่องตาระคายตาปวดตาอะไร

นี่แหละชะ ก็ถอดแว่นออกเช็ด แล้วก็ฟุบ 4-5
นาทีท่านก็สิ้น หน่วยบรรเทาสาธารณภัยก็มาช่วย
กันแต่มีที่ เอาเครื่องช็อคหัวใจมา เป่าปาก เรื่องนี้ถ้าจะ
เอารายละเอียดต้องเอาจากคุณป้า

: กรณีที่หลาย ๆ ฝ่ายเรียกร้องให้นำกระดูกอาจารย์
ปรีดีมาทำพิธีอย่างสมเกียรติ และให้มีการสร้างอนุสาวรีย์
ของท่านนั้น ทางฝรั่งเศสทราบไหมและมีความเห็น
อย่างไร

ก็ได้อ่านหนังสือพิมพ์บ้างเวลาใครไปแต่นั้น
เป็น "สเปคคิวเรชั่น" ของคนที่อยากจะพูดก็พูดกัน
ไป ก็หวังดีบ้าง อยากจะแห่รัฐบาลบ้าง ครอบครั
เขาไม่พูดกัน ครอบครัเขาก็อย่างที่บอกใจว่าถ้าประ
เด็นต่าง ๆ เรื่องสำคัญต่าง ๆ เป็นอมตะออกมา
แล้วก็ชาวไทยส่วนใหญ่เข้าใจสิ่งที่ท่านต่อสู้ และเข้าใจ
สิ่งที่เกิดขึ้น เข้าใจสิ่งที่ท่านทำมาเห็นคุณค่าและ
อยากให้กลับ ผมว่าทางครอบครัวของท่านคง
พิจารณาจะให้กลับหรือไม่เมื่อนั้น ไม่ใช่ใครมาบอก
อย่างโน้นอย่างนี้แล้วก็กลับ มันคนละเรื่องกันคือ
ว่า ถ้าคุณถูกเนรเทศออกไปได้นานอย่างนี้แล้วสู้
ด้วยความจริงใจ แต่มากลับด้วยเรื่องคนมาตะโกน
ว่าให้อภัยกันมันไม่ใช่ คนละเรื่อง สิ่งทั้งหมดมันขึ้น
อยู่กับว่าท่านสู้เพราะท่านบริสุทธิ์ สู้เพราะเชื่อว่าทำ
ในสิ่งที่ถูกมาตลอด

มติชน, 11 พฤษภาคม 2526

ปรีดี พนมยงค์ และท่านผู้หญิงพูนศุข ถ่ายภาพร่วมกับลอร์ด หลุย เมาท်แบทแทน อดีตผู้สำเร็จราชการอินเดีย
คนสุดท้าย

รัฐบุรุษแห่งรัฐบุรุษ

เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม "มติชน" ได้รับทราบข่าวอันน่าสลดใจยิ่งว่า นายปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์, อดีตนายกรัฐมนตรี และ "รัฐบุรุษอาวุโส" ได้ถึงแก่อสัญกรรมด้วยโรคหัวใจวาย ณ บ้านชานกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

เวลา 83 ปีของชีวิตลูกชวเนนาแห่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็น 83 ปีแห่งการต่อสู้เพื่ออุทิศสติปัญญา, ความสามารถและคุณงามความดีเพื่อบ้านเกิดเมืองนอนและเพื่อสากลโลกด้วยความมุ่งมั่นและยืนหยัดอย่างเด็ดเดี่ยว นายปรีดีมิได้เป็นเพียงแต่ผู้ที่มีมันสมองและสติปัญญาอันยอดเยี่ยมผู้หนึ่งเท่านั้นหากแต่ยังพิสูจน์ด้วยการกระทำว่าได้นำเอาความกล้าเลศนั้นเป็นเครื่องมือเพื่อนำความเจริญพัฒนาและการดำรงอยู่อย่างมีเกียรติมอบให้แก่ประเทศไทยและราษฎร โดยมิได้คำนึงถึงผลประโยชน์และความมั่งคั่งส่วนตนเลยแม้แต่น้อย นายปรีดีได้ร่วมมือกับเพื่อนนักเรียนไทยในฝรั่งเศสเพื่อก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตั้งแต่เมื่ออายุได้เพียง 27 ปีและสามารถกระทำการได้สำเร็จในนามของ "คณะราษฎร" เมื่อเดือนมิถุนายน 2475 และเมื่อประเทศไทยถูกกองทัพญี่ปุ่นบุกเข้ายึดครองในเดือนธันวาคม 2484 นายปรีดีได้สามัคคีพลังรักชาติทั้งที่เป็นพระบรมวงศานุวงศ์และราษฎรสามัญก่อตั้ง "ขบวนการเสรีไทย" ต่อสู้กับญี่ปุ่นผู้รุกรานอย่างไม่หวาดกลัวต่อความตาย แม้นายปรีดีจะมีเจตนาดีต่อชาติบ้านเมืองและระบอบประชาธิปไตยแต่เนื่องจากความสกรกทางการเมืองทำให้ชีวิตบั้นปลายของนายปรีดีต้องระหกระเหินลี้ภัยไปจากบ้านเกิดเมืองนอน เกียรติภูมิและคุณงามความดีบางส่วนถูกบิดเบือนอย่างเจตนาจากผู้ทรงอำนาจในระยะหลัง แต่นายปรีดีก็ได้ถดถอยลึกลงใจ ยังคงยืนหยัดต่อหลักการที่ตนเชื่ออย่างคงมั่นและใช้ชีวิตทั้งชีวิตเป็นเครื่องพิสูจน์ต่อคนรุ่นหลัง

นายปรีดี พนมยงค์ ได้ถึงแก่อสัญกรรมอย่างทรงเกียรติและงามสง่าท่ามกลางความอาลัยหาของผู้ที่รักและเข้าใจในคุณูปการแต่อดีต "รัฐบุรุษอาวุโส" ผู้นี้ไม่เพียงแต่มีความหมายยิ่งต่อระบอบประชาธิปไตยยังโดดเด่นด้วยจิตใจรักชาติอันสูงส่ง คุณงามความดีดังกล่าวมีเพียงแต่มิตรจะยอมรับแม้แต่ปรับักซ์ทางการเมืองก็มีอาจปฏิเสธได้ นามของนายปรีดี พนมยงค์ จะยังสถิตอยู่ในดวงใจของประชาชนผู้รักชาติรักประชาธิปไตยทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างประเทศไปนานเท่านานตราบนิจนิรันดร

นิคคณเห นิคคหารห

อสังกรรมของนายปรีดี พนมยงค์อดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์, อดีตนายกรัฐมนตรี้ และ “รัฐบุรุษอาวุโส” กำลังกลายเป็นปัญหาที่ท้าทายจริยธรรมและความกล้าแก่งามของรัฐบาลหนักหน่วง, รุนแรงและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ หากพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ไม่สามารถทำอะไรได้มากกว่าคำอุทานว่า “อือ” แล้วก็เป็นเรื่องน่ากังวลวิตกเป็นอย่างยิ่ง

การวางเฉยอย่างเย็นชาของรัฐบาลต่ออสังกรรมของนายปรีดีนั้น ในอีกด้านก็เท่ากับเป็นการปฏิเสธบทบาทในการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตยของนายปรีดี, ปฏิเสธบทบาทผู้มีส่วนดำเนินการแก้ไขสนธิสัญญาไม่เป็นธรรมที่ไทยเคยเสียเปรียบต่างประเทศ, ปฏิเสธบทบาทหัวหน้า “ขบวนการเสรีไทย” ผู้ช่วยกู้บ้านกู้เมือง ปฏิเสธบทบาทของนายกรัฐมนตรี้ผู้ผลักดันรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 ที่มีเนื้อหาประชาธิปไตยมากที่สุดฉบับหนึ่ง

เป็นเรื่องน่าเศร้ายิ่งนักที่ประเทศของเรามีปรากฏการณ์แสนวิปริตเช่น อดีตนายกรัฐมนตรี้ผู้เคยถูกยึดทรัพย์เนื่องจากฉ้อโกงเบียดบังกลับมีผู้สร้างอนุสาวรีย์ให้อดีตนายกรัฐมนตรี้ ผู้เคยถูกนักศึกษาประชาชนขับไล่ไล่ส่งอย่างอัปยศ กลับมีชื่อและสกุลตามสนามกีฬา, ถนนหนทางและสิ่งก่อสร้างของชาติ ตรงกันข้าม อดีตนายกรัฐมนตรี้และอดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ผู้ต่อสู้เพื่อระบอบประชาธิปไตยและต่อสู้เพื่อขับไล่ต่างชาติผู้รุกรานกลับถูกเพิกเฉยและมองข้ามคุณงามความดีไปอย่างเหือดเหิน

หากรัฐบาลกระทำเสมือนอสังกรรมของนายปรีดี พนมยงค์เป็นคั้งไม้ไม้ร่วงเพียงใบเดียวแล้วอนุชนของเราจะมีอะไรเป็นบรรทัดฐานในการจำแนกและประเมินว่าใครเป็นคนดีใครเป็นคนชั่ว ทั้งหลักการตามพุทธภาษิตที่ว่า “ธม โม หเว รกขติ ธมมจารี - ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม” จะยังเป็นสังฆธรรมให้ยึดถือเป็นแนวทางได้อยู่อีกหรือ คนรุ่นนี้จะสามารถให้คำตอบแก่คนรุ่นหลังได้อย่างองอาจ และด้วยความมั่นใจในจริยธรรมของตนอย่างไรเล่า

ไม่ว่าพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ในฐานะนายกรัฐมนตรี้ จะอ้างว่าไม่ละผู้ประวัติศาสตร์การเมืองยุคใกล้ แต่ด้วยความเป็นผู้นำแห่งรัฐนาวามีความจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจต่อความเป็นจริงแท้ของประวัติศาสตร์อย่างปราศจากอคติ และต้องกล้าที่จะจำแนกคนดีออกจากคนชั่ว กล้าที่จะยกย่องให้เกียรติคนดีคนที่มีคุณค่าต่อชาติต่อราษฎร หากแม้แต่จริยธรรมพื้นฐานเช่นนี้ถูกเพิกเฉย และจงใจบิดเบือนอย่างมีเจตนาเสียแล้ว ก็ย่อมบั่นทอนขวัญกำลังใจของผู้ที่ตั้งใจทำดีเป็นอย่างยิ่ง

บนกำแพง ของกาลเวลา

ความเจียบเหงาและว้าวแห้วจูโจมเข้ามาจับหัวใจ
เมื่อความร้อนจัดแผดเผาอยู่ ณ ที่แห่งหนึ่งไกลแสนไกล
ห่างออกไปตามความยาวของเวลา 6 ชั่วโมง
แต่สามารถรู้สึกได้จากกระแสคลื่นร้อนที่แผ่กระจายเป็นวงกว้าง
ระยิบระยับเป็นหย็บเหมือนเปลวแดดที่กระพือเหนือปรุพี
น้ำค้างบนกลีบดอกไม้ระเหยหายในความกรรมกรรม
แปรแปลงไปเื่อในดวงตาที่หม่นหมอง
อินทรีย์ที่มีลมมองและสองแขนสลายสภาพ.....

กระแสน้ำโค้งงามเหมือนคอห่านจากหัวรอ
ไหลรี่เรื่อยผ่านเรือนแพเล็กที่จอดอยู่ริมฝั่งพระนคร
ระลอกคลื่นปะทะกราบเหมือนไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย
เช่นเดียวกับพลังงานที่เข้ามาสู่และกระจายออกไป
เหนือทุ่งราบกว้าง ท้องไร่ท้องนา ป่าดง และขุนเขา
บันที่ราบสูง ชาวบ้านและครูประชาบาล แฝวทางปรับพื้นที่ให้โล่งเตียน
สำหรับรับคนและสัมภาระที่เครื่องบินจะมาทิ้งลง
เรือนต์ลำเล็ก ได้คลื่นแห่งตั้งนอกชายฝั่งเพื่อรอสัญญาณ
ที่จะผุดขึ้นมาจากท้องทะเลในความมืดของราตรี
เสียงกระสุนเสียดสีอากาศก้องอยู่ในหุบเขาในการฝึกเพื่อความชำนาญ
คลื่นวิทยุซ่อนในรหัสซ้อนรหัส
แหวกว่ายนำไฟฟ้าเข้าออกข้ามพรมแดนทั้งตะวันตกและตะวันออก

เหมือนกระแสน้ำที่ไหลไม่หยุดนิ่ง

กาลเวลาไหลไปสู่ทะเลแห่งประวัติศาสตร์

ขบวนการที่ได้ปฏิบัติภารกิจอันยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ของชาติเล็ก ๆ

ได้สลายตัวกลับสู่สภาพเดิมตามฐานานุรูปของเขาโดยสงบ

ด้วยปณิธานดั้งเดิมที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงที่จะได้ทอดตัวลงรับใช้ชาติ

ตั้งแต่หัวขบวนจนหางแถว ตามความปรารถนาของคนทั้งปวงในชาติ

ที่ไม่ต้องการอะไรตอบแทน ไม่ว่าตำแหน่งหรือรางวัลใดอื่น

อย่างมากเพียงขอสิทธิรักษาประสบการณ์นี้ไว้ในความทรงจำ

อย่างเงียบ ๆ เหมือนตัวอักษรที่ปราศจากเสียง

ดอกตรีงบนกำแพงของกาลเวลา

ประวัติศาสตร์สร้างบุคคล และบุคคลสร้างประวัติศาสตร์

อะไรเล่าจะสลัดรันทดเท่ากับการบิดเบือนประวัติศาสตร์

โฮเซ ซานมาร์ติน และซิมอน โบลิบาร์ ลึนใจนอกแผ่นดินที่เขาผู้จนได้เอกราช

จากสเปน

ลินคอล์นและคานธีจบชีวิตด้วยลูกปืนจากเมืองของคนที่จริตไม่ปกติ

แต่กิจกรรมของเขาคงอยู่ในแสงสว่างของความชอบธรรม

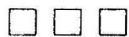
ชาติใดถึงจะด้อยเพียงใดก็มีคนดี

และคนดีนั้นไม่แย่งที่คนดีอื่น

เพราะยังมีที่ว่างอีกมากสำหรับบรรจุนิติทั้งหลาย

ทั้งในเบื้องนี้และเบื้องหน้า ถ้าดีจริง

เกียรติพึงมีพึงได้แก่ผู้มีเกียรติ

ความร้อนระอุที่แผดเผาคลายตัวลง

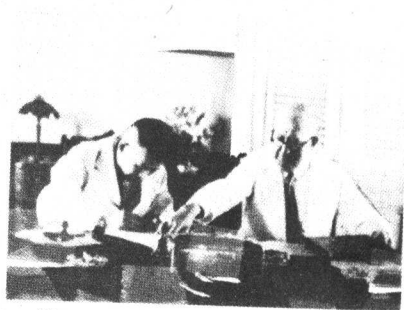
ความดั่งมอันได้บำเพ็ญมาจะเปล่งประกายจากกองเก้าถ่านนั้น

เชื่อเถิด สัปบุรุษทั้งหลาย!

เกียรติของ นายปรีดี พนมยงค์ คือเกียรติยศของประเทศไทย

Signature du traité d'amitié entre le SIAM et les U.S.A., le 10 octobre 1937.

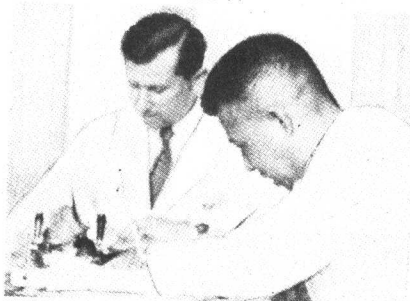
Signature du traité d'amitié entre le Siam et la Grande-Bretagne, le 23 octobre 1937.

Signature du traité d'amitié siamo-japonais, le 8 novembre 1937.

Signature du traité d'amitié siamo-italien, le 3 décembre 1937.

Signature du traité d'amitié franco-siamois, le 8 décembre 1937.

Signature du traité d'amitié siamo-allemand, le 30 décembre 1937.

ปรีดี พนมยงค์ ขณะเซ็นสัญญายกเลิกสัญญาที่เสียเปรียบกับประเทศมหาอำนาจต่างๆ คือสหรัฐ อังกฤษ ญี่ปุ่น อิตาลี ฝรั่งเศส และเยอรมัน

วันนี้เป็นวันที่นายปรีดี พนมยงค์ ตายมาครบ 7 วัน และจะมีการปลงศพกันที่สุสานราชบูรณ ขานกรุงปารีส เวลา 19.00 น. (เวลาในกรุงเทพฯ) ขอเชิญชวนสาธุชนที่มุ่งคุณธรรมได้มาร่วมจิต คิดแผ่ส่วนกุศลแด่ท่านผู้นั้นจงทั่วกันด้วยเทอญ

การตายของนายปรีดีนั้น เห็นหนังสือพิมพ์ใช้ คำว่าถึงแก่อสัญกรรม ถ้าพูดกันอย่างถูกต้องต้อง แก่ ต้องใช้คำว่าถึงแก่พิราลัยเสียด้วยซ้ำ เพราะ อสัญกรรมนั้น ใช้กับบุคคลในฐานันดรศักดิ์ชั้น เจ้าพระยาหรือเทียบเท่า ถ้านับทางเหรียญตรา ก็ชั้นสายสะพายชั้นปฐมจุลจอมเกล้า (ส่วนอนิจ กรรมนั้น ใช้กับบรรดาศักดิ์ชั้นพระยาหรือเทียบเท่า โดยได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่ำกว่าปฐม จุลจอมเกล้าลงมา) โดยที่คำว่าพิราลัยนั้น สงวนไว้ ใช้กับพระเจ้าผู้ครองนครหรือสมเด็จพระยา แม้นายปรีดี พนมยงค์จะไม่เคยดำรงตำแหน่งทั้งสองดังกล่าว แต่เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่นายปรีดี ได้รับก็สูงส่งเกินกว่าเจ้าพระยาโดยทั่วไป เพราะได้ รับทั้งนพรัตน์ราชวรภรณ์ และปฐมจุลจอมเกล้า วิเศษ (โดยที่ทั้งสองนี้ เวลานี้ไม่มีสามัญชนคนใดได้ รับพระราชทานเลย) ทั้งยังเคยดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งไม่แตกต่างไปจาก สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ผู้ดำรงตำแหน่ง สมเด็จพระยาองค์สุดท้าย โดยที่ท่านผู้นี้ได้เป็นผู้สำเร็จราชการในต้นรัชกาลที่ 5 ดังที่นายปรีดีเป็นผู้สำเร็จราชการในรัชกาลที่ 8 นั้นเอง และเมื่อ สมเด็จพระยาลิ้นชีวิตลงในกลางรัชกาลที่ 5 โดย ได้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ทางราชการใด ๆ แล้ว ลิ้น คล้ายนายปรีดีนี้เอง และเคยมีเรื่องหมองหมาง มากับองค์พระมหากษัตริย์ด้วย แต่ก็ได้ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ใช้คำว่าถึงแก่พิราลัย เพราะพระ ราชทาน โศกกุศตันอันสูงสุดสำหรับบุคคลนอกบรม ราชตระกูล (สูงกว่านี้ก็มีแต่พระโศกของใหญ่และ ทองน้อย ซึ่งแม้เจ้านายก็น้อยพระองค์จึงจักได้รับ พระราชทานเกียรติยศถึงขั้นนี้) ทั้งนี้ นับได้ว่าไม่

เป็นแต่เกียรติยศสำหรับท่านผู้ล่วงลับไปแล้วเท่า นั้น หากยังเป็นการแสดงออกซึ่งพระบรมเดชานุภาพที่ทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรมอีกด้วย เพราะแม้ จะมีเรื่องขัดพระราชนุหัตถ์มาอย่างไร ก็ทรงถือว่า ท่านผู้นั้นเคยรับใช้ชาติบ้านเมือง โดยเฉพาะก็พระ ศาสตร์และองค์พระมหากษัตริย์มา อย่างที่ไม่มีใคร สามารถจะปฏิเสธได้ การยกย่องผู้ที่เคยทำบุญคุณมา เช่นนี้ เป็นนิมิตหมายแห่งกตัญญูคุณเวทิตา ธรรม อันนับได้ว่าท่านผู้นั้นเป็นสัตบุรุษ สำหรับ พระราชาก็สมควรเป็นธรรมราชาโดยแท้ แม้ที่สุด จนท่านผู้หญิงพัน ภรรยาสมเด็จพระยา ซึ่ง เคยบริภาษพระองค์ท่านมา จนเข้าพระกรรม ในวันแรกที่ทรงได้รับสิริราชสมบัติ ก็ทรงตั้งพระ ราชนุหัตถ์จะไปพระราชทานเพลิงเผาศพเป็นกรณี พิเศษ ยิ่งศพสมเด็จพระยาด้วยแล้ว ถึงกับทรง พระบัญชาชาวไว้ทุกข์เสด็จไปทรงบำเพ็ญพระราช กุศลพระราชทานเป็นอนุเคราะห์การ รวมทั้งเสด็จไป พระราชทานเพลิงด้วยพระองค์เอง

เทียบยศศักดิ์อิศรฐานและตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ ของนายปรีดีกับสมเด็จพระยาย่อมไม่มี อะไรมากกว่ากัน และตอนสิ้นชีวิต ถ้าพูดตาม แบบระบบราชการของไทย ๆ ก็ต้องว่าเป็นเวลา ลิ้นบุญวาสนาหรือตกอบจากอำนาจราชศักดิ์คล้าย ๆ กัน แต่ต่างกันเป็นข้อฉกรรจ์นั้น ตรงที่สมเด็จพระ ยาเคยทำผิดอย่างมหันต์ในอันที่คิดและ ฝืนอเนาะแก่จักรวรรดินิยมไปแล้วด้วยซ้ำ ในอันที่ จะยอมแบ่งแยกดินแดนสยามออกเป็นสามเสี่ยง เพื่อยอมอยู่ได้อาณัติในอาณานิคมของอังกฤษและ ฝรั่งเศส โดยที่ตัวท่านจะเป็นใหญ่ ส่วน 1 พระจุล จอมเกล้าฯ ส่วน 1 และกรมพระราชวังบวรวิชัย ชาญ ส่วน 1 นับเป็นโชควาสนาชะตาชีวิตของประเทศ ที่ข้อเสนอดังกล่าว รอดปากเหยี่ยวปากกามาได้ เป็นเหตุให้เราดำรงคงอิสรภาพสืบต่อมา แม้จะสูญเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตไปแล้ว แต่ในรัช กาลที่ 4 ก็ตาม

ปรีดี พนมยงค์ ขณะกำลังทักทายกับโจว เอิน หลู ผู้นำจีน

การแก้ไขสนธิสัญญาเพื่อปลดลิสภาพนอกอาณาเขต เพื่อให้ประเทศไทยได้เอกราชอันสมบูรณ์ ทั้งทางศาล ทางด้านนิติบัญญัติ และพิกัต อัตรากาษาอากรนั้น ได้เริ่มมาแต่รัชกาลที่ 5 และมาสำเร็จอย่างบริบูรณ์ในรัชกาลที่ 8 โดยบุคคลที่สำคัญนั้น ควรจะจารึกนามไว้ 3 ท่าน คือ (1) สมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการ (ในรัชกาลที่ 5 ที่ 6) (2) กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ (ในรัชกาลที่ 6 ที่ 7) และนายปรีดี พนมยงค์ (ในรัชกาลที่ 7 ที่ 8) ความข้อนี้ คนส่วนมากมักจะไม่ทราบกันสำหรับชาวต่างประเทศที่ช่วยงานด้านนี้อย่างสำคัญนั้น คือ พระยาภักยภณไมตรี (เวสเดนภาค) ไม่ใช่ บี.เชรด์ดังที่เข้าใจกันอย่างผิด ๆ จนตั้งชื่อถนนข้างกระทรวงการต่างประเทศอย่างหลับหูหลับตาให้กัน (สมแล้วกับคำพังเพยที่มักกล่าวกันในวงการประวัติศาสตร์ว่า คนที่ควรได้รับเกียรติมักไม่ได้เกียรติ) ที่จริงพระยาภักยภณไมตรีคนหลังนี้ คือ ตัวตั้งตัวตีที่สำคัญ ร่วมกับที่ปรึกษาคนหลัง

จากนี้ (สตีเวน) ที่คัดค้านการพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ราษฎรไทยในรัชกาลที่ 7 แม้บุคคลเหล่านี้จะมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา อันนับถือกันว่านิยมชมชอบประชาธิปไตยก็ตาม

งานของนายปรีดี พนมยงค์ ทางด้านแก้ไขสนธิสัญญากับนานาประเทศ จนได้เอกราชสมบูรณ์ในขั้นสุดท้ายนี้ แม้เพียงขั้นเดียว ก็ทำให้สถานะของเขาสูงส่งในฐานะผู้มีบุญคุณแก่ประเทศไทย โดยที่ไม่มีรัฐมนตรีต่างประเทศคนอื่นใดได้แสดงฝีมือได้เทียบเท่าเอาเลย ยังงานด้านการคลังของเขา จนเกิดธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้นได้นั้นเล่า ก็เป็นชิ้นโบแดงใหญ่ที่ขีดหน้าชู้ตาเขา และประเทศชาติยิ่งนัก

เราจะเอ่ยถึงกิจกรรมทางการบ้านเมืองที่นายปรีดีทำให้ไว้กับประเทศชาติอีกเพียงใดก็ได้ แต่ที่สำคัญ เขารับใช้ชาติอย่างซื่อสัตย์ สุจริต บริสุทธิ์ ยุติธรรม ไม่ได้เห็นแก่อำมิสสินจ้าง รางวัล หรือผล

ประโยชน์ส่วนตัวใด ๆ แม้ชีวิตส่วนตัวก็เป็นแบบ
 อย่างได้แก่ราษฎรชนทั่วไป เขาไม่เคยมีเมียน้อยเมีย
 เก็บ ไม่มีมรดกหาสน่น้อยใหญ่ ไม่มีวิมานสีชมพู ไม่
 มีความหรูหราฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม และที่สำคัญ คือไม่
 มีความเป็นเผด็จการ ผิดกับผู้นำทหารต่าง ๆ ที่
 เป็นนายกรัฐมนตรีสืบทอดจากเขาต่อ ๆ กันมา
 ไม่ว่าจะเป็น ป. พิบูลสงคราม ส. ธนะรัชต์ ถ.
 กิตติขจร หรือใครก็ตามที่โดยบุคคลเหล่านี้ นอก
 จากจะไม่เคยทำบุญคุณให้แก่บ้านเมืองหรือเป็น
 แบบอย่างในทางการดำเนินชีวิตอย่างสุจริตยุติ
 ธรรมแล้ว ยังนำความหายนะมาให้เป็นอเนกประ
 การอีกด้วย โดยเฉพาะก็ด้านการสยบยอมแก่
 อภิมหาอำนาจอย่างเสียอิสระ ประชาธิปไตย ทั้งทาง
 เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และจริยธรรม
 ซึ่งมีผลร้ายกับราษฎรตาตา ๆ ยิ่งนัก แต่เขาเหล่านี้นักกลับได้รับเกียรติยศ เกียรติศักดิ์กันด้วยประการ
 ต่าง ๆ มิใช่ต้องเอ่ยถึงโกศศพที่เขาได้รับอย่าง
 น้อฉล

จริงอยู่ ประชาธิปไตยที่นายปรีดี นำมาหยิบยื่น
 ให้เมื่อกึ่งศตวรรษมานี้ ได้ผันแปรไปจนเหลือสาระ
 ไว้ไม่ถึง 1 ใน 4 เค้าโครงเศรษฐกิจของเขา เพื่อ
 เป็นครรถ้องสู่สังคมนิยม ให้ราษฎรอยู่กินกันอย่าง
 มีศักดิ์ศรี ได้ปลานาการไป เป็นลัทธิมือใครยาว
 สาวได้สาวเอา แม้ที่สุดจนมหาวิทยาลัยธรรม
 ศาสตร์และการเมือง ก็กลายสภาพไปเป็นสถาบัน
 การศึกษาเพื่อผลิตอภิสิทธิ์ชน(จนต้องตัดคำว่ากา
 รเมืองทิ้ง) ยิ่งกว่าเพื่อเพาะนักคิดที่จะออกไปมีบทบาท
 ทางการเมืองเพื่อรับใช้ราษฎรผู้ยากไร้ แต่นั่น
 ไม่ใช่ความผิดของเขา และเขาได้ก่อตั้งทุกสิ่งทุก
 อย่างด้วยความรอบคอบ โดยมุ่งมันอย่างอดทน
 และสานต่อด้วยความระมัดระวัง ดังรัฐธรรมนูญ
 ฉบับ พ.ศ. 2489 เป็นพยานแห่งการก้าวต่อจาก
 ฉบับ พ.ศ. 2475 ยิ่งในกรณีของมหาวิทยาลัยด้วย
 แล้ว อย่างน้อยธรรมศาสตร์ในบัดนี้ ก็ยังมีคุณ
 ธรรมและความกล้าหาญทางจริยธรรมหลงเหลืออยู่

ในหมู่ผู้เยาว์มีใช้น้อย และแทบทุกรุ่น ได้มีการทำ
 ทายอำนาจเผด็จการมาเสมอ

กิจกรรมทั้งหมดที่เอ่ยมานั้น ยังเป็นส่วน
 ย่อย ในช่วงชีวิตแห่งการรับราชการของนายปรี
 ติ พนมยงค์ แต่ถ้าเทียบกับคนอื่น ๆ หากได้ทำ
 อะไร แม้อย่างใดอย่างหนึ่ง ขึ้นไว้ในชีวิตของตัว
 ประเทศชาติก็ย่อมยกย่องเขาเป็นอย่างยิ่งอยู่
 แล้ว แต่นายปรีติได้รับใช้ชาติ ศาสนา พระมหาก
 ษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ยิ่งกว่านั้น โดยที่เขาเป็นผู้
 นำขบวนการกู้ชาติ สามารถแปรสภาพความแพ้ง
 ครามของไทย ให้กลายเป็นโมฆะไปได้ นี่ไม่ใช่เรื่อง
 เล็กน้อยสำหรับชีวิตของประเทศหนึ่งประเทศใด
 กรณีกิจนี้ไม่แต่พลิกหน้ามือเป็นหลังมือ เมื่อเปรียบ
 เทียบนายปรีติกับสมเด็จพระยาบรมมหาศรี
 สूरยวงศ์ หากทำให้เขาอยู่ในสถานะอันสูงส่งไม่น้อย
 ไปกว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระ
 เจ้าตากสินมหาราชเลยทีเดียว

ประเทศเราผัดกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค
 แถบนี้ ตรงที่เราไม่เคยยกย่องสามัญชนคนธรรมดา
 ๆ กันอย่างจริงจังเลย เราดูกันที่รูปแบบยิ่งกว่า
 เนื้อหาสาระ ยิ่งเนื้อหาสาระแห่งคุณความดีนั้น
 วิเศษมหัศจรรย์เกินกว่าที่จะคิดเห็นกันได้ เลยรับรู้
 กันไม่ได้เอาเลย จึงไม่น่าแปลกประหลาดใจ
 ที่ศพนายปรีติ พนมยงค์ได้รับการประชุมเพลิงอย่าง
 เจียบ ๆ ณ สุสานที่ชานกรุงปารีส ในวันที่ อันเป็น
 วันสัปดาห์แห่งการตายของเขา

สำหรับนายปรีตินั้นย่อมเป็นการเหมาะสม
 เพราะเขาต้องการความเรียบง่าย เขาต้องการเป็น
 นายปรีติ ยิ่งกว่าที่จะเป็นหลวงประดิษฐมนู
 ธรรม หรือ พณฯรัฐบุรุษอาวุโส (ดังเพื่อนร่วม
 สมัยของเขาต่างหากที่ต้องการเป็นสมเด็จพระยา
) แต่สำหรับประชาชนไทยแล้ว การปล่อยให้รัฐ
 บุรุษอาวุโส(ซึ่งเราเคยมีมาแต่ผู้เดียวนี้) อดีตผู้สำ
 เร็จราชการแทนพระองค์ ผู้กู้ชาติบ้านเมืองมา โดย
 ได้เคยเรียกร้องและได้มาซึ่งประชาธิปไตย ฯลฯ

สิ้นสรีระร่างไปในต่างแดนเช่นนี้ นี่มิเป็นการแสดงออกว่า เราไม่ยกย่องคุณธรรมความดีกันเลยละหรือ

จริงอยู่ในช่วงเจ็ดวันที่แล้วมา เรายังไม่มีคณะรัฐมนตรี เราติดงานรับนายกรัฐมนตรีจากอภิมาอำนาจ ซึ่งเดินทางมาถึงในวันที่นายปรีดีจากโลกนี้ไปพอดี ดังที่ตอนกองทัพของอภิมาอำนาจนี้ยกพลเข้ามาถึงประเทศไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้วเป็นเหตุให้นายปรีดีได้เข้าไปอยู่ในคณะเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จนได้ไปตั้งขบวนการเสรีไทย ต่อสู้กับอภิมาอำนาจนั้น จนสำเร็จลุล่วง ฯลฯ

คุณชั้นตอนและพิธีกรรมเหล่านี้ จะเป็นขบวนการที่สำคัญจนขนขึ้นนำในระดับของคมนตรี นายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา ฯลฯ ไม่มีโอกาสที่จะคิดอะไรได้เลย เพื่อยกย่องเชิดชู แม้ที่สุดจนขอขมาต่อสรีระร่างของท่านผู้ที่เคยได้ทำบุญคุณให้แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญมาอย่างที่จะหาบุคคลอื่นใดเทียบไม่ได้ ในรอบหนึ่งหรือสองศตวรรษมานี้(แม้รัฐสภามีได้แสดงความไว้อาลัยต่อเลขาธิการสภาคนแรกแต่ประการใด)

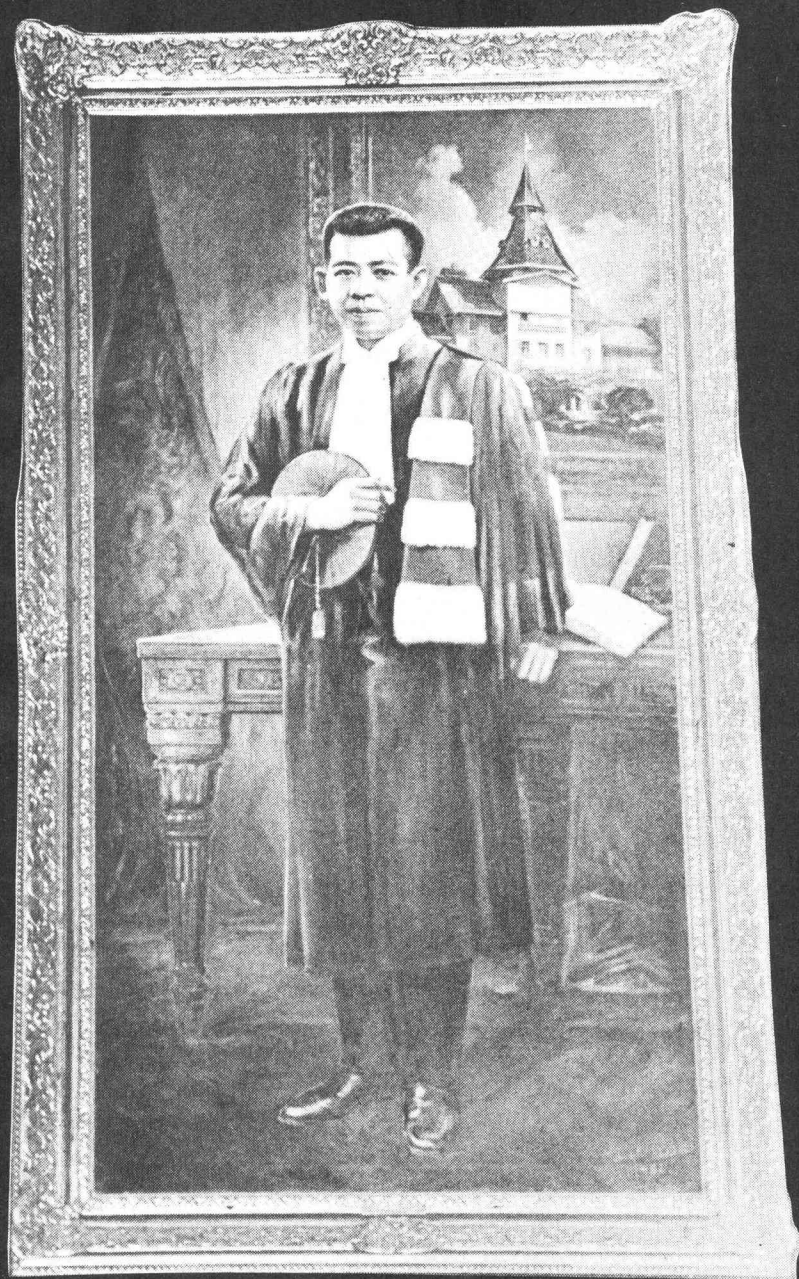
จริงอยู่ในรอบเจ็ดวันมานี้ สื่อสารมวลชนและเยาวชน ตลอดจนองค์กรและบุคคลต่าง ๆ เป็นอันมาก ได้แสดงออกซึ่งกตเวทิตาธรรมต่อท่านอดีตรัฐบุรุษผู้นี้มิใช่น้อย โดยที่บัดนี้สรีระร่างของท่านก็ปลาสนาการไปแล้ว ถ้าขนขึ้นนำในรัฐาธิปัตย์ ซึ่งยังมีคุณธรรม โดยเฉพาะก็หิริโอตตปัส

เหลืออยู่บ้าง คงมีผู้กล้านำความกราบบังคมทูลกระทูลาขอให้ทรงส่งผู้แทนพระองค์ ไปเชิญอัฐิธาตุของนายปรีดี พนมยงค์ กลับเข้ามายังประเทศไทย เพื่อทรงบำเพ็ญกุศลพระราชทานให้สมเกียรติยศของผู้ที่เคยมีบุญคุณแก่ประเทศชาติ โดยได้รับใช้ชาติบ้านเมืองมาอย่างเสียสละด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม อย่างน้อย ก็เกียรติยศที่พึงพระราชทาน ไม่ควรด้อยไปกว่าที่สมเด็จพระยาหรือเจ้าพระยามรราช (ปั้น สุขุม) ได้เคยรับมา หากมีการกระทำเช่นนี้เกิดขึ้น ย่อมเป็นการเพิ่มพูนพระบรมเดชานุภาพ สมกับที่ทรงเป็นธรรมราชา ผู้ปกครองแผ่นดินโดยธรรม ชนิดที่ทรงปราศจากวิหิงสาพยาบาท หากเต็มเปี่ยมไปด้วยพระพรหมวิหารธรรม ซึ่งเป็นธรรมสำหรับผู้เป็นใหญ่โดยแท้ ควรแท้ที่ผู้จงรักภักดี ที่ใกล้ชิดพระองค์จะทำการเพื่อเพิ่มพูนพระบรมราชกฤษฎาภินิหาร ทั้งนี้เพื่อที่อนุชนในชาติจะได้บังเกิดความรื่นเริงอาจหาญในทางจริยธรรม ว่าบ้านเมืองมีแกนนำที่ถูกที่ควร มีการยกย่องคนดีสมควรแก่คุณงามความดีแม้จะมีข้อขุ่นข้องหมองใจในทางหนึ่งทางใดในอดีตที่แล้มาแล้ว ก็จะได้ปลาสนาการไปกับอากาศธาตุ เพื่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชาติสืบต่อไป

หากทำได้ดังนี้ ย่อมเป็นนิมิตหมายที่ดีสำหรับบ้านเมืองไทยในอนาคตอย่างไม่ต้องสงสัย หากแม้เพียงนี้ก็ทำไม่ได้ย่อมแสดงว่าเรายังต้องจมปลักอยู่ในยุคอธรรมอีกต่อไปชั่วกาลนาน

ท่านปรีดี กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 นั้น นอกจาก “คณะราษฎร” มีเจตนารมณ์ที่จะสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทยแล้ว ก็ยังได้แถลงถึงหลักการสำคัญ 6 ประการที่จะใช้ในการปกครองประเทศด้วยสาระสำคัญของหลักดังกล่าวว่าด้วย (1) ความ เป็นเอกราชของประเทศ (2) ความปลอดภัยของคนในชาติ (3) ความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจโดยรัฐบาลจะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ และหางานให้ราษฎรทุกคนทำ (4) สิทธิอันเสมอภาคของราษฎร (5) หลักแห่งเสรีภาพ และ (6) การศึกษา

ในหลักประการที่ 6 นั้น คณะราษฎรได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร”

การเปลี่ยนแปลงการปกครองยังไม่ทันผ่านพ้นข้ามปี อาจารย์ปรีดีก็สามารถก่อตั้ง “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง” ขึ้นเมื่อต้นปีพ.ศ. 2476 ในฐานะผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย อาจารย์ปรีดีได้แถลงถึงเจตนารมณ์ของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยแห่งนี้เอาไว้ว่า เพื่อจะได้ช่วยบำบัดความกระหาย การศึกษาของราษฎรโดยทั่วไป

แต่เดิมมานั้นมีการก่อตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงสุดของประเทศ อยู่ก่อนแล้ว นิสิตที่เข้าเรียนในสถาบันแห่งนี้มีจำนวนน้อยเพราะต้องเข้าเรียนเต็มเวลา ฉะนั้นผู้ที่ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่สู้ดีจึงไม่สามารถเข้าศึกษาต่อได้ ความรู้ทางวิชาการต่างๆ จึงดูเหมือนว่ามีการ “ผูกขาด” อยู่ในมือของปัญญาชนจำนวนหนึ่งเท่านั้น อาจารย์ปรีดีได้แก้ปัญหาดังกล่าวโดยการให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็น “มหาวิทยาลัยเปิด” เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาโดยทั่วไปที่ใฝ่รู้ สามารถเข้าศึกษาต่อได้

นอกจากนั้นนักศึกษาที่มีฐานะเศรษฐกิจไม่สู้ดีก็สามารถประกอบอาชีพไปในช่วงระหว่างเรียนได้

ดังนั้นนักศึกษาระบบธรรมศาสตร์รุ่นเก่าส่วนใหญ่จึงเป็นผู้มีอาชีพในระหว่างที่เรียนอยู่ด้วย

กล่าวได้ว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ฯ เป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตปัญญาชนแหล่งใหญ่ที่สุดของประเทศไทยในขณะนั้น

ธรรมศาสตร์ได้ตั้งเอาวิชาว่าด้วยกฎหมาย เศรษฐศาสตร์ และรัฐศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาที่ว่าด้วยการบริหารประเทศมาไว้ในมือของราษฎร และสามัญชนทั่วไปสามารถเรียนรู้เรื่องการเมืองการปกครอง ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ครึ่งหนึ่งเคยผูกขาดอยู่ในมือของชนชั้นสูงของประเทศนี้เท่านั้น

แต่เดิมนั้นวัตถุประสงค์ของการผลิตบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นไปเพื่อตอบสนองระบบการบริหารราชการแผ่นดินโดยตรง แตกต่างกันอย่างชัดเจนจากมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ฯ ที่ไม่เน้นว่าบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจะต้องเข้ารับราชการเท่านั้น หากแต่สามารถที่จะประกอบธุรกิจส่วนตัวเช่นเป็นนายความ นักบัญชี พ่อค้า หรือตามธุรกิจเอกชนสมัยใหม่ได้

อนึ่ง หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว อาจารย์ปรีดียังได้แก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับระเบียบการเข้ารับราชการพลเรือนและการเลื่อนขั้นตำแหน่งที่จะต้องมีการสอบแข่งขัน ทั้งนี้เพื่อจะเปิดช่องทางของระบอบพวกพ้องญาติมิตร และได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงเข้ารับราชการ ซึ่งในระยะต้นนั้นท่านถูกวิพากษ์วิจารณ์จากผู้ปกครองเดิมมากกว่า วิธีการดังกล่าวคงไม่มีวันเป็นผลสำเร็จได้เป็นแน่ เพราะระบบพวกพ้องยากที่จะหมดไปจากสังคมไทย

อย่างไรก็ตาม 50 ปีที่ผ่านมา ก็ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า แม้ระบบพวกพ้องจะยังคงมีอยู่ แต่ระบบการสอบแข่งขันคัดเลือกเข้ารับราชการก็กลายเป็นกฎระเบียบที่ยึดถือกันอยู่โดยทั่วไปแล้วในปัจจุบัน

ในขณะที่เป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัย อาจารย์ปรีดีพยายามยกระดับคุณภาพทางวิชาการของสถา

บันการศึกษาแห่งนี้เป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทั้งที่เป็นชาวต่างประเทศและชาวไทยมาเป็นผู้บรรยาย อาทิ ร.แดงกาด์ (ทางกฎหมาย) ฮัต เจสสัน (ทางลัทธิเศรษฐกิจ) ดร.ดิเรก ชัยนาม ศ.ดร.เดือน บุนนาค ม.จ.วรรณไวทยากร ดร.ทองเปลว ชลภูมิและดร.ทวี ตะเวทีกุล เป็นต้น

หลักสูตรของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ไม่เพียงแต่ได้รับอิทธิพลจากมหาวิทยาลัยปารีส แห่งประเทศฝรั่งเศส ซึ่งช่วยให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษามีความรู้ในศาสตร์ทางสังคมอย่างกว้างขวางเท่านั้น อาจารย์ปรีดียังได้นำเอาวิญญาณของระบอบประชาธิปไตยโดยเสรีนิยมแบบชาวฝรั่งเศส หรือแบบประเทศตะวันตก เข้ามาสถิตไว้ ณ มหาวิทยาลัยแห่งนี้ด้วย

เห็นได้ว่าท่านผู้ประศาสน์ได้แสดงเป็นแบบอย่างของการเป็นนักต่อสู้เพื่อระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงให้แก่บรรดาคณาจารย์ ข้าราชการ และนักศึกษาได้ประจักษ์อยู่โดยทั่วไป การยึดมั่นในหลักการของระบอบประชาธิปไตย และการอุทิศตัวเองให้แก่ประเทศชาติโดยไม่หวังลาภ ยศ ชื่อเสียง และทรัพย์สินสมบัติ เป็นแบบฉบับให้อาจารย์ธรรมศาสตร์และลูกศิษย์จำนวนมากของท่านได้เจริญรอยตามบาทวิถีเดียวกันนี้ ตลอด 50 ปีของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยแห่งนี้ขึ้นมา

ในยามที่บ้านเมืองสงบ อาจารย์ปรีดีได้เสนอ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” “เค้าร่างพ.ร.บ.ว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร” และ “เค้าร่างพ.ร.บ.ว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ” เพื่อให้ราษฎรทั่วทั้งชาติมีหลักประกันในการดำรงชีพอย่างมั่นคง และการพัฒนาประเทศมีจุดมุ่งหมาย และขั้นตอนอย่างแน่ชัด

ในยามที่บ้านเมืองมีภยันอันตรายจากสงครามรุกรานของจักรวรรดินิยม ญี่ปุ่นและรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่กลับหันไปร่วมมือกับผู้รุกราน ในยามนั้นอาจารย์ปรีดีได้ก่อตั้ง “ขบวนการ

เสรีไทย” ขึ้นเพื่อขับไล่ผู้รุกรานที่ละเมิดบูรณภาพเหนือดินแดนไทยและกู้เอกราชของชาติไทยให้กลับคืนมา

เป็นเรื่องที่น่ายินดีที่ประวัติศาสตร์ของ “มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ฯ” มีความเกี่ยวข้องและผูกพันกับการกู้ชาติในครั้งกระนั้น ห้องทำงานของอาจารย์ปรีดี ที่ตึกโดม คือกองบัญชาการใหญ่ของขบวนการเสรีไทย ที่ใช้ติดต่อกับบรรดาบุคคลรักชาติทั่วประเทศ และกับกองกำลังสัมพันธมิตรในต่างแดน

นอกจากนี้บริเวณบ้านพักอาจารย์ปรีดีข้างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บริเวณท่าพระอาทิตย์ ซึ่งเดิมเรียกกันว่า “ทำเนียบท่าช้าง” (ปัจจุบันเป็นที่ทำงานขององค์การ เอฟ.เอ.โอ.) ก็มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์การกู้ชาติไทยเช่นเดียวกัน

ที่ศาลาริมน้ำนั้นทุก ๆ วันเวลาเย็นอาจารย์ปรีดีเคยใช้เป็นสถานที่ที่ปรึกษางานและมอบหมายงานที่สำคัญ ๆ ให้แก่สมาชิกของ “ขบวนการเสรีไทย” เช่นเดียวกัน นำเสียดายเหลือเกินที่สถานที่ประวัติศาสตร์ของประเทศไทยแห่งนี้อยู่ในสภาพทรุดโทรมมากเพราะไม่มีการดูแลรักษา (ในขณะที่กำลังเขียนต้นฉบับบทความนี้ ผู้เขียนไม่แน่ใจว่าศาลาหลังนี้ได้ถูกรื้อทิ้งไปเรียบร้อยแล้วหรือยัง)

การเป็นแบบฉบับของนักต่อสู้เพื่อระบอบประชาธิปไตย และนักชาตินิยมผู้เสียสละได้กระทั่งชีวิตของตนให้แก่การกู้ชาตินั้น ได้ส่งอิทธิพลอย่างสูงให้แก่บรรดานักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประวัติศาสตร์การต่อสู้ของนักศึกษาระบอบธรรมศาสตร์นับตั้งแต่ก่อตั้งมหาวิทยาลัยจนกระทั่งถึงปัจจุบันแยกไม่ออกจากการต่อสู้เพื่อสร้างสรรระบอบประชาธิปไตยให้แก่สังคมไทย

บทเพลง “มอญดูดาว” ซึ่งชาวธรรมศาสตร์นิยมร้องกันมานับสิบปีว่า “ลำนกโหนดหมายชูประเทศชาติให้อำนาจรุ่งเรืองผ่องเฟื่อง...ธรรมศาสตร์การเมืองไทย ไทยจะรุ่งไทยจะเรืองก็เพราะการเมืองดี” ก็ยังคงก้องกังวานมาทุกยุคทุกสมัย

คุณูปการของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่มีต่อประเทศไทยและราษฎร โดยทั่วไปนั้นใหญ่หลวงนัก และคุณูปการของอาจารย์ปรีดีที่มีต่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ในวาระที่อาจารย์ถึงแก่อสัญกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นสถาบันเพียงแห่งเดียวที่จะสามารถมีบทบาทอย่างสำคัญที่สุดในการเชิดชูคุณงามความดี และผลงานต่าง ๆ ของท่านได้ ควรที่จะได้สร้างอนุสาวรีย์เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความดีของท่านให้ปรากฏไว้

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังควรจะได้หาทางจัดทำพิพิธภัณฑ์ “ปรีดี พนมยงค์” ซึ่งจะรวบรวมประวัติส่วนตัว ประวัติทางการเมือง งานเขียน และสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวต่าง ๆ ไว้เพื่อเป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้า

ทั้งยังเป็นการประกาศเกียรติคุณของท่านผู้ประศาสน์มหาวิทยาลัยให้ปรากฏอยู่ตลอดไปชั่วกาลนาน

สังคีต พิริยะรังสรรค์

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มติชน, 13 พฤษภาคม 2526

สหทะเล

ปรีดี พนมยงค์

หลวงประดิษฐมนูธรรม.....ปรีดี พนมยงค์

อดีตนายกรัฐมนตรีไทย อดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์, รัฐบุรุษอาวุโสโดยพระบรมราชโองการเพียงคนเดียวของประเทศ, หัวหน้าขบวนการเสรีไทยผู้ปลดปล่อยเอกราชอิตาลีให้พี่น้องร่วมชาติในนามแฝงว่า “รูธ” เลขาธิการรัฐสภาคนแรกของประเทศไทย, นักกฎหมายที่ปลดปล่อยแอกของจักรวรรดินิยมให้ไทยหลุดพ้นจาก “สิทธิสภาพนอกอาณาจักร”, ผู้ให้กำเนิดระบบเทศบาลและปฐมบทของประมวลรัฐธรรมนูญ, ผู้ก่อการคนสำคัญของ “คณะราษฎร” ที่ทำการ “อภิวัฒน์” เปลี่ยนระบอบการปกครอง พ.ศ. 2475 ฯลฯ

ผู้ประศาสน์การคนแรกและผู้ให้กำเนิดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และในที่สุด.....

ผู้ลี้ภัยจากประเทศที่เขาลงแรงเอาไว้ด้วยความรักและความตั้งใจจะช่วยให้คนพ้นจากความยากจนและถูกกดขี่

ผู้ถึงแก่อสัญกรรมไปเมื่อเร็ว ๆ นี้ที่กรุงปารีส แหล่งลี้ภัยสุดท้ายเมื่ออายุขัยได้ 83 ปี

ในชีวิตของคนไทยที่อายุเกินครึ่งศตวรรษไปแล้ว ได้รู้จักกับ ปรีดี พนมยงค์ มาในหลายรูปแบบ และไม่มีรูปแบบใดเลยของปรีดี พนมยงค์ ที่จะเป็นไปได้เพื่อความเสื่อมเสียของสังคมและของชาติ

แต่แรกเริ่มจนถึงบั้นปลายของชีวิตนั้น มีอะไรที่สม
ความปรารถนาบ้าง

และไฟที่จุดเอาไว้เมื่อครั้งเสี่ยงชีวิตเพื่อเปลี่ยน
แปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิ
ราชย์มาเป็นประชาธิปไตยเมื่อ 51 ปีก่อน แม้จะยัง
ลูกโหลงอยู่ในดวงใจของเขา แต่ในเมืองไทยนี้มัน
ส่องแสงกะพริบเพียงระยิบระยับหรือว่าลูกโหลงขึ้น
โดยทั่วหน้าประชาชน

หากว่า ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้รักประชาธิปไตย
อย่างแท้จริงและต้องการหยิบยื่นประชาธิปไตยให้
พี่น้องร่วมชาติอย่างสุดหัวใจแล้ว เราเห็นว่าชีวิต
ช่วงหลังของเขาย่อมจะเป็นชีวิตที่ว่างแหวงไปด้วย
ความไม่สมหวัง

และเราก็อพร้อมที่จะเสียใจไปกับเขาด้วยเหมือน
กัน.....

นรชาติวางวาย มลายล้นทั้งอินทรีย์ สถิตหัวแต่
ซั่วดี ประดับไว้ในโลกา.....บางคนตายอย่างขุน
เขา แต่บางคนตายอย่างชนนก

ปรีดี พนมยงค์ ตายอย่างขุนเขา แม้แต่เด็กรุ่น
หลังที่เกิดเมื่อเขาออกจากแผ่นดินไทยไปแล้วยัง
เรียกร้องให้สร้างอนุสาวรีย์ให้แก่ ปรีดี พนมยงค์
เขาเห็นในสิ่งที่ปรีดี พนมยงค์ ให้แก่สังคมและ
ชาติบ้านเมือง

น่าเสียดายที่สังคมไทยของเรานั้น จะสร้างอนุ
สาวรีย์ให้กันก็ต่อเมื่อลูกพี่ตายและลูกน้องรับอำ
นาจแทน มีแต่ลูกขุนพลอยพยัก ในเมืองไทยมีอนุ
สาวรีย์หลายรูปแบบเป็นเกียรติแก่จอมเผด็จการ
ทหารหลายคน แต่เพิ่งจะสร้างอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 7
แม้แต่อัฐิของรัฐบาลบูรุษอาวุโสเพียงคนเดียวของ
ชาติก็ยังไม่ได้รับการรับรองในการกลับมาสู่แผ่นดิน
ไทยเป็นทางการ

อนุสาวรีย์ปรีดี พนมยงค์ จึงสร้างอยู่ในหัวใจ
ของคนที่รู้ว่าเขาเคยทำความดีให้แก่พวกเรามา
อย่างไรเท่านั้นเอง

มติชน, 14 พฤษภาคม 2526

แต่ในช่วงชีวิตช่วงหนึ่งของปรีดี พนมยงค์ เขา
ถูกกวาดเข้าไปในมรสุมทางการเมืองและเพราะ
ว่า คนไทยเป็นประชาชนที่รักบูชาพระมหากษัตริย์
ยิ่งกว่าชีวิตของตัวเอง มรสุมครั้งนี้จึงมีพิษร้าย
หนักหนาต่อชีวิตของคนที่มีชื่อว่า ปรีดี พนมยงค์
เพราะว่า โลกมิได้หยุดหมุนลงไปในวันใน
พรุ่ง เช่นเดียวกับกาลิลีโอผู้เคยถูกลงโทษกักขัง
โดยศาสนจักรว่าลบหลู่พระเจ้า อุดริมนุษยธรรมบัง
อาจว่าโลกกลมและหมุนรอบดวงอาทิตย์จนตัวตาย
ในห้องขัง 300 ปีต่อมาคนรุ่นหลังจึงพิสูจน์ได้ว่า
กาลิลีโอพูดความจริง

ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ก่อการที่มีอายุยืนยาว
มากที่สุดคนหนึ่งและยังมีสติปัญญาความจำอย่าง
แม่นยำจนถึงช่วงสุดท้ายของชีวิต ไม่ว่าเขาจะยังอยู่
ในเมืองไทย หรือออกจากประเทศไทยไปแล้วก็
ตาม เราเชื่อว่า ปรีดี พนมยงค์ ย่อมจะต้องติดตาม
เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในมาตุภูมิได้อย่างใกล้ชิด
และได้เห็นชัดถึงชีวิตของผู้ร่วมก่อการแต่ละคน
จนถึงบั้นปลายของชีวิตของเขาว่าเป็นอย่างไร...ได้
เห็นระบอบการปกครองในเมืองไทยที่เขายืนยันนัก
หนาว่าต้องการให้เป็นประชาธิปไตยโดยมีสามัคคี
ธรรมว่า เป็นอย่างไร.....ความต้องการที่จะต่อสู้กับ
เผด็จการและการทำลายล้างรัฐธรรมนูญของเขาตั้ง

ชีวิต

ร่วมทุกข์และสุข

ของ 'พูนสุข-ปรีดี'

แบบฉบับของนักต่อสู้

ที่แล้วมา, อดีตอันเป็นบทเรียนของปัจจุบันส่วนใหญ่มักเป็นอดีตของนักการเมืองที่เป็น “บุรุษ” แต่เรื่องราวของ “เงาหลัง” คือครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งภรรยาของนักการเมืองไม่สู้จะมีใครหยิบยกมาเขียนถึงมากนัก

ชีวิตของท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ที่พบรักกับนายทหารปืนใหญ่นามกรว่า แปลกสกุลชิตตะสังคะ ตั้งแต่ยังเป็น “เด็กหญิง”

และเข้าที่พันตรีหลวงพิบูลสงครามเข้าดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นก็เช่นเดียวกับท่านผู้หญิงของพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา คือหลวงพิบูลสงครามเก็บความลับไว้อย่างดียิ่ง แม้แต่คนนอนเรียงเคียงหมอนกันก็มีได้ระคายระคายแม้แต่คนเดียว

แม้ท่านผู้หญิงละเอียดจะมีชีวิตระหกระเหินไปอยู่พนมเปญ นครโตเกียว และอินเดีย ร่วมกับจอมพล ป. พิบูลสงครามในช่วงบั้นปลายของชีวิต แต่ถ้าหากนำไปเทียบกับชีวิตของท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ก็ถือว่ายังห่างไกลกันยิ่งนัก

มาเกิดภราดา ลองติดตามศึกษาชีวิตของท่านผู้หญิงของ “รัฐบุรุษอาวุโส” ดู!

ท่านผู้หญิงพูนศุข

“เชียด” เดียวกันกับนายปรีดี

เจ้าพระยามรราช (ปั้น สุขุม) เมื่อเขียนประวัติของนายเสียง พนมยงค์ ได้ระบุไว้ในตอนหนึ่งว่า

“นายเสียง พนมยงค์ ได้เกี่ยวข้องกับสกุล ณ ป้อมเพชร คือย่าของนายเสียง พนมยงค์ เป็นที่ร่วมบิดามารดาเดียวกับย่าพระยาชัยวิชิต (ข้า ณ ป้อมเพชร)”

นายปรีดี พนมยงค์ เมื่อให้สัมภาษณ์แก่อาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะเมื่อเดือนเมษายน 2525 ณ บ้านชานกรุงปารีส ได้กล่าวขยายความตอนนี้ว่า “ผมขอชี้แจงว่าพระยาชัยวิชิต (ข้า) เป็นบิดาของพูนศุขภรรยาผม ผมกับภรรยาจึงเป็นญาติ

กัน คือผมกับภรรยาสืบมาจาก “เชียดเดียวกัน” ความเป็นมาในรายละเอียดเป็นไฉน นายปรีดี พนมยงค์ เล่าว่า

“เชียดผมมีบุตรคนหนึ่งชื่อปิ่นที่เป็นย่าทวดของผม ท่านแต่งงานกับนายก็๊กจิ้น แซ่ตั้ง (ตัน) พ่อค้า ท่านทั้งสองมีบุตรหลายคนรวมทั้งปู่ผมชื่อ “เกิด” ปู่ ย่า ผมมีบุตรหลายคนรวมทั้งบิดาผมด้วยชื่อ “เสียง”

“เชียดผมมีบุตรคนที่สองชื่อ “บุญมา” ที่เป็นย่าทวดของพูนศุข ท่านแต่งงานกับพระพิทักษ์เทพธานี นามเดิม “ด้วง” ตำแหน่งผู้ช่วยผู้รักษากรุงเทพฯ (อยุธยา) ท่านทั้งสองมีบุตรหลายคนรวมทั้งพระยาไชยวิชิตลลิตลิสาดรา (นาค) ที่เป็นปู่ของพูนศุข ปู่ย่าของพูนศุขมีบุตรหลายคนรวมทั้งพระยาชัยวิชิตวิศิษฎ์ธรรมธาดา (ข้า) ที่เป็นบิดาของพูนศุข”

**ความสัมพันธ์พ่อ - แม่ - ลูก
ที่ทำงานปฏิวัติ**

ในหนังสือ “อนุสรณ์นายปาล พนมยงค์” ซึ่งตีพิมพ์เมื่อปี 2525 ท่านผู้หญิงพูนศุขได้เขียนในหัวข้อเรื่อง “ชีวิตของลูกปาล” มีความบางตอนว่า

“พออายุได้ 6 เดือนพ่อก็จากบ้านไปทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 จึงเป็นการจากกับลูกครั้งแรกเนื่องจากพ่อได้จากบ้านไปตั้งแต่นั้นวันที่ 23 มิถุนายน”

ท่านผู้หญิงเล่าว่า “ในวันที่พ่อจากไป ลูกซึ่งเป็นเด็กไม่เคยกวนเลยแต่ในตอนดึกคืนนั้นได้ส่งเสียงร้องให้เป็นเวลานานโดยไม่มีสาเหตุ จนคุณตา คุณยายซึ่งอยู่บนตึกใหญ่ได้ยินและได้มาถามว่าเป็นอะไร แม่เองใจไม่ตีเป็นห่วงพ่อเพราะพ่อไม่ได้บอกความจริงเพียงแต่บอกว่าจะไปหาคุณปู่ที่นำอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”

**ทำเนียบทำซ้ำ
เมื่อรัฐประหาร 2490**

“ในปีพุทธศักราช 2490 เกิดรัฐประหาร

คือ ในวันที่ 8 พฤศจิกายนนั้นคณะรัฐประหารได้นำรถถังเข้ามาบุกทำลายที่พัก (ทำเนียบทำช่าง) โดยไม่ได้คำนึงถึงผู้หญิงและเด็กที่อาศัยอยู่ ได้ยิงปืนกลกราดที่พักรถอย่างนับไม่ถ้วน” ท่านผู้หญิงพูนศุขเขียนในอีกตอน

“ขณะนั้นลูกอายุเพียง 16 ปี มีความห่วงใยแม่ได้บอกให้แม่และน้อง ๆ หลบไปรวมอยู่ในห้องด้านแม่น้ำและสั่งให้นอนราบกับพื้น อีกทั้งยังคอยถามว่าแม่เป็นอย่างไรบ้าง เพราะเราปิดไฟอยู่ในความมืด จนรุ่งเช้าปรากฏว่ากระสุนได้ยิงตรงมายังห้องนอนพ่อแม่เจาะกำแพงแต่ไม่ทะลุเพราะกำแพงหนาหรือจะเป็นเพราะเศษเบญจกศลที่ช่วยให้ครอบครัวของเรามีชีวิตรอดมาได้จากการกระทำอันเหี้ยมโหดของคณะรัฐประหาร 8 พ.ย. 2490”

ท่านผู้หญิงเขียนต่อไปว่า “ต่อมาพ่อได้ออกเดินทางไปนอกประเทศ ส่วนแม่กับลูก ๆ ได้หลบภัยไปอยู่ลี้ภัยชั่วคราวระยะหนึ่ง เพราะในขณะนั้นคณะรัฐประหารได้ทำการจับกุมฝ่ายที่ถูกยึดอำนาจจับตัวไม่ได้ก็จับเมียเอาไปขังแทน”

ต่อมาท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ และนายปาล พนมยงค์ ก็ถูกจับในวันที่ 10 พฤศจิกายน 2495!

รายงานของ “ผู้สื่อข่าวน้อย” ครั้งหนึ่งในบัลลังก์ 24

บัลลังก์ 24 คือห้องพิจารณาคดีพิเศษของศาลอาญา ซึ่งได้ถูกจัดไว้โดยเฉพาะสำหรับพิจารณาคดีการเมืองต่าง ๆ ทุกวันนี้แต่ยุครัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490

วันหนึ่งในบัลลังก์ 24 ต่อไปนี้ “ผู้สื่อข่าวน้อย” ได้เขียนและตีพิมพ์ในวารสารรายคาบของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 หน และได้กล่าวถึงเหตุการณ์เมื่อท่านผู้หญิงพูนศุขได้ไปปรากฏตัว ณ ที่นั้น และได้เข้าสวมกอดนายปาล พนมยงค์ ผู้ลูก

“ลูกเอ๊ย” ท่านผู้หญิงกล่าว

“ครอบครัวของเราเป็นครอบครัวที่ต้องเผชิญกับชะตากรรม แม้ว่าพ่อของลูกจะได้ประกอบกรรมทำความดีให้กับชาติบ้านเมืองอย่างมากมายก็ตาม แต่วิถีทางการเมืองทำให้พ่อของลูกไม่มีสิทธิ์ที่จะอยู่ในผืนแผ่นดินไทยได้อย่างเสรีชน”

“ผลอันนี้ได้กระทบกระเทือนมาถึงแม่และตัวลูกอีกด้วย ลูกรักต้องกลายเป็นจำเลยในคดีการเมืองตั้งแต่เยาว์วัยโดยไม่มีผู้ใดคาดหมายไว้ก่อนเลยว่าจะต้องเป็นไปถึงเพียงนี้”

“.....ขอให้ลูกมีจิตใจเข้มแข็งอดทนต่อสภาพการณ์ที่ลูกกำลังเผชิญอยู่ต่อไปในภายภาคหน้า ลูกรักจงอดทนและจงประพฤติดนให้สมกับเป็นลูกของนักการเมืองผู้ครั้งหนึ่งเคยทำคุณงามความดีให้กับชาติบ้านเมืองโดยไม่เคยกอบโกยหาผลประโยชน์ใส่ตนและครอบครัวอย่างใดเลย แต่จงหาชีวิตทำให้พ่อของลูก.....”

“ผู้สื่อข่าวน้อย” รายงานตอนนี้ว่า “เสียงของท่านสุภาพสตรีผู้นั้นได้สะอื้นขาดหายไปเพราะความกำสรวล ทุกคนที่อยู่ ณ ที่นั้น แม้แต่ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์เองก็จำต้องเบือนหน้าหนี เพราะไม่อาจทนฟังและดูภาพและสิ่งอันน่าเห็นใจยิ่งนี้ได้”
ปรีดี พนมยงค์

ชีวิตอันสะอาดและงาม

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีคนหนึ่งของประเทศถึงแก่อสัญกรรมท่ามกลางข่าวอื้อฉาวเรื่องอนุภรรยาฉบับร้อยในวิมานสีชมพูหลังกองพลที่ 1

จากนั้นเขาก็ถูกจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีคนต่อมาใช้มาตรา 17 ยึดทรัพย์ เนื่องจากมีเงินของแผ่นดินพลัดกระจายหายเข้าในกองมรดกมหาศาลของนายกรัฐมนตรีผู้ยิ่งใหญ่ท่านนั้น

อีก 10 ปีต่อมาก็มีความพยายามจะสร้างอนุสาวรีย์ให้กับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์!

นายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรีผู้มีชีวิต

ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ถูกจับกุมเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2495 ในข้อหากบฏภายในและภายนอกราชอาณาจักร (กบฏสันติภาพหรือกบฏ 10 พ.ย.) โดยถูกคุมขังอยู่ร่วม 8 เดือน

ส่วนตัวที่สะอาดอย่างน่าเคารพยิ่ง ความรักของนายปรีดีกับท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ เป็นแบบอย่างแห่งความรักของหนุ่มสาวผู้พร้อมจะร่วมชะตากรรมเดียวกันอย่างแน่วแน่

ไม่ว่าในยามสุขสดชื่นหรือยามทุกข์อันแสนระทกระเหินก็ตาม ท่านผู้หญิงก็ยืนเรียงเคียงข้างกับนายปรีดี พนมยงค์ อย่างมั่นคงตลอดกาล!

และชีวิตทางการเมืองและทางราชการของนายปรีดีไม่ว่าจะเมื่อเป็นรัฐมนตรีหรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์, หัวหน้าขบวนการเสรีไทย และกระทั่งนายกรัฐมนตรีก็เป็นชีวิตที่ไม่เคยต่างพร้อยและต้องแปดเปื้อนเพราะการโก่งกินกอบโกยเหมือน "รัฐบุรุษ" บางคนในระยะหลัง

แม้ว่าด้านหลักของชีวิตนายปรีดี พนมยงค์ จะเนื่องจากความล้าเลิศด้านสมองและสติปัญญา และการสั่งสมคุณธรรมแห่งรัฐบุรุษ แต่เราจะปฏิเสธได้อย่างไรภายใน "เงาหลัง" ของนายปรีดี

พนมยงค์ นั้นมีท่านผู้หญิงพูนศุขอยู่เคียงข้างด้วย

ไม่ว่าชีวิตของนายปรีดี พนมยงค์ และท่านผู้หญิงจะได้รับยกย่องหรือบิดเบือนอย่างจงใจเจตนาก็ตาม แต่ประวัติศาสตร์มีความเที่ยงธรรมในตัวมันเองอย่างพอเพียง

วันนี้คนอาจจะยังไม่รู้ แต่ในกาลข้างหน้าอนุชนจักต้องได้ศึกษาและตื่นตื้นกับคุณงามความดีของคนทั้งสองที่มีต่อประเทศชาติและราษฎรอย่างแน่นอน

“จันทน์หอมนั้น, ยิ่งทุบกก็ยิ่งหอม” นี่คือลัจจะอันเที่ยงแท้ยิ่ง

และความหอมของสัปปุรุษนั้นหอมยิ่งหอม นาน และหอมทานกับแรงลมได้ยิ่งกว่าความหอมของกฤษณาอีกด้วย!

โกสุม หักทองขวาง

มคชน, 9 พฤษภาคม 2526

ท่านปรีดี พนมยงค์ กับการอภิวัฒน์แห่งสยาม

Mr. Intelligentsia

ใครที่เฝ้าติดตามศึกษาบทบาทของฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ที่มีต่อสังคมไทย มักให้ความเห็นต่อฐานะและบทบาทของท่านที่มีต่อสังคมในทางที่ต่างกันออกไป บ้างเห็นว่า ท่านเป็นผู้นำขบวนการชาตินิยมที่ “แท้จริง” ของสยามตั้งประจักษ์พยานเมื่อเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 บ้างเห็นว่าท่านเป็นผู้ค้ำประกันที่รอบรู้เรื่องราวของสยามนับแต่ปี พ.ศ. 2475 หรือเป็นนักการคลัง นักกฎหมายที่สามารถหรือเป็นผู้นำมาซึ่งระบอบประชาธิปไตยของสยาม แม้ที่สุดก็คือ ท่านเป็นผู้มีส่วนช่วยเหลือและจงรักภักดีต่อพระบรมวงศานุวงศ์ของไทยอย่างสำคัญที่สุด (แต่การจงรักภักดีมิใช่หมายความว่า จะต้องเห็นคล้อยตามกันชนิด “เจ้าว่างามก็งามไปตามเจ้า”)

โดยเหตุที่ท่านปรีดีได้กระทำการอันมีประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองในหลาย ๆ ด้านนี้เองที่ทำให้มีผู้สมัครใจเคารพรักท่านอย่างมากมาย และในขณะเดียวกันย่อมก่อให้เกิดผู้มิใช่อัจฉริยะชาตต่อท่านอย่างมากมายเช่นกัน เข้าทำนอง “คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ” ยิ่งในสังคมของพวกผู้ดีที่ถือยศถืออย่างประเภทดัดจริตหยิ่งแกมโง่ด้วยแล้ว ชื่อของท่านคงไม่ต้องชะตากับคนประเภทนี้เป็นแน่

ข้าพเจ้าออกจะปักใจเชื่อว่าเหตุที่ท่านเป็นสามัญชน และก็พอดีสามัญเช่นท่านเผอิญถูกลักขโมย

กับ“เจ้านาย”ของตนเอง ทั้งยังมีความสามารถกระทำ การใหญ่โตเพื่อชาติบ้านเมืองได้ จึงยังเป็น การสร้างความเคียดแค้นให้คนประเภทนี้ ที่ถือว่า ในบ้านเมืองนั้นนอกจากคนชั้นเดียวกับคุณแล้ว ใคร จะมาเด่นเกินไม่ได้เป็นเด็ดขาดและเรื่องของเรื่องก็คือ การอาฆาตมาดร้ายชนิดที่เป็น “อมตะ” มาจน ท่านถึงแก่อสัญกรรมไปแล้ว

ถ้าทุกวันนี้เราไม่กลัวอะไรมากจนเกินไป แล้ว ข้าพเจ้ายิ่งปักใจยืนยันว่าการกระทำของท่าน เมื่อครั้งการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินจากมือของ “เจ้า” มาสู่ “ไพร่” เมื่อ พ.ศ. 2475 หรือที่ท่านเรียกว่า “การอภิวัฒน์” เพื่อยืนยันการกระทำ ของคณะพรรคที่ท่านมีส่วนร่วมด้วยนั้น เป็นการกระทำที่สมเหตุสมผล ในทางประวัติศาสตร์ (ความสมเหตุสมผลมิใช่จะต้องจบลงด้วยความ เพียบพร้อมเสมอไป) สมเหตุสมผลในแง่ใดแล้ว

ประการแรก ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ก่อนหน้าวันคืนการอภิวัฒน์ยังใช้การได้ต่ออยู่หรือ เปล่า ในแง่ประวัติศาสตร์ ความเสื่อมของระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งกษัตริย์อยู่เหนือกฎหมายนั้น เริ่มมาตั้งแต่รัชสมัยรัชกาลที่ 6 แต่ความ ชัดข้องในแง่นี้มักเกิดขึ้นจากการไม่ยอมรับความล้ม เหลวของตนเอง จนกลายเป็นพิธีมานะยึดมั่น ไปว่า ยุคสมัยของตนเท่านั้นที่ดีที่สุดใน และต้นเค้า แห่งความยุ่งยากนี้มักเกิดจากบรรดาผู้จงรักภักดี

ต่อพระราชอาแต่เพียงลมปาก (ที่ท่านปริตติมักเรียกว่า “ผู้เกินกว่าพระราชอา”(Ultra Royalist)นั่นเอง) และถ้าพระราชอาหุเบาและอ่อนแอ เรื่องก็มักจะไปไกลกว่าต้นเหตุเสมอ

ประการต่อมา การอภิวัฒน์ที่เข้าทำนอง ปีพ.ศ. 2475 ไม่ช้าก็เร็วต้องเกิดขึ้น เพื่อปรับสภาพความสัมพันธ์ทางสังคมเสียใหม่

แม้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทยในยุคสมัยนั้นจะไม่เลวร้ายเมื่อเปรียบเทียบกับทั่ว ๆ ไปกับประเทศอื่น ๆ แต่ก็ได้หมายความว่า จะต้องยืนยันเป็นอมตะตราบชั่วฟ้าดินสลาย ยิ่งเมื่อ “ไม่สามารถ” ที่จะประสานกับสภาพการณ์ใหม่ได้ ก็เป็นเหตุธรรมดาอยู่เองที่การแย่งยึดอำนาจจะต้องบังเกิดขึ้น ซึ่งนี่เป็นสภาพความเป็นจริงที่จะต้องยอมรับสำหรับผู้อยู่ในวงการแห่งอำนาจของสังคมทุกยุคทุกสมัย

และประการท้ายสุด แม้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทยจะปิดจุดอ่อนตัวเองได้มากสักเพียงใด ในแง่คุณธรรมและความสามารถของบุคลากรภายในระบบของตนเอง (ยิ่งเมื่อเทียบกับบุคลากรของรัฐในปัจจุบันก็ทั้งกันชนิดไม่เห็นฝุ่น) แต่บุคคลที่มีการศึกษาในสมัยนั้น และที่เติบโตมาจากสภาพการเป็นสามัญชนมาก่อนย่อมมองปัญหาของชาติบ้านเมืองในทางที่ต่างกันออกไป

อคติของบุคคลที่ถือตัวว่าเป็นชนรุ่นใหม่นี้ย่อมเข้าปะทะกับความคิดความอ่านของผู้ซึ่งมาก่อนพวกเขา และถ้านำหนักของความคิดเห็นเหล่านี้มีมากขึ้น ขณะที่ในแง่ตัวบุคคลผู้กุมอำนาจอยู่มิได้แสดงการปฏิบัติใดให้เห็นว่าจะแก้ไขปัญหานั้นที่สั่งลมอยู่ของบ้านเมือง นอกจากความคิดเห็นที่รู้จักกันในเฉพาะของผู้มีอำนาจ ทิศทางของความไม่เข้าใจย่อมเกิดขึ้น

ถึงตรงนี้ “ความสมเหตุสมผล” ย่อมอยู่ในการวินิจฉัยพิจารณาของแต่ละฝ่ายและก็มองปัญหาที่กันอยู่ในแต่ละกรอบของเหตุผลความรู้สึกนึกคิดของตนเองเป็นเกณฑ์ อาทิ ผู้คิดอยู่ในฝ่ายของพระราชวงศ์

ก็ย่อมมองว่า การกระทำของคณะราษฎรมิได้คำนึงถึงบุญคุณที่พระราชวงศ์จักรีมีต่อชาติบ้านเมืองสยามเลย โดยการกล่าวร้ายอย่างรุนแรงในแถลงการณ์ฉบับแรกของคณะราษฎร ขณะที่ฝ่ายคณะราษฎรเองอาจจะมองเห็นไปว่า ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของพระราชวงศ์จักรีมิได้คำนึงถึงสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมวลราษฎรแม้แต่น้อย โดยมองเห็นจากสภาพความเหลื่อมล้ำและปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจที่ราษฎรส่วนใหญ่เผชิญอยู่เป็นเครื่องวัด

การเป็นนักอภิวัฒน์ของท่านปริตติมิได้มีจุดมุ่งหมายในทางเคียดแค้นส่วนบุคคลหรือเพื่อที่จะสถาปนาระบบขุนนางแบบใหม่ อันมีผลครอบงำมวลราษฎรมาตราบเท่าทุกวันนี้

ท่านเป็น “ปึกซ้าย” ของคณะพรรคที่ท่านมีส่วนร่วมอยู่ และเป็นชนชั้นนั้นอยู่แม้ตราบจนกระทั่งช่วงสุดท้ายของชีวิต

ในแง่นี้หมายถึงว่า ท่านปฏิบัติตนดุจ “นักอุดมคติ” ของการอภิวัฒน์ ผู้ซึ่งรักษาหลักการและปณิธานของคณะราษฎรเมื่อครั้งแรกเริ่มก่อตั้ง ตราบจนสิ้นสลาย ท่านเป็นประดุจ “ดั่งตอง” แห่งสยาม ผู้ไม่ยอมทรยศต่อคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้แก่มวลราษฎร ซึ่งในที่สุดก็ถูก “จักรกล” ของการปฏิวัตินั้นเอง ย้อนเล่นงานเอาอย่างเจ็บปวดและขมขื่นที่สุด

ก็ใครเล่าที่มีส่วนในการทำลายท่านอย่างสำคัญ ถ้ามิใช่เพื่อนร่วมน้ำสาบานมาแต่ต้นของการอภิวัฒน์ เช่น จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงหัวหน้าพรรคการเมืองชื่อดังคนหนึ่งในเวลาหนึ่งที่ท่านเคยชมชอบและรักในความสามารรถ ถึงกับเคยสนับสนุนให้ท่านผู้นั้นเข้ามาเป็นเลขาธิการในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับปีพ.ศ. 2489 ด้วยซ้ำไป

(แต่บุคคลผู้นี้ก็ได้พิสูจน์แล้วว่า ตัวเองเป็น “แมคเคียเวลลี” ในทางการเมืองอย่างสมบูรณแบบหมดจดที่สุด)

แต่ท่านก็เป็นสุภาพบุรุษเพียงพอที่จะให้อภัยต่อ

บุคคลเหล่านั้นในทางส่วนตัวและปกป้องเกียรติของท่าน เมื่อปัญหาได้นำออกมาตีแผ่สู่สายตาสาธารณชนในทาง “บิดเบือน”

แต่ประวัติศาสตร์ย่อมเป็นประวัติศาสตร์ ใครก่อกรรมทำเข็ญอะไรไว้ก็ตาม ย่อมไม่อาจปิดบังหรือยุติเรื่องราวลงไปได้ ผลสืบเนื่องของการกระทำที่เลวร้ายหลาย ๆ ประการ ย่อมสืบมาจนทุกวันนี้ และชนในรุ่นนี้ย่อมสืบสวนค้นคว้าได้เองว่า ใครเป็นผู้ผลักดัน “มรดกทางการเมืองและอุดมการณ์” อันโลโครกตำทราวมให้ชาติบ้านเมืองและมวลราษฎรสยามต้องทนทุกข์อยู่จนแม้ในบัดนี้

สภาพการณ์ต่าง ๆ ได้ผันแปรล่วงมาจนถึงกึ่งศตวรรษ คงเป็นหนทางพอเพียงที่จะพิสูจน์ถึงความ เป็นบุคคลชั้น “รัฐบุรุษ” ของท่านปรีดี พนมยงค์ ได้อย่างเพียงพอแล้ว แม้ท่านจะไม่มีโอกาสเฝ้าดู ภาวการณ์ของชาติบ้านเมืองและราษฎรชาวสยามว่าจะ เป็นไปอย่างไรในอนาคต (เหมือนเมื่อท่าน นิราศไปฝรั่งเศสในครั้งแรก)

แต่ในบรรดาผู้หวังดีต่อชาติบ้านเมืองด้วยความจริงใจ ตลอดจนบรรดาผู้ที่รักและเคารพท่าน ย่อมจะหาหนทางในการกู้ชาติบ้านเมืองให้กลับฟื้นคืนและวัฒนาถาวรเป็นแก่นสารสืบไปโดยอาจถือเอาท่านเป็น “ครู” หรือ “ผู้พี่มาก่อน” ซึ่งได้พิสูจน์แล้วจะโดยเอาชีวิตเข้าสู้อย่างไม่ย่อท้อ อดทนและอดกลั้น เบื้องหน้าภัยอันตรายทั้งปวงแม้ในท่ามกลางการต่อสู้

สภาพความเลวร้ายและการกดขี่เบียดเบียนอย่างอยู่ยงดิฐธรรมที่ทวีขึ้นเป็นลำดับในสังคมของเราทุกวันนี้ ย่อมจะเป็นสัญญาณเตือนเป็นอย่างดีสำหรับชนชั้นปกครองที่เสพสุขกับอำนาจวาสนาในวาระปัจจุบัน

การเมืองของชนชั้นปกครองที่ทำได้สร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่มวลราษฎรนอกจากการหลอกลวงและคำมั่นสัญญาที่ไร้เกียรติยศ ย่อมจะสร้าง “นักอภิวัฒน์” ที่แผ่ขยายวงออกไปในปริมณฑลที่กว้าง

ขวางและลึกซึ้ง ยิ่งกว่าสมัยที่ท่านปรีดีได้เคยประสบพบเห็น บรรดาพวกเขาเหล่านี้จะเข้มแข็งยิ่งขึ้น และพร้อมด้วยความเข้าใจในปัญหามากยิ่งขึ้น และไม่ว่าใครจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม

วิญญูณเหล่านี้จะผดุงขึ้นมาหลอกลอนบรรดาผู้ตั้งมั่นอยู่ในประโยชน์ส่วนตัวอย่างร้ายกาจในปัจจุบัน ดุจเดียวกับที่มันได้เสนอตัวขึ้นมาเมื่อครั้งการอภิวัฒน์ในเดือนมิถุนายน ปีพุทธศักราช 2475 อย่างไม่รู้ไม่ฝัน

ไม่ว่าใครจะขึ้นชมบทรบและฐานะของท่านปรีดี พนมยงค์ ในทางใด จะโดยฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทย ผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ผู้ก่อตั้งธนาคารชาติ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ รัฐบุรุษอาวุโส ฯลฯ ย่อมเป็นการไม่ผิด

แต่ข้าพเจ้าออกจะเชื่อว่า บทบาทและฐานะอันดับแรก ซึ่งเป็น “แก่นแท้” ในชีวิตของท่านคือ ฐานะนักอภิวัฒน์แห่งสยาม

และไม่ว่าใครจะรังเกียจต่อภาพพจน์นี้สักเพียงใด ฐานะดังกล่าวก็ยังคงยังหล้าสิ้นสุดลงไม่ ตราบเท่าที่หลักการและปณิธานที่ท่านได้วางไว้ในคำประกาศของคณะราษฎรฉบับที่ 1 ยังหาได้รับการปฏิบัติโดยพื้นฐานไม่

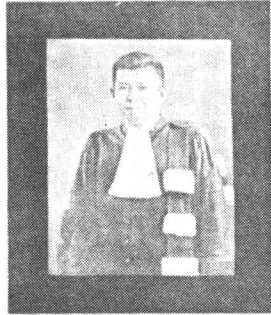
แต่ฐานะการเป็นนักอภิวัฒน์ทางสังคมและการเมืองสยาม จะถือเอาเช่นไร ข้าพเจ้าปักใจเชื่อแม้ในวาระสุดท้ายของข้อเขียนชิ้นนี้ ดังถ้อยคำที่ท่านปรีดี พนมยงค์ เคยกล่าวไว้เป็นข้อเตือนใจแก่บรรดานักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ว่า :

“ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม อุดมคติข้อนี้ถาวรที่บุคคลทุกหมู่เหล่าจะต้องประพฤติ ยิ่งในทางการเมืองแล้ว แม้วิถีปะทะทางการเมืองที่ได้แย่งชิงชัยกันนั้นจะเห็นได้ว่าในบางครั้ง ธรรมจะสู้ธรรมไม่ได้ก็ดี แต่ก็คงเป็นการชั่วคราวเท่านั้น”

สถาปนา
เฉลิมฉลอง ๑๔๗๗

วชิรมิตรานุสรณ์

โดยศาสตราจารย์
ดร. ประจักษ์ คุ้มภัย
และคณะ

บรรณาธิการ
ดร. ประจักษ์ คุ้มภัย
และคณะ

เราจะทำสิ่งดีของ
ปรีดี พนมยงค์
ให้ปรากฏ

นับตั้งแต่การอัญกรรมของท่านรัฐบุรุษอาวุโส
ปรีดี พนมยงค์ เป็นต้นมา จนกระทั่งถึงบัดนี้ท่าม
กลางความ โศกเศร้าของญาติมิตร ผู้ใกล้ชิด เพื่อน
พ้อง ลูกศิษย์ลูกหาและประชาชนโดยทั่วไปที่รับรู้
ถึงการสูญเสียบุคคลผู้สร้างคุณูปการอย่างมากมาย
ให้แก่ประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา มีภาพแห่งความ
ขัดแย้งที่ก่อให้เกิดคำถามที่น่าสะเทือนใจผู้รักในสัจจะ
และความถูกต้องชอบธรรมด้วยกันหลายประการ

ขณะที่ทั่วโลกให้ความสนใจกับการอัญกรรม
ของรัฐบุรุษอาวุโสของไทยที่กรุงปารีส ขนาดรัฐ
บาลฝรั่งเศสส่งหรีดไปร่วมงานศพ รัฐบาลไทย
(ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
2475 ที่รัฐบุรุษอาวุโสท่านนี้เป็นผู้นำคนสำคัญคน
หนึ่งด้วย) กลับเฉยเฉยและไม่มีปฏิกิริยาใด ๆ ทั้ง
สิ้น นอกจากประโยคสั้น ๆ ของนายกรัฐมนตรีที่
ว่า “ขอแสดงความเสียใจ”

น่าแปลกที่พรรคการเมืองหลายพรรคในปัจจุบัน
มีนโยบายหลายประการที่เป็นผลพวงจากความ
คิดของรัฐบุรุษนักปราชญ์ท่านนี้ ไม่ว่าจะเป็นโยบาย
บายส่งเสริมคนให้มีความก้าวหน้า กฎหมายประกันสังคม
ส่งเสริมการสหกรณ์ แต่กลับไม่มีหัวหน้าพรรคการเมือง
พรรคใดกล่าวถึงการอัญกรรมของท่านใน
ครั้งนี้อย่างจริงจังเลย

น่าตลกที่เผด็จการทหารอย่างจอมพลคน
หนึ่งมีคนคอยสร้างอนุสาวรีย์ให้หน้าค่ายที่ชื่อเดียวกับ
จอมพลคนนั้น

และน่าตลกยิ่งขึ้นสำหรับสังคมไทยที่คน ๆ
หนึ่งขนาดเคยถูกเรียกว่าทรราชถูกขับไล่ออกนอก
ประเทศ ถูกรัฐบาลในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสั่งอายัด
ทรัพย์สินเงินเป็นของรัฐกลับมาสวรรคต.ส.จนเป็น
แทนของจังหวัด ๆ หนึ่งในตอนนั้น

ขณะที่รัฐบุรุษผู้มากด้วยคุณูปการต่อชาติกลับ
ต้องทำพิธีศพกันที่ต่างแดนไกลบ้านเกิดเมืองนอน!
คำถามก็คือ สิ่งใดที่เรียกว่าความถูกต้องชอบ
ธรรม และสิ่งใดที่เรียกว่าสัจจะที่จะต้องทำ
ให้ปรากฏ

ประการแรก คือ สัจจะทางประวัติศาสตร์ ทำ
ไมในแบบเรียนมัธยม (จนอาจจะรวมถึงบางมหา
วิทยาลัย) เมื่อกล่าวถึงคณะราษฎรและการเปลี่ยน
แปลงการปกครอง 2475 มีแต่ชื่อของพระยาพหล
พลพยุหเสนา ชื่อของพระยามโนปกรณ์นิติธาดาแต่
ไม่มีใครกล่าวถึงหรือพยายามทำให้รู้จักถึงชื่อ “ปรีดี
พนมยงค์” ผู้นำคนสำคัญ ผู้เสนอแนวทางประ
ชาธิปไตยเพื่อประชาชนแก่รัฐบาลสมัยนั้น

ในด้านกลับกัน กลับมีข้อมูลพาดพิงถึงท่านใน
ข้อกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์เมื่อท่านเสนอเค้า
โครงเศรษฐกิจจ้อออกมาในสมัยนั้น

ทำไมไม่มีใครกล่าวถึง หรือทำให้คนรุ่นต่อมา
ได้รู้จัก “ปรีดี พนมยงค์” ในฐานะผู้นำขบวนการ
เสรีไทยที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการกอบกู้เอกราช
ของชาติไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองไว้ ใน
ทางตรงกันข้าม เรากลับรู้จักจอมพลป. พิบูลสง
คราม ในฐานะนักสร้างชาตินิยมผู้บังคับคนไทย
สวมหมวกแดงชุดสากลและห้ามเคี้ยวหมากมากกว่า

คำถามคือว่า ถึงเวลาที่เราจะต้องทำให้สัจจะ
ทางประวัติศาสตร์ปรากฏแก่คนรุ่นหลังหรือยัง

ไม่ใช่เพื่อ “ปรีดี พนมยงค์” เท่านั้น แต่เพื่อ
ความภาคภูมิใจที่ถูกต้องของอนุชนไทยต่อไปใน

สรรคค์คุณูปการอันมากด้วยคุณค่าแก่นุชนรุ่นหลังไว้มากมาย เมื่อถึงแก่อสัญกรรมกลับไม่มีพิธีโดยรัฐที่สมเกียรติ ไม่มีแม้กระทั่งการไว้อาลัยของที่ประชุมรัฐสภาในครั้งแรกที่ผ่านมา

มีแต่คำตอบอ้อม ๆ แอ้ม ๆ จากตัวแทนรัฐบาลไม่กี่ประโยคที่ฟังแล้วยังสมเพชใจจนมีผู้คนอื่น ๆ มากมายเรียกร้องกันขึ้นมา ก็ค่อยมีท่านรัฐมนตรีที่มีมโนสำนึกในความชอบธรรมอยู่ได้กล่าววาทะอันเป็นที่น่าชื่นชมออกมาบ้าง แต่ก็ยังไม่มีความคืบหน้าใด ๆ จากรัฐบาลไทย

คำถามก็คือว่า ถึงเวลาหรือยังที่เราจะทำให้สัจจะแห่งปัจจุบันได้ปรากฏแก่บุคคลทั่วอาณาจธรรมได้ครอบงำจิตใจของผู้มีอำนาจในการปกครองประเทศบางคนตลอดมา พวกเขาขาดแม้กระทั่งมโนสำนึกขั้นพื้นฐานในการแยกแยะสิ่งควรสิ่งไม่ควร สิ่งชอบสิ่งไม่ชอบ ถึงที่สุดพวกเขาขาดซึ่งธรรมแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในจิตใจ

ประการที่สาม คือ สัจจะในจิตใจ ทำไม่กับรัฐบุรุษซึ่งเป็นทั้งนักปราชญ์ นักการศึกษา นักปกครอง และนักต่อสู้เพื่ออุดมคติของประเทศชาติและประชาชน มีผลงานต่าง ๆ มากมาย กลับมีน้อยคนที่เคารพรักอย่างสุดซึ้งใจ มีน้อยคนที่จะสนใจศึกษาเอาเป็นแบบอย่างอย่างจริงจัง (ผู้เขียนเองก็ไม่ได้อยู่นอกเหนือคำถามที่ต้องถามตนเองด้วยเช่นนี้เลย) ในทำนองเดียวกัน ต่ออนุชนรุ่นหลัง ควรหรือยังที่จะส่งเสริมให้เคารพรักและเอาแบบอย่างอันดีงามจากรัฐบุรุษท่านนี้

คำถามก็คือ ถึงเวลาที่เราจะสร้างสัจจะให้เกิดขึ้นในจิตใจของเราทุก ๆ คนหรือยัง ศึกษาเอาแบบอย่างด้วยความเคารพรักต่อรัฐบุรุษอาวุโสท่านนี้เพื่อเป็นอนุสติแก่ชนรุ่นหลังสืบต่อไปให้เป็นความเชื่อมั่นอันลึกซึ้งในจิตใจว่าสัจจะในจิตใจเช่นนี้ไม่มีวัน

ปัจจุบัน เรากำลังเรียกร้องซึ่งรัฐพิธีและการรวมใจสร้างอนุสาวรีย์หรืออนุสรณ์อันจักมีประโยชน์อื่น ๆ แก่คนรุ่นหลัง ไม่ใช่เพียงเพื่อเชิดชูเกียรติรัฐบุรุษอาวุโสผู้มากด้วยคุณูปการท่านนี้เพียงประการเดียว มิใช่เพื่อเอาชนะรัฐบาลหรือหาโอกาสโจมตีบุคคลหนึ่งบุคคลใดไม่

เพราะเราตระหนักดีว่าผู้ไม่ยึดถือธรรมนั้นแพ้แล้วซึ่งตนเองโดยสิ้นเชิง เรามีได้หวังความเป็นธรรมจากผู้ยึดถือธรรมเป็นที่ตั้งไม่ หากแต่เรากำลังสร้างสัจจะทั้ง 3 ประการให้ปรากฏแก่บุคคลมัยและอนุชนรุ่นต่อไป

เราจะหยิบยกเอาความเป็นจริงของประวัติศาสตร์ที่ถูกกลบเลือนมาตอกย้ำในจิตใจทุกคน เราจะน้อมใจศึกษาซึ่งแบบอย่างอันรุ่งโรจน์ไม่ว่าจะเป็นของบุคคลใดก็ตามพร้อมทั้งบอกกล่าวแก่คนรุ่นต่อไปถึงการไม่มีวันตายของความดีงาม

และเราจะทำให้อธรรมที่ครอบงำสามัญสำนึกใครก็ตามจนเฉยชา และปฏิเสธซึ่งความถูกต้องชอบธรรม ต้องเผยโฉมหน้าออกมาต่อหน้ามหาชนผู้หนักแน่นและมั่นคงด้วยมโนสำนึกแห่งธรรมทั้งปวง

ที่สุด เรากำลังจะพิสูจน์ให้เห็นว่าสามัญชนย่อมจะเคารพรักและเชิดชูในรัฐบุรุษแห่งสามัญชนและสามัญชนที่ตระหนักแล้วซึ่งเหตุและผลจำนวนมากมายเหล่านี้แหละที่จะเป็นพลังแห่งธรรมที่จะชะล้างอธรรมทั้งปวงออกไปจากประวัติศาสตร์ของวันเพ็ญ

ซึ่งมีอาจมีสิ่งใดยับยั้งวันที่สัจจะจะปรากฏนั้นได้แน่นอน

วรพจน์ โอสถาภิรัตน์

กองค้ำถ่านักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทกวีของ

ดร.ปรีดี พนมยงค์

“ทวิปวร”

ในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา หลังจากกองทหารญี่ปุ่นบุกเข้ายึดครองประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม 2484 แล้ว รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ก็ได้ประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษนำไทยเข้าเป็นสมุนของประเทศเผด็จการในค่ายที่เรียกกันว่า “อักษะประเทศ” โดยที่ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีคนสำคัญ ผู้นำฝ่ายพลเรือนในคณะรัฐบาลไม่เห็นด้วยการเป็นพันธมิตรหรือที่ถูกคือสมุนของญี่ปุ่น จึงถูกจอมพลแปลกกีดกันออกไปจากตำแหน่งทางการเมือง โดยเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์คู่กับพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาเสียบ

ผลต่อมาคือ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไม่ยอมลงนามในการประกาศสงครามกับมหาอำนาจตะวันตกตามความต้องการของจอมพลแปลก ขณะเดียวกันก็ตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นกู่ชาติต่อต้านญี่ปุ่น ดังเป็นที่ทราบกันแล้วนั้น

โดยที่จอมพลแปลกได้พยายามตั้งตนเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ของชาติไทย ไม่ให้น้อยหน้าผู้เฒ่าผู้ชราใหญ่ในสมัยนั้นไม่ว่าจะเป็นฮิตเลอร์, มุสโสลินีหรือพลเอกโตโจ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น จึงได้ประกาศสร้างชาติไทยให้เป็นมหาอำนาจด้วยการบังคับให้คนไทยทุกคนเวลาออกนอกบ้านต้องสวมหมวก ใส่เกือกให้ใช้สรรพนามเฉพาะคำว่า “ฉัน” กับ “ท่าน” หนังสือพิมพ์ทุกฉบับต้องล้อมกรอบหน้าหนึ่งด้วยคำขวัญ “เชื่อผู้นำ ชาติพ้นภัย” แม้แต่ตัวหนังสือไทยก็มีการแก้ไขสะกดการันต์เสียใหม่ คำว่า “โฆษก” เลยกลายเป็น “โคลก” ไป ฯลฯ

แล้วจอมพลแปลกก็ตั้งตนเป็น “องคค์อุปถัมภ์ศิลปะวรรณคดีแห่งชาติ” ผู้ยิ่งใหญ่ในฐานะนายกวรรณคดีสมาคมแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2485-87) ก็ได้แสดงตนเป็นนักคิดนักเขียนโดยใช้นามปากกาว่า “สามัคคีชัย” อันเป็นชื่อทำเนียบรัฐบาลซึ่งในสมัยนั้นเรียกกันว่า “ราชสำนักตราไก่” (เนื่องจากจอมพลแปลกเกิดปีระกา จึงถือไก่เป็นสัญลักษณ์ของตน) สำหรับข้อเขียนของ “สามัคคีชัย” นี้ พอจะถือเป็นแบบอย่างของการแสดงความเขลาของผู้เขียนเองได้ด้วย เป็นต้นว่า ผู้เขียนแสดงข้อคิดที่ว่า คนไทยจะรวยนั้นง่ายนิดเดียว คือ ทำสวนครัวขึ้นแล้วก็หารายได้โดย “ขายถั่วจอกเพื่อนบ้าน เท่านั้นหมดจน” ข้อคิดเหล่านี้แม้แต่ตัวจอมพลแปลกเอง ในโอกาสที่ได้มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งหลัง (พ.ศ. 2491-2500) ก็ยังไม่ยอมหยิบยกขึ้นมาอ้างหรือเอ่ยถึงแม้แต่คำเดียว

ในส่วนของศิลปะวรรณคดีนั้น ในราชสำนักตราไอก็ได้มีการชุมนุมกวี, นักเขียนและนักปราชญ์ราชบัณฑิตที่รับใช้ท่านผู้นำในสมัยนั้นกันเพื่อสร้างงานวรรณกรรมที่เป็นอมตะ แต่งานส่วนใหญ่ปรากฏว่า ตายไปก่อนผู้เขียนทั้งสิ้น เมื่อมีงานหรือพบปะสังสรรค์กันก็จะมีการเขียนกลอนสดไขว้สำนวนกัน ในฐานะที่ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ จึงต้องมาร่วมด้วย ทั้ง ๆ ที่ขณะนั้นกำลังถูกญี่ปุ่นแกะรอยเพราะสงสัยในเรื่องก่อตั้งขบวนการเสรีไทยต่อต้านญี่ปุ่นอยู่

ในโอกาสหนึ่ง พระนางเธอลักษมีลาวัณย์ได้เขียนสักรา “ห้าทวย” ความเป็นปฏิภานกวีของผู้สำ

เรื่องราวการออกมาซึ่งหมายความว่า ผู้ที่ถูกทำหาย จะต้องตอบด้วยกลอนสดเช่นกัน ข้อความของ ลักวาของพระนางเธอลักษมีลาวัณย์มีดังนี้

“ลักวาฉันขอเชิญผู้สำเร็จ
ทั้งสองเสด็จรับสั่งอย่ายังเฉย
ประทานเกียรติแก่กวีอภิเปรย
ท่านปรีดีเล่าก็เคยชำนานุกลอน
ประทานเกียรติให้แก่สมาคม
เพื่อผสมเก็บเข้าเอาไว้อสอน
ขออย่าทรงปฏิเสธคำอ่อนวอน
โปรดอุปการณการประพันธ์ช่วยฉันเอยฯ”

จากข้อความในลักวาดังกล่าวนี้ เราก็ได้ทราบว่า ดร.ปรีดี มีความสนใจในการประพันธ์ด้านกวี อยู่มากทีเดียว เพราะดูจะเป็นที่ทราบกันดีในวง การปัญญาชนสมัยนั้น ทั้งนี้ นอกเหนือไปจากวิชา ชิพในทางกฎหมายและภารกิจราชการของท่านใน ฐานะรัฐมนตรีคนสำคัญของรัฐบาลในช่วงภายหลัง เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 จากลักวาของ พระนางเธอลักษมีลาวัณย์ดังกล่าว ดร.ปรีดีก็ได้ แสดงปฏิภาณกวีของท่านออกมาดังนี้

“ลักวาถูกทำจากฝ่ายหญิง
ครั้นขึ้นนึ่งก็จะว่าสู้ไม่ได้
แต่ถ้าขึ้นเอยตอบไม่ชอบใจ
ขอภัยอย่าเพ็โรธโกรธรังแก
อันการกวีชนิดที่ได้เขียนแต่ง
มีมากแห่งที่เป็นชายใช้แน่นแค้น
แต่ฝ่ายหญิงชนิดยิ่งกวีแท้
ส่งเสียงแหวนนี้แหละท่านฉันแพ้เอยฯ”

เท่าที่ทราบลักวาบทนี้สร้างความครั้นเครง ในวงกวีของวรรณคดีสมาคมสมัยนั้นได้ไม่เบาที่ เดียว ต่อมา หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงราวสิบเดือนเศษ ก็มีกลอนบทหนึ่งลงพิมพ์ ในหนังสือพิมพ์ประชามิตรรายสัปดาห์ฉบับประจำ วันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2489 โดยใช้ชื่อผู้เขียน ว่า “นายปรีดี” บทกวีนี้มีชื่อเรื่องว่า “สงครามและ

สันติภาพ” มีหัวใจของเรื่อง (Theme) เป็นการ เมืองระหว่างประเทศ ซึ่งในสมัยนั้นยากนักหนาที่ จะมีผู้หยิบยกมาเขียนกันในรูปแบบของบทกวี

ยิ่งกว่านี้ เนื้อหาของกลอนบทนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงความเรียกร้องต้องการของยุคสมัยอันเป็น สากล ได้แก่ การต่อสู้กัเอกราชของประชาชาติเมือง ขึ้นซึ่งนับว่าแปลกและใหม่มากทีเดียว และความ จริงก็เป็นปัญหาสำคัญที่ยืดเยื้อเรื้อรังจนโลกต้อง หมิ่นเหม่ต่อสงครามใหญ่หลายครั้งมาแล้วด้วย ปรากรว่า บทกวีนี้ในสมัยนั้นบุคคลภายนอกโดย ทั่วไปไม่มีใครทราบกันเลยว่า “นายปรีดี” ผู้เขียนก็ คือ นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสท่านเดียว ของเมืองไทยจริง ๆ ทั้ง ๆ ที่ข้อคิดเห็นที่มี ต่อสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศของ ท่านเป็นข้อคิดเห็นในเชิงรัฐบุรุษโดยแท้ และผู้เขียน เองก็ได้แสดงออกถึงความเป็นรัฐบุรุษผู้ยิ่งใหญ่มา แล้วจากการกอบกู้เอกราชของชาติที่จอมพลแปลก นำเข้าไปร่วมในสงครามกับญี่ปุ่น

น่าสังเกตด้วยว่า นอกไปจากเนื้อหาคือเป็นเรื่อง ของการต่อสู้กัเอกราชของประชาชาติเมืองขึ้นที่ ท่านผู้เขียนได้ระบุไว้ว่ามีอินโดจีนเซีย, เวียดนาม, ลาว ซึ่งเป็นชาวเก๋ียวคราวอยู่ในสมัยนั้นแล้ว ท่าน ยังกล่าวถึงระเบิดปรมาณูที่สหรัฐอเมริกาเป็นประ เทศเดียวที่ผลิตได้ในสมัยนั้น และก็ถือกันด้วย ว่า เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องยอมแพ้โดย ท่านยืนยันว่า ทราบดีที่ประชาชาติเมืองขึ้นยังคง ต่อสู้กัเอกราชของตนอยู่โดยไม่หยุดยั้ง ไม่ว่าจะระเบิด ปรมาณูจะมีฤทธิ์เดชร้ายแรงเพียงไรก็ตามก็ไม่มี ทางที่จะป้องกันสงครามไม่ให้เกิดขึ้นได้ จากเหตุ การณ์สำคัญ ๆ ของโลกตลอดเวลาสามสิบกว่าปี มานี้ก็ได้ยืนยันถึงความถูกต้องของข้อคิดนี้ด้วย

อนึ่ง ในกรณียาทอดบทกลอน “สงครามและ สันติภาพ” มาลงไว้ ณ ที่นี้ “ได้รักษาสะกดกลอนันต์ ตามที่ได้ลงพิมพ์ครั้งแรกไว้ตามเดิมทุกประการ

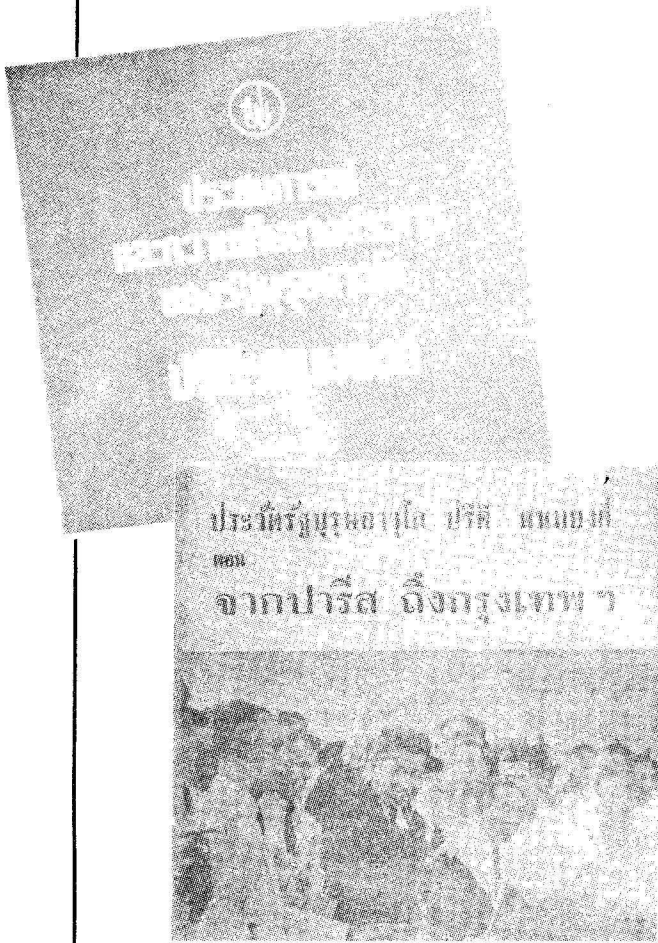
สงครามและสันติภาพ

โดย “นายปรีดี”

● สงครามโลกครั้งก่อนรอนชีวิต
มนุษย์ปลิดลิกว่าล้านประมาณหมาย
คนเข็ดขามสงครามกันมากมาย
จึงตั้งค่ายสันนิบาตชาติประเทือง
เพื่อระงับดับทุกขั้ล้นยุคเข็ญ
ให้ร่มเย็นสวัสดิไม่มีเรื่อง
อยู่ร่วมกันสันติสุขทุกบ้านเมือง
คอยปลดเปลื้องข้อพิพาทบาดทะลุ
สันนิบาตปราถนาโดยนัยนี้
แต่ก็หนีไม่พ้นจากคนยุ่ง
พวกฟาสซิสต์ประดังขึ้นนั่งนุง
ต้องรบพุ่งกันอีกหลีกเลี่ยง
อันเคหะสถานต้องลานแหลก
ยิ่งกว่ารบครั้งแรกอย่างปีปน
ทั้งเรือฟ้าเรื่อน้ำร่ำมฉุย
ชีวิตคนเหมือนปลวกถูกลวกน้ำ
ซ้ำยังมีลูกระเบิดที่เลิศฤทธิ์
ปริมาณแรงพิษไปรยกระหน่ำ
สงครามโลกกลบหายคล้ายระกำ
สหชาติเริ่มนำเปนองค์การณ
เพื่อระงับดับสงครามครั้งสามสี่
ปราถนาอย่างดีมีแก่นสาร
ให้ชาวชนพื้นทุกขั้เรื่องรุกราน
แต่จะนานเพียงไหนก็ไม่รู้

● ด้วยบัดนี้ยังมีการสู้รบ
ไม่รู้จบในอินโดจีนเซียอยู่
ทั้งญวนลาวกราวเกรียวลงเหลียวดู
ใครจะกู้สุขสันต์ให้หันคืน
ไม่ว่าใครอยากได้อิสสรภาพ
มันช่านซาบรินรมย์ไม่ขมชื่น
เปนมืองออกของเขาเฝ้าแตกสิ้น
น้ำตาตื่นเต็มอยู่ไม่รู้วาย
เมื่อมีแอกแบกบ่าระอาอก
ย่อมต้องเพียรเวียนนวกให้ห่างหาย
เรื่องจริงแต่ซุลมุลเกิดวุ่นวาย
พอคาดหมายเป็นชนวนชวนสงคราม
อันตราบไต่ยังมีเรื่องของเมืองขึ้น
ความขมชื่นจะไม่ก่อให้ท้อขาม
ปริมาณแค่ไหนอะไรก็ตาม
กันสงครามเกิดได้ไหน เออๆ

วรรณกรรม เกี่ยวกับปรีดี พนมยงค์ และปรัักษ์ทางการเมือง

พลันที่นายปรีดี พนมยงค์ ถึงแก่อสัญกรรม การเคลื่อนไหวอันนอกเหนือจากพิธีศพและการไว้อาลัยแล้ว หนังสือและเรื่องราวอันเกี่ยวกับ “รัฐบุรุษอาวุโส” ท่านนี้ก็ค่อย ๆ เรียงล่ายล่ายขึ้นสู่แผงหนังสืออย่างสะพรั่งพร้อม

ไม่เพียงแต่ ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชรถ่าท่านจะรจนาเป็นภาษาอังกฤษและกำหนดราคาบนแผ่นปกไว้สูงลิ่ว

ข้อเขียนของนายไสว สุทธิพิทักษ์ ศิษย์และอดีตนายกรัฐมนตรี ปรีดี พนมยงค์ ที่เคยเขียนและตี

พิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี 2493 ก็มีการตีพิมพ์ซ้ำตามกรรมวิธียุคใหม่ กล่าวคือ ถ่ายเพลทเอาจากเล่มเดิมแบบหน้าต่อหน้าแล้วพิมพ์ใหม่ จำเพาะแต่คำนำฉบับพิมพ์ครั้งที่สองเท่านั้น

งานของนายไสว สุทธิพิทักษ์ อันเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ เล่มนี้เป็นอีกเล่มหนึ่งที่เสนอภาพของนายปรีดีจากคนที่ใกล้ชิดแบบเดียวกับที่ ดร.เดือน บุญนาค ได้เคยทำมาแล้ว

วงการหนังสือคาดหมายเอาไว้ได้เลยว่าอีกไม่นานข้อเขียนของสุพจน์ ตำนตระกูล เจ้าเก่าอันเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ และเกี่ยวกับกรณีสวรรคตอันเป็นปมเงื่อนสำคัญทางการเมืองของไทยเมื่อปี 2489 คงจะได้ตีพิมพ์ออกมาอย่างแน่นอน

หนังสืออีกเล่มที่ควรมีการตีพิมพ์ซ้ำเห็นจะเป็น “เอ็กซ์-โอ กรู๊ป” ของ “นายฉันทนา” อันเป็นนามปากกาหนึ่งของครูมาลัย ชูพินิจ

หนังสือเล่มนี้ไม่เพียงแต่ฉายภาพของขบวนการเสรีไทยออกมาด้วยท่วงทำนองการเขียนของนักหนังสือพิมพ์เท่านั้นยังได้ทำให้คนรุ่นหลังได้รู้จักกับวีรชนรักชาติผู้ยิ่งใหญ่ จำกัต์ พलगูร ได้กระจะขัดแย้งขึ้น และในบางบทยังทำให้เข้าใจถึงเบื้องหลังการบาดหมางทางการเมืองระหว่างนายปรีดี พนมยงค์ กับสองพี่น้องตระกูล “ปราโมช” อย่างเป็นรูปธรรมยิ่ง

และสำหรับนักดวงสว่างเงาเงาที่ไปหาข้อเขียนของ “แมลงหวี่” อันเป็นนามปากกาของม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ประกอบด้วยก็ยิ่งจะทำให้รสชาติการสัประยุทธ์ทางการเมืองระหว่างพรรคประชาธิปไตย (ยุคเก่า) กับรัฐบุรุษอาวุโสได้กระจะขัดและถึงกันมากยิ่งขึ้นด้วย

และก็จะไม่ประหลาดใจว่าทำไมถึงได้มีเสียงร้องในโรงหนังว่า “ปรีดีฆ่าในหลวง”

และก็จะไม่ประหลาดใจว่าทำไมภายหลังรัฐประหาร 2490 พรรคประชาธิปไตยจึงรับจัดตั้งรัฐบาลให้กับคณะทหารบกโดยพลัน และ ม.ร.ว.

ศีกฤทธิ์ ปราโมช ถึงกับร่างคำแถลงสนับสนุนการ
ประหารระบอบประชาธิปไตยของกลุ่มพิบูลสง
คราม-ฉิน อย่างทันทีทันควัน

และก็ยังจะเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้นด้วยที่ต่อมานาย
ปรีดี พนมยงค์ ก็อาศัยศาลสถิตยุติธรรมเป็นเวทีต่อสู้
เพื่อล้างรอยมลทินแต่กาลอดีต

แล้วนักเขียนอย่าง “ตาทมอหลอ” และ “นาย
รำคาญ” และโดยเฉพาะม.ร.ว.ศีกฤทธิ์ ปราโมช
ก็ต้องตีพิมพ์คำขอขมาต่อนายปรีดี พนมยงค์ เป็น
ทิวแถว

การจากไปของนายปรีดี พนมยงค์ แม้จะทำให้
ผู้รักและเข้าใจต่อรัฐบุรุษผู้นี้เกิดความเศร้าเสียใจ
แต่ในอีกด้านหนึ่งด้วยการตีพิมพ์และค้นคว้าทาง
วรรณกรรมและทางประวัติศาสตร์ก็ยิ่งจะช่วยให้
ให้คนรุ่นปัจจุบันได้เข้าใจเรื่องราวแต่กาลอดีต
อย่างใกล้ชิดเคียงกับความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น

กาลเวลาจะช่วยเสริมเติมความยิ่งใหญ่
ให้กับนายปรีดี พนมยงค์

ขณะเดียวกัน กาลเวลาก็จะจุดประกายลากดู
บรรดาหมีพมารทางการเมืองให้สำแดงร่างออกมา
อย่างไม่ขาดสายเช่นเดียวกัน

ใครที่เพ้อฝันว่าจะสามารถปิดเบือนประวัติ
ศาสตร์ได้ก็คงจะรับรู้และสรุปได้ว่าประวัติศาสตร์
นั้นเป็นความจริงอันจริงแท้ที่ดูเหมือนจะเขียนให้ลือ
เลือนได้อยู่ แต่ในที่สุดของประวัติศาสตร์อีกนั่นเอง
ที่จะทำความกระจ่างให้กับตัวมันเอง

นับจากนี้เป็นต้นไป คาดได้เลยว่าบนถนนหนังสือ
จะมีทั้งหนังสือที่พูดถึงด้านดีของนายปรีดี
พนมยงค์ และหนังสือจากฝ่ายตรงกันข้ามของนาย
ปรีดีออกมาประชันกัน

เนื่องจากยุคสมัยของการกระซิบให้ร้ายได้
ค่อย ๆ เสื่อมฤทธิ์ลงไปแล้วอย่างน้อยก็ในระดับ
อันแน่นอนหนึ่ง!

รอยต่าง ทางประวัติศาสตร์ การประเมินบุคคล กับอุปาทานคติทางการเมือง

ทองปราชญ์ พันแสง

กรณีอสังกรรมของรัฐบาลอาวุโสปริตี้ พนมยงค์ ได้ก่อความงุนงงและสงสัยต่อทนิยามแห่งจริยธรรมทางการเมืองอย่างรุนแรง โดยเฉพาะต่อคนรุ่นใหม่ที่มีน้ำใจอันใสสะอาดทางการเมืองและต่อประวัติศาสตร์อันเต็มไปด้วยการบิดเบือนของประเทศ

คำถามมากมายได้เกิดขึ้น ไม่เพียงแต่แคลงใจต่อธรรมะที่ว่า “ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม” เท่านั้น แม้แต่หลักพื้นฐานที่ว่า “ทำดีได้ดี” ก็ยังจะกลายเป็นปริศนามากยิ่งขึ้น

นี่เท่ากับสำแดงความยิ่งใหญ่ของนายปริตี้พนมยงค์!

ลูกชวานาแห่งพระนครศรีอยุธยาผู้นี้มิได้ก่อบทบาททั้งทางความคิดและทางการเมืองในยามที่มีชีวิตอยู่เท่านั้น แม้เมื่อหมดลมหายใจและกายสังขารกลายเป็นเถ้าธุลีไปแล้วเรื่องราวของเขาก็ยังเป็น

ข้อถกเถียงให้อย่างสำคัญ

“อย่านำอิฐกลับประเทศ จนกว่าลจจะจะเป็นที่รับรู้ของราษฎรอย่างทั่วถึง” นี่เป็นเสมือนพันธกรรมที่ไม่ต่างไปจากลูกกระเบิดทางความคิดที่โยนมาจากชานกรุงปารีสโดยมือของชายชราที่วัยใกล้จะครบ 83 ปี

และนี่เป็นลัจวาจาอันสะท้อนถึงความเข้าใจต่อความเป็นจริงของสังคมไทยอย่างยิ่งของรัฐบาลผู้ยิ่งใหญ่ของประเทศโดยเฉพาะในห้วงกึ่งศตวรรษที่ผ่านมา!

มองย้อนกลับสู่
ประวัติศาสตร์ยุคใกล้

ใครก็ตามที่เกิดความสงสัยว่าทำไมรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มีท่าทีค่อนข้างเย็นชาต่ออสังกรรมของอดีตผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน อดีตนายกรัฐมนตรีนและ “รัฐบาลอาวุโส” ที่มีนาม

ว่า ปรีดี พนมยงค์ ขอให้มองย้อนกลับไปยังประวัติศาสตร์ยุคใกล้

ทำไม “เทียนวรรณ” และ “กศร.กุหลาบ” จึงต้องกลายเป็นคนบ้า ๆ บอ ๆ ในสายตาของนักเขียนและนักบันทึกประวัติศาสตร์ยุคหนึ่ง?

ทั้ง ๆ ที่ “เทียนวรรณ” กล่าวในแง่สายตายาวไกล เขามองประเทศด้วยความเป็นห่วงมองเห็นว่ามีแต่เทคนิควิทยาการจากตะวันตกเท่านั้นจะช่วยให้สยามก้าวรุดไปสู่ความสมัยใหม่ และมีแต่การปกครองในรูปแบบของ “สภาปาลีเยเมนต์” เท่านั้นที่จะทำให้คนมีความเต็มคนมากยิ่งขึ้น

บำเหน็จของ “เทียนวรรณ” คืออะไร?

คือการถูกจำขัง ณ คู่อ่างเทียมโหด เขาถูกสวมข้อศอกเยี่ยงเดียวกับโจรพาลสันดานหยาบ เขาถูกนักบันทึกประวัติศาสตร์บิดเบือนและกล่าวหาว่าเป็นคนบ้าเป็นคนสติเฟื่อง และแทบไม่มีความหมายอะไรเลย

“เทียนวรรณ” ต้องทัณฑ์ทรมานจากการบิดเบือนเช่นนั้นแล้วไฉนนายปรีดี พนมยงค์ เด็กลูกชวานาที่ไร้สกุลรุนชาติจากพระนครครืออยุธยาจะไม่ถูกทัณฑ์ทรมานเช่นนั้นด้วยเล่า?

นายปรีดี พนมยงค์

“มันสมอง” คณะราษฎร

นายปรีดี พนมยงค์ ได้ชื่อว่าเป็นนักเรียนที่มีสมองเฉียบแหลมคนหนึ่งของสยามประเทศ ลูกชวานาบ้านนอกอย่างเขาหากเรียนไม่ล้ำเลิศจริง ๆ แล้วไฉนจะแหวกปรากราการกระทั่งได้รับทุนหลวงของกระทรวงยุติธรรมไปศึกษาวิชากฎหมายยังประเทศฝรั่งเศสเล่า

สิ่งที่นายปรีดีได้มาจากฝรั่งเศสมิได้เป็นเพียงวิชาการทางกฎหมาย อย่างน้อยระบอบประชาธิปไตยของฝรั่งเศสอันเป็นบ้านเกิดของวอลแตร์ มองเตสกีเออและรุสโซก็ย่อมจะซึมซาบในจิตใจของหนุ่มที่ชื่อปรีดี และเพื่อนพ้องของเขา

ระหว่างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับระ

บอบประชาธิปไตยในสายตาของสามัญชน เช่น นายปรีดี พนมยงค์ ร้อยโทแปลก ขีตตะสังคะ ร้อยตรีทัศนัย มิตรภักดี ร้อยโทประยูร ภมรมนตรี เป็นต้น ย่อมมีความล้ำเลิศแตกต่างกันอย่างแน่นอน โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้อำนาจอธิปไตยอยู่ในมือของประชาชน

ดังนั้น คณะราษฎรจึงได้ก่อกำเนิดขึ้นและเติบโตใหญ่ขยายตัวจนสามารถก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475!

เหตุการณ์ 2475

การปฏิวัติที่ล้มเหลว

โดยเนื้อหาทางการเมืองคณะราษฎรต้องการที่จะทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างน้อยที่สุดเรียกตามภาษาของกลุ่มคำสั่ง 66/23 ก็คือการปฏิวัติประชาธิปไตย

การปฏิวัติเช่นนี้ หากศึกษาจากต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศส จีน จะเห็นได้ว่าโดยเนื้อหาแล้วก็คือการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยแทนที่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กล่าวคือโอนอำนาจมอบให้กับประชาชนแทนที่จะอยู่ในมือของคน ๆ เดียว

คณะราษฎรสามารถยึดอำนาจทางการเมืองได้สำเร็จ แต่นั่นก็มิได้หมายความว่า การปฏิวัติของคณะราษฎรจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายอย่างสิ้นเชิง

ภายหลังการปฏิวัติไม่นาน เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ พยายามจะเสนอร่างเค้าโครงเศรษฐกิจ อันถือได้ว่าเป็นการปฏิวัติทางเศรษฐกิจ เขาก็ถูกต่อต้านคัดค้านอย่างรุนแรงกระทั่งถูกเนรเทศออกนอกประเทศ และแม้คณะราษฎรจะก่อรัฐประหาร 20 มิถุนายน 2476 แ่ยังยึดอำนาจกลับคืนมาได้ แต่จากเงื่อนไขการเมืองนี้ไม่เพียงแต่สยบขวัญสู้รบของนายปรีดี พนมยงค์ ลงเท่านั้นแต่ก็เปิดโอกาสให้พันโทหลวงพิบูลสงครามซึ่งเป็นตัวแทนความคิดชาตินิยมคลั่งชาติให้ผงาดขึ้นมาใช้อำนาจยิ่งเมื่อพันเอกหลวงพิบูลสงครามขึ้นสู่ฐานะ

นายกรัฐมนตรีในปี 2481 เส้นทางของประเทศก็ยิ่งก้าวไกลกับสีสนัการปกครองในแบบฟาสซิสต์ อันเป็นกระแสที่พุ่งทะยานอย่างรุนแรงทั้งที่เยอรมัน, อิตาลีและญี่ปุ่น

ระบอบประชาธิปไตยอันแท้จริงที่ในคณะราษฎรอย่างน้อยก็นายปรีดี พนมยงค์ เคยตั้งปณิธานอย่างค่อนข้างเป็นรูปเป็นร่างที่สุดก็ยิ่งถอยห่างออกไปและประชาชนก็ได้ระบอบเผด็จการภายใต้ข้อปู้ตหมิพเข้ามาแทนที่

และแม้ภายหลังสงคราม นายปรีดี พนมยงค์ จะได้อำนาจทางการเมืองอย่างค่อนข้างสมบูรณ์มากที่สุด แต่ปรักษ์ทางการเมืองของนายปรีดีก็มีได้มีแต่เพียงกลุ่มอนุรักษ์นิยมที่สูญเสียอำนาจอิทธิพลไปเนื่องจากเหตุการณ์ 24 มิถุนายน 2475 เท่านั้น หากยังมีกลุ่มทหารที่ต้องลงจากเวทีเนื่องจากการดำเนินนโยบายสงครามที่ผิดพลาดอีกด้วย

จากปี 2488 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2490 จึงเป็น "ฤดูกาลอันแสนสิ้นของประชาธิปไตย" ที่หลังจากนั้นโอกาสของนายปรีดี พนมยงค์ และกลุ่มพลังประชาธิปไตยของเขาก็หมดสิ้นทั้งโดยถูกเข่นฆ่าไล่ล่าและทั้งเพราะไม่มีเงื่อนไขอีกเลย

เส้นทางปรีดี พนมยงค์

เจตนารมณ "เทียนวรรณ"

หากประเมินบทบาทของนายปรีดี พนมยงค์ ในทางประวัติศาสตร์เขาก็มีคุณูปการต่อระบอบประชาธิปไตยเช่นเดียวกับที่วอลแตร์, มองเตสกีเออ, รัสเซียมีต่อระบอบประชาธิปไตยฝรั่งเศส

การบัลดีมีต่อประชาธิปไตยอิตาลีและหมอซุนยัต เซินมีต่อประเทศจีนใหม่

เขาคือผู้สืบทอดเจตนารมณประชาธิปไตยของ "เทียนวรรณ" และของ "ขบถ ร.ศ. 130" คุณูปการของเขที่ยิ่งใหญ่กว่าก็ตรงที่เขาสามารถแปรความคิดให้กลายเป็นการกระทำที่เป็นจริง

แน่นอน เมื่อเขายืนหยัดในหลักการแห่งระบอบประชาธิปไตย ในอีกด้านเขาก็กลายเป็นปีศาจร้ายของผู้ปรารถนาที่จะรักษาระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ให้ดำรงคงอยู่ ยิ่งนายปรีดีต่อสู้เพื่อความคิดประชาธิปไตยมากเท่าใดเขาก็ย่อมจะถูกต่อต้านจากความคิดที่ตรงกันข้ามกับประชาธิปไตยมากเท่านั้น

นายปรีดี พนมยงค์ อาจไม่ถูกจับเข้าขัง คุกพร้อมกับข้อหาเช่นเดียวกับ "เทียนวรรณ" แต่เขาก็ตกเป็นเหยื่อแห่งการป้ายสีทางการเมืองในกรณีสวรรคตจนถึงกับต้องระหกระเหินจากประเทศ

หากปรักษ์ทางการเมืองของเขายังมีลมหายใจอยู่จะกล้ายอมรับต่อความเป็นจริงที่พวกตนได้เลิกปั่นขึ้น การกู่ร้องตามโรงนังและการซุบซิบได้ดิงกล่าวหาว่า "ปรีดีฆ่าในหลวง" นั้นเนื้อแท้ก็คือการล้างแค้นอย่างอาฆาตอันเนื่องมาแต่กรณีเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 นั้นเอง

หลักการในประเมิน

ขึ้นกับเนื้อหาการเมือง

มีการถกเถียงในทางวรรณกรรมมากกว่า 2 ทศวรรษแล้ววาระหว่างเนื้อหาที่รูปแบบอะไรเป็นหลัก อะไรเป็นรอง ระหว่างการเมืองกับศิลปะอะไรเป็นหลักอะไรเป็นรอง

กล่าวโดยความเป็นวิทยาศาสตร์แห่งวรรณคดีวิจารณ์ ระหว่างเนื้อหาที่รูปแบบสองส่วนนี้จะต้องกลมกลืนกันอย่างเป็นเอกภาพ กล่าวคือ เนื้อหาที่ดีปรากฏอยู่ในรูปแบบอันงดงาม

แต่ในความเป็นจริงของวิทยาศาสตร์ สังคมยังมีอุปาทานคติทางการเมืองเจือระคนอยู่อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงพ้น

นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้มีส่วนอย่างสำคัญในการต่อสู้เพื่อระบอบประชาธิปไตย เขายังมีคุณูปการต่อเอกราชของประเทศในห้วงที่รัฐบาลทหารได้กระโจนเข้าสู่ภัยร้ายแห่งสงครามโลกครั้ง

ที่สอง เพียงบทบาทสองบทบาทนี้ก็อาจกล่าวได้ว่า เขาเป็นเยี่ยงอย่างแห่งผู้รักประชาธิปไตยและรักชาติเยี่ยงชีวิต

คุณธรรม 2 ข้อ นี้เขาคควรได้เป็นวีรชนรักชาติและวีรชนแห่งระบอบประชาธิปไตย!

แต่โฉนอสังกรรมของเขาได้กลายเป็นอาการอ้าอึ้งในส่วนของรัฐบาลผู้รับผิดชอบต่อประเทศนี้จะมีหมายความว่าหลักการประเมินบุคคลของผู้เป็นใหญ่ในรัฐบาลต่างจากบรรทัดฐานของปัญญาชน นักวิชาการและผู้รักชาติรักประชาธิปไตยหรือ?

นี่ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นว่าการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยยังไม่สัมฤทธิ์ผลเท่านั้นแต่ยังเป็นตัวอย่างอันแจ่มชัดมากกว่าซากเดนทรศนะเก่าอันเป็นปรปักษ์ต่อความก้าวหน้าแห่งระบอบประชาธิปไตยยังแผ่ร่มเงาอันมืดครึ้มอยู่เหนือสังคมประเทศไทยของเราอย่างมีอาจจะปฏิเสธได้

กงล้อประวัติศาสตร์

ย่อมรุดไปข้างหน้า

ครั้งหนึ่ง นามของจิตร ภูมิศักดิ์ เป็นเสมือนสิ่งต้องห้าม ณ บริเวณเทวาลัยของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ด้วยแรงผลักดันของนิสิตนักศึกษาและปัญญาชน แม้ว่าเขาจะถูกปฏิเสธจากทำเนียบนักเขียนอักษรศาสตร์ แต่งานวรรณกรรมอันล้ำเลิศของเขาก็เป็นที่ยกย่องในวงวิชาการอย่างสูง

ครั้งหนึ่ง นามของกุหลาบ สายประดิษฐ์ ก็เป็นนามต้องห้าม แต่วันเวลาที่ผ่านเลยนามของเขาไม่เพียงจำหลักในดวงใจของผู้รักวรรณกรรมเท่านั้น ผู้รักประชาธิปไตยผู้รักความเป็นธรรมก็น้อมคารวะด้วยความสำนึกในบุญคุณ

นามของปรีดี พนมยงค์ ก็เช่นเดียวกัน!

นายปรีดี พนมยงค์ ก็ระบอบประชาธิปไตยเป็นความ "หนึ่งเดียว" ที่มีอาจแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด

นายปรีดี พนมยงค์ กล่าวได้ถูกต้องทีเดียวที่ว่า เมื่อใดสักจะเป็นที่รับรู้ของประชาชน เมื่อนั้นอิฐของตนจึงสมควรนำกลับประเทศไทย ซึ่งนั่นก็หมายความว่าประชาชนนั่นเองจะเป็นผู้แทนและนำเอาอิฐที่เหลือเพียงอังคารไปสกลิต ณ สถานที่อันควรสกลิต

เกียรติภูมิของนายปรีดีในขณะนี้จึงอาจจะดำรงอยู่จำเพาะในจิตใจของผู้รักประชาธิปไตยอย่างบริสุทธิ์จริงใจ เขาจึงเป็นมิติที่อาจจะบ่งบอกได้ว่าประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์แล้วหรือว่ามีร่มเงาอันมืดครึ้มของระบอบเผด็จการทางครองอยู่

อย่างไรก็ตาม วิถีวิวัฒนาการของสังคมย่อมมีแต่ก้าวรุดไปข้างหน้า มันมิได้ขึ้นกับเจตนาารมณีสวนตัวของใครคนใดคนหนึ่งทั้งสิ้น

การเติบโตใหญ่ขยายตัวของทุนไม่ว่าทุนนั้นจะเป็นทุนผูกขาดหรือทุนภายในประเทศก็ตามแต่มันก็มีส่วนอย่างสำคัญที่จะทำให้ปัจจัยทางเศรษฐกิจเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่ ที่เศรษฐกิจสินค้าเข้าแทนที่เศรษฐกิจธรรมชาติ ที่การผลิตเพื่อธุรกิจเข้าแทนที่การผลิตแบบกินเองใช้เอง ที่อุตสาหกรรมจะฆ่าแรกแทรกเข้าไปแม้แต่ในการผลิตด้านเกษตรกรรม

ยิ่งปัจจัยทางเศรษฐกิจขยายตัวก็ย่อมจะก่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ใครที่คิดจะงุดกงล้อแห่งการเปลี่ยนแปลงให้หยุดนิ่งอยู่กับที่ ใครเหล่านั้นก็ย่อมจะผิดหวัง เจ็บปวด และมีโอกาสถูกกงล้อบดทับอย่างไม่ต้องสงสัย

ด้วยวิถีดำเนินทางสังคมเช่นนี้ โอกาสที่นามของปรีดี พนมยงค์ จะเพิ่มความยิ่งใหญ่ยิ่งเพิ่มขึ้น ผู้ฉลาดย่อมปฏิบัติตนอย่างเข้าใจและใช้เงื่อนไขแห่งการเปลี่ยนแปลงให้เป็นประโยชน์!

มิใช่เป็นประโยชน์แก่นายปรีดี พนมยงค์ หากแต่เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยและราษฎร!

ไปวัดพนมมยงค์ เยี่ยมชมถิ่นเกิดปรีดี

“เวลาอาตมาเข้ากรุงเทพฯ ทอบอกว่าอยู่ที่วัดพนมยงค์ คนขอบร็องว่า อ้อ....วัดปรีดี พนมยงค์นี่เอง จริง ๆ ไม่ใช่หรอก วัดพนมยงค์เป็นวัดเก่าแก่มากมานานแล้ว ทางปรีดีขามาเอาชื่อวัดไปเป็นชื่อนามสกุลอีกทีหนึ่งต่างหาก” พระเกษม อดิเมโธ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพนมยงค์เล่าให้ฟัง

วัดพนมยงค์ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าวาสุกรี อำเภอเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บริเวณหน้าวัดเป็นคลองเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของกรุงศรีอยุธยา และได้กลายมาเป็นความสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวพันกับบุคคลในประวัติศาสตร์ ก็คือ ริมฝั่งตรงข้ามวัดพนมยงค์เป็นที่ตั้งเรือนแพ บ้านเดิมของปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของประเทศไทยนั่นเอง

ย้อนอดีตครั้งกรุงเก่า

“วัดพนมยงค์เป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ในสมัยพระเพ็ญราชา” พระอธิการเอื้อ สุนทรวิโก เจ้าอาวาสวัดพนมยงค์เล่าว่า สมัยพระไชยราชาธิราชกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาได้ยกทัพขึ้นไปตีเมืองศรีสัตนาคนหุต และได้นำนางแก้วแจ่มฟ้าธิดาเจ้าเมืองศรีสัตนาคนหุตมาเป็นมเหสี มีโอรสด้วยกันหนึ่งพระองค์คือพระแก้วฟ้า

นางแก้วแจ่มฟ้าเมื่อคลอดโอรสได้เพียง 7 วัน ก็สิ้นพระชนม์ ทางเจ้าเมืองศรีสัตนาคนหุตได้ส่งพระนมนามว่า มะยงคมาดูแลพระแก้วฟ้าต่างพระเนตรพระกรรณ

เมื่อพระแก้วฟ้าอายุ 11 ปี พระไชยราชาธิราชสิ้นพระชนม์ บรรดามุขอำมาตย์ทั้งหลายก็ยกพระแก้วฟ้าขึ้นครองราชย์ มีพระเพ็ญราชา อนุชาพระไชยราชาธิราชเป็นผู้สำเร็จราชการ และนางศรีสุดาจันทร์ มเหสีพระไชยราชาธิราชเป็นพระเจ้าแม่อยู่หัว นางศรีสุดาจันทร์นั้นเป็นชู้กับขุนวรวงศา เมื่อพระแก้วฟ้าครองราชย์ได้ระยะหนึ่งก็ถูกนางศรีสุดาจันทร์และขุนวรวงศาลอบวางยาพิษสิ้นพระชนม์ หลังจากนั้นนางศรีสุดาจันทร์และขุนวรวงศา

ร่วมกันกลั่นแกล้งบรรดาข้าราชการที่เป็นฝ่ายพระแก้วฟ้าและพระเพ็ญราชาจนพระเพ็ญราชาทนไม่ได้หนีไปบวชอยู่ที่วัดราชประดิษฐสถาน บ้านเมืองจึงเริ่มระส่ำระสาย

ขุนพิเรนทรเทพจึงคิดวางแผนลอบฆ่านางศรีสุดาจันทร์และขุนวรวงศา โดยบอกแก่นางศรีสุดาจันทร์ว่า ขณะนี้ทางเมืองเชียงใหม่แจ้งมาว่าพบช้างเผือก ขอให้นางศรีสุดาจันทร์และขุนวรวงศาเสด็จไปคล้องช้าง เมื่อทั้งสองออกนอกเมืองก็ถูกขุนพิเรนทรเทพลอบฆ่า แล้วนำหัวไปเสียบประจานที่วัดร้าง หลังจากนั้นก็อัญเชิญพระเพ็ญราชาขึ้นครองราชย์ สถาปนาเป็นพระมหาจักรพรรดิ

พระมหาจักรพรรดิทรงปูนบำเหน็จรางวัลให้แก่ข้าราชการที่จงรักภักดี รวมทั้งนางมะยงค พระนมพระแก้วฟ้าซึ่งถูกขังไว้ที่กรุงสมขณะนั้นนางศรีสุดาจันทร์เรื่องอำนาจ นางมะยงคหรือเจ้าจอมมะยงคขอร้องให้พระมหาจักรพรรดิ ทรงสร้างวัดให้แก้ตนให้อยู่คู่กับวัดแก้วฟ้า ซึ่งสร้างขึ้นภายหลังการสิ้นพระชนม์เนื่องมาจากเจ้าเมืองศรีสัตนาคนหุตทรงฝันเห็นพระแก้วฟ้ามาขอร้องให้หาที่อยู่ให้แก้ตน ทางอยุธยาจึงสร้างวัดแก้วฟ้าน้อยให้

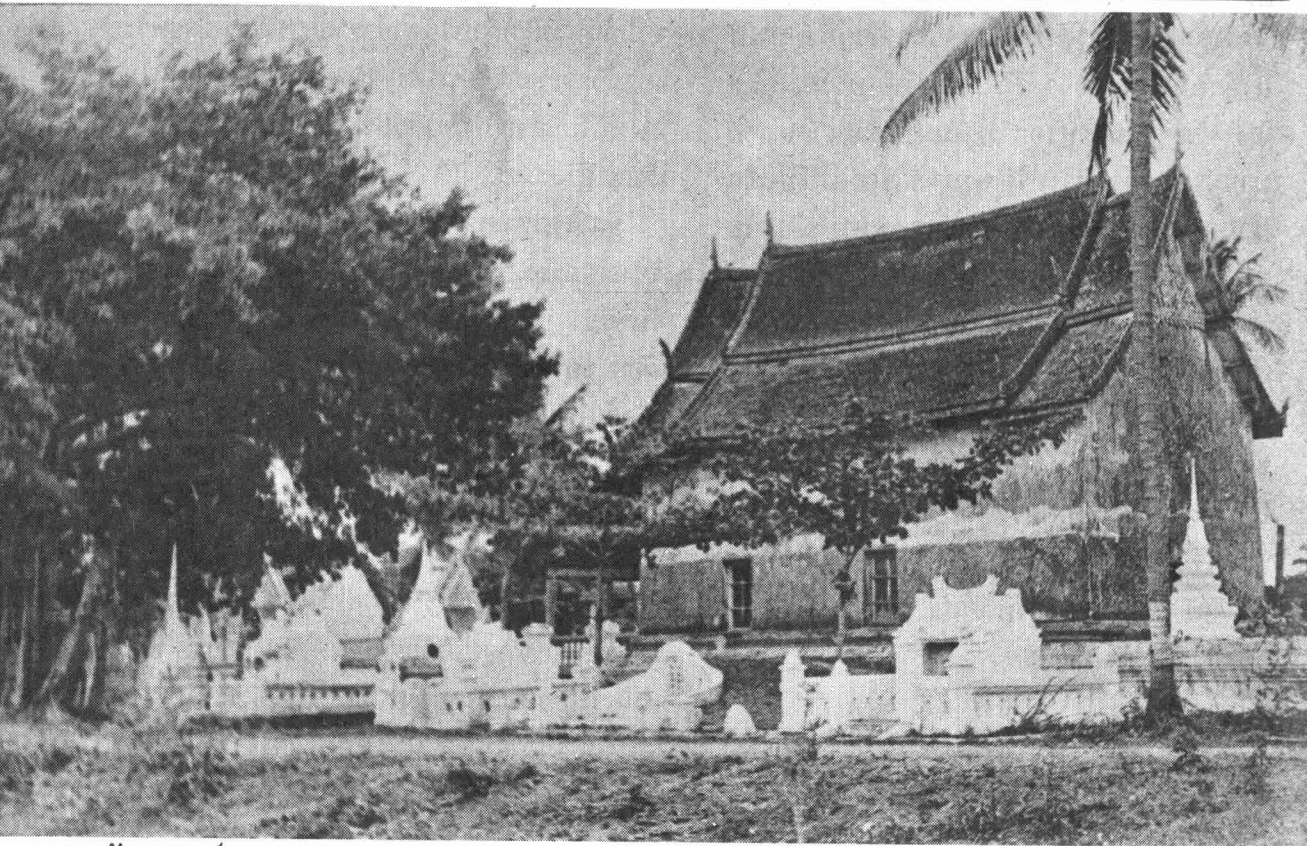
วัดที่สร้างให้แก่นางมะยงคนั้นทรงพระราชนามว่า “วัดพระนมมะยงค” ต่อมาเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียกรุง วัดนี้ถูกเผาไปด้วย ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์จึงได้บูรณะขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง และชื่อได้เพี้ยนเป็น “วัดพนมยงค์” ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

ต้นตระกูล

ถิ่นกำเนิดพนมยงค์

ต้นตระกูลฝ่ายบิดาท่านปรีดีเป็นชาวนา เชื้อชาติจีน สกุลแซ่ตั้ง มีพี่น้องร่วมบิดาท่าน 8 คน ชื่อ ฮวด, ชุ่น, แฝง, ้วย, ไซ้, ฮ้อ, เสียง และบุญช่วย

ส่วนต้นตระกูลฝ่ายมารดานั้นเป็นพ่อค้าวานิช ต่อมานายเสียงได้นำลูกจันทร์เป็นภรรยา และมีบุตรธิดาด้วยกัน 6 คน คือ เก็บ, ปรีดี, หลุย, ชิน, เนือง และถนอม

วัดพนมยงค์

บ้านเดิมนั้นเป็นเรือนแพ ปลูกอยู่ในคลองเมือง หน้าวัดพนมยงค์ซึ่งกว้างกว่าสภาพปัจจุบันมาก ครั้นต่อมาที่ดินข้างคลองเกิดหลายลงเรื่อย ๆ จนดินเขินและแคบเข้า จึงรื้อเรือนแพขึ้นสร้างในที่ดินฝั่งตรงข้ามหน้าวัดนั้น โดยมีบ้านน้องชายคือนายหลุย และบ้านญาติพี่น้องคนอื่น ๆ รายรอบบริเวณเดียวกันอีก 3-4 หลัง

“ปัจจุบันบ้านของท่านถูกรื้อไปสร้างรวมอยู่กับบ้านหลานชาย” เจ้าอาวาสวัดพนมยงค์เล่าว่า “เมื่อ 2 ปีที่แล้วมหาวิทยาลัยในกรุงปารีสได้ส่งสถาปนิกชาวฝรั่งเศส 2 คนมาสังเกตสภาพบ้านเดิมของท่าน ในฐานะที่ท่านเป็นรัฐบุรุษอาวุโสของโลก แต่ต้องพบกับความผิดหวัง สถาปนิกเหล่านั้นจึงต้องเสาะหาบ้านที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันทดแทน”

สัมพันธ์แน่นแฟ้น

ด้วยเหตุที่มีบ้านพำนักอาศัยอยู่ใกล้วัดพนมยงค์ เช่นนั้น ความผูกพันจึงก่อสายใยอย่างแนบแน่นมาเนิ่นนานเมื่อถึงรุ่นบิดาคือนายเสียง และนายใช้สองพี่น้องมักจะมาทำบุญที่วัดเป็นประจำ เมื่อทางวัดมีงานอะไรก็คอยช่วยเหลือ เมื่อครั้งจะตั้งนามสกุลจึงนำเรื่องไปปรึกษาท่านเจ้าคุณวิมลมังคลาจารย์ เจ้าอาวาสวัดศาลาปูน อ.กรุงเก่า ขณะนั้นขอให้ท่านตั้งนามสกุลให้

พระอธิการเอื้องกล่าวว่ “เขาก็คงพูดกันทำนองว่า ก็เมื่อเอ็งจะตั้งนามสกุลจะไปตั้งชื่ออื่นทำไม เอาชื่อวัดนั่นแหละเป็นชื่อสกุล”

จวบจนทุกวันนี้บรรดาพี่น้องและท่านปรีดี ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่มักจะบริจาคเงินเป็นจำนวนหลายหมื่นบาทเป็นประจำทุกปีนอกจากนั้นท่านปรีดียังได้ก่อตั้งมูลนิธิลูกจันทร์ พนมยงค์ เพื่อช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้แก่วัดก่อนที่ท่านจะ

เดินทางไปจากประเทศไทย โดยซื้อที่นาเป็นจำนวน 42 ไร่ มอบให้เป็นสมบัติของมูลนิธิซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่กรุงเทพฯ ทางมูลนิธิได้นำที่นาเหล่านี้ไปให้ชาวบ้านเช่าต่อ โดยคิดค่าเช่าจากความอุดมสมบูรณ์ของผลผลิต ปีใดผลผลิตอุดมสมบูรณ์ก็คิดไร่ละแปดพันบาท ปีไหนผลผลิตต่ำก็คิดไร่ละพันกว่าบาท

ศาลาการเปรียญของวัดในปัจจุบันเป็นผลผลิตเนื่องมาจากเงินมูลนิธิลูกจันทร์ พนมยงค์ ที่บริจาคให้เป็นจำนวน สี่แสนหกหมื่นบาทจากราคาการก่อสร้าง 2 ล้านบาท

ในบริเวณรอบวัดได้ปรากฏสาธารณสมบัติที่มีชื่อสกุลพนมยงค์ ไม่ว่าจะเป็นศาลาขายน้ำ “เสียงพนมยงค์” สะพานไม้ข้ามคลองเมือง “เสียงพนมยงค์” และถนน “ลูกจันทร์ พนมยงค์” ที่เชื่อมสะพานเสียงพนมยงค์สู่ถนนใหญ่ นี่คือนิยามถึงความสัมพันธ์ระหว่างตระกูลและวัดพนมยงค์

ตั้งแต่วันที่วัดนี้จึงปรากฏชวงชู้ของนายหลุย พนมยงค์ น้องชาย และเจตีย์สีขาวใหญ่ที่บรรจ้อัฐิของบิดา มารดา และป้าของท่านปรีดี รวมทั้งนายปาล พนมยงค์ บุตรชายในบริเวณโบสถ์เก่า

เวลา 20.00 น. วันที่ 9 พ.ค. ที่ผ่านมาจากวัดได้จัดการสวดมาติกาบังสุกุลซึ่งตรงกับเวลา 16.00 น. ณ กรุงปารีส ขณะที่มีการจัดงานฌาปนกิจศพท่านปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสแห่งประเทศไทยด้วย

เกียรติคุณครั้งแรก

นายวุฒิ สิงห์โตซ่า ชาวเมืองอยุธยา ซึ่งอาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ ต. 28 สามแยกไปอ่างทอง หน้าโรงเรียนประตูลี้ และเป็นผู้หนึ่งที่ศรัทธาและเลื่อมใสท่านปรีดี พนมยงค์ เล่าให้ฟังด้วยความชื่นชมว่า ในสมัยที่ท่านปรีดีอายุได้ 19 ปี หลังจากสอบเนติบัณฑิตได้ใหม่ ๆ ได้เกิดคดีหนึ่งคือ มีเรือเอี่ยมเงินของพ่อค้าชาวจีนจากเมืองนครศรีธรรมราช

(พ่อค้าชื่อ นายลิมซุ่น ห่งวน-ผู้เขียน) ขนสินค้ามาขายที่กรุงเทพฯ ขณะที่เดินทางมาถึงจังหวัดสมุทรปราการได้เกิดพายุ กัปตันเรือไม่สามารถบังคับเรือได้ เรือจึงไปชนพลับพลาที่ประทับที่ปลุกอยู่ริมน้ำได้รับความเสียหาย ทางรัฐบาลได้ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากพ่อค้าเจ้าของเรือ ในขณะนั้นไม่มีใครยอมรับว่าความผิดให้พ่อค้าชาวจีนผู้นั้น หลวงประดิษฐฯ เมื่อทราบเรื่องจึงตัดสินใจว่าความให้ แต่เนื่องจากท่านอายุยังน้อยทางสภานิติไม่รับรองให้ว่าความ ท่านจึงขออนุญาตจากคณะกรรมการตุลาการให้ทดสอบความรู้ ภายหลังจากทดสอบท่านได้รับอนุญาตให้ว่าความได้

ท่านปรีดีว่าความคดีนี้ชนะโดยอ้างถึงกฎหมายในสมัยพระเอกาทศรถที่กล่าวถึงเรื่อง ภัยนอกอำนาจ “กฎหมายฉบับนี้ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คุณไปหาดูได้เลย” นายวุฒิกล่าว

ในสมัยพระเอกาทศรถนั้นได้มีเรือของชาวต่างประเทศขับไปชนเกาะและได้ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากรัฐบาลไทยโดยกล่าวหาว่าไม่นำร่องให้แก่เขา แต่ทางพระเอกาทศรถไม่ยอมชดใช้ค่าเสียหายให้ อ้างว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องของ “ภัยนอกอำนาจ” เป็นเหตุสุดวิสัย ในกรณีคดีของพ่อค้าชาวจีนผู้นั้นก็เช่นเดียวกัน เป็นเรื่องของภัยนอกอำนาจที่อยู่เหนือวิสัยจะป้องกัน

เป็นการว่าความคดีครั้งแรกของท่าน และเป็นคดีที่สร้างชื่อเสียงให้กับท่านเป็นอย่างมาก

ก่อนที่จะลาจากกัน พระอริการเอื้อ เจ้าอาวาสกล่าวว่า

“ช่วงเวลาที่ท่านยังมีชีวิตอยู่นั้น ทักมักเขียนจดหมายมาถามข่าวคราวเรื่องราวของวัดอยู่เสมอ วันเกิดของท่านทุกปีท่านก็บริจาคเงินให้แก่วัดเป็นประจำ เวลาใครไปหาท่านก็มักจะฝากฝังให้ช่วยดูแลวัดพนมยงค์ด้วย”

นายปรดิ ที่เข้าพเจ้ารู้จัก

ต.ศิริรักษ์

ข้าพเจ้า เคยเขียนถึงบุคคลต่าง ๆ ที่รู้จักมาหลายท่านหลายคนแล้ว ทั้งพระทั้งเจ้าตลอดจนขุนนางและไพร่ บางทีก็ตีพิมพ์เป็นเล่มเอกเทศได้เลยเช่น พระธรรมเจดีย์ พระผู้ใหญ่ที่ไม่กะล่อน และ นายปวยฯ ผู้ใหญ่ที่ไม่กะล่อน เป็นต้น

แม้จนรวมข้อเขียนนั้น ๆ เข้าเป็นเล่มแล้วก็มีคือผู้ใหญ่ที่ข้าพเจ้า รู้จัก : ทั้งที่กะล่อนและไม่กะล่อน คือรวมตั้งแต่กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ พระยาอนุมานราชธน ไปจนถึงม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

แต่การเขียนนั้น ๆ ไม่สู้ยาก เป็นแต่ระบายความในใจออกมาประกอบกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏแก่ข้าพเจ้าอย่างอึดวิสัย (ขอใช้ภาษาสามัญใหม่หน่อย) กล่าวคือมีฉันทาคติเพียงใดก็บรรยายไปตามนั้น โดยที่ท่านนั้น ๆ ข้าพเจ้ามักจะรู้จักค่อนข้างมาก

และแม้แต่ละท่านจะเป็นบุคคลสำคัญ แต่ก็ไม่ใช่ชั้นยอดเยี่ยมถึงระดับรัฐบุรุษ ผู้มีสติปัญญาลึกซึ้ง เลอเลิศ และไม่เป็นเป้าแห่งความรักความชังของมหาชนเท่าไรนัก ถึงผู้อ่านจะมีทัศนคติเกี่ยวกับบุคคลเหล่านั้นต่าง ๆ กัน แต่จะเห็นเป็นดำเป็นขาวดังที่มักมีทัศนคติเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ นั้น ย่อมไม่มีใครเทียบได้

ใช่แต่เท่านั้น ข้าพเจ้าเองแม้จะมีทัศนคติเกี่ยวกับบุคคลนั้น ๆ อย่างเปลี่ยนแปลงไปตามกาล แต่ก็ไม่เคยถึงขนาดเปลี่ยนอย่างขั้นพื้นฐานดังกรณีที่เกี่ยวข้องกับนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเกือบจะเรียกได้ว่าเป็นการเปลี่ยนทัศนคติจากหน้ามือเป็นหลังมือหรือจากของที่ดีว่าเป็นหงาย

โดยการเปลี่ยนความคิดเห็นเช่นนี้ ใช่ว่าจะทำได้ง่ายและข้าพเจ้าเชื่อว่ามหาชนเป็นจำนวนไม่น้อยหาได้มีความคิดแปรเปลี่ยนไปดังข้าพเจ้าไม่ จึงได้แต่หวังไว้ว่าข้อเขียนชิ้นนี้คงจะมีประโยชน์บ้างในการช่วยเปลี่ยนทัศนคติให้แก่ผู้ที่รักความเป็นธรรมให้รู้จักถอดแวนดำมาสวมแวนขาว หรือไม่ต้องใช้เครื่องช่วยสายคาเอาเลย หากกล้ามองไปยัง

ข้อเท็จจริงอย่างสุจริตยุติธรรม

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เพื่อทิ้งมิจฉันทิฐีเสียโดยหันมาสมาทานสัมมาทิฐิแทน

ข้าพเจ้าเองนั้น เดิมมิมีฉันทิฐีเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ อย่างฉกรรจ์อยู่ 2 ข้อคือ (1)เรื่องประชาธิปไตย และ (2)เรื่องกรณีสวรรคต

ส่วนสัมมาทิฐิเกี่ยวกับท่านนั้น คือการกอบกู้เอกราชของท่านในฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทย ซึ่งถึงอย่างไรข้าพเจ้าก็ให้คะแนนท่านเต็มอยู่ตลอดเวลา และรำลึกนึกถึงบุญคุณท่านอยู่เสมอ

แต่มีฉันทิฐีสองข้อแรกทำให้เกิดอคติบิดบังความผิดเป็นชอบในข้อสุดท้ายอันสำคัญยิ่งนี้เสียมิใช่น้อย ยิ่งท่านเคยเขียนหนังสือโจมตีข้าพเจ้ามาอย่างหนักหน่วงด้วยแล้ว ข้าพเจ้าก็เลยแสดงความสามท้าวอดไอ้โต้ตอบกลับไปอย่างไม่ลดละ หลังจากนั้นอีกหลายปีข้าพเจ้าจึงเห็นโทษของตัวเอง จนต้องกราบขอภัยจากท่าน โดยที่ท่านไม่แต่กรุณายกโทษให้เท่านั้น

หากท่านเองก็ “รู้สึกตนว่ามีความผิดพลาดที่ได้ใช้วิธีไม่เหมาะสมในการโต้ตอบข้อเขียนของคุณ จึงขออภัยคุณไว้ในที่นี้ด้วย”

ทั้งนี้นับว่าท่านเป็นสุภาพบุรุษพุทธบริษัทโดยแท้ ที่แม้คนเล็ก ๆ อย่างข้าพเจ้าท่านยังให้เกียรติถึงเพียงนี้

จึงเป็นภาระหน้าที่ของข้าพเจ้าในอันที่จะต้องเผยแพร่ข้อเท็จจริงถึงทัศนคติของตนเองที่มีเกี่ยวกับท่าน ตั้งแต่เริ่มรับอิทธิพลทางด้านลบมาจนกลายเป็นบวก ตลอดจนการแหวกว่ายออกจากกระแสนแห่งความมืดบอดมาสู่แสงสว่างทางปัญญา ทั้งนี้เพื่อประกอบการพิจารณาของสาธารณชน

การที่ผู้อ่านจะรู้ซึ่งถึงอคติของข้าพเจ้าเกี่ยวกับประชาธิปไตย จำต้องรู้ถึงภูมิหลังเกี่ยวกับคนอย่างข้าพเจ้าเสียก่อน

กล่าวคือ ข้าพเจ้าเกิดอยู่ในสกุลชนชั้นกลาง เป็นไทยเชื้อสายจีนที่ตั้งรกรากอยู่ทางกรุงธนบุรีมาหลายชั่วคน โดยที่ในสกุลของเราไม่มีใครสนใจเรื่องการบ้านการเมืองเอาเลย เราสนใจการค้า (มาจนรุ่นปู่) หาไม่ก็ทำงานกับห้างฝรั่งกันเป็นพื้น (นี่ในรุ่นพ่อ) ที่รับราชการ(ในรุ่นพ่อ) ก็เป็นเพียงชั้นผู้น้อย

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือพวกเราไม่สนใจงานชั้นรัฐ หากสนใจในการรักษาสถานะเดิมของบ้านเมืองไว้ไซ้แต่เท่านั้น ผู้หลักผู้ใหญ่ของเรบางคนยังเคยได้รับพระมหากรุณาจากองค์พระมหากษัตริย์และคุ้นเคยกับเจ้านายหลายพระองค์ เป็นเหตุให้เราชื่นชมพระบารมีที่พาดพิงมาถึงเกียรติยศเกียรติศักดิ์ที่เราได้รับ

โดยที่ลึก ๆ ลงไปแล้ว เราย่อมเห็นว่าราษฎรโดยทั่ว ๆ ไปนั้น โง่เขลาเบาปัญญาที่เขาจนเพราะเขาขี้เกียจ และไม่รู้จักใช้เงินทั้งยังชอบบอขายมุขกันอีกด้วย ถ้าขยันขันแข็งและรู้จักเก็บออมโดยนำมาทำทุนให้ถูกทางเสียแล้ว ก็อาจร่ำรวยได้ ดังบรรพบุรุษของเรบางท่านที่มีเสื้อฝืนหมอนใบมาจากเมืองจีน ยังเป็นเจ้าของสักกันได้เป็นเหตุให้ลูกหลานของท่านเป็นคุณหลวงคุณพระกันตาม ๆ ไป

เราไม่เคยพิจารณากันเลยว่าวงศ์ตระกูลของเรที่ร่ำรวยขึ้นมา นั้น เกิดจากการเอาर्डเอาเปรียบชาวไร่ชาวนาไทย ตลอดจนกรรมกรจีนเพียงใดหรือหาไม่ แม้ตอนที่เรามีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ในทางโกศกัณฑ์ เราไปพึ่งบุญอยู่ได้ร่มธงฝรั่งกันด้วยนั้น เราก็ไม่เห็นเป็นข้อเสียหายอันใดเลย

เมื่อถึงคราวที่เราเสื่อมลาลง จนถึงกับแทบต้องล้มละลาย เราก็มักไม่เคยโทษระบบเศรษฐกิจและการเมือง หากเห็นเป็นความอัปโชคความสลดและความฉ้อฉล ตลอดจนความไร้สมรรถนะของชนชั้นนำในวงศ์สกุลของเรากันเองต่างหาก เมื่อเราเป็นเศรษฐีมีทรัพย์ เรามีของถวายเจ้านายอย่างไม่อันครั้นเรายอบแบบลง ไปขอพึ่งพระบารมีก็ทรงเรียก

ดอกเบียอย่างแรง หาไม่ก็ปฏิเสธการกู้ยืมไปเลย แต่เรากลับไม่เห็นเป็นการแปลกประหลาดที่ทรงประพฤติปฏิบัติกันเช่นนั้น

เมื่อก่อนข้าพเจ้าเกิดในปลายรัชกาลที่ 7 ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์เจ้านายกันอย่างหนาหูซึ่งที่จริงเริ่มมาแต่รัชกาลที่ 6 แล้ว แม่ในหมู่ชนชั้นอย่างเรา ๆ แต่ก้เห็นกันว่าองค์พระมหากษัตริย์เป็นเลิศและเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ยังเป็นหลักของแผ่นดินอยู่ แม้เพียงพวกขุนนางอย่างสกุลอมตยกุลที่ถูกถอดออกจากตำแหน่งเพียงไม่กี่คนในรัชกาลที่ 5 และก่อนหน้านั้น เรายังเห็นกันว่าพวกนั้นเป็นพวกกบฏเสียแล้ว

ทั้งนี้เพราะพวกหัวก้าวหน้าในสกุลดังกล่าวต้องการความเปลี่ยนแปลงเกินหน้าสถานภาพในเวลานั้น ๆ ไปเท่านั้นเอง โดยที่เราไม่รู้ถึงความขัดแย้งระหว่างสกุลขุนนาคกับอมตยกุล และเราไม่รู้ว่ามีในหลวงรัชกาลที่ 5 เองและรัชกาลหลัง ๆ มาได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์มาแล้ว หากจำเพราะในแวดวงของบ้านขุนนางชั้นสูงหรือรั้ววังของเจ้านายเท่านั้นสำหรับคนอย่างเรา ๆ พวกกบฏ ร.ศ.130 ย่อมเป็นคนเลวร้ายอย่างไม่ต้องสงสัย

ด้วยภูมิหลังดังกล่าวมา คนในแวดวงแห่งชนชั้นอันข้าพเจ้าถือปฏิสนธิมา ย่อมไม่ตื่นตื่นยินดียิ่งไรกับก้าวเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เพราะถ้าพวกนี้ทำไม่สำเร็จ เขาก็ต้องรับชะตากรรมดังพวก ร.ศ.130 หรือเลวร้ายกว่านั้นด้วยซ้ำ

แม้บิดาข้าพเจ้าจะมีเพื่อนที่ร่วมก่อการอยู่ในคณะราษฎรด้วยหลายคนก็ตาม เช่นนายดิเรก ชัยนาม, นายฉิม วีระไวทยะ และนายบรรจง ศรีจรูญ เป็นต้น โดยที่บิดาข้าพเจ้าเคารพนับถือความซื่อสัตย์และความสามารถของท่านเหล่านั้น แต่บิดาก็รังเกียจ “พวกก่อการแจวเรือจ้าง” ซึ่งติดหางคณะราษฎรเข้าไปได้ดิบได้ดีจนมีหน้ามีตาในวงราชการและรัฐวิสาหกิจ แกมพวกนี้บางที่ยังกอบโกยอย่างทุจริตเสียอีกด้วย โดยที่อย่างน้อยนายห้างฝรั่งได้

ตั้งมาตรฐานทางด้านจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพไว้ให้คนไทยนับถือเขาได้ว่าเขาสุจริต โดยที่เขาได้รับเงินเดือนสูงกว่าพวกเราที่เท่า และมีสิทธิกลับไปเยี่ยมบ้านได้โดยอภิสิทธิ์ต่าง ๆ ชนิดที่เราไม่เห็นเป็นข้อเสียหายใด ๆ ด้วยซ้ำไป

แม้ที่สุด จนเมื่อข้าพเจ้าเติบโตแล้วตอนโอนกิจการจากฝรั่งมาเป็นของไทย(ในชั้นบริหารชั้นสูง) และ (ในระดับต่ำลงมา) เมื่อให้ไทยยามทำหน้าที่แทนแขก เรายังกลัวความทุจริตต่าง ๆ กันเลย แสดงว่าเราถูกคุกคามของเรากันมาอย่างน่าเสียใจยิ่ง

ทางด้านต่อต้านผู้ก่อการนั้น ลูกพี่ลูกน้องของบิดาข้าพเจ้าคนหนึ่งก็ถูกกล่าวหาว่าร่วมอยู่ในขบวนการกบฏบวรเดชด้วย แล้วจะให้เราเป็นมิตรกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองดังกล่าวกระไรได้ไซ้แต่เท่านั้น ประชาธิปไตยที่ว่าย่อมไม่ใช่พหะที่จะเกื้อหนุนชนชั้นกลางในเมืองกรุงอย่างพวกเรา แต่ประการใด ถึงจะมีงานด้านเทศบาลเกิดขึ้นเป็นของใหม่ เราก็ก็นั่นแก่ ๆ อันมีชื่อเสียงเสียมาแต่รัชกาลที่ 6 มาเป็นนายกเทศมนตรี และยังไม่เห็นว่าจะมีอะไรดีขึ้นได้ทันใจเรา

ยิ่งเมื่อคณะรัฐบาลมโนปกรณ์นิติธาดาขัดกันเรื่องเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมด้วยแล้ว ฝ่ายหัวหน้ารัฐบาลย่อมใช้วิธีโจมตีเจ้าของสมุดปกเหลืองเล่มนั้น จนท่านผู้นั้นต้องถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์อย่างกลาย ๆ และถูกเนรเทศโดยทางอ้อมให้ไปอยู่ฝรั่งเศสเอาเลย

ทั้งหมดนี้ย่อมเป็นเหตุให้ชนชั้นอย่างเรา ๆ มีความหวาดระแวงในตัวหลวงประดิษฐมนูธรรมยิ่งนัก

ยิ่งได้อ่านพระราชกระแสในสมุดปกขาวที่ทรงตอบโต้ด้วยแล้ว ศรีทธาปสาทะในพระบารมีย่อมเป็นเหตุให้เราอยู่ในฝ่ายสถานะเดิมอย่างไม่ต้องสงสัย เพราะในแวดวงของวัฒนธรรมไทยในหมู่ชนชั้นกลาง วรรณะเวลาเราไม่ได้ตัดสินกันที่ตัวเนื้อหา

สาระทางสติปัญญา แต่เราเชื่อว่าใครพูดอะไร เขียนอะไร ถ้าคนสูงส่งเขียนหรือพูด ย่อมชวนเชื่อชวนฟังยิ่งกว่าขุนนางหรือประชาชนธรรมดา แม้ว่าผู้นั้นจะเป็นมันสมองของคณะราษฎรจนได้เป็นรัฐมนตรีแล้วก็ตาม

ยิ่งพระราชบัณฑิตขึ้นไปในทางที่หลวงประดิษฐ์ฯ มีความคิดเป็นคอมมิวนิสต์ชนิดที่จะมาบริบทพยัสสมบัติของพวกเราด้วยแล้ว พวกเราส่วนใหญ่ซึ่งไม่ได้อ่านสมุดปกเหลืองแม้สมุดปกขาวก็อ่านจำเพาะที่หนังสือพิมพ์ฝ่ายอนุรักษนิยมตัดทอนพระราชวิจารณ์มาลงพิมพ์ ยิ่งทำให้ภาพและความคิดของหลวงประดิษฐ์ฯ น่าเกลียดน่ากลัวยิ่งขึ้น

ภูมิหลังทั้งหมดนี้มีอิทธิพลมาจนข้าพเจ้าเกิด (ในปลายปีแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครอง) และจำความได้ จริงอยู่ เวลานั้นม.จ.วรรณไวทยากร วรวรรณ ได้ออก ประชาชาติรายวัน และต่อมาได้ทรงเข้าไปเป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลพลพลพยุหเสนา โดยที่ประชาชาติสนับสนุนทัศนคติทางด้านประชาธิปไตย แต่พวกเราก็มืดมืดเกี่ยวกับเจ้านายองค์นี้ จนเอาเรื่องส่วนตัวเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวของท่านมาดำเนินและหาว่าท่านขาดความจงรักภักดีที่ทิ้งเจ้าไปเข้าหาไพร่

ทั้ง ๆ ที่ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พวกบ้านเรารำคาญเจ้ากัน แต่หลังกบฏบวรเดชแล้ว เรากลับเห็นพระทัยเจ้านายกันมาก และหมั่นไล่เจ้าที่ไปสยบยอมกับพวกผู้ก่อการทุกองค์ รวมทั้งพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพยอาภาที่เป็นประธานในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ด้วย โดยที่เมื่อประธานคณะผู้สำเร็จองค์ก่อนนั้นปลงพระชนม์พระองค์เอง เรากลับส่งสารท่าน โดยหารู้ไม่ว่าทรงถูกบีบจากพวกเจ้าด้วยกันเองมิใช่น้อย

พวกบ้านเรานิยมชมชอบ น.ม.ส.ยิ่งกว่าม.จ.วรรณฯ ทั้ง ๆ ที่ขยาในกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เป็นเชษฐภคินีของเจ้าชายองค์หลังและเจ้าชาย

สององค์นี้ทรงถูกกดและ “กลั่นแกล้ง” มาในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองทั้งคู่ โดยมีเสียงลือเสียงเล่าอ้างกันว่าคณะราษฎรเคยติดต่อผ่านเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีให้เชิญเสด็จจ.ม.ส.เข้าร่วมในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ด้วยซ้ำไป หากท่านปฏิเสธ เรายังเห็นในคุณธรรมอันมั่นคงของท่านยิ่งขึ้นไปอีก

ฉะนั้น ประมวลวณวัน ของพระองค์ท่านจึงเป็นขวัญใจของพวกบ้านเรายิ่งกว่า ประชาชาติ เป็นเหตุให้พวกเราเห็นใจในทางอนุรักษนิยมยิ่งกว่าเสรีนิยมอย่างไม่ต้องพึงสงสัย

เมื่อข้าพเจ้าเติบโตขึ้น ไปงานรัฐธรรมนูญเห็นมีทหาร มีตำรวจ ยืนเฝ้าพจนรัฐธรรมนูญกันตั้งลี้ดลี้ดลี้ด เลยเข้าใจว่าประชาธิปไตยต้องมีพานแว่นฟ้าไว้ให้เคารพบูชา เป็นสรวงที่สืบต่อจากชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ เพราะบรรยาภาคทั่วไปในบ้านในโรงเรียน ไม่เห็นมีความเป็นประชาธิปไตยครูก็สอนอย่างเผด็จการ ทั้งบ้านเมืองก็มีแนวโน้มนำในทางเชื่อผู้นำชาติพ้นภัยยิ่งขึ้นทุกที มียูวชนทหารเข้ามาผ่านพ้นในระบบการศึกษามีการตั้งศาลพิเศษ เอาผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครอย่าง ร.ท.ณนรร ตาลลักษณ์ ไปประหารชีวิตที่สุดจนจับกรมขุนชัยนาทนเรนทร และขุนนางข้าราชการเก่า ๆ สมัยราชาธิปไตยกันไม่ใช้น้อย เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าเข้าข้างท่านเหล่านั้นมาแต่แรก และมีโอกาสรู้จักท่านนั้น ๆ กันเมื่อโตเช่น ม.จ.สิทธิพร กฤดากร พระยาตราภัยพิพัฒน์ พระยาเสนาสงคราม พระยาสุรพันธ์เสนีย์ หลวงมหาสิทธิโวหาร และนายไถง สุวรรณทัต จึงตื่นตื้นตันกับท่านนั้น ๆ กันนัก

ในช่วงเวลาทั้งหมดนี้ เราเข้าใจว่าเป็นประชาธิปไตย หรืออย่างน้อยโรงเรียนและกรมโฆษณาการก็สอนเราเช่นนั้น แม้เราจะเป็นเด็ก เราก็เริ่มมีปฏิกริยาต่อประชาธิปไตยมาแต่วัยแรกเริ่ม จริงอยู่ เราจะโทษนายปรีดีไม่ได้ในเรื่องนี้ เพราะตัวเลวร้ายอันเห็นได้ชัดคือจอมพลป. พิบูลสงคราม

หลวงพรหมโยธีและหลวงวิจิตรวาทการ

แต่ก็มีเสียงครหาในทากันหนาหูว่า ถ้าไม่มีนายปรีดี พนมยงค์ เสียแล้ว เราคงกินอยู่กันอย่างผาสุกในระบบเดิมภายใต้การปกครองในระบอบราชาธิปไตย ถึงเจ้านายจะทรงไว้ซึ่งพระเดชก็ทรงพระคุณ ถึงในหลวงจะอยู่เหนือราษฎร ก็บริสุทธิ์ยุติธรรม ดังขอให้ดูไปที่รัชกาลที่ 4 ที่ 5 เป็นตัวอย่าง แม้รัชกาลที่ 6 เราก็เชื่อกันว่าทรงถ่วงทวงให้มีประชาธิปไตยโดยผ่าน ดุสิตธานี ทั้งคณะราษฎรเองก็ยกย่องพระองค์ท่าน โดยพยายามกดรัชกาลที่ 7 ไว้ โดยที่เรากลับเห็นไปว่า พระมหากษัตริย์ย่อมจะพระราชทานรัฐธรรมนูญแน่ ดังพระปกเกล้าฯ ได้ทรงประกาศชัดแล้วว่าสหรัฐอเมริกาทหากพวกก่อการมาชิงสุกก่อนห่าม โดยหวังประโยชน์เพื่อพวกตนยิ่งกว่าเพื่อพลเมืองสยาม

เวลานั้นเจ้านายกำลังตกอับ ถ้าไม่ถูกจับก็ต้องเนรเทศพระองค์เองไปอยู่ต่างประเทศกันเป็นแถว ๆ โดยที่คณะราษฎร แม้จะแตกเป็นฝ่ายทหาร ฝ่ายพลเรือน ฝ่ายเผด็จการและฝ่ายเสรีนิยม แต่คนนอก ๆ อย่างพวกเรา ย่อมไม่มีทางที่จะเข้าใจอะไรได้ก็เลยเห็นเป็นปลาช่องเดียวกันไปหมดจึงอดเสียมิได้ที่จะส่งสารเจ้านายและข้าราชการเก่าที่ถูกออกจากราชการ โดยอดเสียมิได้ที่จะหมั่นใส่ผู้มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่สมัยใหม่ อันได้แก่พวกคณะราษฎรนั่นเอง โดยที่หลายต่อหลายคนทำตนเป็นเจ้า ยึดวังปารุสก์ วังสวนกุหลาบมาตั้งเป็นของตน แล้วภายหลังยังมีการจัดสรรปันแบ่งที่ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ออกจำหน่ายแจกให้พวกกันอย่างถูก ๆ อีกด้วย แล้วจะให้เราเข้าข้างฝ่ายไหนกันเล่า

ใช่แต่เท่านั้น เมื่อแรกรุ่งตรุนวัย ข้าพเจ้าไปขอขณเฑาะว์อยู่ดราว ๆ ปีครึ่ง ได้ไปสัมผัสบรรยากาศอนุรักษนิยมยิ่งกว่าสมัยอยู่บ้านเสียอีก เพราะพวกที่มาวัดนั้นนอกจากพวกเศรษฐีมีทรัพย์แล้ว ยังมีเจ้านาย และข้าราชการชั้นสูงจากสมัย

ราชาธิปไตยอีกมิใช่น้อย ทั้งนี้เพราะเจ้าคุณอาจารย์ท่านเป็นโอรสชั้นเอกของเมืองไทย เจ้าคุณอาจารย์ก็ได้อุบัติกับท่านนั้น ๆ ตั้งแต่ท่าน “ถูกคุณ” เพื่อให้ระบบราชการเข้าสู่ดุลยภาพมาแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว แต่ท่านเหล่านี้กลับจงรักภักดีมั่นคง (หรือตอนถูกคุณออกใหม่ ๆ จะไม่จงรักภักดีนักก็ได้ แต่มาถึงช่วงนี้กว่าทศวรรษล่วงไปแล้ว) โดยมีพวกที่ถูกออกจากราชการเพราะการเปลี่ยนแปลงเมื่อพ.ศ. 2475 สมทบกับพวกที่ถูกข้อหากฎการต่าง ๆ มาเพิ่มสมทบเข้า ข้าพเจ้าย่อมได้บรรยากาศแห่งศักดินาและอนุรักษนิยมอย่างเต็มตัว พวกนี้ไม่มีใครนิยมชมชอบนายปรีดิพนมยงค์เลย

ครั้งเมื่อนายควง ภัยวงศ์ แดกกันกับนายปรีดิด้วยแล้ว พวกอนุรักษนิยมเหล่านี้ย่อมถือหางฝ่ายพรรคประชาธิปไตยอย่างไม่ต้องสงสัย ยิ่งนายปรีดิพนมยงค์ มาเป็นนายกรัฐมนตรีเอง ถึงจะลาออกไปแล้ว รัฐบาลธำรงนาวาสวัสดิ์นั้นก็ถือกันว่าอยู่ในอาณัติของนายปรีดินั้นแล

บุคคลเหล่านี้ ย่อมโจมตีไปถึงตัวเกจิอาจารย์อย่างไม่ต้องสงสัย ดังจะเห็นได้ว่าผู้แทนราษฎรจากกรุงเทพฯ กรุงธนฯ ล้วนเป็นคนของพรรคประชาธิปไตยทั้งสิ้น ยิ่งนายโถง สุวรรณทัต ถูกขวางระเบิดจนขาขาดไปข้างหนึ่ง ยิ่งเป็นขวัญใจของพวกเรากันยิ่งนัก ทั้ง ๆ ที่พรรคประชาธิปไตยวิวาทกันเองอย่างน่าบัดสี เราก็งงใจ ดังกรณีที่ส่งทั้งนายโถง และนายสอ เสถบุตร ให้สู้กันเองที่ฝั่งธนบุรีของเราเป็นตัวอย่าง

ที่ร้ายยิ่งกว่านี้ ก็ตรงที่รัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. 2489 นั้นไม่ว่าเนื้อหาสาระจะเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้นกว่าฉบับ 2475 เพียงใดก็ตาม แต่พวกเราพากันเห็นว่านายปรีดิใช้ตัวบทกฎหมายเอาชนะคะคานฝ่ายตรงกันข้ามอยู่เสมอ เพราะเราไม่รู้ชี้ถึงชัยชนะของราษฎร โดยเฉพาะก็จากภาคอีสานจนมีพรรคสหชีพเป็นแนวนำ เรากลับเห็นว่าพวกนี้เป็นบัก

หนานบักเสี้ยว ดังที่พวกเราเห็นพวกบักชัได้เป็นพวกดำพรือ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเป็นพวกโจ้เขลาเบาปัญญา ถูกผู้แทนฯ หลอกให้เลือกเข้ามาโดยเอาจอบเอาเสียมไปแจกหรือไปหลอกขายในราคาถูก ๆ

เราเห็นกันว่าผู้แทนฯ ของเราจากเมืองกรุงต่างหาก จึงจะเป็นคนฉลาดและทรงไว้ซึ่งความสามารถ ทั้งบางคนยังมีชาติวุฒิมอันสูงส่งอีกด้วย เช่น หม่อมราชวงศ์สองพี่น้องในสกุลปราโมช เป็นต้น

แม้ นายวิลาศ โอสถานนท์ จะเป็นคนมีความรู้ความสามารถ ทั้งเคยเป็นผู้บังคับบัญชาบิดาข้าพเจ้ามาเสียด้วยซ้ำ แต่เมื่อ “เหล็กวิลาศ” ไม่อาจสู้ “ตะปูควง” ได้แล้วในการเลือกตั้งทางฝั่งพระนคร แต่ “อาจารย์” หรือ “ขรวัดท่าช้าง” กลับหาทางให้ได้เป็นประธานพฤฒิสภาขึ้นเช่นนี้ พวกเราชาวกรุงย่อมถือว่าเราถูกตบหน้าอย่างแรงนั่นเอง แล้วจะให้พวกเรานิยมชมชอบนายปรีดิกระไรได้

เมื่อข้าพเจ้าออกจากวัดมาเรียนชั้นมัธยมศึกษาสังครามได้ส่งบลลงแล้ว ทุกครั้งที่มีการหาเสียงเลือกตั้ง พรรคประชาธิปไตยจะหาทางกระแนะกระแหน “ขรวัดท่าช้าง” เสมอ เพื่อลดเกียรติภูมิรัฐบุรุษอาวุโสลง โดยเฉพาะก็ตอนที่นายปรีดิ พนมยงค์ ยอมลงมาเป็นนายกรัฐมนตรี หลังจากที่เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์มาแล้ว

ความข้อนี้นั้นพรรคประชาธิปไตยก็ให้ได้เอาเลย แม้เราจะไม่ได้ไปฟังคำปราศรัยหาเสียง แต่ญาติ ๆ เราและผู้ใหญ่ ๆ ของเราก็ก็นำมาเล่ากันอย่างสนุก โดยมักเห็นพ้องต้องตามวาทศิลป์ของพรรคฝ่ายค้านแทบทั้งสิ้น

ประเด็นหลักที่รัฐบาลถูกโจมตีก็คือ (1) ไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจนให้ได้ ทั้งนี้เพราะเงินเพื่อจากปัญหาสงคราม (2) พรรคพวกของนายปรีดิผูกขาดการเป็นรัฐบาลมาแต่โคนล้มจอมพลป.พิบูลสงครามได้ ไม่ว่าจะรัฐบาลทวี บุณยเกตุ หรือแม้จนรัฐบาลเสนีย์ฯ คณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่ก็คน

ของนายปรีดี หลังจากนั้นก็ปรีดี 1-2-3 อ่างฯ 1-2-3 ฯลฯ โดยนายปรีดีก็ดักไม่ให้ นายควงกลับขึ้นมา เป็นนายกรัฐมนตรี ทั้งนี้เพราะว่าอิจฉาวิชาความ เป็นผู้นำของบุคคลผู้นี้ ซึ่งได้แสดงฝีมือมาแล้ว ตอนล้มจอมพล. โดยที่เวลานั้นไม่มีใครกล้า รับภาระดังกล่าว อย่างน้อยนายควง ก็บอกกับชาว พระนครเช่นนั้น และเราเชื่อเขาก็อย่างสนิท

นอกจากนี้แล้วเรายังเห็นกันว่านายควงสามารถนำข้าราชการเก่า ๆ และเจ้านายที่มีผลงาน มาแล้วในอดีตกลับมาร่วมงานได้ยิ่งกว่านายปรีดี ซึ่งมีแต่ข้าราชการเก่าบางคนและเจ้านายที่อ่อน เชิง โดยพวกนี้ยอมสยบให้กับสมุนซ้ายขวาของ นายปรีดีกันทั้งสิ้น ในขณะที่รัฐบาลควงเปิดโอกาส ให้ทำนั้น ๆ เป็นอิสระ ดำเนินนโยบายอย่างซื่อ สัตย์เสรี โดยที่ตอนนี้ (3) รัฐบาลอ้างถูกกล่าวหาในทางทุจริตอย่างหนาหูขึ้นทุกที แม้บุคคลใน คณะรัฐมนตรีก็ไม่ปฏิเสธคำกล่าวหาตั้งว่านี้ ส่วน (4) กรณีที่ทหารคับแค้นใจที่ถูกรัฐบาลพลเรือนบีบ ingsคับนั้นพวกเราไม่มีทางล่วงรู้เอาเลย

ใช่แต่เท่านั้น เมื่อมาถึงตอนนี้ ญาติ ๆ และครู ๆ ของเราหลายต่อหลายคน พวกกันบ่นคิดถึงสมัยเชื่อนำชาติหันภัยกันอีกแล้ว พวกกันพูดว่าสมัยจอมพล. ปิบูลสงคราม ปกครองบ้านเมืองนั้น มีการก่อสร้าง ถนนหนทางไปบางปู บางแสน น้ำไหลไฟสว่าง บัดนี้ น้ำไฟไม่สะดวก (เพราะหลังสงคราม โรงไฟฟ้าถูกทำลาย จึงมีกระแสไฟไม่เพียงพอ การประปาก็ขัดข้อง) ทั้งถนนหนทางก็ทรุดโทรม (เพราะรัฐบาล กำลังตั้งตัวหลังจากสงครามโลก และของจาก ภายนอกก็ยังไม่เข้ามา เงินตราก็อัดคัต)

บางคนถึงกับคิดถึงการเคารพธงชาติ 8 โมงเช้า 6 โมงเย็นว่าเป็นระเบียบวินัยที่ดีพวกกันคิดถึงเครื่องแบบยุวชนทหารว่าทำให้เยาวชนเรียบร้อย ทุกคน ตัดผมสั้นเหมือนกันหมด แต่งตัวเหมือนกันหมด แม้จะยังรังเกียจการถูกบังคับให้ผูกเนคไท ให้ผู้หญิง ใส่หมวกและให้เลิกกินหมากแต่กลับล้มความเป็น

เผด็จการเสียแทบทั้งสิ้น เพราะชนชั้นกลางที่ไม่มีกิจกรรมทางการเมือง ที่ไม่ห่วงเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ในการแสดงออก ย่อมไม่ต้องกระทบกับอำนาจเท่าไรนัก

ที่แปลกก็คือ โรงเรียนข้าพเจ้านั้น เป็นของ พวกคริสตังฝรั่งเศส ซึ่งเคยถูกจอมพล.เนเรศ บาทหลวงชาตินั้นไปในสมัยสงครามอินโดจีน และเคยบังคับให้คนถือคริสต์กลับมาถือพุทธเสีย ด้วยซ้ำ แต่ครูคริสตังของข้าพเจ้ายังหวงกลับไปคิด ถึงจอมเผด็จการอย่างนั้นได้ มิใช่ต้องเอ่ยถึงพระ มหาเถระโดยเฉพาะก็ทางวัดเบญจมบพิตรและวัด สามพระยา ซึ่งพอใจระบอบราชาธิปไตยหรือระ บอบเผด็จการยิ่งกว่าระบอบประชาธิปไตยอย่าง แน่นนอน แม้เจ้าอาวาสทั้งสองในเวลานั้นจะเป็นสังฆ มนตรี ตามพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ที่มีรูปแบบเป็นประชาธิปไตยกว่าที่แล้ว ๆ มากก็ตาม

นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ครูและพระซึ่งมีอิทธิ พลังทางด้านปลูกปั้นทัศนคติของผู้คน ถ้าอยู่ใน แวดวงของชนชั้นกลางหรือชั้นสูงแล้ว ย่อมเป็นไปได้ ในทางอนุรักษสถานะเดิมและนิยมรัฐบาลเผด็จการ ยิ่งกว่าประชาธิปไตย

ด้วยเหตุฉะนั้นเมื่อจอมพล. กับจอมพลผิน ชุณหะวัณ ทำรัฐประหารขึ้นเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 พวกเราจึงไม่เห็นเป็นอนันตริยกรรมแต่อย่าง ใด เพราะคณะรัฐประหารฉลาดพอที่จะ

(1) นำเอาพรรคประชาธิปไตยมาขีด เพื่ออ้าง ว่าสนับสนุนประชาธิปไตย เพราะรู้ว่าพรรคนี้โดย เฉพาะตัวหัวหน้าพรรคเป็นที่นิยมชมชอบใน หมู่มหาชนคนเมืองกรุง และเป็นศัตรูคู่อาฆาตทาง การเมืองกับนายปรีดี พนมยงค์

(2) นำเอากรณีสวรรคตมาเป็นเหตุทำลายล้าง นายปรีดีและพวก โดยพรรคประชาธิปไตยเชื่อ หรือสมยอมที่จะทำลายฝ่ายตรงข้าม แม้หัวหน้า พรรคจะเป็นเพื่อนน้ำสาบานมาด้วยกันแต่กาล ก่อน เราก็มองไม่เห็นกันว่าเขาเป็นคนระดับสัตย์

เพราะเขาเคยตระบัดสัตย์มาแล้วสมัยเมื่อยังเคยดื่ม
น้ำพระพิพัฒน์สัตยามาแต่เก่าก่อน โดยเรากลับเห็น
ว่าเขาหนีจากมัจฉาทิสฺฐิ คินเข้าสู่สัมมาทิสฺฐิ ในทาง
ยึดองค์พระมหากษัตริย์เป็นสรณะ สำหรับเรื่องกรณี
สวรรคต ข้าพเจ้าจะกล่าวโดยพิสดารเป็นต่าง
หากออกไปในภายหลัง

(3) นำเอาคุณค่าของวัฒนธรรมเดิม โดย
เฉพาะในทางพระราชพิธีของราชาธิปไตยกลับมา
ใช้เพื่อความชอบธรรมโดยอ้างว่าพิธีกรรมเหล่านี้
ถูกคณะราษฎรพวกหัวก้าวหน้าทำลายไป เช่นให้มี
การกราบถวายบังคมกันอีกแทนยืนเคารพ และม
ีการคืนดีกับผู้หลักผู้ใหญ่ในสมัยราชาธิปไตย เพื่อ
ฉีกกำลังต่อต้านนายปรีดีและพวก เช่น ให้มีการ
เชิญพระบรมอัฐิรัชกาลที่ 7 เสด็จนิวัตพระ
นครพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ให้ม
ีการถวายพระเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระ
นครสวรรค์วรพินิต ที่พระเมรุมาศท้องสนามหลวง
ต่อท้ายงานพระบรมศพ และเชิญเสด็จพระองค์
เจ้าบวรเดชกลับคืนเข้าสู่พระนคร หลังจากที่ทรงลี้
ภัยการเมืองไปแต่พ.ศ. 2476 เป็นต้น

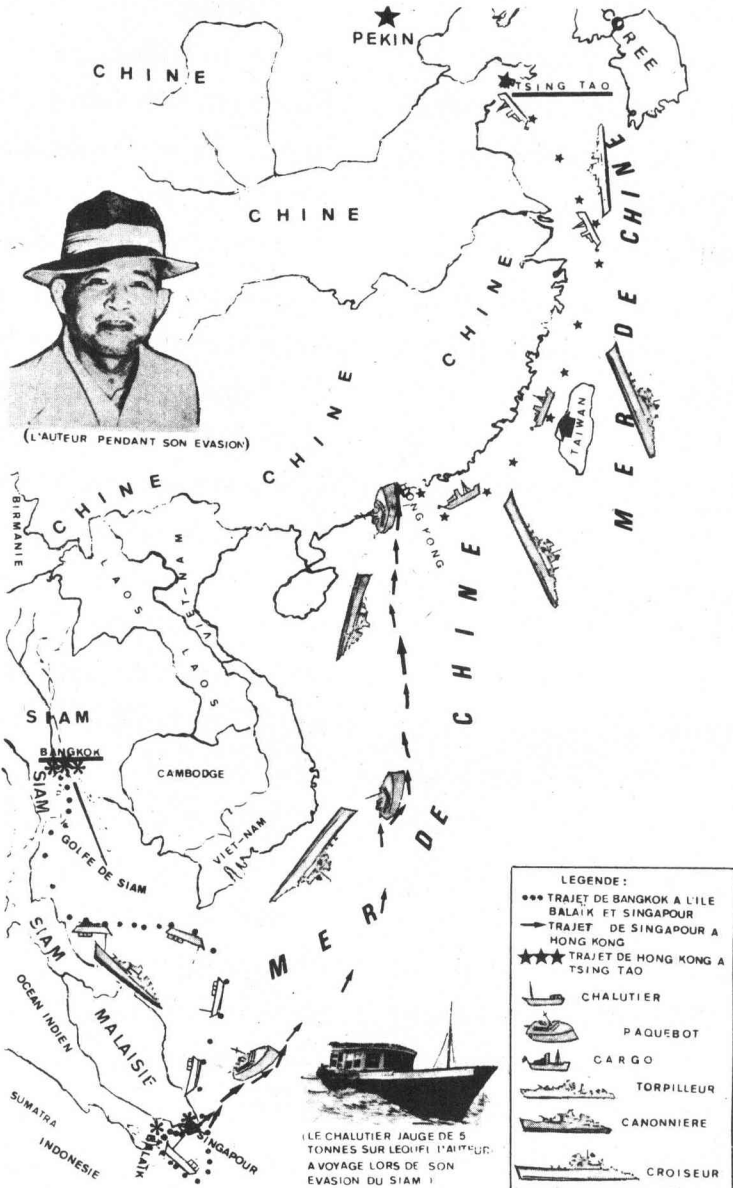
(4) ที่เขาประกาศให้เราเชื่อคืออาหารนั้นชื่อมี
ีสะอาด จอมพลผืนถึงกับร้องให้ให้เห็นการโง่เกิด
ขึ้นในวงการรัฐบาล ทั้งทหารยังใช้อำนาจเผด็จ
การลดราคาน้ำแข็งเปล่า ก๋วยเตี๋ยว โอเลี้ยง ได้ใน
บัดดลอีกด้วย โดยที่ราคาของพวกนี้ขึ้นพรวด ๆ
ตามมาในภายหลังและจอมพลผืนก็ร่ำรวย
อย่างมหาศาล ตลอดจนบริษัทบริวารของเขา
ด้วย แต่ในช่วงแรกนั้นเรายังไม่เห็นลายของเขา
นอกไปจากนี้แล้ว คณะรัฐประหารและรัฐบาล
พรรคประชาธิปัตย์ยังร่วมกันกำจัดชื่อเสียงเกียรติ
คุณของนายปรีดีและพรรคพวกในทุก ๆ ทาง
ที่สุดจนกรมตำรวจได้ใช้วิธีอันป่าเถื่อนทำทารุณกับนัก
การเมืองชั้นนำของพรรคสหชีพเป็นจำนวนไม่
น้อย พวกเราชาวกรุงก็ไม่ตื่นตัวกันเพียงพอ เพราะ
เราไม่รู้จักนักการเมืองเหล่านั้น เราไม่เห็นความ

สำคัญของเขาในภาคอีสาน ทั้งเรายังเชื่อว่าลือที่ชน
ชั้นปกครองปล่อยออกไปอย่างกว้างขวางอีกด้วย
ว่า คนพวกนี้ทูลจริตคิดมิชอบ ทั้งนี้เพราะเราสนใจ
แต่เรื่องของเราชาวบางกอกหรือความกินดีอยู่ดีของ
ชนชั้นเราเท่านั้นเอง

เราเป็นเด็กชั้นหลัง เราจะรู้ได้อย่างไรว่าพระ
ยาศรีวิศาลวาจา นั้นเป็นศัตรูคู่อาฆาตมากับนายปรีดี
ที่นายควงนำเอามาใช้เพื่อประโยชน์ทางการเมือง
ของเขา เพื่อโค่นล้างเพื่อนน้ำมิตรเดิม ยิ่งพระยา
ศรีฯ เป็นโทรที่มาหาเจ้าคุณอาจารย์ที่วัดเป็นประ
จำ โดยมาซ้ำเติมนายปรีดีและพวกอยู่เสมอ แล้ว
เราหรือจะไม่เชื่อเจ้าคุณพระยา อดีตปลัดทุน
ฉลองกระทรวงการต่างประเทศที่หนุ่มที่สุดในเวลา
นั้น ซึ่งได้ดีเพราะความรู้ความสามารถแห่งความ
เป็นนักเรียนอังกฤษ โดยไม่มีชาติอคติเกี่ยวข้องกับกระ
ไรได้ ต่อภายหลังข้าพเจ้าเติบโตขึ้น ได้เรียนรู้จากผู้
ร่วมงานกับท่านผู้น้อยอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะทาง
สภาภาษาชาติจึงรู้ว่าท่านปราศจากความสามารถใน
การบริหาร และขาดจริยธรรมหลักในการตัดสินใจ
เสียด้วย ยิ่งตอนท่านยอมลดสถานะจากองคมนตรี
ลงมาเป็นสมุหรับใช้เผด็จการสฤษดิ์ ธนะรัชต์ด้วย
แล้ว ยิ่งเห็นจุดยืนของท่านอย่างเด่นชัดว่าผู้ที่รับ
พระบรมราชโองการให้ร่างรัฐธรรมนูญในรัชกาล
ที่ 7 มีจิตสำนึกต่อต้านประชาธิปไตยเพียงใด
และที่ร้ายยิ่งกว่านั้นก็ตรงที่จอมพลสฤษดิ์ไม่
เห็นคุณค่าของบุคคลผู้นี้ ถึงกับเคยเอ็ดเอาต่อ
หน้าธารกำนัล โดยเห็นว่าคุณสมบัติของท่าน
ด้อยกว่าหลวงวิจิตรวาทการด้วยประการทั้งปวง
อีกด้วย

ว่าจำเพาะตัวข้าพเจ้าเอง แม้เมื่อเรียนอยู่ชั้น
มัธยมศึกษา ได้เริ่มหาหนังสือจากหอพระสมุดมา
อ่านอยู่อย่างขะมักเขม้น เช่น สารานุกรมเด็ก ซึ่งเพิ่ง
เริ่มมีพิมพ์เป็นเล่มแรกในงานศพพระยามโนปกรณ
นิติธาดา และพระนิพนธ์อื่น ๆ ของเจ้านาย แล้ว
จะให้ข้าพเจ้านิยมชมชอบฝ่ายราชาธิปไตยหรือประ

TRAJET PARCOURU PAR L'AUTEUR LORS DE SA SECONDE
EVASION DU SIAM.

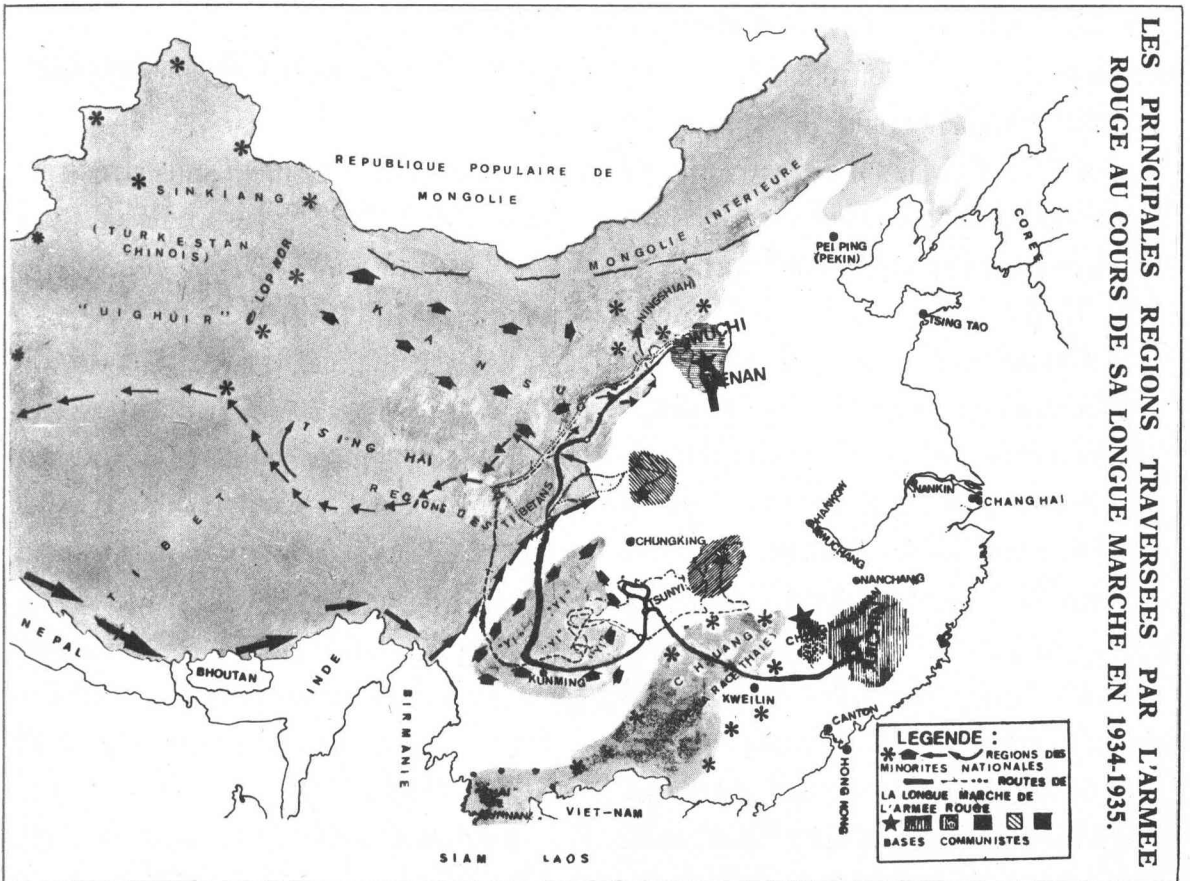

เส้นทางของปรีดี พนมยงค์ ระหว่างการลี้ภัยครั้งที่ 2 ออกจากประเทศไทย

ปรีดี พนมยงค์ ขณะแสดงความยินดีกับท่านประธานเหมา ในงานวันชาติจีนที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 1965

ชาติปไตยเล่า

โดยที่สมัยนั้นตลาดหนังสือก็อุดมไปด้วยเรื่องราวที่ยกย่องสมัยเจ้า โดยโยนความผิดต่าง ๆ ไปให้คณะราษฎร หนังสือของ “ไทยน้อย” “นายหนวอย” ฯลฯ ล้วนสรรเสริญ เจ้าฟ้าประชาธิปกฯ ขึ้นผู้พระราช และพระองค์เจ้าบรมเดช ยังบุคคลเช่นพระยาตราภัยพิพัฒ ก็เขียนเรื่อง ผันร้ายของข้าพเจ้า ออกมาในช่วงนี้อีกด้วย

แม้ตัวร้ายในเรื่องจะเป็นพิบูลสงครามและอดุลเดชจรัส ยิ่งกว่าประติษฐมนูธรรม แต่แทบทุกเล่มก็อดเสียมิได้ที่จะให้คะแนนลบแก่ท่านผู้นั้นด้วยหาไม่ก็หาทางกระแนะกระเหน เช่น โยงคดีนายถวัติ ฤทธิเดช ฟ้องพระปกเกล้าฯ ว่าต้องได้รับความสนับสนุนเห็นชอบจากผู้เขียนแถลงการณ์ฉบับที่ 1 โจมตีพระมหากษัตริย์องค์นั้น และเจ้านายในพระราชวงศ์อย่างไม่ต้องสงสัย

โดยที่รัฐบาลคง อภัยวงศ์ ภายหลังรัฐประหาร ได้มีขุนนางเก่าเข้าร่วมด้วยและมีที่ท่าว่าจะสามารถมาก หาก “ถูกใจ” ออกไปเสียก่อน เราจึงผันหวานกันว่าท่านผู้บริสุทธิ์ยุติธรรมในสมัยราชาธิปไตยเหล่านี้ ถ้ามีโอกาสคงปกครองบ้านเมืองได้ดีกว่าพวกคณะราษฎรเป็นแน่แท้ เพราะอย่างน้อยหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ก็ได้ทิ้งอุดมการณ์ 2475 ไปแล้ว

ทั้งนี้ย่อมเป็นเหตุให้คนอย่างข้าพเจ้านิยมชมชอบระบอบอภิรัฐมนตรี องคมนตรี และวุฒิสภา ซึ่งพระมหากษัตริย์หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ มักเลือกสรรท่านพระน้ำพระยารุ่นลายคราม กลับเข้ามามีบทบาทกันอีก โดยทิ้งพวกผู้ก่อการไปเกือบหมดสิ้น แล้วจะไม่ให้เรานิยมชมชอบรัฐธรรมนูญฉบับ 2492 ยิ่งกว่าฉบับ 2489 กระไรได้

โดยที่ฉบับได้ตุนั้น ถึงแม้เราจะรังเกียจ แต่ก็เห็นว่าเป็นการเหมาะสมแล้วละกระมัง ที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ออกมาปลดอำนาจพวกที่เป็นคณะราษฎรไปเสียได้ เพราะข้าพเจ้ารำคาญมานานแล้ว

ที่วันที่ 24 มิถุนายนกลายมาเป็นวันชาติและคณะราษฎรก็ปกครองแผ่นดินมาถึง 15 ปีแล้ว แต่ชีวิตอย่างเรา ๆ ก็ไม่เห็นมีอะไรดีขึ้น โดยเราผันหวานกันไปว่าประชาธิปไตยใช้เวลาเพียง 15 ปีก็พอ และเราลืมนึกให้กว้างไกลออกไปถึงผลได้ในชนบทถึงสิทธิเสรีภาพของมวลชนที่แปรสภาพจากความเป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินมาเป็นราษฎร คือเจ้าของประเทศ ที่อย่างน้อยก็มีสิทธิส่งผู้แทนของตนเข้ามายังรัฐสภาหรือสภาผู้แทนราษฎร โดยที่เขาสามารถทำหน้าที่ของเขาอย่างสมควรหรือไม่เพียงใดเป็นอีกประเด็นหนึ่ง

คนที่ไม่รู้จักแยกแยะประเด็นหลัก ประเด็นย่อย ไม่รู้จักหลักการ อุดมการณ์ว่าแตกต่างไปจากการมอมเมาโดยวิโมฆณาชวนเชื่อ ไม่แลเห็นเนื้อหาที่เป็นสาระหรือแก่น ว่าต่างไปจากเปลือกกระพี้ที่อ้างว่าเป็นประชาธิปไตย ย่อมยากที่จะเลื่อมใสในระบอบการปกครองโดยวิธีนี้ได้

แม้จอมพลพิบูลฯ จะจี้รัฐบาลคงออกไปแล้ว แต่ก็ฉลาดในการรักษาโครงสร้างอย่างวิธีการของพรรคประชาธิปัตย์ และวุฒิสภาไว้ ให้เห็นว่าเขานิยมชมชอบระบอบก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ใน พ.ศ. 2475 เสียซ้ำ (โดยเขาเริ่มชื่อผู้แทนพรรคต่าง ๆ มาเป็นพวกเขายังขึ้นทุกที รวมทั้งผู้แทนพรรคประชาธิปัตย์ด้วย)

ที่จริงประเพณีก้มลงกราบถวายบังคมพระราชพิธีถวายพระเพลิง ตลอดจนงานบำรมราชาภิเษก ฯลฯ ล้วนเกิดจากน้ำมือรัฐบาลพิบูลสงคราม หรือของพวกรัฐประหารทั้งสิ้น ใช่แต่เท่านั้น เขายังเชิญเจ้านายและขุนนางเก่า ๆ ตลอดจนพวกปฏิภิกิริยา เข้าอยู่ในคณะรัฐมนตรีของเขาด้วย เช่น พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย พระยาเทพหัสดิน (ซึ่งเขาเป็นคนเอาเข้าคุก และสั่งประหารชีวิตลูกชายท่านมาแล้วถึง 2 คน) และ ม.ร.ว.ศีกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น

ยิ่งอภิมหาอำนาจที่พวกเรานับถือมาแต่สมัยลง

ครามโลกครั้งที่ 2 หรือก่อนนั้น โดยเฉพาะก็อังกฤษ และอเมริกา ก็ล้วนรับรองรัฐบาลอย่างนี้ โดยที่กรมประชาสัมพันธ์ (ซึ่งเปลี่ยนมาจากกรมโฆษณาการ) และหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ก็ให้การสนับสนุน (เพราะถ้าไม่สนับสนุน ก็จะถูกจับกันเป็นระลอก โดยถูกฆ่าตายกันเนือง ๆ ด้วย โดยที่เรากลับไปเกลียดแต่อดีตเฝ้า ศรียานนท์ เพียงคนเดียว โดยที่ยังคิดให้เป็นระบบไม่เป็นนั่นเอง) แล้วเราจะไม่ชอบพอรัฐบาลพิบูลสงครามกระไรได้ เพราะมีทั้งผู้สำเร็จราชการ องคมนตรี วุฒิสมาชิกคอยคานอำนาจไว้ และให้ความรับรองอย่างถูกต้ององแก้อีกด้วย โดยที่ท่านเหล่านี้ส่วนมากเป็นตัวแทนมาจากสายราชาธิปไตยเดิม ย่อมช่วยกระพือความคิดอนุรักษนิยมเดิมของเราให้เคารพเลื่อมใสรัฐบาลใหม่อยู่เองเป็นธรรมดา

ด้วยเหตุฉะนั้นจึงไม่เป็นการแปลกประหลาดที่คนอย่างข้าพเจ้าจะเข้าข้างรัฐบาล เมื่อเกิดกบฏวังหลวง ตอนที่นายปรีดี พนมยงค์ และพวกกลับเข้ามาพยายามยึดอำนาจคืน โดยที่คนอย่างข้าพเจ้าย่อมไม่มีทางที่จะรู้ได้ว่า รัฐบาลพิบูลฯ ในเวลานั้น แต่งตั้งกันขึ้นอย่างเป็นโมฆะ แทบไม่แตกต่างไปจากคราวประกาศสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นเลย

แม้ฝ่ายนายปรีดีจะยึดวิหุกุระจ่ายเสียได้แล้ว และประกาศให้นายดิเรก ชัยนาม เป็นนายกรัฐมนตรีเสียซ้ำ โดยที่ท่านผู้นี้ เคยมีบุญคุณมา กับพวกเรา และข้าพเจ้าเคยรู้จักท่านเป็นส่วนตัว เสียด้วย แต่เราก็ตกใจช่วยรัฐบาลเผด็จการของพิบูลสงคราม ทั้งนี้ก็เพราะรัฐบาลเองก็มีวิหุกุระต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่ออยู่ต่างหาก และแพร่ขยายข่าวลือออกไปว่า ถ้านายปรีดียึดอำนาจรัฐได้จะตั้งตัวเป็นประธานาธิบดี จะถ่วงพระบรมศพลงแม่น้ำเจ้าพระยาโดยไม่มีการถวายพระเพลิง และจะฆ่าเชื้อพระวงศ์ลงจนถึงขึ้นหม่อมหลวง

ความบัดซบของข้าพเจ้าที่เชื่อรัฐบาลนั้น กว่า

จะถอนตัวออกได้ก็ต่อเมื่อเห็นความเลวร้ายของรัฐบาลพิบูลสงครามยิ่งขึ้นทุกทีในตอนหลังต่างหาก โดยเฉพาะก็ตอนที่เขาประกาศเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 โดยกลับไปใช้ฉบับ 2475 และยุบรัฐสภาลง ให้เห็นธาตุแท้แห่งความเป็นเผด็จการของเขา จนคนที่เรานับถืออย่างม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ปฏิเสธที่จะสมัครผู้แทนราษฎรเอาเลย การกระทำทั้งนี้ จอมพล.ปลงมือปฏิบัติการตอนที่พระเจ้าอยู่หัวเสด็จนิวัตพระนคร ขณะที่ทรงลงเรือรบพระที่นั่งของไทยแล้ว และจอดรออยู่ที่ในอ่าวไทยนี้เอง เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าเห็นสันดานของเขาย่างชัดแจ้ง ว่าเขาขาดความจงรักภักดีอย่างแท้จริง แสดงว่าเขาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ทำตนดั่งหนึ่งดั่งโต๊ะหรือโจโฉเอาเลย (จอมพลถนอม กิตติขจร ใช้วิธีเดียวกันเมื่อปฏิวัติตัวเองเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2514 เพราะทหารไม่มีปัญหาคิดอะไรได้ใหม่ไปกว่าวิธีอันเราเห็นอยู่เดี๋ยวนี้) และการโกงกินของคณะรัฐประหารก็ชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างที่ถ้าเอารัฐบาลอำรงนาวาสวัสดิ์มาเทียบเข้าแล้วจะไม่ได้เศษส่วนในร้อยเอาเลย

แม้รัฐบาลอำรงฯ หรือที่ลุดจนรัฐบาลปรีดีฯ จะมีการรุกรานเสรีภาพส่วนบุคคลอยู่บ้าง แต่เทียบ กับรัฐบาลพิบูลฯ สมัยนี้แล้ว เขาเลวร้ายกว่ายิ่งนัก

ไม่แต่เท่านั้น หากผืนและพิบูลเองล้วนเป็นบุคคลที่คนอย่างข้าพเจ้าทนไม่ได้เอาเลย ขนาดหลวงกาจสงครามที่ร่วมงานมากับเขา เขายังหักหลังกันอย่างเลือดเย็น โดยที่ตัวของเผ่าก็หักหลังพิบูลและสฤษดิ์ และสฤษดิ์ก็หักหลังเผ่าและพิบูล ทั้งหมดนี้ แสดงว่าพวกนี้ขาดจริยธรรมในทุกข้อทุกกระทง เป็นที่ตั้งแห่งความนับถือไม่ได้เอาเลย หากควรแข่งด่ากันลงไปทุกชั้นตอน

จะอย่างไรก็ตาม จำจะต้องยอมรับว่า คนอย่างข้าพเจ้าเห็นชัดแล้วว่า คณะรัฐประหารทำลายประชาธิปไตย แต่ตัวเองก็หาได้นิยมชมชอบประชาธิปไตยไม่ ลึก ๆ ยังกินว่า ถ้าถวายพระพรราชอำนาจ

คือนองค์พระมหากษัตริย์ให้เป็นราชาธิปไตยกัน
อีก คือทางออกของบ้านเมือง

ที่จริงจอมพลเองก็เคยถึงกับพลังปากพูดออกไปในทำนองนั้น ยิ่ง สยามรัฐและหนังสือพิมพ์ปฏิ
กิริยาต่าง ๆ ล้วนมีอิทธิพลแก่คนอย่างข้าพเจ้ากันมิ
ใช่น้อย

พวกนี้ใช้วิธีการทุกอย่างทุกประการที่จะทำ
ลายนายปรีดีและคณะ แล้วจะให้ข้าพเจ้านิยมชม
ชอบท่านผู้นั้นแลประชาธิปไตยตามแบบของท่าน
กระไรได้

เมื่อข้าพเจ้าออกไปเรียนหนังสืออยู่เมืองอังกฤษ
ถึงจะได้เรียนกฎหมายรัฐธรรมนูญแต่ปีแรก แต่
บรรยากาศในโรงเรียน ในมหาวิทยาลัย และใน
เนติบัณฑิตยสภา ล้วนเป็นไปในรูปแบบของคักคินา
ของราชาธิปไตย ยิ่งกว่าที่จะสนับสนุนประชาธิปไตย
โดยแท้ทั้งสิ้น ทั้งยังไปได้จิตสำนึกที่ผิด ๆ มา
ด้วยว่า จำเพาะคนอังกฤษหรือเชื้อสายแองโกลแซก
ซันเท่านั้นจึงจะบริหารราชการแผ่นดินได้ตามแบบ
ประชาธิปไตย

แม้กระนั้นอาจารย์ที่ปรึกษาของข้าพเจ้าที่มหา
วิทยาลัยอังกฤษยังบอกไว้ด้วยว่า ที่อังกฤษยิ่งใหญ่
ได้ เพราะพวกอภิชนปกครองต่างหาก เมื่ออังกฤษ
เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้นเพียงใด อาณานิคมก็ทรุด
เซลงเพียงนั้น ทั้งนี้เพราะอภิชน(aristocrats)
เท่านั้น ที่รู้จักให้ความยุติธรรมเพราะมีศักดิ์ศรีของ
ชนชั้นสูง(noble oblige) โดยได้รับการ
ศึกษาในเรื่องความชอบธรรม หรือความ
ไม่ถากถอล (fairness) ที่จะเรียกร้องต่อ
การเสมอภาพ ภราดรภาพ และเสรีภาพนั้น เป็น
ความบ้าคลั่งของพวกฝรั่งเศส ซึ่งปกครองบ้านป
ครองเมืองของตนเองไม่ได้แต่ไปปกครองอาณ
านิคมที่โพ้นทะเลด้วยการเอาอย่างอังกฤษ

โดยที่เวลานั้นอังกฤษมีรัฐบาลอนุรักษนิยมปก
ครองอยู่โดยตลอด แต่เซอร์ซิล อีเดน จนนแมกมิ
แลน โดยที่เรารับคำสั่งสอนมาแต่เล็กให้นับถือเซอร์

ซิลและอีเดนมาแล้วด้วย ในขณะที่รัฐบาลฝรั่งเศส
เวลานั้นล้มแล้วล้มอีก แล้วจะให้คนอย่างข้าพเจ้า
เลื่อมใสประชาธิปไตยกระไรได้

ใช่แต่เท่านั้น ข้าพเจ้ายังชอบใจอ่านงานเขียน
ของเอเดมัน เบิร์ก ที่ต่อต้านการปฏิวัติฝรั่งเศสอยู่
ด้วย โดยได้ซื้อเดิมมาจากบาทหลวงที่โรงเรียน
อัสสัมชัญ อันเรียกวอลแตร์ รุสโซ โรเบสปีแอร์
และคณะปรัชญาเมธีประชาธิปไตยในสมัยศตวรรษ
ที่ 18 ว่าพวกบ้าคลั่งนอกศาสนามาแล้วด้วย โดย
ที่เห็นกันว่า มาร์กซ์และเลนินเป็นผีห่าซาตานไป
เลย โดยที่รัฐบาลพิบูลสงครามก็ปลุกผีคอมมิวนิสต์
พร้อม ๆ กับโจมตีประชาธิปไตยที่มีราษฎรเป็น
ใหญ่พร้อม ๆ กันไปด้วยในตัว

ไม่แต่นักเรียนอังกฤษรุ่นข้าพเจ้าเท่านั้นที่มี
ทัศนคติโดยนัยลบเกี่ยวกับประชาธิปไตย แม้เนติ
บัณฑิตรุ่นแรก ๆ ที่เคยถึงกับเป็นประธานรัฐสภา
และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ยังเคยปรารภ
ว่า การปกครองสมัยราชาธิปไตยนั้นเจ้านายท่าน
ปกครองด้วยความร่วมมือของขุนนางข้าราชการที่
เป็นผู้ดี

ส่วนระบบที่เรียกว่าเป็นประชาธิปไตยนั้น คือ
การปล่อยให้ไพร่มาครองบ้านครองเมือง มันจึงยุ่ง
เหยิงและอะพราธจากความสุภาพเรียบร้อย

เมื่อข้าพเจ้ากลับมาจากประเทศอังกฤษแล้ว
ผู้คนที่ข้าพเจ้าคบหาสมาคมก็ล้วนเป็นเจ้านายและ
ขุนนางเก่า ๆ แก่ ๆ หาไม่ก็พวกที่เป็นอนุรักษ
นิยมแทบทั้งสิ้นซึ่งรวมถึงนักเรียนอังกฤษโดยทั่ว ๆ
ไปด้วย

ข้าพเจ้าไม่เคยคบหาสมาคมกับคนที่มิหัวก้าว
หน้าที่รักประชาธิปไตย ข้าพเจ้าไม่เข้าใจว่าทำไม
ผู้คนจึงไปติดคูกิตตะระงกัน

ต่อภายหลังดอกข้าพเจ้าจึงเกิดญาณทรรศนะ
ขึ้น เพราะเห็นความฉ้อฉลของชนชั้นปกครองมาก
ขึ้น และเห็นว่าเจ้ากิตติ ไพรกิตติล้วนเป็นคนเหมือน
กัน ทั้งยังรู้จักพระรู้จักพระยามากขึ้น จึงเห็นว่า

ท่านเหล่านี้หลายคนเป็นคนดี หลายคนเป็นคนเลว โดยที่ส่วนมากมักดูถูกราชกรด้วยกันทั้งนั้น

ข้าพเจ้าเข้าใจว่าประเด็นหลักอยู่ตรงนี้ ซึ่งแม้จนบัดนี้แล้ว ขนชั้นนำของเราที่ยังตกลงกันไม่ได้ ฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอ้างว่านิยมราชาธิปไตย (แต่ไม่กล้าใช้คำนี้) หากอ้างว่านิยมยกย่องสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ต้องการให้ชนชั้นปกครองหรืออภิสิทธิ์ชนปกครองบ้านปกครองเมือง โดยพยายามหาคนที่สามารถ บริสุทธิยุติธรรมมาดำเนินงานด้านรัฐ แม้จะบกพร่องบ้างทางด้านความบริสุทธิ์ แต่ก็ใช้อำนาจเพื่อความมั่นคงของชาติหรือเพื่อรักษาสถานะเดิมของระบบอภิชนไว้ได้ ย่อมถือได้ว่าบุคคลนั้น ๆ ควรเป็นประมุขในการดำเนินนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน

ข้าพเจ้าเองอยู่ฝ่ายนี้ โดยไม่รู้ตัวมาเป็นเวลานาน ถ้าข้าพเจ้าไม่อยู่ฝ่ายนี้ คนอย่างข้าพเจ้าคงไม่นิยมชมชอบกับการที่นายสัญญา ธรรมศักดิ์ มาเป็นนายกรัฐมนตรี ต่อเขาแสดงฝีมือว่าไร้สมรรถภาพแล้วต่างหาก ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าความผิดพลาดไม่ได้อยู่ที่ตัวเขาเท่านั้น หากอยู่ที่การคัดเลือกสรรหาคนอย่างนี้มาปกครองบ้านปกครองเมืองต่างหาก เพราะนั่นคือรากฐานแห่งการดูถูกราชกร โดยถือว่าชนชั้นปกครองเท่านั้นที่รู้จักเลือกสรรผู้ดำเนินงานด้านรัฐประศาสน์

จริงอยู่ ก่อนหน้านั้นข้าพเจ้ารังเกียจคนอย่างสัญญา ธรรมศักดิ์ มาแล้ว แต่ข้าพเจ้าเข้าใจว่า

- (1) รังเกียจความเป็นเผด็จการของเขา
- (2) รังเกียจวิถีชีวิตอันสกปรก โสมมและทุจริต คิดเบียดเบียนราษฎรของเขา
- (3) รังเกียจวิธีการของทหารที่เข้ามารังแกพลเรือน ซึ่งย้อนหลังกลับไปรังเกียจถึงคณะรัฐประหารด้วย หากคิดเข้าไปประมาณ 1 ทศวรรษเป็นอย่างน้อย
- (4) รังเกียจวิธีแสวงหาความชอบธรรมของเขา ด้วยการหันเข้าหาสถาบันพระมหากษัตริย์ ยกย่อง

เจ้านายและขุนนางเก่า รวมทั้งใช้สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเครื่องมือ (ซึ่งจอมพลป.เคยใช้มาแล้ว และเลิกไปแล้วเมื่อไม่ได้ผลสมประสงค์) กับใช้กลโบายฆ่าไก่ให้ลิงกลัว

(5) รังเกียจวิธีการ "พัฒนา" ของเขาที่ช่วยให้คนรวยรวยขึ้น คนจนจนลง โดยที่มือกิมหาอำนาจเข้ามามีอิทธิพลเหนือรัฐบาล โดยผ่านทหารยิ่งขึ้นทุกที

ต่อเมื่อถึงรัฐบาลสัญญาและสภานามมาแล้วต่างหาก ที่ข้าพเจ้าจึงเกิดสติปัญญาขึ้นว่า ไม่ว่าจะใช้พิธีกรรมทำท้าวมีความชอบธรรมใด ๆ ในการปกครอง ถ้าไม่ลงไปหาประชาชนกรโดยแท้จริง เพื่อให้เขาได้ใช้สิทธิของเขาอย่างจริงจังแล้วไซ้ รัฐบาลนั้น ๆ ไม่มีทางที่จะก้าวไปสู่ประชาธิปไตยได้

ด้วยเหตุฉะนั้นข้าพเจ้าจึงรังเกียจรัฐบาลธานินทร์ ยิ่งขึ้นไปอีก แม้รัฐบาลพลเรือนทั้ง 2 นี้ จะอ้างว่าไม่ได้โกงกินดังรัฐบาลสฤษดิ์ แต่ก็สนับสนุนทหารทางด้านเงินราชการลับ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของการคอร์รัปชันขนานใหญ่ จะผิดกันก็แต่ธานินทร์ใช้อำนาจเผด็จการเลวร้ายเสียยิ่งกว่าทหาร ในขณะที่สัญญาใช้อำนาจอันเป็นเผด็จการ แต่ใช้วิธีรอมชอมให้เห็นว่าเป็นคนดีที่ทำผิดเป็นเท่านั้นเอง

กล่าวโดยสรุปก็คือ ข้าพเจ้ามีความคิดทางด้านประชาธิปไตยที่พัฒนามาช้าโดยไม่ได้อาศัยการอ่านงานของนายปรีดี พนมยงค์ มาเลยก็ว่าได้ ถึงอ่านก็มีอคติ โดยไม่พยายามทำความเข้าใจใด ๆ หากประสบการณ์สอนให้ตัวเองมา

หลังจากที่ได้ประสบพบเห็นราษฎรตาตำ ๆ เห็นความยากแค้นของเขา เห็นความสามารถของเขา ยิ่งรู้ซึ่งถึงวัฒนธรรมพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน เข้าใจรูปแบบการปกครองของชาวบ้าน โดยโยงไปหาสมัยโบราณ โดยไปหาพุทธปรัชญาว่าด้วยธรรมาธิปไตย และเข้าใจถึงความสำคัญของราษฎรที่ตัวกัน จึงเห็นคุณค่าของประชาธิปไตย

โดยที่แท้จริงมากขึ้น โดยที่ได้เผชิญกับรสอันร้อน และเผ็ดมากกับเผ็ดจางการด้วยตนเอง ตั้งแต่สมัย ถนอม กิตติขจรเรื่อยมาจนถึงธานินทร์ กรัยวิเชียร ฯลฯ

ยิ่งเห็นว่าการแก้ปัญหาของบ้านเมืองด้วยการ แต่งตั้ง โดยเลือกอภิสิทธิ์ชนขึ้นมาบริหารงานแผ่นดิน โดยเชื่อความสามารถและความบริสุทธิ์ยุติธรรมของบุคคลนั้น ๆ เป็นไปไม่ได้เสียแล้ว ไม่ว่าจะใช้สถาบันสูงส่งอันศักดิ์สิทธิ์มาเป็นแกนนำใด ๆ จะใช้อำนาจทหารอันเกรียงไกรใด ๆ และจะรังแกฝ่ายค้านต่าง ๆ ในระดับไหน ๆ ก็จะไม่มีความพาศระเทศชาติให้รอดพ้นคลื่นลมไปสู่สันติสุขได้

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จะถอยหลังเข้าคลองไปในทางที่รัฐประศาสน์นั้นไม่ได้แล้ว ทั้ง ๆ ที่ การถอยหรือคืนเข้าสู่บรรทัดฐานและย้อนหลังกลับไปดูอดีตอย่างเข้าใจให้ถูกต้องถ่องแท้เป็นการสมควรแต่จะหวนกลับไปหาสมัยบ้านเมืองที่ตั้งกรุงศรีอยุธยาสมัยแรก หรือสมัยแผ่นดินพระจุลจอมเกล้าฯ นั้น อย่าได้ฟังหวัง เพราะในอดีตสมัยนั้น ๆ ก็มีความเลวร้ายอยู่มีใช้น้อย หากเราควรดูให้เห็นทั้งข้อดีข้อเสียแล้วนำมาประยุกต์ใช้ โดยน้อมตนลงไปรับใช้ราษฎร ไม่ใช่ดูถูกดูแคลนราษฎร ชนิดที่อ้างว่าพวกนั้นเป็นไพร่ที่ไร้การศึกษา โดยเราสูงส่งกว่า

การคิดช่วยเหลือผู้ยากไร้ จากจุดยืนของคนที่สูงส่งกว่า โดยยื่นมือลงไปเอื้ออาทรให้พวกนั้นกระตือรือร้นมา แต่พวกนั้นต้องห่างจากเราทั้งทางอำนาจและโภคทรัพย์ นับเป็นมิจฉาทิฐิโดยแท้ เพราะเราไม่แก้ความฟุ้งเฟ้อเหิมของเรามา เราขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน เรามีมือหังการมมังการและหวาดระแวง กลัวสูญเสียอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง เราจึงใช้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์ทางไสยศาสตร์มอมเมาตัวเราเองและผู้อื่น โดยใช้กิลบบายที่สกปรกโลมมต่าง ๆ ที่นับว่าเป็นอันตรายยิ่งนัก

ข้าพเจ้าเห็นว่าเวลานี้ คนที่คิดเช่นนี้ในหมู่ผู้ที่ถือตัวว่ามีการศึกษา ถือว่าเป็นอภิสิทธิ์ชนในสังคม มีอยู่เป็นจำนวนมากมีใช้น้อย หลายคนต้องการกลับไปสู่สมัยสุภะดี รัชชัต หรือสมัยราชาธิปไตยกันเลยทีเดียว ดังถ้อยคำที่พรำพรพรรณมาถึงสมัยราชาธิปไตยนั้น ล้วนเป็นไปโดยนัยบวกลบอย่างปราศจากข้อวิจารณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น แม้จะต้องยอมรับกันว่าสมัยสุภะดีนั้นเป็นโศกนาฏกรรม แต่ก็คิดเห็นกันว่าคนอย่างนี้จำเป็นสำหรับความอยู่รอดของบ้านเมืองและสถาบันหลัก ในทางรักษาสถานะเดิมในสังคม

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ไม่จำเป็นต้องพูดกันถึงความสุจริตยุติธรรมขั้นพื้นฐาน หากพูดกันถึงความอยู่รอดของชนชั้นบน โดยไม่เคยเข้าใจถึงความยากแค้นและการถูกรังแกของชนชั้นล่าง ๆ ลงไปอย่างแท้จริง นึกเห็นกันเพียงว่าถ้าเกิดอุทกภัย วาตภัย หรือเกิดโรคภัยไข้เจ็บ ก็เอาปัจจัยสี่ไปแจกให้บ้าง เท่านั้นก็เป็นงานประชาสัมพันธ์เพียงพอแล้วสำหรับชนชั้นปกครอง โดยเข้าใจกันว่าประชาชนยังต้องการเป็นผู้ถูกปกครอง แล้วจะไม่ให้คนของเราเป็นราษฎรที่เป็นเจ้าของประเทศอย่างเคียงบ่าเคียงไหล่กับพวกอภิสิทธิ์ชนต่าง ๆ บ้างละหรือ

ประสิทธิภาพหรือความเด็ดขาดของระบบเผด็จการนั้น เป็นประโยชน์ต่อชนชั้นปกครองเท่านั้น โดยราษฎรตาตา ๆ ต้องรับเวรรับกรรมจากพิษภัยอันปราศจากขบวนการยุติธรรม และปราศจากสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ชนอย่างไม่ต้องสงสัย ใครสนับสนุนทฤษฎีและการปฏิบัติเช่นนี้มันจะเป็นมนุษย์ผู้มีธรรมประจำใจหาได้ไม่ หากเป็นเพียงอมนุษย์หรือรากษสในเรือนร่างของปลุกชนต่างหาก

ข้าพเจ้าเองเมื่อรอดพ้นจากจินตนาการแห่งความคิดอันเป็นมิจฉาทิฐิเช่นว่านี้ออกไปได้แล้ว ยิ่งเห็นคุณค่าของแนวความคิดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำทัศนคติดังกล่าวของกรุงสยาม โดยที่ท่านเป็นคนแรกที่ปลุกราษฎรให้ตื่น

ขึ้นด้วยแถลงการณ์ฉบับแรกของคณะราษฎร
ที่ประกาศก้องขึ้นในเช้าตรู่ของวันที่ 24 มิถุ
นายน 2475

คนเราเมื่อตื่นขึ้นแล้ว จะไม่มีวันหลับอีก หาไม่
ไหนเลย กอ.รมน. จึงยังกำจัดผู้นำกรรมกรและผู้นำ
กสิกรกันอยู่ตลอดมาเล่า

สำหรับเราผู้มีการศึกษาดีโดยทั่ว ๆ ไป หรือ
ถือตัวว่าเป็นชนชั้นนำต้องอย่าเห่อเหิมในทาง
อัตนิยม หากต้องอุทิศชีวิตและการทำงานเพื่อรับใช้
ราษฎรส่วนใหญ่ซึ่งยากไ้กว่าเรา ทั้งทางความ
รู้ ความคิด ตลอดจนความมั่นคงในชีวิต

พร้อม ๆ กันนั้นเราก็ต้องเรียนรู้จากราษฎร
เหล่านั้น เอาความคิดของประชาชนคนส่วนใหญ่ที่
เป็นกระดูกสันหลังของชาติมาเป็นแกนนำ เพื่อให้
อำนาจสูงสุดในการปกครองบ้านปกครองเมืองมา
จากเขาและกลับไปสู่เขา โดยระดมกำลังความสา
มารจากทุกฝ่าย ให้มารวมมือกันเพื่อจุดมุ่งหมาย
อันนี้ ไม่ต้องโจมตีกัน ไม่ต้องเอาเปรียบใคร แม้
ขุนนางเก่าใหม่ ก็ต้องร่วมมือกัน ให้เป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน เพื่อผดุงชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ต้องมุ่งที่ความบริสุทธิ์ ยุติธรรม และสันติ
ธรรม ให้มีการเอารัดเอาเปรียบกันให้น้อยลง
ให้หมดการกดขี่ขูดรีดไป และให้กำจัดความฟุ้งเฟ้อ
เห่อเหิมให้หมดไป โดยใช้วิทยาศาสตร์เอาชนะไสย-
ศาสตร์ ใช้พุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น ๆ เป็นตัว
หลักในการลดความเห่อเหิมตัว เพื่อบังเกิดความเอื้อ
อาทร มีเมตตากรุณาธรรมแก่กันและกัน เพื่อเป็น
พลังในทางความสามัคคี โดยรักษาเอกราชและ
อธิปไตยไว้ อย่างตั้งตัวเป็นกลาง ชนิดที่ไม่ยอมให้
ยภิมหาอำนาจหนึ่งใดเข้ามาล้ากรายเราได้ในทาง
ใด ๆ และเราเองก็ไม่ต้องการเบียดเบียนเพื่อนบ้าน
ด้วยประการใด ๆ หากมีน้ำใจไมตรีต่อกันและ
กัน ทั้งระดับราษฎรกับราษฎร และรัฐต่อรัฐ

ข้าพเจ้าเข้าใจว่านี่คือทัศนคติของนายปรีดี
พนมยงค์ ซึ่งท่านได้แสดงออกทั้งทางคำพูด ข้อ

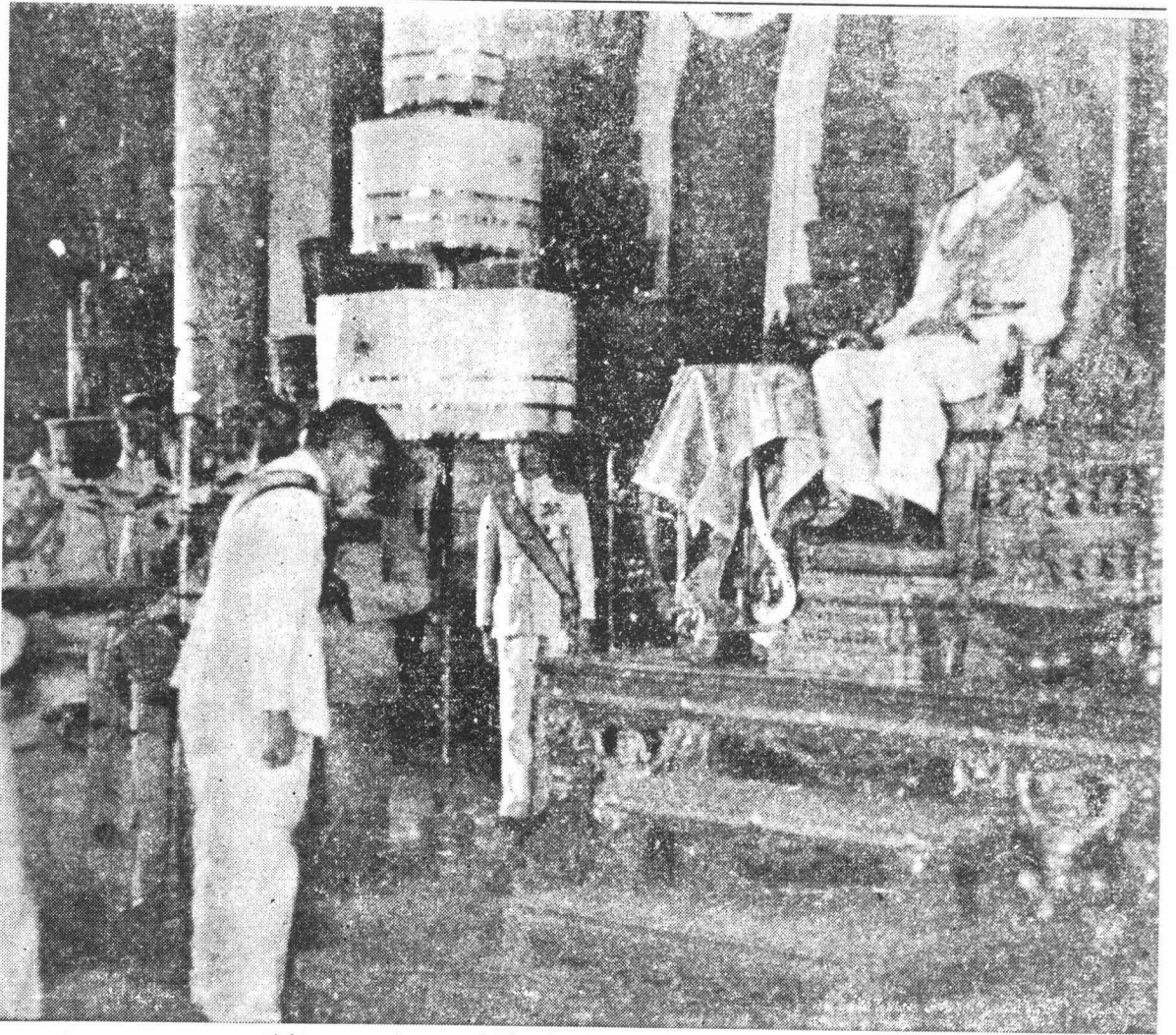
เขียน และการกระทำตั้งแต่ก่อนมีอำนาจทางการ
เมือง และในสมัยที่บริหารบ้านเมือง จนปลาสนา
การไปจากอำนาจนั้น ๆ

จริงอยู่ ในสมัยเมื่อท่านควบคุมนโยบายแห่ง
รัฐอยู่เอง ท่านย่อมต้องพึงผู้อื่นอีกมากมาย ใน
การดำเนินงานด้านรัฐประศาสน์ ซึ่งย่อมต้อง
มีความผิดพลาดและขาดตกบกพร่องด้วยมิใช่
น้อย โดยท่านเองก็ยอมรับในระยะเวลาต่อมา
แต่ท่านปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์ บริสุทธิ์ ยุติ
ธรรม และด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตนเสมอมา

ที่ข้าพเจ้ากล่าวมานี้ ผู้ที่ตั้งตัวอยู่ในฝ่ายเผด็จ
การ ที่ไม่ถือธรรมเป็นอำนาจย่อมยากที่จะเห็น
พ้องต้องด้วยได้ เพราะลึก ๆ ลงไป พวกนี้ไม่เชื่อ
ประชาธิปไตยที่แท้จริง ไม่เคารพนับถือราษฎร
และไม่เชื่อในธรรมานุภาพ หากเชื่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์
มหัศจรรย์ทางไสยศาสตร์ ทั้งวิถีชีวิตของเขาก็กลับ
ปลับสลับปรกเกินกว่าที่จะเชื่อได้ว่านายปรีดีเป็นคน
ดีได้ถึงเพียงนี้

ใช่แต่เท่านั้น ความคิดขั้นพื้นฐานทางด้านประ
ชาธิปไตยของนายปรีดีที่มีแนวโน้มนำไปทางสังคม
นิยมแบบเสรี ที่จะให้ราษฎรเป็นใหญ่ ยังเป็นการ
ทำทลายอภิสิทธิ์ชน ที่ต้องการนำเอาวิธีของเผด็จ
การมาบริหารงานในระดับล่าง ๆ ทั้งทางห้าง
ร้าน โรงเรียน และกรมกอง ตลอดจนภายในบ้าน
เรือนอีกด้วย ทั้งนี้โดยไม่ต้องกล่าวถึงสติปัญญาอัน
ล้ำยุคล้ำสมัยของท่าน อันคนที่มีตบอดเหล่านี้ตาม
ไม่ทันกันอีกด้วย

โดยที่ใครเลยเล่าจะยอมรับว่าตนโง่เขลา เบา
ปัญญา ก็เลยต้องหาทางทำลายล้างนายปรีดีด้วย
ประการต่าง ๆ ก็เมื่อหาทางทำลายกันซึ่ง ๆ หน้า
ไม่ได้ จึงต้องใช้กรรมลวงรอดเป็นแพะ แม้นายปรีดี
จะชนะความในศาลมาแล้วไม่รู้ว่าที่ศาลต่อก็
ศาล ที่ชี้ให้เห็นความบริสุทธิ์ของตนในเรื่องนี้ แต่ผู้
ที่แปดเปื้อนอยู่กับคดีนี้หรือที่ใช้คดีนี้เป็นผลประ
โยชน์ทางการเมือง จึงยังคงโจมตีข้อเสียเกียรติ

นายปรีดี พนมยงค์ กำลังเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คุณของนายปรีดีอยู่อีกต่อไป แม้ท่านผู้นี้จะวายชนม์ล่วงลับไปแล้วก็ตาม

เราต้องไม่ลืมที่จะยอมชนะอาลัยดี สุทธิสุทธิ ปัจจุตติ นี่เป็นพระอมตวาจาของพระบรมศาสดา ข้าพเจ้าจึงถือเป็นหน้าที่ ที่ต้องเขียนถึงข้อความนี้ให้แพร่หลายออกไป เพราะข้าพเจ้าเองก็เคยตกอยู่ในข่ายแห่งความสงสัยดังกล่าว จนเอาชนะอคติข้อนี้ได้ จึงหวังใจว่าการนำประสบการณ์ของตนเองมาตีแผ่ จะช่วยคนมีเดบอดที่รักความเป็นธรรม เช่นข้าพเจ้าอีกเป็นจำนวนไม่น้อย ให้ได้เข้าใจถูกต้องถ่องแท้เพื่อเกิดศรัทธาปสาทะในพระอมตวาจาแห่งตถาคตเจ้าดังกล่าวนั้นจงทั่วกัน

ต่อแต่นี้ไป ข้าพเจ้าจะขอเขียนถึงความคลี่คลายขยายตัวทางความนึกคิดของข้าพเจ้าเกี่ยวกับกรณีสวรรคต ที่เริ่มจากความดำทะมึนมืดที่มีต่อนายปรีดี พนมยงค์ จนกลายเป็นความขาวกระจ่างและบริสุทธิ์ผุดผ่องของท่านเป็นลำดับไป

กรณีสวรรคตนั้นเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 แห่งช่วงการเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 2 ของนายปรีดี พนมยงค์

พวกเราที่เคยนิยมชมชอบนายปรีดีมาแต่ตอนที่ท่านเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ผู้สามารถก่อตั้งขบวนการเสรีไทย จนนำอิสระอธิปไตยคืนมาให้ประเทศไทยได้ภายหลังสงครามโลกครั้ง

ที่ 2 เริ่มเกิดความแคลงใจในการที่ท่านรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาแต่ครั้งแรกแล้ว โดยพวกเราเชื่อผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ของเราอย่างถนัดนี้ ว่านายปรีดีมีแผนการโค่นล้างนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นที่รักใคร่ชอบพอของมหาชนทุกคนขึ้นในเมืองกรุง

การที่นายควงต้องแพะแ่นเสียในรัฐสภาจนต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็เพราะถือกันที่ว่านายปรีดีอยู่เบื้องหลังร่างพระราชบัญญัติที่นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ส.ส.พรรคสหชีพนำเสนอ เป็นเหตุให้นายควงทำนายปรีดีว่าถ้าเก่งจริง ก็ต้องลงมาแสดงเอง อย่างกุมอำนาจอยู่เบื้องหลังรัฐบาลอีกต่อไปเลย

ข้อเท็จจริงจะเป็นเช่นนี้หรือไม่ ข้าพเจ้าไม่ทราบ ทราบแต่ว่ากระซิบ ๆ กันเช่นนี้ เป็นอันว่านี่เป็นครั้งแรกที่นายปรีดีเสียคะแนนนิยมจากคนอย่างเรา ๆ ที่เข้าใจบทบาทของนายปรีดีในการนำประเทศไทยให้หลุดพ้นจากความเป็นเมืองขึ้น พวกเราเห็นกันว่า ท่านขึ้นไปสูงแล้ว ไม่น่าจะลดตนลงมาต่ำ และเมื่อท่านมาเป็นนายกรัฐมนตรี เราก็มองไม่เห็นกันที่ท่านทำได้ดีกว่าคนอื่น

โดยเฉพาะคนอย่างข้าพเจ้า ซึ่งมีทัศนคติในทางลบเกี่ยวกับรัฐบาลมาเกือบจะโดยตลอดทุกรัฐบาล แม้ในเวลานั้นจะอายุเพียง 13 ปีเศษ แต่ก็ไม่เป็นที่ให้นิยมชมชอบรัฐบาลปรีดี พนมยงค์แต่อย่างใด มิใช่ว่าบิดาจะชอบพออยู่กับรัฐมนตรีบางท่านด้วยซ้ำไป และข้าพเจ้าก็เคยได้พบปะพูดจามา กับบางท่านก่อนหน้านั้นแล้วด้วย

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ข้าพเจ้ามีแนวโน้มทางด้านอนาธิปไตยมาแต่เยาว์วัยนิยมยกย่องผู้ที่สูญเสียอำนาจ ยิ่งกว่าผู้ที่มีอำนาจ รักความบริสุทธิ์ยุติธรรม ยิ่งกว่าการบริหารงานในระดับรัฐของบุคคลอื่นใด มิใช่ว่าเขาผู้นั้นจะเก่งกล้าสามารถถึงเพียงใด ก็ยากที่จะทำให้ราษฎรสามัญอย่างเรา ๆ เห็นได้ว่า เขาทำคุณประโยชน์อะไรให้แก่รัฐและ

ราษฎร

ประกอบกับเหตุผลที่กล่าวมาก่อนแล้ว เกี่ยวกับกำพิตของตน และการเติบโตมาจากวัดและโรงเรียน ตลอดจนแนวโน้มทางการอ่านหนังสือและกระแสการเมืองในช่วงนั้น ย่อมเป็นเหตุให้ข้าพเจ้าเข้าข้างพรรคประชาธิปัตย์อย่างสนิทใจ และเชื่อในความบริสุทธิ์ยุติธรรมของเขาด้วย โดยเฉพาะก็ตอนที่เขาเป็นฝ่ายค้าน ทั้งยังส่งสารเจ้านายทั้งหลายทั้งปวง ที่ถูกคณะราษฎรบังคับขู่เอาไว้เวลานั้น โดยที่ลึก ๆ ลงไปแล้ว ตัวเองก็นิยมระบอบราชาธิปไตย เพราะเกิดมาไม่ทันสมัยนั้น

ในวันสวรรคตนั่นเอง ฟังประกาศรัฐบาลว่าเป็นเรื่องอุบัติเหตุแล้ว ดุมันไม่น่าจะเป็นไปได้เลย ที่แรกพวกเราในบ้านก็ได้แต่เศร้าโศกเสียใจ ถึงร้องไห้ร้องไห้กันไปตาม ๆ เพราะบ้านเมืองขาดพระเจ้าอยู่หัวมานาน เพิ่งเสด็จกลับมาและกำลังจะจากไป แม้จะไม่ได้ทรงปกป้องอะไรให้คนอย่างเรา ๆ ก็ทรงเป็นสัญลักษณ์แห่งความร่มเย็น เป็นสถาบันสูงสุดที่เชื่อมคนในชาติเข้าด้วยกัน ทั้งยังทรงกำลังหนุนแน่น โดยที่ทรงอารีรอบแก่พสกนิกรโดยทั่วไปอีกด้วย

หลังจากนั้นไม่นานก็มีการตั้งกระทู้กันในรัฐสภา มีเสียงครหาตลอดออกมาว่ารัฐบาลทำการไม่รอบคอบ ไม่มีการชันสูตรพระบรมศพให้ถูกต้องง่องแท้ และพนักงานเสวกาชาดพบบาดแผลที่พระวรกายต่างหากไปจากที่รัฐบาลประกาศอีกด้วย จนมีเสียงลือเสียงเล่าอ้างว่า หรือดีร้ายจะถูกลอบปลงพระชนม์หาไม่ก็ทรงปลงพระชนม์ชีพเอง ดังกรณีประธานคณะผู้สำเร็จราชการองค์แรกในรัชกาลพระองค์ท่าน

ไม่ช้าไม่นานหลังจากนั้น ก็มีการตะโกนกันในเรื่องภาพยนตร์ว่าปรีดีฆ่าในหลวง แม้จะมีการจับกุมคนผิด ซึ่งชั้ดทอดถึง นายเลียง ไชยกาล และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์แต่คนอย่างเรา ๆ ซึ่งเห็นพรรคประชาธิปัตย์เป็น

ขวัญใจประชาชน กลับเชื่อในคำตะโกนนั่นกันมากขึ้น เพราะแม้นายปรีดีจะพ้นตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปแล้ว รัฐบาลถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ก็ถือกันว่าอยู่ภายใต้ฉายนายปรีดีนั่นเอง

ยิ่งรัฐบาลอารังแก้ไขให้กระจ่างไม่ได้ในเรื่องกรณีสวรรคต และแม้จะลาออกไปแล้ว ก็ตั้งกันเข้ามาใหม่ หนแล้วหนเล่า เราก็เลยเชื่อกันว่ารัฐบาลชุดต่าง ๆ เหล่านี้ผลัดเปลี่ยนเวียนกันเข้ามากุมอำนาจไว้ เพื่อปกปิดข้อเท็จจริงในเรื่องกรณีสวรรคตนั่นเอง โดยที่ระหว่างนี้ แม้จะมีศาลกลางเมืองเกิดขึ้น ก็หาได้ข้อสรุปอะไรให้กระจ่างชัดเจนไปได้ไม่ แถมมีข่าวลืออย่างหนาหู ว่านายปรีดีเข้าควบคุมบงการศาลกลางเมืองอยู่เบื้องหลังอีก

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือพรรคประชาธิปัตย์ได้ใช้กรณีสวรรคตเป็นสื่อในการทำลายนายปรีดีโดยตรง เพราะถ้าทำลายนายปรีดีได้ ก็เท่ากับทำลายพรรคสหชีพและพรรคแนวรัฐธรรมนูญได้ด้วย โดยที่สองพรรคนี้คือศัตรูคู่อาฆาตที่สำคัญของพรรคประชาธิปัตย์ ถ้าปราศจากพลังรวมของสองพรรคนี้แล้ว พรรคประชาธิปัตย์ย่อมตั้งรัฐบาลได้อย่างไม่ปัญหา

กโบายนี้ เด็กอายุ 13-14 อย่างข้าพเจ้าจะไปรู้เท่าทันได้อย่างไร แม้ผู้ใหญ่ในแวดวงแห่งครอบครัวของเราจะเชื่อกันไปตาม ๆ เพราะรัฐบาลเริ่มการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์อีกแล้ว โดยเฉพาะก็ถึงเรื่องกรณีสวรรคตไปในทางต่อต้านรัฐบาล ทั้งยังมีการจับกุมผู้คนฝ่ายตรงกันข้าม ที่หาว่ารัฐบาลพัวพันกับกรณีสวรรคตดังกล่าวอีกด้วย

ด้วยเหตุฉะนี้ เมื่อเกิดรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 โดยผู้นำทางทหารให้คำมั่นสัญญาว่าจะละวางกรณีสวรรคตให้เป็นทีกระจ่าง พวกเราจึงอนุโมทนาสาธุการกันตาม ๆ ไป โดยที่คณะทหารกับพรรคประชาธิปัตย์ร่วมมือกันขึ้นไปหานายปรีดี พนมยงค์โดยตรง ว่าเป็นต้นคิดปลงพระชนม์พระเจ้าอยู่หัวในพระโกศ แม้จะไม่ได้ลงมือเองก็ตาม

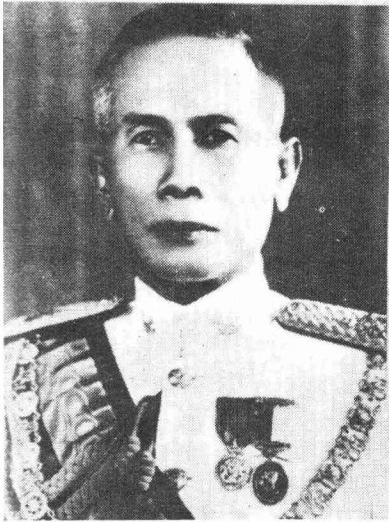
โดยที่ก่อนหน้านี้ หนังสือพิมพ์ของพรรคหรือที่ฝึกใฝ่ในพรรคนี้ ได้ลงเรื่องราวโจมตีนายปรีดีและร.อ.วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ร.น. มาก่อนแล้ว โดยมีรายลิลิต ชนิดที่เขียนเอ่อยอย่างโจ่งครึมตรงไปตรงมา ว่านายเรือเอกผู้นี้เป็นมือปืนปลิดพระชนม์ชีพพระเจ้าอยู่หัว

เด็ก ๆ อย่างข้าพเจ้า ซึ่งชอบอ่านร้อยกรองอยู่แล้ว เมื่อมารู้ชื่อ “คนเนรคุณ” ที่ “สังหาร” พระเจ้าแผ่นดินของเราเข้าเช่นนี้ จะไม่เชื่อถืออะไรได้ ทั้งยังนิยมชมชอบหนังสือพิมพ์ อิทธิธรรมและ ธรรมานุกาพย์ขึ้นไปทีกล้าลงข้อความดังกล่าว แม้จะถูกฟ้องเป็นคดีหมิ่นประมาท แต่เมื่อเกิดกรณีรัฐประหารขึ้น โจทก์หนีไปจำเลยก็ยอมลอยตัว

นอกจากนี้แล้ว นายโถง สุวรรณทัต ส.ส.ชาเดียวของจังหวัดธนบุรีเรายังจัดทำละครขึ้นเล่นที่โรงภาพยนตร์ชิงสะพานพระพุทธรยอดฟ้า ฝั่งธนอีกด้วย โดยโหมโฆษณาชวนเชื่อว่าหาโรงละครแห่งใดในฝั่งพระนครแสดงไม่ได้ จึงต้องนำมาแสดงยังโรงหนังทางฝั่งข้างนี้ ทั้ง ๆ ที่ตอนนี้เป็นช่วงหลังรัฐประหารแล้ว และละครเรื่องนี้เล่นถึงกรณีสวรรคตโดยทำฉากให้เห็นเป็นพระที่นั่งบรมพิมาน และมีผู้ลอบเข้ามาเปิดพระวิสูตร ยิ่งพระเจ้าอยู่หัวจนสวรรคต

แล้วจะไม่ให้เราเชื่อได้อย่างไร ว่ากรณีสวรรคตเป็นการลอบปลงพระชนม์ โดยมีนายปรีดีเกี่ยวข้องด้วย ไม่โดยตรงก็โดยอ้อม นายโถงใช้ละครเพื่อโฆษณาอย่างหยาบฉันใด ลิ่นแก่เดิน ซึ่งเป็นศิลปะที่ละเอียด หากก็เป็นการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อรับใช้ชนชั้นที่สูงส่งฉนั้น

การใช้วิธีพูด วิธีเขียน และการแสดงเช่นนี้ ปลอ่ยขำว่านับว่าได้ผลทางโฆษณาชวนเชื่อยิ่งกว่าวิธีการทางตรรกวิทยาและนัยแห่งการหาเหตุผลยิ่งนัก มนุษย์หัว ๆ ไปชอบเรื่องทีปรุงแต่งขึ้น (Myth) ยิ่งกว่าที่จะกล้าเผชิญความจริง

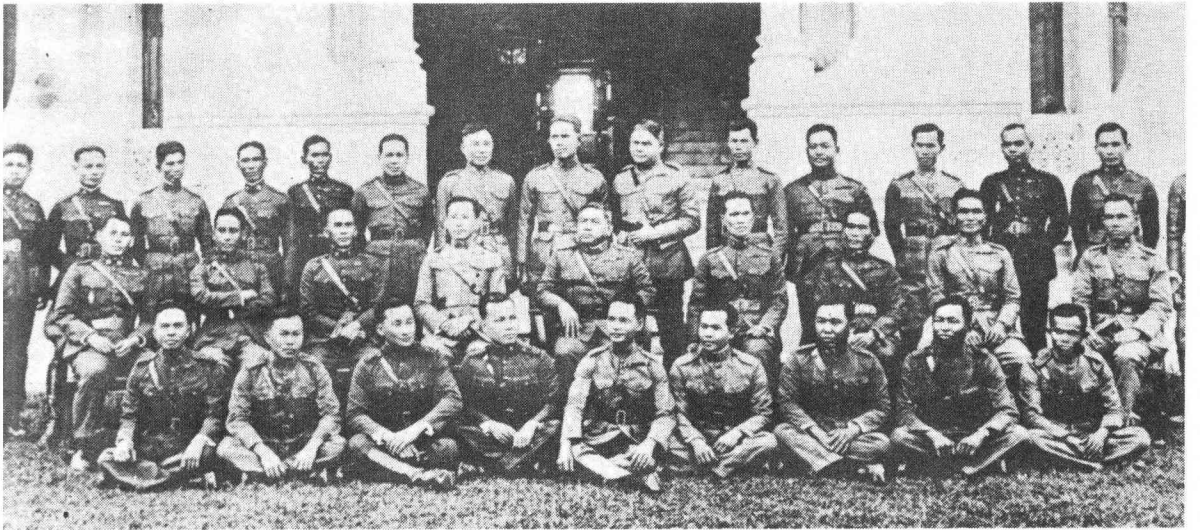
จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายทรวง อภัยวงศ์

พล.ร.ต ฉวัญย์ ชูรวงนาวาส วัตดี

คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองฝ่ายทหารบก (บก) และ ฝ่ายทหารเรือ (ล่าง)

แม้ช่วงนี้ข้าพเจ้าจะสึกออกมาจากวัดแล้ว เวลา
กลับไปหาเจ้าคุณอาจารย์ ก็ยังเจอพวกคุณหญิง
คุณนายมาใส่โคล้นนายปรีดีว่าจงใจลอบปลงพระ
ชนม์แน่ ดังเอ่ยถึงการเสด็จค่ายเสรีไทยที่ชลบุรี
นั้น ขากลับ รถจี๊ปอันเตรียมไว้เป็นรถพระที่นั่ง
ทรง เกิดล้อหลุด จนราของครกษีเสียชีวิต เคราะห์
ดีที่เสด็จกลับโดยรถพระที่นั่งรอง จึงรอดจาก
การลอบสังหารของหัวหน้าขบวนการเสรีไทยไปได้

นอกจากนี้ยังกล่าวกันว่าเป็นที่ปลงพระชนม์
ชีพ ก็เป็นของพวกเสรีไทยถวายเป็นอนุสรณ์ให้ทรง
เล่นพระแสงปืน คนจะได้ยินเสียงลั่นกระสุนอยู่
เนื่อง ๆ ถึงคราวจะลอบปลงพระชนม์ ผู้คนรอบ ๆ
นั้นจะได้ไม่สงสัยเมื่อคนใหญ่คนโตพูดกับท่าน
ผู้ทรงศีลเช่นนี้ ข้าพเจ้าเป็นเด็ก ไปได้ยินมา จะไม่
เชื่ออะไรได้ โดยที่เขาวงกตนี้เป็นญาติของราชวงศ์
รักษาที่ตายไปแล้วเสียด้วย

ในระยะเวลาที่ไล่ ๆ กันนี้ ก็มีการจับกุมนาย
เฉลียว ปทุมรส อดีตราชเลขาธิการ นายชิต สิงห-
เสนี และนายบุศย์ ปัทมรินทร์ มหาดเล็ก ผู้สมรู้
ร่วมคิดกับการปลงพระชนม์ดังกล่าว โดยที่พระ
พินิจชนคดี เป็นคนคุมคดีนี้เรื่องนี้โดยตรง

ความที่ข้าพเจ้าเคยนับถือพระน้ำพระยาม แต่
เก่าก่อน และได้รับรู้ข้อเท็จจริงว่าคณะราษฎรกลัน
แกลิ่ง ไล่พระพินิจชนคดีออกจากราชการ ยิ่งสงสัย
ท่านผู้นั้น โดยไม่เฉลียวใจเลยว่าเขาเป็นพี่เขย
ของม.ร.ว.เสนีย์และคึกฤทธิ์ ปราโมช ถึงจะรู้ว่าเขา
เกี่ยวข้องกัน ก็ไม่เห็นว่าเป็นภัย ยิ่งไปกว่านั้นแล้ว การรัง
เกียจ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ พาให้นิยมชมชอบ
พระพินิจชนคดีมากขึ้นอีก นี่นับว่าข้าพเจ้า เห็นกง
จักรเป็นดอกบัวโดยแท้

ในระหว่างที่คดีดำเนินอยู่ในศาลนั้น หนังสือ
พิมพ์สยามรัฐรายวันปรากฏตัวออกสู่บรรณโลกมา
แล้ว โดยมีเรื่อง สี่แผ่นดิน เป็นนวนิยายหลัก ที่ข้าพ
เจ้าติดตามและชื่นชม และซาบซึ้งตรึงใจกับการมอม
เมาของชนชั้นศักดินาในนวนิยายนี้ยิ่งนัก ยิ่งจบลง

ตรงที่เกิดคดีสวรรคตด้วยแล้ว ข้าพเจ้า ไม่รู้เลยว่า
มีการใช้ศิลปะเป็นแผนการโฆษณาชวนเชื่อทางการ
เมืองอยู่ด้วย

ทั้งนี้ ควรที่ข้าพเจ้าจะเฉลียวใจ เพราะคอลัมน์
ตอบปัญหาประจำวัน อันเป็นจุดเด่นของหนังสือ
พิมพ์ฉบับนี้ ก็ตอบปัญหาเมื่อมีคนถามมาว่า ศาล
จะพิจารณาคดีนี้ด้วยการลงเอยกันอย่างไร โดยที่
คึกฤทธิ์ ปราโมช ตอบไปว่า ก็คงต้องปล่อยผู้ต้อง
หาทั้ง 3 คน เพราะหลักฐานอ่อนไปนั่นเอง
การตอบแบบประชดเช่นนี้ได้ผลดีนักกับแฟน ๆ
สยามรัฐ ซึ่งต้องการให้ทั้ง 3 คนถูกลงโทษเอาเลย

ขณะที่คึกฤทธิ์ ปราโมช ตอบความข้อนั้น พี่เขย
ของเขาได้ทำพยานหลักฐานมัดรูปคดีเข้าไป
ตามที่เขาปรารถนาอย่างขึ้นทุกที โดยที่ข้าพเจ้าไม่
มีทางที่จะล่วงรู้อะไรได้เลย ดังเมื่อวันอ่านคำพิพาก
ษาคัดสิน ข้าพเจ้าจึงสะใจมาก ที่อย่างน้อยก็ได้จำ
เลย 1 นาย ให้ไปถูกประหารชีวิต นี่หรือคือการถือ
พุทธของข้าพเจ้า

เย็นวันนั้น หลังจากหูกลับมาจากศาล ยังมี
การอภิปรายโต้เถียงกันที่บ้าน ซึ่งบางคนเห็นว่า
ศาลพิจารณาคดีพลาดที่ลงโทษคนไปเช่นนั้น โดย
ที่ควรจะยกประโยชน์ให้จำเลย แต่ข้าพเจ้าเถียง
เขาตลอด ๆ เพราะเพิ่งไปฟังคดีมาทั้งวัน ทั้งยังเห็น
ตามคำของอัยการที่ถือว่านายปรีดี มีความมัว
หมองในกรณีลอบปลงพระชนม์นี้ อย่างไม่ต้องฟัง
สงสัย

ข้าพเจ้าไม่รู้เลยว่ามีการใช้ขบวนการยุติธรรม
เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง โดยติดตามข่าวมา
ไม่เพียงพอ ว่าอัยการก็คนที่ต้องลาออกไป เพราะ
ไม่ยอมแตะต้องคดีที่ผิดขั้นตอนของขบวนการยุติ
ธรรมนี้ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการหลับตาเชื่อสยาม
รัฐ อีกส่วนหนึ่งเชื่อในขบวนการศาล เพราะนี่ผิด
ไปจากศาลพิเศษในสมัยจอมพล.ครั้งแรก โดยหารู้ไม่ว่า
ป.แรก หรือป.หลัง ก็ล้วนเป็น ป.ปาปที่ทุจริตที่
คิดถึงผลประโยชน์ทางการเมืองของตนเองทั้งสิ้น

เพราะความมิดบอดที่คร่ำคร่าในสยามรัฐ และผู้อำนวยการของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นนั่นเอง ที่ไม่ทำให้เฉลียวใจได้เลยว่าทำไมสำนักพิมพ์นั้นจึงเป็นผู้จัดพิมพ์คำพิพากษากรณีสวรรคตออกจำหน่าย ยิ่งเมื่อภรรยาพระพิณิจจนคดีทำแฮชิตใหญ่ อายุ 60 ปี ก็ตีพิมพ์คำพิพากษากรณีสวรรคตแจกจ่ายญาติมิตร โดยไม่ยกถ้อยกันว่าเป็นกลางหรืออ้อมงอ คงเห็นเป็นอภินิหารที่กุมรูปคดีให้มีการตัดสินได้ตั้งใจปรารถนานั้นเอง

แม้ก่อนตัดสินคดีสวรรคตในศาลแรกแล้ว ก็ปรากฏว่าลูกสมุนของนายปรีดีหลายคนกลับเข้ามาลอบย่นวลอยู่ได้ในกรุงเทพฯ เช่น พลเรือเอกถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ เป็นต้น เป็นเหตุให้เราเชื่อว่านายปรีดีและผู้ทีหลบหนีอยู่นอกประเทศอย่าง ร.อ.วัชรชัยเท่านั้นละกระมัง ที่มัวหมองกับคดีนี้ โดยหารู้ไม่ว่ารัฐบาลเคยคิดจะจับนายดิเรก ชัยนามเข้าสู่คดีดังกล่าวด้วย เพราะท่านผู้นั้นเคยเล่นอในกรม.ให้จับพระพี่เลี้ยงเนื่องและน.ส.จรรยา ฐานที่เป็นผู้ทำลายพยานเอกสารหลักฐานอันเนื่องในกรณีสวรรคตมาแต่ต้น เช่นแม้พระเชนยก็นำเอาไปฝัง ปลอกพระเชนยที่รองรับพระวรกายไปซัก ทั้งยังตกแต่งบาดแผลที่พระนลาฏ ก่อนมีการชันสูตรพระศพโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐนั่นเอง

แม้เมื่อข้าพเจ้าออกไปอยู่ประเทศอังกฤษแล้ว พวกเราชาวไทยก็ยังอภิปรายกันเรื่องกรณีสวรรคตเนื่อง ๆ เพื่อนคนหนึ่งที่ออกไปจากธรรมศาสตร์ ชี้แจงว่า นายดี ศรีสุวรรณ พยานปากเอกในคดีดังกล่าว เป็นบุคคลที่พระพิณิจจะเอาไปเลี้ยงแล้วเลี้ยงมลอนไว้ให้การตั้งนั้น โดยที่ศาลก็เพิกเฉยเชื่อถือนพยานปากสำคัญนี้เสียด้วย

มาถึงตอนนี้ข้าพเจ้าได้เริ่มเรียนกฎหมายอังกฤษแล้ว ออกจะต้องยอมรับว่าพยานปากนี้มีน้ำหนักอ่อนนุ่มมิใช่น้อย แต่เมื่อทราบว่าเป็นธรรมศาสตร์คนนี้เป็นหลานนายทองเปลว ชลภูมิ ที่ถูกอภินิหารเผ่าสังหารชีวิตเสีย เลยทำให้เชื่อถือน้อย

ลง ด้วยเห็นว่าเขาต้องเข้าข้างนายปรีดี เกจิอาจารย์ของนายทองเปลวอยู่เองเป็นธรรมดา

เมื่อข้าพเจ้าทำงานบี.บี.ซี.อยู่ในกรุงลอนดอนนั้น มีเจ้านายและเชื้อสายทางพระราชวงศ์มาทำงานร่วมด้วยหลายท่าน ท่านหนึ่งข้าพเจ้าชอบพอและนับถืออยู่ โดยที่ท่านผู้นั้นดูจะมีความยุติธรรมในใจมิใช่น้อย

ท่านพูดกับข้าพเจ้าว่า ท่านนับถือนายปรีดี แต่การที่นายปรีดีไม่กลับไปเมืองไทย แสดงว่าไม่บริสุทธิ์ในกรณีสวรรคต เพราะนายปรีดีเป็นนักกฎหมาย ลูกศิษย์ลูกหาทางโรงเรียนศาลก็มีอยู่ไม่น้อย ถ้าไม่มัวหมองแล้ว จะไปกลัวอะไรกับขบวนการยุติธรรม

คำของท่านผู้นี้ มีอิทธิพลต่อข้าพเจ้ามาก เพราะข้าพเจ้าไม่รู้ถึงไส้สกลในของรัฐบาล ตลอดจนวงการศาล ทั้งยังโยงไปไม่ถึงคดี “กบฏวังหลวง” อีกด้วย

แต่เมื่อมีคนถามข้าพเจ้าจริง ๆ จัง ๆ ว่า นายปรีดีต้องการปลงพระชนม์พระเจ้าอยู่หัว เพื่อเหตุผลใด

ข้าพเจ้าก็ตอบไม่ได้ ด้วยน้ำใสใจจริงแม้แต่แรก จะได้ยินและเชื่อการปั้นเรื่อง ที่ว่าในหลวงอาหนักขัดพระราชหฤทัย ที่ข้าราชการทั้งหลายล้วนเป็นคนของนายปรีดี โดยที่ทรงเรียกอธิบดีและปลัดกระทรวงบางคนมาซักไซ้ไล่เลียงงานแผ่นดิน คนพวกนี้ก็ตอบไม่ได้ โดยพวกนี้มักโยนไปให้ว่าแล้วแต่อาจารย์ เป็นเหตุให้ไม่พอพระราชหฤทัย มาถึงตอนนี้ ข้าพเจ้าไม่เชื่อข่าวลือเช่นนี้เสียแล้วด้วยซ้ำ

อีกข่าวลือหนึ่ง ซึ่งเชื่อกันมากก็คือในหลวงอาหนักที่จะทรงสละราชสมบัติ ออกสมภารเป็นผู้แทนราษฎร เพื่อให้พระอนุชาธิราชเสวยราชย์แทน โดยพระองค์ท่านจะทรงเป็นนายกรัฐมนตรี หากเป็นเช่นนี้ คณะราษฎรก็จะย่อนกำลังลงหมด จึงจำเป็นต้องกำจัดเสีย ข่าวลือขึ้นนี้ต่อมาข้าพเจ้าก็เห็นว่าฟังไม่ขึ้นอีกเช่นกัน

อีกข่าวหนึ่งนั้น ลือกันว่า ถ้าในหลวงอานันท์เสด็จสหรัฐและประเทศต่าง ๆ แล้ว เขาจะพากันเกรงพระบารมี นายปรีดีอาจจึงหาทางสำเร็จโทษเสีย เพื่อตนจะได้รับการต้อนรับอย่างมโหฬาร ในฐานะผู้กู้ชาติ ทั้งที่สหรัฐ อังกฤษ และอื่น ๆ ข่าวนี้นักข่าวเจ้าเคยถูกกรอกหูมาเมื่อเป็นเด็ก และเชื่อกันมานาน ครั้นโตขึ้น ก็ได้หายลงเสียแล้ว ว่าเป็นไปไม่ได้

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เมื่อเติบโตอยู่เมืองอังกฤษนั้น ข้าพเจ้าหาเหตุผลมาอธิบายไม่ได้เสียแล้ว ว่า นายปรีดีมีจิตใจคิดประทุษร้ายองค์พระมหากษัตริย์แต่จิตใจล้าเนิ่นเต็ม ที่เคยเกลียดรัฐบาลมาทุกรัฐบาล ที่มีแนวโน้มไปทางราชาธิปไตย ที่หวนไปเกลียดแกลงการณฉบับที่ 1 ของคณะราษฎรที่นายปรีดีร่าง อย่างจ้วงจาบหยาบคายต่อเจ้ามาก เป็นเหตุให้เหมาเอาว่า ถึงอย่างไรนายปรีดีก็ต้องรับผิดชอบกับกรณีสวรรคต เพราะเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่ในเวลานั้น แม้นายปรีดีจะไม่คิดปลงพระชนม์ แต่อาจแสดงกิริยาอาการที่ไม่พอใจในหลวงขึ้นมา ลูกสมุนที่หวังดีเกินเหตุ จึงหาทางกำจัดพระองค์เสียก็เป็นได้ ดังกรณี พระเจ้าเฮนรี่ที่สองกับทอมัส อาเบกเกต อาร์คบิชอป ออฟแคนเตอเบอร์รี่นั่นเอง ความข้อนี้ ฝรั่งเศสบางคนคิดและเขียนเช่นนั้นกันบ้างแล้วด้วย

ข้าพเจ้าไปเรียนอยู่อังกฤษ 5 ปี กลับมาเมืองไทยในสมัยที่จอมพลป. พิบูลสงครามหมดอำนาจวาสนาไปแล้ว เพิ่งมารู้ความจริงว่าช่วงปลายสมัยจอมพลป.นั้น แก่เริ่มรู้ผิด คิดจะนำนายปรีดีกลับคืนเข้าประเทศ โดยพยายามจะทำรัฐบาลให้เป็นกลางมากขึ้น เพื่อฟื้นอิทธิพลของอำนาจสหรัฐ หากจะหันมารับรองรัฐบาลเงินบนผืนแผ่นดินใหญ่ จนมีข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ว่าก่อนประหารชีวิตนักโทษทั้ง 3 ในกรณีสวรรคตนั้น เผ่า คริยานนท์ได้เข้าไปพบ และคุยอะไรกันอยู่นาน

โดยที่ต่อมา ข้าพเจ้าจึงมาพบหลักฐานว่าจอม

พลป.ก็ทำฎีกาขอลูกเกล้าฯถวายขอพระราชทานชีวิตนักโทษทั้ง 3 นั้นถึง 3 ครั้ง

ใช้แต่เท่านั้น ยังมีข่าวการพูดไฮโปริทีกันที่สนามหลวง จนจ้วงจาบถึงองค์พระประมุขเป็นทำนองว่าท่านแปดเปื้อนกับคดีดังกล่าว เล่ากันว่าพล.ต.อ.เผ่าเป็นเคนหนูน

ในระยะเวลาดังกล่าว หนังสือพิมพ์สยามรัฐคัดค้านการนำเอานายปรีดีกลับเข้าเมืองไทยทุกวิถีทาง โดยหาทางทำลายชื่อเสียงเกียรติคุณด้วยการต่าง ๆ และโยนนายปรีดีสู่กรณีสวรรคตอีกจนได้

ผลก็คือจอมพลสฤษดิ์ได้รับพลังหนุนให้โค่นล้มจอมพลป.และพล.ต.อ.เผ่าจนสำเร็จ ทั้งนี้โดยมีคึกฤทธิ์รวบรวมพลังทางหนังสือพิมพ์และยุวชนศึกษาให้ด้วย มิใช่ต้องเอ่ยถึงสหรัฐอเมริกาส่งเข้ามา มีอิทธิพลเหนือรัฐบาลไทยและทหารไทยอย่างเกินพอดีไปแล้ว

ข้าพเจ้ากลับมาเมืองไทยช่วงแรกในพ.ศ. 2501 ยังเป็นรัฐบาลถนอม กิตติขจรอยู่ แต่อยู่ได้ไม่นาน สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ประกาศการปฏิวัติ โดยมีแนวโน้มทางเผด็จการยิ่งขึ้น แม้กระนั้นข้าพเจ้าก็ยังไม่ตื่นตัวทางการเมืองด้านประชาธิปไตยเท่าใดนัก ได้แต่ถอนหายใจใหญ่

และสฤษดิ์ใช้กลุบายเรื่องกรณีสวรรคตและเรื่องคอมมิวนิสต์ ตลอดจนเรื่องมหาชนรัฐ โจมตีนายปรีดีอย่างลับ ๆ หาว่าคิดจะกลับเข้ามาเป็นประธานาธิบดีเสีย แล้วยด้วยซ้ำ ทั้งนี้โดยมี สยามรัฐคอยขานรับในเรื่องปล่อยข่าวลือเรื่องนี้อย่างเป็นปี่เป็นขลุ่ย แล้วจะไม่ให้คนอย่างข้าพเจ้าพลอยเชื่อถือตามไปด้วยกระไรได้

คนเรานั้น แม้จะเรียนจบปริญญาจากทศปาโมกข์มาแล้ว ยังโง่เขลาเบาปัญญาได้มิใช่น้อย เป็นแต่เราจะยอมรับกันหรือไม่นั่นเป็นอีกประเด็นหนึ่ง

ข้าพเจ้ากลับมาเมืองไทยครั้งที่ 2 ในพ.ศ. 2505 คนลี้มนายปรีดีและกรณีสวรรคตไปแล้วเป็น

ส่วนมาก แม้ข้าพเจ้าจะเข้าเฝ้าเจ้านายอยู่หลายวัง แต่ท่านนั้น ๆ ก็มีพรรณณะต่าง ๆ กันเกี่ยวกับนายปรีดี บางองค์ก็เชื่อว่านายปรีดีบริสุทธิ์ บางองค์ก็เชื่อว่าท่านมัวหมอง แต่ก็ไม่มีองค์ใดประณามว่านายปรีดีบลงพระชนม์หรือวางแผนปลงพระชนม์ในหลวงเลย อย่างน้อยก็ไม่เคยมีองค์ใดรับสั่งกับข้าพเจ้าเช่นนั้น ยิ่งทางวังวรดิศด้วยแล้วบางองค์ถึงกับยกย่องนายปรีดีว่าช่วยเหลือเกื้อกูลในการสร้างขอสุมุดดำรงราชานุภาพ และเมื่อสมเด็จพระมหาธรรมราชาเสด็จเข้ามาจากปิ้ง นายปรีดีก็มาเฝ้าถึงตำแหน่งเป็นเหตุให้ทรงฝากฝังบ้านเมืองไว้ โดยตรัสเรียกนายปรีดีว่าเจ้าคุณ และโปรดให้ขึ้นไปเฝ้าในคอง ซึ่งเคยทรงรับเสนาบดีและอภิรัฐมนตรีในสมัยก่อน

ทั้งนี้ ท่านผู้เล่ารับสั่งว่าจอมพล ป.ไม่เคยมาเฝ้าเลย แม้เคยพูดด้วยซ้ำไปว่าถ้า “กรมดำรงฯ” กลับเข้ามาจะทำให้ทหารยิงทิ้งเสียที่ชายแดน แม้เมื่อสิ้นพระชนม์แล้วก็จะไม่มางานพระศพ หากหลวงธำรงฯไปเดือนว่าจะนำเกลียด ถ้าไม่ไปเคารพพระศพก็ไปอย่างไรเสียไม่ได้

คิดทวนกลับไปก็แปลกที่ทหารคิดกับเจ้านายเมื่ยพ.ศ.2486 และก่อนนั้นฉันใด

ทหารและเจ้าบางองค์ในสมัย 2526 และก่อนนั้นก็คิดคล้าย ๆ กันฉันนั้น เป็นอันว่า 40 ปีที่ล่วงมานี้ชนชั้นปกครองที่ไร้คุณธรรมเหล่านี้ดูจะความยำเฝ้าอยู่กับที่ทางสติปัญญาอยู่นั่นเอง

ข้าพเจ้ากลับจากอังกฤษปลายพ.ศ. 2504 ถึงเมืองไทยต้น พ.ศ. 2505 ออกสังคมศาสตร์ปริทัศน์ กลางพ.ศ. 2506 โดยที่นิตยสารฉบับนี้ไม่มีดเนินทางการเมืองแต่อย่างหนึ่งอย่างใด อย่างดีก็อาจได้ว่าเพื่อช่วยถ่วงทางด้านวิชาการ โดยต้องการแสวงหาสัจจะและความเป็นไทย แต่ออกมาได้เพียงปีเดียว ก็ดูเป็นที่ยอมรับกันในวงการนักอ่านอย่างเกินคาด เพราะในสมัยลฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำยกความเป็นไทและเสรีภาพแห่งการแสดงออกจน

แทบหมดสิ้น นักคิดนักเขียนล้วนถูกจับไปอยู่ในลาดยาว หรือหนีเข้าป่า หาไม้ก็ต้องลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศกันแทบทั้งนั้น เถอญข้าพเจ้าไม่ได้ลี้มรสเผด็จการมาโดยตรง ทั้งเป็นคนหน้าใหม่ที่มาทำหนังสือในปลายสมัยลฤษดิ์ ประกอบกับความเป็นนักเรียนอังกฤษที่ใช้ฉายาของสมาคมวิชาการที่มีรองนายกรัฐมนตรีของลฤษดิ์นั่นเอง ที่เป็นนายกของสมาคมดังกล่าว ข้าพเจ้าจึงอยู่ในฐานะที่ทำหนังสือได้อย่างเต็มที่พอสมควร จนเป็นที่กล่าวขานกันทั่วไป แม้จำนวนจำหน่ายจะไม่มากนักและออกเพียงปีละ 4 ฉบับเท่านั้นเอง

พอ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ขึ้นปีที่ 2 ฉบับที่ 1 ใน พ.ศ. 2507 ข้าพเจ้าก็ได้รับหนังสือชื่อ The Devil's Duscus (an Enguirga to the Death of Ananda, King of Siam) by Rayne Kiuge ซึ่งสำนักพิมพ์ Cassell แห่งกรุงลอนดอนส่งมาให้ทางไปรษณียอากาศเพื่อขอให้วิจารณ์เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าสงสัยว่าฝรั่งจะรู้จักสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ได้อย่างไร ความจริงฝรั่งที่เคยเป็นผู้บังคับบัญชาของข้าพเจ้าที่วิทยุบี.บี.ซี. ได้วิจารณ์ให้มาแล้วเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งควรที่ข้าพเจ้าจะแปลลงพิมพ์ในนิตยสารอันตนเป็นบรรณาธิการ ดังได้เคยทำมาก่อน แต่เมื่อเกิดความสงสัยขึ้น และอ่าน ๆ ไปก็เกิดความหมั่นไส้ นายปรีดี ประกอบกับความสงสัยกลางแคลงใจที่มีอยู่เดิม จึงเขียนวิจารณ์หนังสือเล่มนี้อย่างไม่มีขิ้นติ ดังได้สรุปบทวิจารณ์นั้นว่า ในตอนท้ายผู้เขียนสรุปว่า “ในบรรดาคนหนุ่มในเมืองไทยปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะผู้ที่สำเร็จจากมหาวิทยาลัย ต่างก็พากันรู้สึกอัดอั้นตันใจ ที่ขาดโอกาสทางประชาธิปไตย สำหรับบุคคลเหล่านี้ ชื่อ นายปรีดียังเป็นดูจเสียงกังวานอันเรียกร้องเสรีภาพและความยุติธรรมทางสังคม แม้ว่าเขาผู้นั้นจะถูกหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ก็ตาม” ข้าพเจ้าถือตัวว่าเป็นบุคคลในกลุ่มนี้ และก็ยอมรับว่าต้องการ “เสรีภาพและความยุติธรรม

ทางสังคม” แต่หาต้องการนายปรีดีไม่ ในกรณีนี้ ข้าพเจ้าได้กล่าวว่า ข้าพเจ้าพูดแทนคนรุ่นข้าพเจ้าเกือบทั้งหมด แม้เพียงนี้ ผู้เขียนก็จับจิตใจไทยเราผิดไปเสียแล้ว นับประสาอะไรจะไปพยายามพิสูจน์กรณีสวรรคตอันลึกลับซับซ้อน เว้นไว้แต่จะมีใครสนับสนุนออกทุนรอนให้แต่งเรื่องอิงพงศาวดารไปในรูปนั้น

บทวิจารณ์ชิ้นนี้ของข้าพเจ้า ทำให้สังคมศาสตร์ปริทัศน์โด่งดังขึ้นไปกว่าเดิม ดุจเป็นพลุแตก ใคร ๆ ต้องอ่านนิตยสารฉบับนี้กันทั้งนั้น พวกธรรมศาสตร์และบริษัทบริวารของนายปรีดีบริภาษข้าพเจ้ากันอย่างหนัก หว่าข้าพเจ้าเป็นผลิตผลของจุฬาฯ เป็นพวกเจ้า เป็นพวกคักดินา ปฏิกริยา ฯลฯ ซึ่งไม่รู้ข้อเท็จจริงเพียงพอ แล้วหาญเขียนไปอย่างอคติ แม้ลูกศิษย์ลูกหาข้าพเจ้าหลายคนก็หาว่า ข้าพเจ้ามีเบื้องหน้าเบื้องหลังในการเขียนวิจารณ์งานชิ้นนี้ ข้อกล่าวหาชิ้นหลังนี้ ข้าพเจ้าขอปฏิเสธโดยสิ้นเชิง แต่ข้อกล่าวหาตอนแรก ๆ นั้นมองกลับไปในช่วง 2 ทศวรรษนี้ ข้าพเจ้าต้องขอยอมสารภาพว่า จริงดังเขาว่า แทบทุกกระทง ความ ผิดแต่เพียงว่าข้าพเจ้าไม่ใช่ผลิตผลของจุฬาฯ โดยที่ถึงเวลานั้นแล้ว ก็ยังหาได้สอนที่มหาวิทยาลัยแห่งนั้นไม่ หากเคยสอนที่ธรรมศาสตร์มาแล้วต่างหาก

ในทางตรงกันข้าม เจ้านายหลายองค์พอพระทัยบทวิจารณ์ชิ้นนี้กันนัก ประธานองคมนตรีถึงกับรับสั่งว่าพระเจ้าอยู่หัวควรทรงรู้จักข้าพเจ้าโปรดให้ไปหา ม.ล.เดช สนิทวงศ์ เพื่อนำเฝ้า แต่ข้าพเจ้าก็หาได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในครั้งนั้นไม่ แม้แต่ต่อมาจะได้รับพระมหากรุณาฯ ก็หาใช่เพราะคำวิจารณ์ชิ้นนี้เป็นเหตุ ยังท่านชายปิยรังสิตและท่านหญิงวิภาวดี ก็เชิญให้ไปเฝ้าที่วังวิฑูย์ ม.ร.ว. พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ขอให้ไปพบ ฯลฯ

พร้อม ๆ กันนี้ บทวิจารณ์ชิ้นนี้ก็สร้างความโสมมให้นายดิเรก ชัยนามเป็นอย่างมาก โดยที่ข้าพ

เจ้าเคารพนับถือท่าน เมื่อได้อ่านจดหมายที่ท่านเขียนมาต่อว่าอย่างสุภาพ ทำให้ข้าพเจ้าเสียใจมาก ท่านว่า

“ในฐานะฉันเป็นผู้ใหญ่และรู้จักใคร่เธอมาช้านาน เพราะบิดาของเธอกับฉันรักกันมาก จึงขอถือโอกาสนี้แนะนำเล็กน้อย.....การวิจารณ์ใคร ๆ ในฐานะฉันเป็น Rotarian และพุทธศาสนิกชน เธอต้องนึกเสมอว่า Is it the truth? Is it fare to all Concernet

เธอก็เป็นนักกฎหมายการวิจารณ์ใคร ๆ ต้องมีหลักฐานที่มั่นคง มิฉะนั้นก็ต้อง give benefit of the doubt ให้จำเลย และการวิจารณ์ก็ไม่ควรวิจารณ์ว่าทั้งหมดทั้งคณะ ใครผิดก็ว่ากันเป็นคน ๆ ไป จึงจะยุติธรรม พูดทำไมมี สมาชิกคณะราษฎร ตีก็มี เลวก็มี หรือในครอบครัวใด ก็ย่อมมีทั้งคนดีและไม่ดี พี่น้องคลานตามกันมา ยังมีที่ตีก็มี ที่ตรงข้ามก็มี” ข้าพเจ้ามาทราบเมื่อภายหลัง จากนายป้วย อึ้งภากรณ์ว่า นายปรีดีเองก็แค้นเคืองข้าพเจ้ามากที่วิจารณ์งานชิ้นนี้ อย่างมีอคติ ชนิดที่ปราศจากวิจารณ์ญาณ โดยที่ข้าพเจ้าได้ตั้งขึ้น ยึดมติตามคำ “วิจารณ์” นี้อีกนาน ต่อภายหลังคลายทิวลิปแล้ว จึงพร้อมตามคำของนายดิเรกทุกประการว่า (1) ข้าพเจ้าไม่ได้มุ่งลี้จจะ หากมุ่งไปที่อารมณ์ของตนเองเป็นใหญ่ (2) ข้าพเจ้าไม่ได้ให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย หากเขียนอย่างเข้าข้างฝ่ายตน โดยยกตนข่มท่านด้วยซ้ำไป และ (3) ข้าพเจ้าไม่ได้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยเอาเลย มิหนำซ้ำยังจ้วงจาบหยาบซ้ำถึงนายปรีดีพนมยงค์เอาอีก เมื่อเขียนถึงนายดิเรกที่ข้าพเจ้ารู้จัก ตอนท่านผู้นั้นถึงแก่อนิจกรรม ในพ.ศ. 2510 ว่า

“แม้ข้าพเจ้าเคารพนับถือท่านเพียงใดก็ตาม แต่ข้าพเจ้าหานับถือหัวหน้าทางฝ่ายพลเรือนในคณะราษฎรนั้นไม่ ในเรื่องนี้ เวลาคุยกันข้าพเจ้าไม่กล้าที่จะชักใช้ถึงท่านผู้นั้นเอาเลยที่

เดียว และเหตุการณ์บางอย่างที่เกี่ยวกับท่านผู้นั้น ข้าพเจ้าก็ไม่กล้าเอ่ยถึง

ทั้งนี้แสดงให้เห็นถึงอคติและจิตใจสำนึกในทางลบที่ข้าพเจ้ามีเกี่ยวกับนายปรีดี พร้อมกันนั้นก็แสดงให้เห็นว่า นายดิเรกเป็นสุภาพบุรุษที่แท้ที่ไม่เคยยึดเยียดบอกข้าพเจ้าแต่ประการใด ว่านายปรีดีเป็นผู้บริสุทธิ์อย่างไรในกรณีสวรรคต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะท่านรู้อยู่เต็มอกว่าข้าพเจ้าฝากใฝ่อยู่ทางเจ้านายที่มีทัศนคติไปในทางลบเกี่ยวกับท่านรัฐบุรุษอาวุโส โดยที่นายดิเรกเองก็เคารพนับถือเจ้านายนั้น ๆ อยู่ด้วยมิใช่น้อย

ข้าพเจ้าควรจะโทษตัวเองที่ไม่กล้าถามความรู้สึกลึกต่าง ๆ เกี่ยวกับนายปรีดีจากนายดิเรก จนเมื่อท่านเจ็บหนัก จะตายจากไปอยู่แล้ว ท่านถึงกับบอกว่า ถ้าอยากรู้เรื่องลี้ลับอะไรในทางการเมืองที่คนเขาไม่กล้าพูดกัน ถ้าท่านหาย ขอให้ถามท่านได้ ท่านจะบอกให้โดยไม่ปิดบัง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สำหรับข้าพเจ้าต่อไปในกาลข้างหน้า ความข้อนี้ท่านพูดต่อหน้านายทวี บุญยเกษตร ในโรงพยาบาลศิริราชด้วยซ้ำไป โดยที่ท่านผู้นั้นก็ให้คำรับรองว่าอยากรู้อะไรก็ให้ไปถามท่านได้เช่นกัน แม้ข้าพเจ้าจะไม่คุ้นกับนายทวี แต่เท่าที่เคยได้สดับตรับฟังจากท่าน ดูท่านพูดความจริงให้ฟังทุกครั้ง จึงรู้สึกเสียดายมากที่ไม่ได้ซักไซ้ไล่เลียงเกี่ยวกับนายปรีดี จากมือซ้ายมือขวาของท่านรัฐบุรุษอาวุโสเอาไว้เลย

แปลกก็ต่อเมื่อข้าพเจ้าแรกพบนายเดือน บุนนาค บนเรือ ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจัดรับฝั้วจากมูลนิธิรอกกีเฟลเลอร์คืนหนึ่งนั้น ท่านเข้ามาทักทายข้าพเจ้าด้วยดี โดยกรุณาบอกว่าท่านรู้จักข้าพเจ้า เพราะงานวิจารณ์ขึ้นดังกล่าว่า หากท่านไม่ได้ต่อว่าอะไรเลย เป็นแต่ท่านเล่าให้ฟังถึงสรรพคุณของนายปรีดี และความเมตตาปรานีที่ท่านได้รับจากท่านผู้นั้น ตลอดจนอาการที่จอมพลป.อิจฉา ท่านผู้นั้นให้ฟังด้วยประการต่าง ๆ โดยเสริมด้วย

ว่าจอมพลป.กรุณาท่านมาอย่างไร หากท่านไม่ได้พยายามพิสูจน์อะไรในเรื่องกรณีสวรรคตเอาเลย เป็นแต่ท่านบอกว่า ท่านต้องลงสมัครผู้แทนกรุงเทพฯ แข่งกับพรรคประชาธิปัตย์ พอรู้ว่าในหลวงสวรรคต ท่านก็ออกปากอุทานว่า พรรคประชาธิปัตย์ต้องเอาเรื่องนี้โจมตีรัฐบาล เป็นอันท่านแพ้เขาแน่ แล้วก็แพ้จริง ๆ ในเรื่องพรรคประชาธิปัตย์นั้น ท่านก็ว่าเกิดจากเรื่องเล็กน้อยที่นายควงโกธรนายปรีดีที่ไม่สนับสนุนให้เป็นนายกรัฐมนตรีภายหลังสงคราม พอได้เป็นเองจึงไปเอาพระยาศรีวิศาลวาจามาอยู่ในคณะรัฐบาล เป็นเหตุให้นายปรีดีน้อยใจมาก ว่าจำไม่ได้หรือที่บุคคลผู้นี้เคยคิดทำลายคณะราษฎรมาแต่สมัยรัฐบาลมโนปกรณ์นิติธาดา แล้วเหตุใดจึงไปคบกับเขา เพื่อมาทำลายกันเองอีกเล่า จากจุดนี้เองที่นายควงทิ้งคณะราษฎร ไปหาฝ่ายศักดินาอันเป็นจุดยืนเดิมของตน โดยที่นายเดือนก็มาจากฝ่ายศักดินาเช่นกัน หากยึดมั่นอยู่กับฝ่ายราษฎรโดยตลอด ความข้อหลังนี้ท่านไม่ได้พูด เป็นแต่ข้าพเจ้าสรุปเอาเอง

ความจริง ข้าพเจ้าอ่านงานที่นายเดือนเขียนเกี่ยวกับนายปรีดี มาแต่ พ.ศ. 2501 แล้ว โดยเลือกใส่ผู้เขียนว่ากล่าวยกย่องท่านผู้นั้น ซึ่งกำลังเป็นที่รังเกียจในหมู่ชนชั้นปกครอง ทั้งยังกล้านำสมุดปกขาวกับสมุดปกเหลืองมาลงเทียบกันให้วิญญูชนตัดลิ้น หลังจากเหตุการณ์ล่วงเลยไปหนึ่งเลี้ยวแห่งศตวรรษแล้วด้วย ข้าพเจ้าพูดถึงเรื่องนี้ขึ้น ท่านบอกว่า “หลวงวิจิตรมาบอกผมว่า “คุณเดือน จอมพลสฤษดิ์เตรียมจะตั้งให้คุณเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว พอท่านอ่านเรื่องนี้ของคุณ ท่านโกรธใหญ่ คุณเลยไม่ได้เป็นสมาชิกสภาร่าง” ซึ่งผมก็เห็นว่าดีแล้ว ที่ไม่ต้องไปร่วมกับสภาดังกล่าว” ท่านเล่าต่อไปด้วยว่า “ไม่ใช่แต่ท่านปรีดี ที่ถูกหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ แม้ผมเองก็ถูกกล่าวหาเช่นกัน โดยเขาไม่รู้กันว่าบุนนาค พวกผม นั้น แต่งงานกับพวกจีนสายเจ้าล้าวทางลำเพ็ญ

มีที่ทางมากมาย จะเป็นคอมมิวนิสต์ได้อย่างไร ท่านผู้หญิงพูนศุขนั้นก็มีที่ทางทรัพย์สินด้วยเช่นกัน แต่ก็ถูกหากันจนได้”

เมื่อสมัยที่ข้าพเจ้าตกอยู่ใต้อิทธิพลของหนังสือพิมพ์สยามรัฐนั้น อย่างหนึ่ง ซึ่งสยามรัฐลงเน้นอยู่เสมอจนข้าพเจ้าเชื่อ ก็คือเรื่องนายปรีดี พนมยงค์ โกรธชิ่งกับพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์ ราชทูตที่ฝรั่งเศส เลยเป็นเหตุให้คิดปฏิวัติล้มพระราชวงศ์ โดยมีการไปสาบานกันที่หน้าคุกบาสติล ณ กรุงปารีส บทสรุปก็คือ 24 มิถุนายน 2475 เกิดจากปัญหาส่วนตัว แล้วคนอื่น ๆ พลอยต้องรับทุกข์ไปด้วย ความข้อนั้นต่อมาข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือของนายเดือน บุนนาค ที่เขียนเกี่ยวกับนายปรีดี ได้ข้อเท็จจริงอย่างคำเป็นชาวกับที่สยามรัฐเสนอ โดยที่ภายหลัง ข้าพเจ้าได้พบนายปรีดีที่ปารีสเองเลยทีเดียว คุยกันเรื่องพระองค์เจ้าจรัญฯ ก็ดูนายปรีดียกย่องพระองค์ท่านมาก การขัดกันนั้นเป็นเรื่องหลักการ แต่ในทางส่วนตัว นายปรีดียกย่องว่าที่ทรงดูและเข้มงวดกวาดขันนักเรียนนั้นเป็นการดี เป็นเหตุให้นายปรีดีมีความรู้ดีทั้งทางด้านภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า อย่าเชื่อสื่อมวลชนใด ๆ โดยไม่พินิจพิจารณาเป็นอันขาด

โดยที่บทวิจารณ์เรื่อง The Devil's Discus ของข้าพเจ้าในกลาง พ.ศ. 2507 เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าได้ยี้ห้อว่าเป็นพวกเจ้า พวกคักคินา ครั้นมาถึงปลายพ.ศ. 2508 บทความเรื่อง “ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ปราโมช ที่ข้าพเจ้ารู้จัก” กลับเป็นที่ฮือฮากันทั้งในวงการเจ้าและในวงการคณะราษฎรที่เหลือตัวอยู่ในเวลานั้น อย่างน้อย นายดิเรก ชัยนาม ยกย่องว่าข้อเขียนนี้เป็น ‘The take of the town’ ท่านโทมนัสในบทวิจารณ์ชิ้นแรกฉันใด ดูท่านพอใจมากกับบทความชิ้นหลังฉันนั้น ท่านว่าเป็นครั้งแรกที่มีใครกล้าโจมตีบุคคลผู้ซึ่งตั้งตนเป็นสถาบันมากมาย ๆ โดยได้บิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์ของฝ่ายเขาเท่านั้น แม้ ม.ร.ว.พันธุ์ทิพย์ บริ

พัตร ก็พอใจบทความชิ้นนี้ของข้าพเจ้ามิใช่น้อย แต่เจ้านายหลายองค์และนายป่วย อังภาภรณ์ ห่วงใยข้าพเจ้าว่าเขาจะอาฆาต คิดปองร้าย จนความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ถึงขนาดมีพระราชเสาวนีย์ขึ้นว่า “คุณคึกฤทธิ์กับนายสุลักษณ์มีอะไรขัดใจกันหรือ ได้ข่าวว่ามีการเขียนว่ากัน”

และในปลายพ.ศ. 2510 สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ก็มีบทนำชื่อ “อนาคตของไทยอยู่ที่ไหน” เพื่อเป็นที่ระลึกถึงการสูญเสียกรุงศรีอยุธยาครบ 200 ปี ทั้งนี้เพื่อนำบทเรียนจากอดีตมาชี้ทางสำหรับปัจจุบัน และอนาคต แต่แล้วบทนำชิ้นนี้ กลับเป็นที่รู้จักกันใน นิกเกมว่า “กัปตันเรือใบ” เพราะมีข้อความเอ่ยไว้ในทำนองนี้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ คอยหาเหตุอยู่แล้ว เลยทำเรื่องทำราวใหญ่โต หาวว่าข้าพเจ้าหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ จะให้รัฐบาลจับกุมข้าพเจ้า ฯลฯ

เรื่องนี้ข้าพเจ้าเคยเขียนมาแล้วมากกว่าครึ่งหนึ่งจึงไม่ต้องการจะฉายซ้ำ แต่ที่นำมาเอ่ยอีกก็เพียงเพื่อจะยืนยันว่าข้าพเจ้าและสังคมศาสตร์ปริทัศน์ไม่มีจุดยืนทางการเมือง คงเป็นดังเช่นนักเสรีนิยมโดยทั่ว ๆ ไปนั่นเอง แต่ผลที่เกี่ยวกับพระราชสำนักนั้น บทนำชิ้นนี้เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าเป็นบุคคลต้องห้าม (ดังท่านสิทธิพร ทรงใช้ภาษาฝรั่งว่า (Persona non grata) แต่ฉันมาติดกับเมื่อคราวเขียนบทวิจารณ์ สามปีก่อนหน้านี้อย่างชาวเป็นดำ แต่สำหรับข้าพเจ้า การพูดการเขียนทุกสิ่ง ไม่ต้องการเอาใจใคร หากเพียงเพื่อสนองค้นหาหรือวิชาของตัวเอง โดยที่ตอนแสดงออกไป ก็นึกว่าได้ไตร่ตรองแล้วโดยสติปัญญา

แม้มาถึงช่วงนี้ ข้าพเจ้ามีอายุถึง 35 ปีแล้ว ทศคนคึกฤทธิ์กับนายปรีดีในเรื่องกรณีสวรรคตก็มิได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพราะจิตได้สำนึกยังโยงไปถึงระบบราชาธิปไตยที่ทรงคุณธรรม อันข้าพเจ้าใฝ่ฝันถึง โดยเปรียบเทียบกับ “ประชาธิปไตย” เผด็จการอันฉ้อฉล ที่ข้าพเจ้าเผชิญมาตลอดเวลา

เลยหาเรื่องเอาแก่นายปรีดีอย่างลึก ๆ เพราะถ้าขาดท่านผู้นี้เสียแล้ว ประชาธิปไตยจอมปลอมแบบนี้ จะบังเกิดมีขึ้นไม่ได้

จะอย่างไรก็ตาม น้ำใจที่รักความเป็นธรรมของข้าพเจ้ายังมีอยู่ ดังได้สนับสนุนให้ วรพุทธิชัยนาม เขียนเรื่อง "เค้าโครงการเศรษฐกิจ ของ นายปรีดี พนมยงค์" ลงพิมพ์ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับเดือนมิถุนายน 2513 ซึ่งถึงแม้ข้าพเจ้า จะไม่ได้เป็นบรรณาธิการแล้ว แต่ก็ยังอยู่ในคณะที่ปรึกษาของบรรณาธิการ บทความนี้ เป็นข้อเขียนชิ้นสำคัญของวรพุทธิ และเป็นเกียรติแก่นายปรีดีมิใช่น้อย โดยที่เวลานั้น ข้าพเจ้าย้ายวิกรมมาออกวิทยาลัยปริทัศน์ อยู่ทางค่ายสำนักพิมพ์เอกชน เมื่อรู้่านายปรีดีออกมาจากประเทศจีน ข้าพเจ้าก็ลงรูปที่ท่านกับท่านผู้หญิงถ่ายร่วมกับลอร์ดหลุยส์ เมาท์แบตเตน ที่อังกฤษ และมีบทความเล่าเรื่องอันเนื่องจากการไปอังกฤษของท่านลงด้วย ดังนี้

เมื่อสามอาทิตย์ที่แล้ว นายปรีดี พนมยงค์ ไปพูดที่สามัคคีสมาคม นัยว่านักเรียนไทยในอังกฤษคนหนึ่งบังเอิญไปพบในฝรั่งเศส กับทราบว่านายปรีดีจะไปเที่ยวอังกฤษเลยถือโอกาสเชิญไปพูด ในนามของสามัคคีสมาคม ทั้ง ๆ ที่เจ้าตัวมิใช่กรรมการของสมาคมนั้น ตัวนายกเลียดือร่อน ธิบเรียกประชุมกรรมการเพราะเกรงจะกระทบกระเทือนถึงองค์อุปถัมภ์ ที่ประชุมลงมติไม่ให้จัดในนามสมาคม ทางกลุ่มศึกษาภาวะประเทศไทยเลยรับจัด พูดไทยซึ่งกำหนดจะไปพักผ่อนชายทะเลและทำท่าไม่สนใจในตอนแรก รื้อนอาสาสมัครไม่ไหว ต้องไปฟังด้วย ผมเองเสียค่ายที่มีได้ไปฟัง เพื่อนคนหนึ่งโทรศัพท์ตามตัวผม แต่ไม่พบเพราะผมมัวไปดูหนัง ทราบภายหลังว่าตลอดเวลาที่พูดนั้น มักจะอ้างพุทธศาสนา

เสมอ ผมไม่แน่ใจว่า เมื่อก่อนนี้ นายปรีดีสนใจพุทธศาสนาเพียงใด เมื่อมีผู้ถามว่าใครเป็นผู้มีส่วนในคดีสวรรคต นายปรีดีตอบว่า ไม่มีหลักฐานพอที่จะตอบได้ แต่ที่รู้แน่ ๆ ก็คือ คนมิได้เกี่ยวข้องกับคดีนี้ ทั้งมีหลักฐานที่จะพิสูจน์ว่าตนบริสุทธิ์ ตอนที่ลี้ภัยออกนอกประเทศก็ไปด้วยแรงกดดันทางการเมือง เพราะคณะรัฐประหารขนทหารไปยังบ้านพักชัยนิมประการหนึ่ง กับเมื่อลี้ภัยไปประเทศจีน สถานทูตอังกฤษซึ่งปรึกษากับสถานทูตอเมริกาให้ความช่วยเหลือ หากคนมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีสวรรคตจริง สถานทูตเหล่านี้คงไม่ให้ความช่วยเหลือ ประเทศจีนในเวลานั้นก็ปกครองโดยเจียง ไค เช็ก แก่แล้วเคยพบเหมา เจ๋อ ตุง เป็นครั้งคราว เมื่อเดินทางไปทางฝรั่งเศส ขอหนังสือเดินทางจากสถานทูตไทยที่นั่นเพราะคดีพันอายุแล้ว แรกทีเดียวสถานทูตไม่ยอม ท้ายที่สุดรื้อนถึงนายถนัด คอมันตร์ ต้องบินเอาหนังสือเดินทางไปให้ ขณะนี้กำลังดำเนินคดีกับม.ร.ว.คึกฤทธิ์ และนายสำเนียง ชันธุ์ชนะที่กล่าวหาว่าคนเป็นผู้ปลงพระชนม์ กับเป็นคนทรยศต่อชาติ ผมมีโอกาสอ่านสำนวนฟ้องของนายวิชา กันตามระซึ่งเป็นทนายของปรีดี นายวิชาคนนั้นเดิมเป็นข้าราชการกรมชลประทาน เมื่อปรีดีอายุครบ 60 ปี จัดงานเลี้ยงฉลอง สฤทธิร์รู้เข้าเลยเอาออกจากราชการ ในสำนวนฟ้องปรีดีกล่าวหาว่าคึกฤทธิ์เป็นคนปล่อย่าว่ากับจ้างคนไปตะโกนในโรงหนึ่งว่าปรีดีฆ่า ร. 8 ทั้งสมคบกับพระพิณิจชนคดีสร้างพยานเท็จ ส่วนข่าวที่สำนักสยามรัฐ โดยเฉพาะคึกฤทธิ์กับนายสำเนียง (ใช้นามปากกาว่าส.ธ.น.) กล่าวหาว่า ดร.ป๋วยมีความสัมพันธ์กับปรีดีมากเกินไปนั้น ผมรับทราบด้วยความสังเวช ยิ่งกรมหมื่นนราขมาลาออกจากธรรมศาสตร์ ในตอนนี้ เห็นที่ที่ท่านคงจะเป็นอธิการบดีได้ยาก อนิจจาธรรมศาสตร์! เพื่อนคนหนึ่งเล่าให้ฟังว่า ปรีดี-พูนสุข เป็นตายายแก่ ๆ ที่น่ารักคู่

หนึ่ง เวลาที่สามี่จำเหตุการณ์หรือวันเดือนปีไม่ได้ ภรรยา ก็คอยเสริม การพูดการจา ก็ฉลาดกว่าพูด ไทยที่นี้มาก

วิทยาสารปริทัศน์ 20 พฤศจิกายน 2513

ได้ทราบว่ารูปและเรื่องดังกล่าวทำความพอใจ ให้นายปรีดีอยู่ ตีร้ายท่านคงจะติดตามงาน เขียน งานพิมพ์ของข้าพเจ้าแต่ก่อนออกจากปารีส แล้วด้วยซ้ำ

อนึ่ง ในช่วงนี้ วิทยาสารปริทัศน์ ได้ลงคอลัมน์ “ชกไม่มีมุม” เป็นประจำอยู่ด้วย โดยที่วันหนึ่งผู้เขียนส่งข้อความมาให้ว่า นายปวยต้องการจะเอา นายปรีดีกลับเข้ามาเป็นประธานาธิบดี ข้าพเจ้าถาม ผู้เขียนว่าเขาข้อเท็จจริงเช่นนี้มาจากไหน ครั้นได้รับ ทราบว่าเอามาจากผู้อำนวยการสยามรัฐ ต้นสังกัด ของผู้เขียนคนนั้น ซึ่งอ้างว่าพระเจ้าอยู่หัวตรัสบอก โดยมีฝรั่งมาราบบังคมทูล ข้าพเจ้าจึงใช้ เหตุผล ทางตรรกวิทยาซักไซ้ไล่เลียง ว่าความข้อนี้ มีทางเป็นไปได้หรือ จนผู้เขียนคนนั้นยอมรับว่า ตีร้าย ผู้อำนวยการของเขาจะ “กุ” เรื่องขึ้นเอง โดยอ้างพระปรมาภิไธยก็ได้ เขาจึงยอมให้ข้าพ เจ้าถอนเรื่องดังกล่าวเสีย โดยที่ตัวเขาเอง ไม่นาน หลังจากนั้นก็ได้รับของขาว ถูกไล่ออกจากต้นสังกัด ไป

มาถึงตอนนั้นแล้ว ข้าพเจ้ากับนายปรีดีควร จะเดินทางเข้าหากันได้ แต่ก็หาเป็นเช่นนั้นไม่ตั้งเมื่อ ท่านอายุครบ 72 ปีบริบูรณ์ ได้มีการตีพิมพ์หนังสือ ขึ้น เล่ม 1 แจกจ่ายให้บุคคลต่าง ๆ จนหนังสือ นั้นมาถึงมือข้าพเจ้าด้วย โดยที่วิทยาสารปริ ทัศน์ปลานการไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงเขียนไปลง นิตสารชาวบ้านรายเดือน ของคณะเศรษฐ ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ดังนี้

หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ขึ้นเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2515 ในโอกาสที่นายปรีดี พนมยงค์มีอายุ ครบ 6 รอบนักษัตร ความจริงนายชาญวิทย์

เกษตรวิริ ได้วิจารณ์ไว้แล้วในสังคมศาสตร์ปริ- ทรรศน์ ฉบับมิถุนายน ซึ่งจัดพิมพ์เป็นที่ระลึกถึง 40 ปี แห่งกาลอันนายปรีดีเรียกว่า “อภิวินน์” แต่ข้าพเจ้าก็ใคร่แสดงความนึกคิดเกี่ยวกับหนังสือ นี้บ้าง ซึ่งคงจะต่างทรรศนะออกไป และข้าพเจ้า จะไม่แสดงความเห็นเกี่ยวกับบทความอื่น ๆ ที่มี ได้เขียนโดยนายปรีดีเอง ข้าพเจ้าเขียนบทความ นี้ ณ วันที่ 9 มิถุนายน อันเป็นปีที่ 26 แห่งวัน สวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาล ที่ 8 จึงขออน้อมถวายแรงงานในการนี้เป็นราช พลี

เจตนารมณ์ของการพิมพ์หนังสือเล่มนี้ นาย ชาญวิทย์เข้าใจว่าเพื่อจะลบล้างความคิดที่ว่า นาย ปรีดีไม่ชอบเจ้า นอกไปจากนี้แล้ว ก็ต้องการจะ ยืนยันงานจีนโบแดงอันสำคัญที่นายปรีดีทำได้ สำ เร็จอย่างงดงาม “ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2” แม้ นายปรีดีจะตัดทอน ไม่แปลบันทึกสังขป เกี่ยวกับผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ “เพราะจะ เป็นการสลดิตนเองมากเกินไป” แต่ใคร ๆ ก็ ย่อมต้องยอมรับความจริงว่าในขณะนี้ นายปรีดี เป็นผู้ที่มิคุณค่าแก่ประเทศชาติเป็นอันมาก ที่สา มารถ “กู้ชาติ” ได้สำเร็จ บุญคุณข้อนี้ของนายปรีดี เป็นสิ่งที่เราไม่อาจจะลืม และเราควรตอบแทนบุญ คุณอันนั้นด้วยเราต้องอย่าทำตนเป็นชาติที่ทรยศ คน ข้าพเจ้ามีความรู้สึกเช่นนี้อย่างจริงจังต่อ นาย ปรีดี ดังที่ข้าพเจ้ามีต่อ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และ คนอื่น ๆ ในขบวนการเสรีไทย ดังที่ข้าพเจ้ามี ต่อชาวบ้านบางระจัน และนักกู้ชาติคนอื่น ๆ มา แล้ว ด้วยเหตุฉะนั้น เมื่อตอนที่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปรา โมช ถูกสันติบาลเชิญตัวไปพบ ข้าพเจ้าจึงรู้สึก ว่า ผู้ที่สั่งให้สันติบาลทำการเช่นนั้นเป็นคนที่ไร้มาร ยาทย่างที่สุด และยังเมื่อมาอ่านคำปรารภของ นายปรีดีว่ามีกรกระชับ คัดโทษ ถูกถามเกี่ยวกับ นายปรีดีเนื่อง ๆ ด้วยแล้ว ก็ยิ่งถึงกับเห็นเป็น การรังแกกันชัด ๆ ที่เดียว การที่ผู้หลักผู้ใหญ่

ในบ้านเมืองปฏิเสธว่าตน มิได้สั่งในเรื่องการขู่ขู่คุกคามนั้น ฟังไม่ขึ้นด้วยประการทั้งปวง ผู้น้อยจะโอหังทำการไปได้อย่างไร ถ้าผู้ใหญ่ไม่ให้ท้าย หรือผู้ใหญ่สมัยนี้จะเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอกไปเสียแล้วเป็นส่วนมาก และนี่หรือคือวิธีที่เราตอบแทนบุญคุณผู้ที่อุทิศชีวิตและจิตใจเพื่อชาติบ้านเมือง

สำหรับข้าพเจ้าก็ได้แต่หวังว่านายปรีดีคงจะได้กลับมาตายในมาตุภูมิ และคงไม่กลับมา “เล่น” การเมืองในประเทศของคนอื่น ถ้านายปรีดีมีความหวังที่จะกลับมาจริง ๆ แล้วก็น่าที่จะยอมให้กลับ อย่างน้อยก็ไม่ควรจองเวรกันต่อไป ถึงนายปรีดีจะเคยทำผิดทำพลาดอะไรมา ก็น่าจะต้องตราไว้ว่าเขาเคยมีบุญคุณอยู่กับประเทศชาติ โดยเฉพาะในตอนสงครามโลกครั้งที่ 2 และผู้ที่เป็นใหญ่อยู่ในเวลานี้ อาจต้องได้รับกรรมดังจอมพลป. ได้รับมาแล้วที่ญี่ปุ่นและนายปรีดีรับอยู่ในเวลานี้ที่ปารีสก็ได้

การที่กีดกันนายปรีดีไว้ รังแต่จะสร้างให้คนรุ่นใหม่นิยมชมชอบบุคคลผู้นั้นโดยใช่ที่ ดังเช่นที่ได้เห็น เด็กรุ่นใหม่คิดว่าเหมา เจ๋อ ตุงคงมีอะไรดีเด่นเป็นพิเศษนั่นเอง เพราะอะอะไรก็กระชับสั่ง ห้ามพูด ห้ามเขียน เกี่ยวกับบุคคลผู้นั้นเสียจะผิดจะพอไป ยิ่งพวกที่กลัวเกรงปัญญาบารมีนายปรีดีด้วยแล้ว เป็นไปได้หรือว่าจะดูถูกความคิดความอ่านของคนไทยไปถึงเพียงนั้น

ชะรอย การที่ผู้มีอำนาจกีดกันไม่ให้นายปรีดีกลับ ตลอดจนกลมเม็ดในการ “กระชับ” คุกคามต่าง ๆ นั้น จะไม่ใช่เพราะความผิดของนายปรีดี หรือเพราะคนพวกนี้กลัวเกรงสติปัญญาอันแหลมคมของนายปรีดีดอกกระมัง แต่เป็นเพราะเกมการเมืองยังเปิดทางให้น่านามนายปรีดีมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ โดยกันตัวไว้ให้อยู่ห่าง ๆ ดังสมัยที่ขู่ให้เกลียดเจ้ากันก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นเอง ด้วยแม่สมเด็จกรมพระยาดำรงฯ ก็เคยทรง

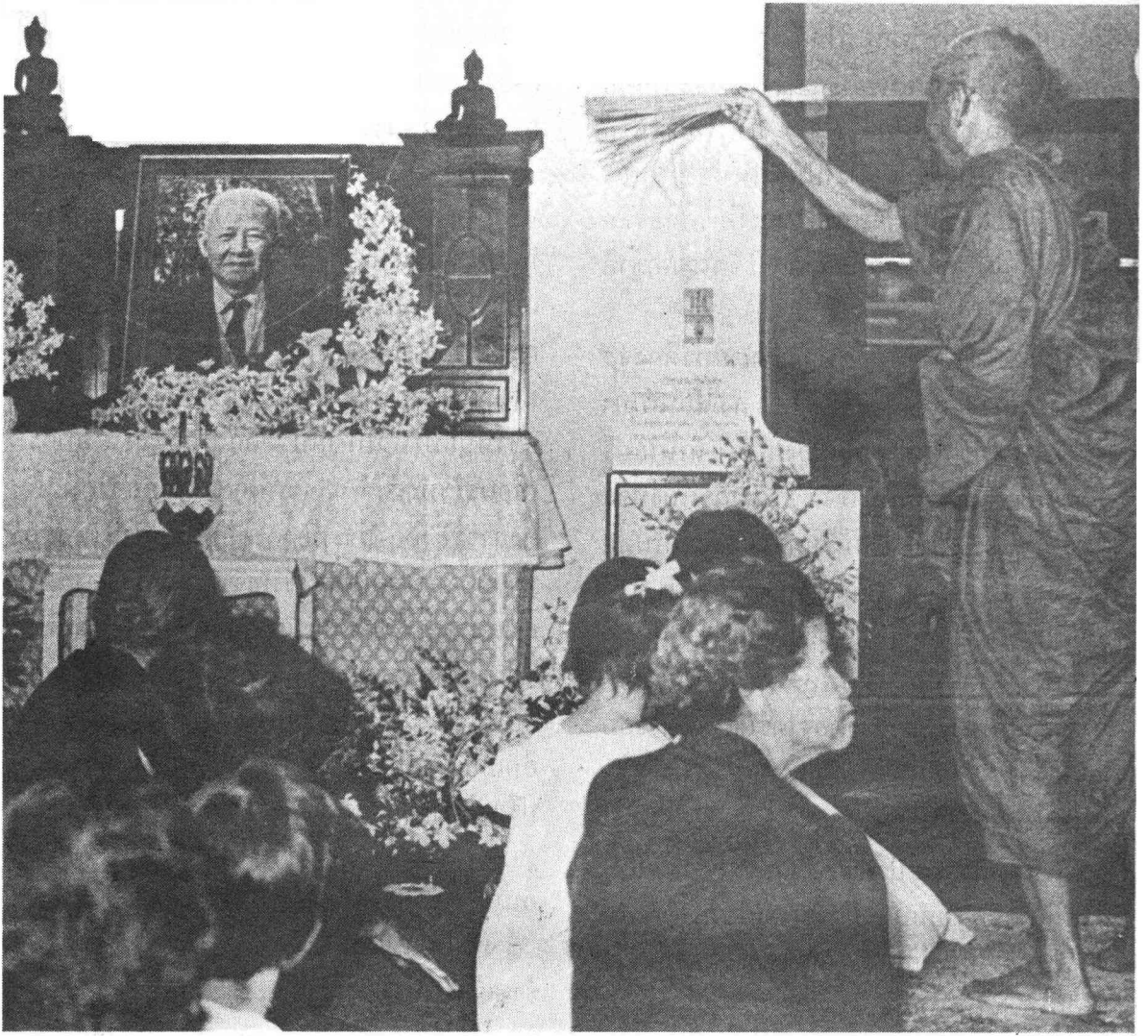
ถูกหาว่าจะนำทัพทะเข็รชิงเข้ามาตีเมืองไทย สมัยที่เสด็จประพาสพม่าจากปีนัง ทั้ง ๆ ที่เวลานั้นพระชนม์มก็กว่า 70 แล้ว

การที่นักการเมืองเอานายปรีดีเป็นเครื่องมือ นั้น เห็นได้ชัดว่า แม้ก่อนการปฏิวัติตัวเองครั้งนี้ก็มีเรื่องของนายปรีดีลงพิมพ์อยู่เนือง ๆ และแล้วพวกผู้มีอำนาจก็เลยถือโอกาสอ้างด้วยวิธีการกระชับ ว่าที่ต้องปฏิวัติ ก็เพราะสาเหตุหนึ่งก็อมีคนคิดจะเอานายปรีดีกลับมาอีก มีการเพาะความนิยมให้กับนายปรีดีอีกเป็นการกระทบกระเทือนราชบัลลังก์ ฯลฯ แท้ที่จริงราชบัลลังก์นี้ก็มั่นคงถาวรยิ่งกว่าที่จะต้องตั้งอยู่บนป่าหรือไหล่ของนายปรีดีหลายเท่าตัว ข้าพเจ้าเห็นได้ถึงเวลาแล้วที่เราควรจะเลิกหวัศหวัชเกี่ยวกับนายปรีดีเสียที วิธีทางการเมืองต่อแต่นี้ไปควรจะดำเนินเต็มคู่กันอย่างซื่อ ๆ อย่านำวิธีขู่ วิธีกระชับ หรือคุกคามอีกเลย และถ้าผู้บริหารประเทศฉลาด อาจพึงคำปรึกษาบางประการจากนายปรีดีได้ด้วยซ้ำไป ในฐานะที่รู้จักทั้งเงินและญวนเหนือ ยังประสบการณ์อื่น ๆ อีก

งานเขียนชิ้นนี้ ข้าพเจ้าใช้ภาษาแรงตามแบบข้าพเจ้า และมีการค่อนข้างกระแหนะกระแหนะท่านรัฐบุรุษอาวุโส ตามวิธีของข้าพเจ้าที่ไม่ชอบยกย่องวีรบุรุษชนิดที่ตีโทษอะไรไม่ได้เลย แต่ถ้าอ่านกันอย่างยุติธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าข้าพเจ้ารู้จักนายปรีดีมากขึ้น อย่างน้อยก็สิ้นกังวลไปแล้วในข้อที่ว่าท่านไม่เป็นคอมมิวนิสต์ แม้นประภาสถิตยจะเขียนลงสยามรัฐหาทางว่าร้ายท่านมาโดยตลอดก็ตาม นอกไปจากนี้แล้ว บทวิจารณ์ชิ้นนี้ของข้าพเจ้ายังเรียกร้องต้องการให้ท่านได้มีโอกาสกลับบ้านกลับเมือง แต่สำนวนโวหารอันสามหาวก้าวร้าวของข้าพเจ้านับว่าน่าอายยิ่ง ทั้งยังโยงไปสู่สมัยราชาธิปไตยกับสถาบันกษัตริย์อย่างใช้อารมณ์ยิ่งกว่าเหตุผล

ผลก็คือ นี่คงเป็นฟางเส้นสุดท้ายที่นายปรีดีจะ

พิธีทำบุญเลี้ยงพระรำลึก
ถึงท่านปรีดี ที่หอพักลิตา
ชอยสวนพลู เมื่อ 8 พ.ค.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดพิธีบำเพ็ญกุศลถวายสังฆทาน

ได้รับจากข้าพเจ้า โดยที่เส้นแรกเริ่มแต่บทวิจารณ์ The Devil's Discus นั้นแล้วในพ.ศ.2507 หรือตีร้ายท่านจะทอนข้าพเจ้าไม่ได้แต่ก่อนอ่านบทวิจารณ์ชิ้นล่าสุดนี้ของข้าพเจ้าก็ได้ ดังจะเห็นได้ว่า วันที่ 24 มิถุนายน 2515 นั้นเอง นายปรีดีได้ให้ตีพิมพ์ข้อเขียนของท่านอีกเรื่องหนึ่งชื่อว่า บางเรื่องเกี่ยวกับภารกิจก่อตั้งคณะราษฎร และระบอบประชาธิปไตย นับเป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ ไม่ถึง 55 หน้าตี แต่เขียนพาดพิงด่าว่าข้าพเจ้าร่วม 7 หน้ากระดาษ ซึ่งนับว่าเกิน 10% ของหนังสือทั้งเล่ม โดยท่านหาว่าข้าพเจ้าเป็น “ซากเดนศักดิ์นาสวะสังคม หรือเศษโสมม ซึ่งอวดดีและเห็นแก่ตัว” ทั้งหมดนี้ เห็นที่ข้าพเจ้าจะปฏิเสธยาก แต่เมื่อตอนอ่านได้บันดาลโทสะขึ้นอย่างแรง จึงโต้ตอบไปในนิตยสาร อนาคต ของสมาคมนักธุรกิจศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเพิ่งออกใหม่โดยมีข้าพเจ้าเป็นบรรณาธิการ ข้าพเจ้าแสดงปฏิกิริยาเป็นบรรทัด ๆ อย่างขาดสัมมาคารวะด้วยประการทั้งปวง

ข้อเขียน 2 ชิ้นนี้ คือ ของนายปรีดีและของข้าพเจ้าควรนับได้ว่าเป็นการปิดฉากระหว่างเราทั้ง 2 ซึ่งคงไม่มีทางหันหน้าเข้าหากันได้

เวลานั้น นายป่วย อังภาภรณ์ สอนอยู่เคมบริดจ์ ข้าพเจ้าออกไปเยี่ยมท่าน ท่านบอกว่าท่านเสียใจในข้อเขียน 2 ชิ้นนี้ ในกรณีนี้ท่านเห็นว่า “อาจารย์ปรีดีผิดมากกว่าคุณ ที่ไปโจมตีคุณขึ้นก่อน ทั้งนี้เพราะท่านโกรธคุณมาแต่คราวที่คุณเขียนวิจารณ์ The Devil's Discus นั้นแล้ว แต่ถ้าคุณไม่ตอบหรือตอบน้อยอย่างอ่อนน้อมถ่อมตนคุณ จะ” ดี” แค่มามาก” นอกจากนั้นนายป่วยยังได้เล่าให้ข้าพเจ้าฟังเกี่ยวกับนายปรีดีอีกมาก ท่านว่า “สำหรับผม อาจารย์ปรีดีเป็นผู้บริสุทธิ์ในกรณีสวรรคต แต่สำหรับคุณสุลักษณ์คุณจะเป็นอย่างไรก็ได้ นั่นเป็นสิทธิของคุณ แม้เราจะเห็นต่างกัน เราก็เป็นเพื่อนกันได้ ที่จริงคุณกับผมยังมีความเห็นต่างกัน

อีกมาก เป็นแต่เรามากไม่ได้จาระในข้อแตกต่างของเราสู่กันเท่านั้น”

คำพูดเช่นนี้ ทำให้ข้าพเจ้าต้องคิดหนัก เพราะคุณป่วยเป็นสัดบรูซ ทั้งพูดวาจาลัทธิมาตลอดซึ่งนั้น ท่านถูกจอมพลถนอม กิตติขจร เชี่ยวออกไป ต่อมา ทั้งข้าพเจ้าและท่านก็ถูกเชียวออกไปอยู่ด้วยกันที่อังกฤษ. ในช่วงสมัยธานินทร์ กรัยวิเชียร ท่านเล่าเรื่องนายปรีดีให้ข้าพเจ้าฟังอีกมาก ทั้งนัยสนนัยบวกรวมทั้งเอกสารที่ข้าพเจ้าไม่เคยให้ความสนใจมาก่อน เช่นถ้อยคำของพระยาศรยุทธเสนาตลอดจนมีหลักฐานเกิดขึ้นใหม่ที่นายดี ศรีสุวรรณ ไปบวชแล้วกลัวบาป สารภาพผิดออกมารวมอยู่ด้วย โชคดีเท่านั้นข้าพเจ้ายังซึก ม.ส. ปู่ ชัยนาม และนางเอตวิน สแตนตัน ภรรยาเอกอัครราชทูตอเมริกันที่เข้ามาถึง แต่ไม่เคยซึกชวนให้ข้าพเจ้าเปลี่ยนทัศนคติของตนเองเกี่ยวกับกรณีสวรรคต ทั้งท่านยังเคยชวนข้าพเจ้าไปหานายปรีดีที่ปารีสด้วย แต่ข้าพเจ้าเป็นคนเจ้าทริฐ หายอมไปไม่ และลึก ๆ ลงไปก็กลัวนายปรีดีไล่ออกมาจากบ้านด้วย แม้จะมีคนเคยบอกมาก่อนหน้านี้แล้วว่าถ้าไปหา ท่านจะดีด้วยอย่างแน่นอน

จากจุดเริ่มต้นทำนองนี้ เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าย้อนถามตัวเองว่า เรารู้จักคนที่สนิทกับนายปรีดีเป็นหลายคน ทำไมเราจึงไม่สืบถามทัศนคติของบุคคลนั้น ๆ เกี่ยวกับนายปรีดี อย่างกรณีสวรรคตเราก็ควรถามคนที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดโดยตรงจึงจะควร มาด่วนเชื้อหนังสือเช่นของ รัตน์ ดวงแก้ว (วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย) และ สรรใจ สมวิเชียรหาควรไม่ เพราะนี่แก่เด็กรุ่นใหม่กว่าเราซึ่งมีอคติไม่แพ้เราโดยผู้สุพจน์ ด้านตระกูล ก็นำข้อเท็จจริงที่ต่างออกไปมาตีแผ่สู้กันแล้วด้วย

ด้วยเหตุฉะฉานนี้ ข้าพเจ้าจึงเริ่มทำการบ้าน นำเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับคดีสวรรคตมาอ่านใหม่รวมทั้งเอกสารที่ข้าพเจ้าไม่เคยให้ความสนใจมาก่อน เช่นถ้อยคำของพระยาศรยุทธเสนา ตลอดจนมีหลักฐาน

ใหม่เกิดขึ้นที่นายดี ศรีสุวรรณ ไปบวชแล้วกลัวบาป สารภาพผิดออกมารวมอยู่ด้วย ใช่แต่เท่านั้น ข้าพเจ้ายังชัก ม.ล.ปุ๋ย ชัยนาม และนางเอตวิน สแตนตัน ภรรยาเอกอัครราชทูตอเมริกันที่แรกเข้ามาถึงพระราชอาณาจักรในช่วงกรณียุทธคดีด้วย โดยที่นางสแตนตันได้แนะนำแพทย์อเมริกันที่ชั้นสูตพระบรมศพให้ข้าพเจ้ารู้จักอีกด้วย แกเองยืนยืนกับข้าพเจ้าว่าจำเลยทั้ง 3 นั้นบริสุทธิ์ การตายของเขาเป็นการเสียสละชีวิตเพื่อความอยู่รอดของราชบัลลังก์อันเป็นชาติพลีอย่างสูง แกว่าประชาชนในอนาคคจะซาบซึ้งในบุญคุณของเขา นางสแตนตันกับท่านผู้หญิงพูนศุขมีอะไรที่ซัดใจกันอยู่ แต่แกก็ยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ ยิ่งนัก ส่วนคุณหญิงปุ๋ยเล่าถึงงานพระบรมศพแต่แรก และการที่เจ้านายเปลี่ยนท่าทีจากความเป็นกันเองมาเป็นความเย็นชา ฯลฯ นับว่าน่าสนใจยิ่ง

นอกไปจากนี้แล้ว ทศนคติของข้าพเจ้าในเรื่องราชาธิปไตยและประชาธิปไตย ได้คลี่คลายขยายตัวเรื่อยมา จาก 14 ตุลาคม 2516 จน 6 ตุลาคม 2519 ข้าพเจ้าเห็นว่า ถ้าราชาธิปไตยไร้ธรรมก็ไม่ผิดไปจากโจรราชาธิปไตย ประชาธิปไตยก็เช่นกัน ต้องมีธรรมะเป็นรากฐาน ราษฎรจะเป็นใหญ่ได้ก็ต้องประกอบไปด้วยความชอบธรรม นี่ฉันใด พระราชาก็ฉันนั้น ข้าพเจ้าเริ่มมีเครื่องหมายปรีศนีย์เกี่ยวกับความชอบธรรมของชนชั้นปกครองที่สูงส่งยิ่ง ๆ ขึ้นไปทุกที จึงเห็นว่ากรณีสวรรคตนี้ระบบการเสด็จรั้มและกลั่นแกล้งคงจะไม่หยุดอยู่เพียงแค่มหาร สันติบาล และพรรคประชาธิปัตย์เท่านั้น ดีร้ายจะขึ้นไปสูงส่งกว่านั้นเอาเลยทีเดียว โดยที่พฤติกรรมต่อ ๆ มาสื่อว่าทรศนะของข้าพเจ้าถูกต้องยิ่ง ๆ ขึ้นทุกที

ทางด้านปารีสนั้น แม้นายปรีดีจะไม่เคยติดต่อกับข้าพเจ้าโดยตรง แต่ก็มีคนมาเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่าลูกท่านบางคนได้ต่อว่าท่าน ว่าการที่ท่านเขียนโจมตีข้าพเจ้านั้น ท่านเป็นฝ่ายผิดเพราะแม้ข้าพเจ้าจะเห็นต่างจากท่าน และปรักปรำ

ท่าน ข้าพเจ้าก็มีสิทธิ อย่างน้อยข้าพเจ้าเป็นคนรักความยุติธรรม การตั้งตนเป็นศัตรูกับผู้รักความยุติธรรมนั้นไม่ถูกต้อง แม้จะเห็นต่างกัน ก็น่าจะเป็นแนวร่วมกันได้ หาไม่ ท่านจะไม่มีแนวร่วมเลย นอกจากบริษัทบริวารและผู้เห็นพ้องต้องด้วย เพราะฝ่ายราชาธิปไตย (ดังที่ท่านเรียกว่าผู้ที่ตั้งตัวเป็นพระราชายังกว่าพระราช) ก็เกลียดท่าน ฝ่ายเผด็จการทหารก็ไม่ต้องการท่าน ฝ่ายพ.ค.ก็หาทางลบล้างเกียรติคุณของท่าน

ได้ทราบมาว่าท่านยอมรับคำเตือนดังว่านี้ แสดงว่าท่านมีขันติธรรม และมีความชอบธรรมอยู่ในใจ ผิดไปจากผู้ใหญ่เป็นจำนวนมากที่ในประเทศนี้ โดยเฉพาะก็ผู้ที่ข้าพเจ้ามีความจงรักภักดีเป็นอย่างสูง ซึ่งรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ใด ๆ ไม่ได้เลย และข้าพเจ้าไม่พร้อมที่จะเคารพนับถือใครได้ ถ้าเขาคนนั้นไม่รับฟังคำคัดค้าน ตักเตือน หรือโจมตีใด ๆ ไม่ว่าเขาจะสูงส่งเพียงใดก็ตาม

ต่อแต่นั้นมา แม้นายปรีดีจะไม่เคยติดต่อกับข้าพเจ้า ท่านผู้หญิงพูนศุขก็มักส่งข้อเขียนของนายปรีดี และเอกสารหลักฐานต่าง ๆ มาให้ได้อ่านอยู่เนือง ๆ บางครั้งท่านส่งมาให้ถึงข้าพเจ้าเป็นคนแรกเสียด้วยซ้ำ

เราเป็นเด็ก จะไปให้ผู้ใหญ่ลดตนลงมาหาเรายังกว่านี้จะได้ละหรือ และมาถึงช่วงนี้ทศนคติของข้าพเจ้าเปลี่ยนไปมากแล้ว รับรู้ข้อมูลใหม่ ๆ มากแล้ว แม้จะช้าแต่ก็ไม่ขึ้นหับหูหับตาอยู่อีกต่อไป

ข้าพเจ้าเริ่มเข้าใจว่าทำไมนายปรีดีถึงต้องเขียนป้องกันตัวเอง ทำไมท่านต้องฟ้องเรื่องคดีหมิ่นประมาทอยู่เรื่อย ๆ ข้าพเจ้าเริ่มเห็นถึงความฉ้อฉลที่ปลุกปั่นมหาชนให้มองท่านไปในแนวลบ

ถ้าข้าพเจ้าเองไม่เผชิญมากับตัวเอง ที่ต้องพลัดที่นาคาที่อยู่ ที่หนังสือถูกเผาเป็นเรือนแสนที่ภรรยาเกือบถูกเอาเข้าคุกตะราง และชื่อเสียงเกียรติคุณต้องมัวหมอง ข้าพเจ้าจะเข้าใจนายปรีดีและท่านผู้หญิงพูนศุขได้หรือไม่ สงสัยอยู่ โดยที่ข้าพเจ้าและ

ครอบครัวได้รับชะตากรรมมาจากรัฐและหน่วยงานของรัฐไม่ถึงหนึ่งในร้อยที่ท่านทั้งสองและลูก ๆ เจริญมา ในขณะที่ข้าพเจ้าก็หาเคยทำบุญคุณอันใดให้กับบ้านเมืองเป็นเศษหนึ่งส่วนพันอันท่านได้เคยกระทำมาแล้วนั้นเช่นกัน

เมื่อทริฐและซ้อเท้จจริงเปลี่ยนไปถึงเพียงนี้แล้ว จึงไม่ยากที่เมื่อข้าพเจ้าได้รับหนังสือเรื่อง คำตัดสินใหม่เกี่ยวกับคดีสวรรคต ที่ตีพิมพ์สำหรับงานฉลองอายุ 80 ปีบริบูรณ์ของนายปรีดี พนมยงค์ ในพ.ศ. 2523 โดยที่ผู้นำมามอบให้ แจ้งว่าท่านผู้หญิงขอให้ข้าพเจ้าเป็นคนแรกให้ในวันที่ 11 พฤษภาคม อันเป็นวันคล้ายวันเกิดของท่านรัฐบุรุษอาวุโส ทั้ง ๆ ที่วันนั้นข้าพเจ้าเพิ่งเดินทางกลับมาจากประเทศจีน ถึงบ้านเอาเย็นแต่ก็ได้อ่านหนังสือนั้นจนจบ ซึ่งเป็นเวลาวันใหม่ล่วงแล้วไปหลายชั่วโมง โดยที่ข้าพเจ้าได้อ่านคำคัดค้านและคำฟ้องคดี ๆ อื่น ๆ มาแล้ว เช่น กรณีศึกฤทธิ์ ปราโมช รอง ศยามานนท์ ประยูร ภมรมนตรี และชาลี เอี่ยมกระสินธุ์ เป็นต้น

คำพิพากษาคดีสวรรคตที่สยามรัฐจัดพิมพ์เมื่อพ.ศ. 2494 และต่อมาพิมพ์แจกในงานวันเกิด ม.ร.ว.บุญลับ พินิจชนคดี ชี้ทางให้ข้าพเจ้าไปสู่ความมืดบอดฉันใด คำตัดสินใหม่นี้ชี้ทางสว่างให้แก่ข้าพเจ้านั้น

วันรุ่งขึ้น ข้าพเจ้านั่งนึกตรึกตรองอยู่แทบทั้งวันว่าจะขอขมาโทษนายปรีดีอย่างไรดี ตนจึงจะพ้นผิดและบาปอกุศล อันตนได้เคยประกอบมาทั้งทางมโนกรรม วชิกรรม และกายกรรม ผลก็คือได้เริ่มร่างจดหมายแล้วส่งไปในวันที่ 13 พฤษภาคม 2523 นั้นเอง

ข้าพเจ้าได้ส่งสำเนาให้นายป่วย นายสุภา ศิริมานนท์ และบางคนที่เป็นตัวเชื่อมให้ข้าพเจ้าเข้าใจนายปรีดี ข้าพเจ้าถือว่าท่านเหล่านี้มีบุญคุณ เพราะท่านไม่เคยยัดเยียดให้ข้าพเจ้าเปลี่ยนทัศนคติและไม่เคยลบหลู่ดูถูกความคิดความอ่านของข้าพเจ้า

บางท่านเพียงพูดว่า ข้าพเจ้าเป็นคนมีสติปัญญา แต่บางที บางอย่างอาจบดบังอยู่ก็ได้ ดังที่เขาเรียกกันว่าเส้นผมบังภูเขา เมื่อเขียนผมเสียแล้วย่อมเห็นภูเขาได้เอง บัดนี้ข้าพเจ้าเห็นแล้วว่านายปรีดี พนมยงค์ เป็นขุนเขาอันยิ่งใหญ่ที่แม้จะมีหม่อมมารดา เส้นผมและขวากหนามมาปิดกั้นก็หาทำได้ตลอดไปไม่ ข้าพเจ้าเองถือเป็นภาระหน้าที่ที่จะต้องสนองคุณท่านด้วยการประกาศลี้จะให้แพร่หลายออกไป ให้เป็นที่รับทราบกันในวงกว้างให้จงได้

ภายในเวลาอันไม่ช้า ท่านก็ได้ตอบจดหมายข้าพเจ้ามาดังนี้

23 มิถุนายน 2523

เรียน คุณสุถักษ์ณ์ ศิวรักษ์ ที่นับถือ

จดหมายของคุณฉบับลงวันที่ 13 พ.ค. 2523 ได้ทำให้กระผมมีความปลาบปลื้มเป็นอันมากที่คุณได้อวยพรในวันคล้ายวันเกิดของผมอายุครบรอบ 80 ปี ประกอบด้วยความวิจรรณญาณของคุณที่เห็นความบริสุทธิ์ของผมที่ได้รับใช้ชาติไทยซึ่งเป็นที่เคารพสักการะสูงสุดของปวงชนชาวไทยทั้งมวลและความบริสุทธิ์ของผมกับความบริสุทธิ์ของบุคคลที่ถูกประหารชีวิตในกรณีสวรรคต ร. 8

ตามที่คุณขอโทษจากผมในการเขียนการพูดซึ่งคุณได้ปฏิบัติเกี่ยวกับผมที่แล้ว ๆ มานั้น ผมมิเพียงแต่ยินดีคือโศกกรรมแก่คุณเท่านั้น หากขอสรรเสริญคุณอีกด้วยในการที่คุณมีคุณธรรมสูง คือเมื่อพลังพลาดไปเพราะความเข้าใจผิดแล้วทราบความจริงภายหลัง คุณก็มีความกล้าหาญแก้ความเข้าใจผิดนั้น อันเป็นลักษณะของบุคคลก้าวหน้าซึ่งรับใช้ชาติและราษฎรเพื่อความป็นเอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ สันติภาพความเป็นกลาง และความสุขสมบูรณ์พร้อมด้วยประชาธิปไตยของราษฎร ผมจึงขออวยพรให้คุณประสบความสำเร็จทั้งทางกายและทางใจ และประสบความสำเร็จทั้งหลายในการรับใช้ชาติและราษฎรดังที่ผมกล่าวนั้น

ผมรู้สึกคนว่ามีความผิดพลาดที่ได้ใช้วิธีไม่เหมาะสมในการโต้ตอบข้อเขียนของคุณ จึงขอภัยคุณไว้ในที่นี้ด้วย

อนึ่ง ผมมีความยินดีที่จะมีโอกาสสนทนากับคุณตามความปรารถนา

ด้วยความนับถือ
ปรีดี พนมยงค์

นับว่าท่านให้เกียรติ ให้ความเมตตาปรานี และมีน้ำใจเป็นสุภาพบุรุษพุทธบริษัทโดยแท้ หลังจากนั้น ท่านก็คงส่งเอกสารให้ หาหนังสือใหม่ให้อ่านอยู่เสมอมา แต่เราก็หาพบกันไม่ จนเมื่อข้าพเจ้าไปยุโรปเมื่อปลาย พ.ศ. 2524 เจอเพื่อนนักเรียนอังกฤษรุ่นหลังที่กรุงบรัสเซลส์ โดยที่เขาเป็นคนสนิทชิดชอบอยู่กับนายปรีดีและท่านผู้หญิง เขาแนะนำให้ข้าพเจ้าพูดโทรศัพท์กับท่านที่ปารีส ตอนผ่านท่าอากาศยานแห่งนั้น เพราะไม่มีเวลาจะเข้าไปหาท่านได้ ข้าพเจ้าเชื่อเขา จึงโทรศัพท์เข้าไปเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน ได้พูดกับทั้งท่านผู้หญิงและตัวท่านเอง ให้อารมณ์ดีใจและชื่นใจ เราคุยกันอยู่นาน โดยท่านบอกให้ระมัดระวังตัวอย่าประมาท โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับทหารและการใช้อำนาจลับ ทั้งท่านขอให้ดูแลสุขภาพส่วนตัวด้วย

ข้าพเจ้ามาทราบภายหลังว่าท่านบ่นเสียชีวิตที่ไม่ได้พบข้าพเจ้า และว่าพูดโทรศัพท์กันน้อยไป แลผมยังชมว่าเสียงข้าพเจ้าแสดงว่าเป็นคนมีอำนาจ เมื่อข้าพเจ้ามีโอกาสพบท่านภายหลังในอีกประมาณปีหนึ่งต่อมา ท่านคงเปลี่ยนทัศนคตินี้ไปแล้วดอกกระมัง เพราะพอท่านเห็นสารรูปและการแต่งตัวของข้าพเจ้าแล้วคงตัดสินใจได้ว่า ไม่มีทางที่ข้าพเจ้าจะเป็นคนที่มีอำนาจได้อย่างไรเลย

ครั้นถึงต้นพ.ศ. 2525 ข้าพเจ้าได้ให้ตีพิมพ์หนังสือออกมาใหม่เล่ม 1 ชื่อ อยู่อย่างไทย ในสมัยศตวรรษที่สามแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีหน้าหนึ่งประกอบไปด้วยข้อความดังต่อไปนี้ คือ

ข้าพเจ้าขออุทิศความดี
หากจะเกิดมีจากหนังสือเล่มนี้ เพื่อบูชาคุณ
นายปรีดี พนมยงค์

ผู้มีบุญคุณอันยิ่งใหญ่ ในด้านการต่อสู้เพื่อธำรงรักษาไว้ได้ซึ่งเอกราชและอธิปไตยของชาติไทย แต่กลับได้รับการเนรคุณด้วยการใส่ร้ายป้ายสีจากชนชั้นปกครองอย่างโสมมยิ่ง แม้ข้าพเจ้าจะไม่เคยพบท่านผู้นี้เลยก็ตาม ทั้งยังเคยจ้วงจาบหยาบซ้ำต่อท่านด้วยซ้ำ แต่ก็เห็นว่า ถ้าศตวรรษที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จะเป็นการเริ่มศักราชใหม่แห่งการอยู่อย่างไทย ให้สมศักดิ์ศรีกับความเป็นคนแล้วไซ้เราน่าจะเริ่มด้วยสิ่งจะ ด้วยการสมานไมตรี และด้วยอโหสิกรรม เพื่อความบริสุทธิ์ยุติธรรมของคนในสังคม

ข้าพเจ้าใคร่ขอเสนอให้ชนชั้นปกครองซึ่งรวมทั้งคณะองคมนตรีและคณะรัฐมนตรี ตลอดจนสมาชิกรัฐสภาได้โปรดมีความกล้าหาญทางจริยธรรม นำเรื่องกราบบังคมทูลพระกรุณา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงเชิญท่านรัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งเรามีอยู่แต่เพียงผู้เดียวนี้ให้กลับมาร่วมงานสมโภชพระนคร เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ประเทศชาติและให้ท่านได้มาใช้ชีวิตช่วงสุดท้ายอยู่ในพระราชอาณาจักร ดังเช่นประธานาธิบดีเนวินได้กระทำมาอย่างน่าสรรเสริญกันอนุ ก่อนที่ท่านจะสละตำแหน่งประมุขของสหภาพพม่าไป ถ้าเราจะเป็นพุทธมามกะกันนอกเหนือรูปแบบออกไปแล้วไซ้เราน่าจะกล้ากระทำการเช่นนี้ได้ ไม่น้อยไปจากเพื่อนพม่าของเรา

เมื่อฝากเพื่อนนำไปมอบให้ท่าน ท่านได้กรุณาตอบมาดังนี้

วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2525
เรียน คุณสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ที่รักและนับถือ
ผมได้รับหนังสือ “อยู่อย่างไทย” ซึ่งคุณได้ให้พรทิพย์จัดส่งต่อมายังผมนั้นแล้ว

ผมขอแสดงความขอบคุณเป็นอันมากมายยังคุณที่ได้มีเจตนาตีพิมพ์ความดีของหนังสือเล่มนั้นให้แก่ผม พร้อมทั้งได้ให้ความเป็นธรรมแก่ผมผู้ซึ่งถูกใส่ร้ายป้ายสีจากชนชั้นปกครองอย่างโสมมอย่างยิ่งและความปรารถนาดีของคุณที่ใครจะ给我ได้กลับไปอยู่อย่างไทยด้วยปกติสุข

ขอเดชคุณพระศรีรัตนตรัยและอานิสงส์ที่คุณได้บำเพ็ญเพื่อชาติและราษฎรไทย รวมทั้งอานิสงส์ที่คุณได้บำเพ็ญเพื่อความบริสุทธิ์และความเป็นอยู่ด้วยปกติสุขของผมด้วยนั้น โปรดดลบันดาลให้คุณประสบสิริสวัสดิพิพัฒนามงคล มีความสุขความเจริญทุกประการ พร้อมทั้งปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง และประสบความสำเร็จในการทำงานเพื่อรับใช้ชาติและราษฎรไทยให้พัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ด้วยรักและนับถือ
ปรีดี พนมยงค์

และแล้วในปีนั้นเอง ข้าพเจ้ามีโอกาสพากรรยาไปเคารพท่านถึงที่บ้านชานกรุงปารีส โดยที่ได้ทราบมาว่าท่านตื่นเต้นมากที่จะได้พบข้าพเจ้า “ศัตรูเก่า” ของท่าน ท่านถึงกับโทรศัพท์ทางไกลมาบอกว่าจะส่งรถไปรับที่สนามบิน โดยจะให้พักที่บ้านหรือที่ใกล้ ๆ บ้านท่าน แต่เราเกรงใจท่านกัน ทั้งเรายังมีเพื่อนไทยที่มีแก่ใจให้พักในใจกลางกรุงอีกด้วย เลยเข้าใจผิดกัน จนเกิดโอละพ้อเล็กน้อยที่สนามบิน แต่พอถึงใจกลางกรุงปารีส ท่านก็เชิญไปพบท่านเดี๋ยวนั้น (วันเสาร์ที่ 21 สิงหาคม 2525) คุณก็น้อยรูวคราวครั้งวัน ทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้าอดนอนมาในเรือบินโดยตลอด แต่ก็คุยกับท่านด้วยความสุขและเพลิดเพลินเจริญใจ โดยได้รับความเมตตาปรานีจากท่านและท่านผู้หญิงยิ่งนัก

ส่วนมากเราคุยกันเรื่องเก่า ๆ เรื่องเจ้าเรือนาย และเรื่องลึกลับทางประวัติศาสตร์ที่ข้าพเจ้าหา

อ่านไม่ได้ ได้ทราบที่ท่านปรารถนากับท่านผู้หญิงก่อนข้าพเจ้าไปว่า “คุณสุลักษณ์จารูเรื่องเจ้านายมาก ฉันทองชั่งจะไม่แน่น เธอต้องมานั่งคุยด้วยจะได้ช่วยกัน” ที่จริงท่านยังแน่นยำและปราดเปรียวทางสติปัญญาเกินคนวัยแปดสิบทั่วไปยิ่งนัก ท่านสุขภาพราบเรียบ และยกประโยชน์ให้กับอีกฝ่ายหนึ่งเสมอ โดยที่การพูดมักมีเอกสารประกอบด้วยเนื่อง ๆ ทำให้นึกถึงที่ม.จ.พิไลยเลขา ตีศกุล ทรงเล่าวว่าเมื่อนายปรีดี พนมยงค์ ไปเฝ้าสมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพที่วังวรดิศ ตอนเสด็จกลับจากปีนั้นนั้น “ท่านก็ “ทิ้ง” สมเด็จเจ้าพระชนม์ 80 แล้วยังปราดเปรียว แม่นยำ สมเป็นรัฐบุรุษนั่นเอง

ข้าที่ข้าพเจ้าพูดกับท่านว่า “อาจารย์เคยคิดบ้างหรือเปล่าว่าอาจารย์เหมือนพระเจ้าตากสินที่กู้เอกราชมาเมื่อพระชนม์ยังน้อย แล้วเสวยราชย์อยู่ 15 ปีก็ถูกปลงพระชนม์ อาจารย์ก็กู้เอกราชมาและอยู่ในอำนาจ 15 ปีเท่ากัน โดยที่ตอนอาจารย์ถูกเอาก่อนนั้นอายุเท่ากับพระเจ้าตากสินพอดี นับว่ายังดีที่อาจารย์มีชีวิตรอดมาได้จนปานนี้” ท่านบอกว่า “เรื่องนี้ผมไม่เคยคิดเทียบกับพระองค์ท่านและที่คุณใช้คำว่าผมอยู่ในอำนาจนั้น ก็ออกจะใหญ่โตเกินไป ใช้คำว่าผมมีโอกาสรับใช้ชาติบ้านเมืองจะดีกว่า”

วันรุ่งขึ้น ท่านส่งรถมารับไปคุยกับท่านอีกเช่นกัน โดยที่วันนี้เราพูดธุระกันเรื่องโครงการปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย อันเป็นการประยุกต์หลักวิชามาใช้เพื่อประโยชน์ของบ้านเมืองในปัจจุบันและอนาคต ภรรยาข้าพเจ้าจึงไม่ได้ไปร่วมด้วย น่าเสียดายที่การถ่ายรูปร่วมกันในวันนี้จึงไม่มีภรรยาข้าพเจ้าติดอยู่ในภาพ

สำหรับโครงการปรีดีนี้ เรามีมติที่จะรวบรวมผลงานของท่านทั้งหมด รวมถึงพิมพ์เป็นชุด โดยที่ปี 2525 ประชาธิปไตยจะมีอายุครบ 50 ปี ข้าพเจ้าแนะนำให้กรรมการผู้จัดพิมพ์งานเขียนของท่านขออนุญาตตีพิมพ์ “บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะ

ราษฎรและระบอบประชาธิปไตย” ในโอกาสดังกล่าว ท่านปฏิเสธ โดยตอบว่าเรื่องดังกล่าวท่านเขียนด้วยอคติ และความเข้าใจผิด ทั้งยังไปกระทบ “เพื่อนที่ล้าคัญของเราเข้าคนหนึ่งด้วย” ถ้าจะตีพิมพ์ก็ต้องแก้ไขยกโครงร่างใหม่หมดเลย ซึ่งขณะนั้นท่านยังไม่อาจทำให้ได้ นับว่าน่าเสียดายนัก

จากการพบกับนายปรีดี พนมยงค์ แม้เพียงสองครั้ง ทำให้ข้าพเจ้าด่วนสรุปได้ว่า (1) ท่านบริสุทธิ์ ยุติธรรมและมองคนในแง่ดี เกินไปกว่าที่จะเป็นนักการเมือง (2) ท่านฉลาดเฉลียวเกินไปกว่าคนร่วมสมัย แม้คนข้างเคียงก็ยากที่จะตามได้ทัน แม้ท่านจะเป็นครูบาอาจารย์แต่ศิษยานุศิษย์โดยทั่ว ๆ ไปก็ได้เพียงเลือกกระพี้ไปจากท่าน ยิ่งกว่าเนื้อหาสาระที่เป็นแก่น (3) ท่านเป็นคนเด่น แม้จะไม่ต้องการความเด่นที่เข้าข้างความดีที่หาทางจับผิดได้ยาก ประกอบกับข้อ (2) ที่กล่าวมาแล้ว จึงเป็นเหตุแห่งความอิจฉาริษยาของคนใจแคบ และคนเห็นแก่ตัวหรือคนเอาธรรม ซึ่งมักมีอำนาจอันแฝงเร้น พุดอย่างไรรู้ว่าดวงท่านแรง จึงเกิดศัตรูได้ง่ายโดยไม่จำเป็น โดยคนที่เกลียดท่าน (ดังที่ข้าพเจ้าเคยเกลียดท่าน) ไม่เคยรู้จักท่านเอาเลยด้วยซ้ำ (4) ท่านเข้าใจราษฎรและสังคมไทย ลึกซึ้งเกินกว่าที่ข้าพเจ้าเคยคาดคิดไว้ก่อนมากนัก ทั้งท่านยังรู้เรื่องเจ้านายอย่าง *เคารพ* และ *เท่าทัน* อีกด้วย (ถ้าใครไม่เข้าใจคำ 2 คำที่ทำตัวเอนไว้นี้ในที่นี่ ยากที่จะเข้าใจนายปรีดีได้) (5) ท่านต้องการประชาธิปไตยที่แท้ ท่านต้องการสังคมนิยมที่เป็นวิทยาศาสตร์และมีเสรีภาพเป็นปกติสถาน トラบเท่าที่บ้านเมืองเต็มไปด้วยอธรรมและความหน้าไหว้หลังหลอก ที่ต้องการเอาเปรียบราษฎรด้วยการมอมเมากันทางไสยศาสตร์ในนามของความศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์ต่าง ๆ ขนชั้นนำจะต้องฉีกกำลังกันต่อต้านนายปรีดี ไม่ว่าท่านจะยังมีชีวิตอยู่หรือหาไม้ก็ตาม (6) ท่านเป็นคนดีจริง ไม่ยอมลดอุดมการณ์ ไม่ยอมไกลเกลียดหลักการ

ไม่ยอมสยบยอมกับอำนาจอันไม่ชอบธรรม คนอย่างนี้เกือบจะหาไม่ได้แล้วในบ้านในเมืองเราในบัดนี้ (7) ท่านเป็นผู้ปกป้องผู้ที่ถูกเอาเปรียบเพื่อพยุงบฐานะของกลุ่มคนนั้น ๆ ไว้ไม่ว่าจะเป็นเจ้า โพรหรือขุนนาง โดยที่ฝ่ายหนึ่งต้องไม่ประทุษร้ายอีกฝ่ายหนึ่ง หากมุ่งไปที่ความชอบธรรม ผลก็คือ ท่านถูกประทุษร้ายเสียเอง

กล่าวโดยสรุปก็คือ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นสัญลักษณ์ของธรรมะเพื่อต่อสู้กับอธรรม ข้าพเจ้าตั้งใจที่ได้มีโอกาสขอชมที่ท่าน มีโอกาสได้ไปกราบท่านและคุยกับท่านอย่างกันเอง

เมื่อต้นพ.ศ. 2526 นี้เอง ท่านก็มีแก๊งเสงส.ค.ส. มาให้ พร้อมด้วยลายเซ็นของท่านผู้หญิง ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการให้กำลังใจอย่างสำคัญ จึงขออัญเชิญมาไว้ในหนังสือเล่มใหม่ชื่อ *น้ำเขียวให้ขวางเรือ* ดังนี้

ในวาระดิถีขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2526 ขออวยพรให้คุณสุลักษณ์ ศิวรักษ์ กับครอบครัวจงประสบสิริสวัสดิ์พัฒนามงคล เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ และประสบความสำเร็จในการรับใช้ชาติและราษฎรไทยเพื่อสันติภาพ และประชาธิปไตยทุกประการ

ปรีดี พนมยงค์

เสียดายที่หนังสือเล่มนี้ซึ่งควรจะแล้วเสร็จแต่วันเกิดข้าพเจ้าตอนปลายมีนาคม หากมาวางจำหน่ายได้เมื่อท่านวายุขณมีเสี้ยวแล้ว ท่านเลยไม่ได้อ่านงานเขียนในเล่ม ซึ่งถึงจะไม่มีอะไรพิเศษ แต่ก็มีพาดพิงถึงท่านดังในเล่มก่อนหน้านั้น คือ *เจ้าข้า.....ฟ้าเดียวกัน* นั่นเอง ในเรื่อง *เยี่ยมเยือน 3 ประเทศ สังคมนิยมอินโดจีน* ที่ตีพิมพ์ออกมาก่อนหน้านั้นขึ้นไปอีก ข้าพเจ้าก็พยายามพูดถึงท่านอยู่เนือง ๆ จนผู้วิจารณ์กล่าวหาและมีการโต้ตอบกันดังนี้

ผู้เขียนถ่ายภาพร่วมกับท่านปรีดี และท่านผู้หญิงพูนศุข

ผมได้อ่านบทวิจารณ์หนังสือของคุณจิตรกร ตั้งเกษมสุข ใน “อ่านเวียดนาม ลาว เขมร ยุคใหม่ ผ่านสายตา ส.ศิริรักษ์” ในโลกหนังสือ ปีที่ 5 ฉบับที่ 12 กันยายน 2525 อย่างละเอียดแล้ว ผมคิดว่าผู้วิจารณ์ยังตามไม่ทันการเปลี่ยนแปลงของส.ศิริรักษ์อยู่ดี เช่นในหน้า 42 ผู้วิจารณ์ได้กล่าวว่า “.....ขณะอ่านหนังสือนี้ ผู้เขียนรู้สึกประหลาดใจที่พบว่า ส.ศิริรักษ์ เอยถึงนายปรีดี พนมยงค์ไว้หลายแห่ง ความประหลาดใจมิได้อยู่ที่ส.ศิริรักษ์เอยถึงท่านผู้นั้นเท่านั้น เพราะก่อนหน้านี้ส.ศิริรักษ์ก็เคยเอยถึงท่านผู้นั้นมาบ้างแล้ว หากเป็นการเอยถึงอย่างเห็นนายปรีดีเป็นคู่ปรปักษ์ ข้างฝ่ายนายปรีดี ก็เคยเห็นว่า ส.ศิริรักษ์เป็น “สวะสังคม” แต่การเอยถึงนายปรีดีในหนังสือเล่มนี้ ส.ศิริรักษ์กลับเอยถึงอย่างให้ความเคารพยกย่องชนิดที่ไม่คงแก่้งของคนที่เคยเป็นคู่ปรปักษ์กันไว้เลย นี่ต้องนับว่าแปลกมาก..” ในหน้า 43 ตอนหนึ่งว่า “...จำก็ตรงที่ ส.ศิริรักษ์กล่าวชมนายปรีดี พนมยงค์ไว้ในหนังสือเล่มนี้ว่า “เรียบเรียงร้อยแก้วได้ดีนัก เสียหายที่เขียนสารคดีน้อยไปสักหน่อย” ทั้ง ๆ ที่เคยพูดไว้ในนิตยสาร อนาคต ฉบับกรกฎาคม-สิงหาคม 2515 ว่าเรื่องที่นายปรีดี

เขียนนั้นน่าเบื่อหน่ายใช้ภาษาวกวน ในนิตยสาร ฉบับเดียวกันนั้น ส.ศิริรักษ์ยังเคยดูแคลนไว้เป็นทำนองว่า นายปรีดีนั้นใจว่าจะฉลาดปราดเปรื่องอะไรดอก หากเพราะอาศัยได้คนดีมีฝีมืออื่น ๆ มาช่วยกับจังหวะที่หมุนขึ้นจึงทำการได้สำเร็จ อีกทั้งยังได้พูดไว้ด้วยว่านายปรีดีนั้น นอกจากจะอ่อนวิชาประวัติศาสตร์เอนามาก ๆ แล้ว ยังอ่อนทั้งความเข้าใจต่อสังคมไทยและสังคมฝรั่งเศสอีกด้วย....ส่วนคนที่เคยเชื่อถือในความคิดและวิจารณ์ญาณของ ส.ศิริรักษ์มาก่อน แต่เนี่ยไปยอมจะต้องอดรู้สึกกลางแกลงใจมิได้...”

จากข้อความดังกล่าวนี้เองซึ่งให้เห็นได้ชัดเจนว่า ผู้วิจารณ์เป็นพวก “กามนิต” คือยึดบุคคลยิ่งกว่าคำสอนของบุคคล ผมเองในฐานะที่ติดตามข้อเขียนของส.ศิริรักษ์และนายปรีดี พนมยงค์มาโดยตลอด กลับเห็นว่าที่ส.ศิริรักษ์โจมตีนายปรีดี พนมยงค์มาตลอดในก่อนหน้านั้น เพราะเกิดจากโมหคติของส.ศิริรักษ์เอง บวกกับอิทธิพลของการโฆษณาชวนเชื่อของยุคนั้น ทำให้ส.ศิริรักษ์ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของการโฆษณาชวนเชื่อในยุคนั้นด้วย เพื่อให้คุณจิตรกร ตั้งเกษมสุขมีความกระจ่างเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ และส.ศิริรักษ์ ผมจึงขอคัดคำให้สัมภาษณ์ของส.ศิริรักษ์ซึ่งให้สัมภาษณ์หนังสือ วงการ ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 กรกฎาคม 2525 จาก คั่นช่องสอง ส.ศิริรักษ์ หน้า 32 ตอน “ขอโทษปรีดี ดีใจที่ท่านยังอยู่” ซึ่งส.ศิริรักษ์กล่าวไว้ว่า “ผมเห็นอะไรผิดผมก็ยอมรับอย่างหลวงประดิษฐไพเราะที่พูดท่านมาเรื่อย ๆ ตอนหลังผมเห็นว่าผมผิด ผมก็ไปขอโทษท่าน ที่ผมไม่เห็นด้วยกับอาจารย์ปรีดีนั้น เพราะหนึ่งผมเติบโตมาสมัยที่ท่านเป็นนายกฯ ลึก ๆ ต้องมาถามผมเองว่า ผมเกลียดรัฐบาลทุกรัฐบาล อันที่จริงลึก ๆ ผมอนาธิปไตย ผมเกลียดคนมีอำนาจ เข้าใจไหม สอง ผมเติบโตมาในแวดวงชนชั้นกลาง เติบโตมากับวัดซึ่งต้องเป็นฝ่ายปฏิบัติ นี่ต้องยอมรับ คนไปวัดไปหา

๘๖ ชีวิตทาง บรรเทาทุกข์

เกือบสองปีมาแล้ว บุคคลกลุ่มหนึ่งซึ่งประกอบไปด้วย คุณสุภา ศิริमानนท์, คุณศักดิ์ชัย บำรุง และคุณสุลักษณ์ ศิวรักษ์ เป็นอาทิ ได้ร่วมกันจัดโครงการปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทยขึ้น โดยจุดประสงค์ว่าจะรวบรวมข้อคิดชัยเขื่อน และเขียนของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องด้วยท่านปรีดี พนมยงค์รัฐบุรุษอาวุโส ออกมาพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและทั้งหมด

โครงการเพ็งดำเนินมาไม่กี่มายน้อย ท่านก็มาถึงแก่อสังกรรมลงเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคมทำให้โครงการดังกล่าวต้องเร่งรัดการทำงานที่กำหวัไว้ให้รวดเร็วยิ่งขึ้น คาดว่าสังคมไทยจะได้หนังสือดี ๆ ไว้อ่านอีกเป็นจำนวนมาก

หลังจากท่านปรีดีอสัญกรรมลง มีคนไทยจำนวนมากที่ปรารถนาสันติและความสงบร่มตลอดจนใคร่ประสานประวัติศาสตร์กับปัจจุบันเป็นเนื่ออนุญอันเดียวกัน ได้เรียกร้องให้ผู้รับชอบต่อการบริหารราชการแผ่นดินช่วยสร้างระลึกไว้สำหรับท่านปรีดีโดยเฉพาะเป็นสำคัญเป็นการแสดงความกตัญญูทเวทิตาต่อท่านผู้มี

คุณเปรม นายกรัฐมนตรีคนใหม่ของเรา นั้น เธอไม่ใช่นักเรียนประวัติศาสตร์ ไม่ใช่ นักการเมือง เป็นเด็กรุ่นหลัง โตไม่ทันท่านปรีดี แถมยังโตในแวดวงของเครื่องแบบ ไม่ได้โตในแวดวงของความคิดและสติปัญญา เป็นเรื่อง que ทุกคนควรเห็นใจ และต้องถนอมนายกรัฐมนตรีคนนี้ไว้นาน ๆ ด้วยเหตุผลประการเดียวคือ คุณเปรมไม่ใช่คนดี

ถ้าจะมีผู้กล้าหาญสักคนไปบรรยายสรรพคุณของท่านปรีดีให้คุณเปรมฟัง ชี้ให้เห็นคุณูปการของท่านรัฐบุรุษอาวุโสที่มีต่อประเทศชาติอย่างยิ่ง เล่าถึงความซื่อ ความสะอาด ความสุจริต ความ เป็นนักคิด นักเขียนผู้ยิ่งใหญ่ด้วยชีวิตจิตใจที่อยากเห็นเมืองไทยเป็นเอกราช ยืนด้วยลำแข้งตัวเองเพียงอย่างเดียว คนอย่างคุณเปรมมีหรือจะไม่เข้าใจ

ใครจะไปรู้ว่า วัดพนมยงค์ที่อยู่ธยาจะได้รับ การบูรณะขึ้นใหม่อย่างถูกต้องตามหลักวิชา โบราณคดี อาคารพิพิธภัณฑ์ท่านปรีดีจะย่นตระ หง่านใน ส่วนหนึ่งของอาณาบริเวณวัดพร้อมรูป อนุสาวรีย์ ณ สถานที่แห่งนี้จะเป็นที่ประมวลสรรพ วิชาของท่านปรีดีและเรื่องที่เกี่ยวข้องมาอยู่ในที่ เดียวกัน

เรื่องอย่างนี้คุณเปรมกล้าทำครับ ถ้ารู้ความ จริง

ไม่ใช่เรื่องสายเกินไปสำหรับผู้ที่เป็น ทำงาน เป็น และปรารถนาที่จะเห็นความสงบร่มเย็นใน แผ่นดินนี้

มหาบุรุษอย่างท่านปรีดี ไม่ได้ช่วยชาติบ้าน เมืองขณะที่มีชีวิตอยู่เท่านั้น ถึงตายแล้วก็จะช่วยแก้ ปัญหาอะไรต่อมิอะไรได้อีกมาก หากรัฐบาลชุด นี้ฉลาดพอ

ชี้ทางบรรเทาทุกข์ให้แล้วนะครับ

นายราย งานตรง

มติชน, 17 พฤษภาคม 2526

ชาติบ้านเมืองสถานหนึ่ง กับเป็นการหล่อหลอม อนุชนรุ่นหลังให้เจริญรอยตามในความ ความดีของบรรพบุรุษผู้ประเสริฐอีกสถาน

เสียงเรียกร้องนั้นก็ไม่น้อยได้รับสนองตอบ การเท่าที่ควร

ขณะที่เอกชนคนธรรมดาประกาศให้ หิน ดินไว้สลับเป็นรูปอนุสาวรีย์ ศิษย์กัศรรศาสตร์ สดุดีแดงพร้อมสละปัจจัยตามควรแก่อัต- ติมาผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยของเขา คน ชาติ รักประชาธิปไตยอีกเป็นจำนวน ร้อมร่วมมือในการสร้างถาวรวัตถุเพื่อเป็น ชาติถึง

บาลเจียบจนเกือบจะเกินการณ์ยังไม่พอ รัฐมน หลายคนที่ไม่จากธรรมศาสตร์ก็ยังไม่จบ สุด คุณไตรรงค์ สุวรรณคีรี โฆษกรัฐบาล ๆ ออกมาว่า รัฐบาลไม่ขัดข้องที่จะเห็น ียสถานของท่านปรีดี แต่ควรเป็นแบบปฏิบัติ โดยเป็นมากล่าวคือ ให้ใครหรือหน่วยงาน วมที่เกี่ยวข้องจัดการกันเอาเอง

